

Павлодар педагогикалық университетінің
ғылыми, ақпараттық-талдамалы журналы
Научный информационно-аналитический журнал
Павлодарского педагогического университета

2004 жылдан шығады
Основан в 2004 году

**ҚАЗАҚСТАН
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ХАБАРШЫСЫ**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
ВЕСТНИК
КАЗАХСТАНА**

3'2021

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК КАЗАХСТАНА
СВИДЕТЕЛЬСТВО
о постановке на учет средства массовой информации
№9076-Ж
выдано Министерством культуры, информации и спорта Республики Казахстан
25.05 2008 года

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Главный редактор

Ж.О. Жилбаев, председатель правления-ректор ППУ, канд. пед. наук, профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

Зам. главного редактора

Б.А. Жетписбаева, доктор пед. наук, профессор (КарУ им. Е.А. Букетова, г. Караганды, Казахстан)

Ответственный секретарь

А.Н. Ахмульдинова, старший преподаватель (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

Члены редакционной коллегии

• *Серия «Психолого-педагогическое образование»*

Л.С. Сырымбетова (научный редактор серии), кандидат пед. наук, профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

А.Ж. Аплашова, кандидат психол. наук, ассоциированный профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

О.Г. Смолянинова, доктор пед. наук, профессор (СФУ, г. Красноярск, Россия)

Л.А. Шкутина, доктор пед. наук, профессор (КарУ им. Е.А. Букетова, г. Караганды, Казахстан)

М.И. Оразхановна (тех.секретарь серии), кандидат филол. наук (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

• *Серия «Социально-гуманитарное образование»*

З.К. Темиргазина (научный редактор серии), доктор филол. наук, профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

Бекен Сағындықұлы, доктор филол. наук, профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

К.С. Ергалиев, кандидат филол. наук, ассоциированный профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

В.П. Синячкин, доктор филол. наук, профессор (РУДН, г. Москва, Россия)

С.А. Осокина, доктор филол. наук, профессор (АлтГУ, г. Барнаул, Россия)

Г.Е. Отепова, доктор ист. наук, профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

С.В. Николаенко, доктор пед. наук, профессор (ВГУ им. П.М. Машерова, г. Витебск, Беларусь)

Малгожата Лучик, хабилитированный доктор наук, профессор (Зеленогурский университет, г. Зелена-Гура, Польша)

Ж.Б. Ибраева, кандидат филол. наук, доцент (КазНацЖенПУ, г. Алматы, Казахстан)

С.Н. Сутжанов, доктор филол. наук, профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

В.А. Клименко, доктор соц. наук, профессор (Советник Исполнительного комитета СНГ, г. Минск, Беларусь)

• *Серия «Естественно-математическое и техническое образование»*

Ж.К. Шоманова (научный редактор серии), доктор техн. наук (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

В.В. Ларечкин, доктор техн. наук, профессор (НГТУ, г. Новосибирск, Россия)

А.С. Жумаханова, кандидат химических наук (ИТКЭ им. Д.В. Сокольского, г. Алматы, Казахстан)

Р.З. Сафаров, кандидат химических наук, доцент (ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Казахстан)

А.А. Жубанова, доктор биологических наук, профессор (КазНУ им. Аль-Фараби, г. Алматы, Казахстан)

Ж.Д. Мусаев (тех. секретарь серии), магистр педагогики (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

• *Серия «Менеджмент в образовании»*

О.Б. Боталова (научный редактор серии), кандидат педагогических наук (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

Г.Р. Аспанова, доктор философии (PhD) (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

З.Е. Жумабаева, кандидат педагогических наук, профессор (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

А.Ж. Мурзалинова, доктор педагогических наук, профессор (Филиал АО «НЦПК «Орлеу» «Институт повышения квалификации педагогических работников по Северо-Казахстанской области», г. Петропавловск, Казахстан)

Б.А. Тургунбаева, доктор педагогических наук, профессор (КазНПУ им. Абая, г. Алматы, Казахстан)

Р.К. Сережникова, доктор педагогических наук, профессор (Санкт-Петербургский военный ордена Жукова институт войск национальной гвардии Российской Федерации, г. Санкт-Петербург, Россия)

Т.Ю. Шелестова, доктор философии (PhD) (КарУ им. Е.А. Букетова, г. Караганды, Казахстан)

А.Т. Жандилова (тех.секретарь серии), магистр (ППУ, г. Павлодар, Казахстан)

Технический секретарь: Ж.Б. Узыканов

Тематическая направленность журнала «Педагогический вестник Казахстана»: педагогические, гуманитарные, социальные науки, образование.
Периодичность: 4 номера в год. Язык публикуемых статей: казахский, русский, английский.

© Павлодарский педагогический университет

*Жаратылыстану-математикалық және техникалық білім
Естественно-математическое и техническое образование*

К.Т. Смагулов, С.Э. Тиынов

Зертханалық жұмыстарды өткізу кезінде зерттеу дағдыларын қалыптастыру мәселесі 5

А.К. Сейтханова, Р.А. Жунусова, М.С. Темирханов

Жалпы білім беретін мектептерде физиканы оқыту үшін тиісті құзыреттерді қалыптастыру 17

А.К. Сейтханова, А.Д. Кочергин

Роль физических экспериментов в развитии компетенций 29

А.А. Джакина, А.Б. Данкина, А.Н. Кунтаева

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және бизнес 39

Ж.Б. Рахимгулов

Формирование иноязычной межкультурно-коммуникативной компетенции: зарубежный и казахстанский опыт 49

*Әлеуметтік-гуманитарлық білім
Социально-гуманитарное образование*

T.A. Enginoyeva, M.S. Kulakhmetova

Using soft CLIL to develop cognitive interest in English lessons 62

Е.П. Гаранина, А.В. Овчинникова

Литературоведческий анализ в системе школьного и вузовского преподавания литературы 72

*Психологиялық-педагогикалық білім
Психолого-педагогическое образование*

А.К. Малекбаева, А.А. Садуақасова

Үштілде оқытудың кейбір мәселелеріне 81

А.К. Досумбекова, Б.Д. Ныгметова

Игровые технологии в развитии коммуникации на уроке иностранного языка 91

О.С. Ачкинадзе, Г.Д. Исева

Опыт разработки и проведения пропедевтического спецкурса по химии для шестиклассников в рамках обновленного содержания образования 99

Б.Д. Ныгметова, С.С. Конакбаева, Н.Е. Кудайбергенова, А.К. Ақылбекова Шет тілін оқытудағы оқушылардың танымдық қызығушылықты арттыру жолдары	111
А.М. Дүйсенбаева, М.З. Джанбубекова, М.А. Кененбаева Жаһандану жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби қызметке даярлаудың педагогикалық негіздері.....	120
К.О. Перескокова, Б.Д. Ныгметова Интерактивные методы обучения иностранному языку с использованием дистанционной образовательной технологии	133

*Жұмыс тәжірибесінен
Из опыта работы педагога*

Б.О. Жусупов Пандемия как процесс ускорения цифровизации образования.....	141
И.Г. Даулетова, А.И. Джуматаева, Р.Д. Ижанова Студенттерді кілем тоқу өнеріне үйрету	157

Хроника

Б.Г. Сарсенбаева, К.Г. Исинбаева Психология: вчера, сегодня, завтра.....	165
К. Kanafin, A. Moldakimova Integration Initiatives of the First President – Leader of the Nation N. Nazarbayev.....	168
З.К. Темиргазина, Г.К. Абзуддинова Памяти Валерии Никандровны Афанасьевой.....	177
Авторларға арналған ереже Правила для авторов.....	178

УДК 378.147:53
МРНТИ 29.01.45

К.Т. Смагулов¹, С.Ә. Тиынов¹

*¹ Жаратылыстану Жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.
e-mail: kairat-smagulov@mail.ru, tiynovs@bk.ru*

ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ӨТКІЗУ КЕЗІНДЕ ЗЕРТТЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕСІ

***Аңдатпа.** Университеттік білім берудің негізгі міндеті – тұрақты шығармашылық ізденіске, жаңа білім алуға қабілетті және қазіргі заманғы өндіріс міндеттерін шешуге ғылыми тұрғыдан дағдылары бар кең бейінді жоғары білікті мамандарды даярлау болып табылады. Маманның ғылыми-зерттеу қызметіне дайындық деңгейі оның зерттеу дағдыларын қалай қалыптастыратындығына байланысты. Барлық студенттердің зерттеу дағдыларын жүйелі, үздіксіз қалыптастырусыз жоғары кәсіптік білім берудің мемлекеттік білім беру стандартында мәлімделген талаптарды орындау мүмкін емес.*

Қазіргі уақытта кәсіби оқытуда құзыреттілік тәсіл кеңінен қолданылады, оның негізгі артықшылықтарының бірі – туындаған мәселелерді, оның ішінде шешімін әлі білмейтін мәселелерді шешуде алынған білімді практикалық қолдануға маман дайындау. Сондықтан мемлекеттің педагогикалық бағыттың негізгі білім беру бағдарламаларын игеру нәтижелеріне қойылатын талаптары мұғалім иеленуі керек негізгі құзыреттіліктерді тізімдеуде көрінеді.

Құзыретті физика мұғалімдерін даярлауға ерекше назар аудару керек, өйткені мектеп оқушыларына білім берудің жаратылыстану-ғылыми құрамдас бөлігі елдің ғылыми-техникалық дамуының одан әрі қарқынын, оның әлемдік аренадағы бәсекеге қабілеттілігін анықтайтын негізгі фактор болып табылады.

Болашақ физика мұғалімінің негізгі құзыреттерінің бірі – оның білім көзі, физикалық заңдылықтардың сенімділігі критерийі, Оқушылардың ойлауын дамыту және олардың практикалық дағдыларын қалыптастыру құралы болып табылатын физикалық экспериментті оқу процесінде қолдану қызметімен байланысты.

***Тірек сөздер:** құзыреттілік тәсіл, физикалық эксперименттер, физикалық заңдылықтар, ғылыми тәсіл, зерттеу дағдылары, Білім беру бағдарламалары, бәсекеге қабілеттілік.*

Кіріспе

Болашақ физика мұғалімінің негізгі құзыреттерінің бірі – оның білім көзі, физикалық заңдылықтардың сенімділігі критерийі, оқушылардың ойлауын дамы-

ту және олардың практикалық дағдыларын қалыптастыру құралы болып табылатын, физикалық экспериментті оқу процесінде қолдану қызметімен байланысты.

Оқу физикалық экспериментінің мүмкіндіктерін пайдаланудың әртүрлі аспектілері, әр уақытта көптеген ғалымдардың Л.И. Анциферова, Б.М. Игошева, В.В. Майера, И.В. Клевецкого, Г.Г. Никифорова, Т.Н. Шамало, В.Ф. Шилова зерттеу бағыты болды. Әртүрлі зерттеулерде физикалық эксперимент арқылы заманауи білім беру мақсаттарына қол жеткізуге болатындығы нақты дәлелденді: оқушылардың интеллектісін дамыту (А.В. Усова, Т.Н. Шамало, 2012), оқушылардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыру (П.В. Зуев, 2019), заманауи ғылыми дүниетанымды қалыптастыру (Н.В. Шаронова, 2014) және т.б.

Алайда болашақ физика мұғалімін қазіргі жағдайда толыққанды физикалық эксперименттің даму әлеуетін іске асыруға дайындаумен байланысты аспект жеткіліксіз қарастырылған. Осындай зерттеулердің ішінде тек И.А. Ильевтің жұмысын келтіруге болады, ол студенттерді оқу-зерттеу жұмысын ұйымдастыру процесінде мектептегі физикалық экспериментке дайындау мәселелеріне арналған.

Физикалық эксперименттің техникалық базасын үздіксіз дамыту және оны қазіргі заманғы техникалық құралдармен толықтыру, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамыту және оларды білім беру процесінде кеңінен қолдану, кәсіби оқыту жүйесінің жас мамандарды үнемі өзгеріп отыратын жағдайларда жұмыс істеуге дайындауы керек екендігіне әкеледі.

Физика мұғалімінің құзыреттілігі, ең алдымен, оның қажетті ақпараттың жетіспеушілігімен және уақыттың жетіспеушілігімен тиімді әрекет ету қабілетін болжайды, осыған байланысты құзыреттілік тәсілді қолдану қазіргі мектептің қарқынды өзгеретін және қарама-қайшылықты жағдайларында болашақ физика мұғалімдерін физикалық оқу эксперименті саласындағы кәсіби қызметке даярлау мәселелерін шешу үшін өте өзекті және орынды болып табылады.

Қазақстандық жоғары педагогикалық білім беруді жаңғыртудың қазіргі заманғы кезеңінің неғұрлым тән проблемасы тез өзгеретін ақпараттық қоғамның жағдайларына бейімделуге дайын, кәсіби міндеттерді өз бетінше қоюға және шешуге қабілетті мұғалімдерді даярлау болып отыр. Қазіргі заманғы кәсіптік білім, болашақ проблемаларды шешуге толыққанды маман даярлауды қамтамасыз етуі керек.

Зерттеу нысаны: педагогикалық жоғары оқу орнында болашақ физика мұғалімдерін даярлау процесі.

Зерттеу нысаны: оқу физикалық экспериментін қолдану саласында құзыретті физика мұғалімін даярлау.

Зерттеу мақсаты: болашақ физика мұғалімдерінде білім беру физикалық

экспериментін қолдану саласындағы құзыреттілікті қалыптастыру әдістемесін ғылыми негіздеу және әзірлеу.

Зерттеу гипотезасы: болашақ физика мұғалімдерінің оқу физикалық экспериментін қолдану саласындағы құзыреттілігін қалыптастыру тиімді болады, егер:

– оқу физикалық экспериментін қолдану саласындағы құзыреттілік құрылымының компоненттері ретінде негізгі құзыреттіліктерді бөліп көрсетсе;

– физикалық экспериментті қолдану кезінде мұғалімнің алдағы кәсіби іс-әрекеті жағдайларының белгісіздігін анықтайтын негізгі факторларды бөліп көрсетсе;

– педагогикалық ЖОО-да мұғалімдерді даярлау кезінде дәл болжанбайтын жағдайларды модельдейтін белгісіздік жағдайларын жасау әдістемесін әзірлеу;

– бөлінген құзыреттіліктерге сәйкес, модульдік оқыту технологиясын қолдану негізінде кәсіптік даярлық мазмұнын құрастыру.

Осыған байланысты, қойылған мақсатқа жету және алға қойылған гипотезаны тексеру үшін зерттеу міндеттері тұжырымдалды:

1. Педагогикалық, ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау негізінде Болашақ физика мұғалімінің оқу физикалық экспериментін қолдану саласындағы құзыреттілігінің құрылымын анықтау.

2. Физикалық экспериментті жүзеге асыру жағдайларын талдау және физикалық экспериментті қолдану кезінде физика мұғалімінің іс-әрекеті жағдайындағы өзгерістерді анықтайтын негізгі факторларды анықтау.

3. Студенттерді оқу процесінде оқу физикалық экспериментінің әлеуетін іске асыруға толық және жан-жақты дайындау үшін әртүрлі негіздер бойынша оқу физикалық экспериментінің түрлерін жүйелеуді жүргізу.

4. Студенттерді кәсіби даярлау процесінде оқу физикалық экспериментін пайдалану саласындағы құзыреттілікті қалыптастыру әдістемесін әзірлеу.

5. Педагогикалық ЖОО-ның оқу процесінде әзірленген әдістемені эксперименттік тексеруді жүзеге асыру.

Материалдар мен әдістер

Тәжірибе көрсеткендей, дайын әдістемелік нұсқаулар бойынша зертханалық сабақтарды өткізудің дәстүрлі университеттік әдісі бір шаблон бойынша жұмыс жасай отырып, студент нұсқауларды қатаң сақтай отырып, эксперименттің мәнін толық түсінбей, жұмысты қауіпсіз орындай алатындығына әкеледі. Сонымен қатар ол зерттеу дағдыларын қалыптастырмайды және шығармашылық қабілеттерін дамытпайды (К.П. Кортнев, 2016).

Дегенмен зертханалық жұмыстар көмегімен келесі типтегі зерттеу дағдыларын дамытуға болады:

– бүкіл мәселені тұтастай қамту;

- зерттеу тапсырмасын дұрыс қою;
- қойылған эксперименттік есепті шешу әдістерін бағалау;
- экспериментті жоспарлау;
- эксперименттік мәселенің оңтайлы шешімін іздеу;
- эксперименттік әдістемені іске асыру;
- оның ақпараттылығы мен дәлдігін бағалау.

Практикумды өткізудің дәстүрлі репродуктивтік әдістемесінің жаңа тәсілдермен үйлесуі, эксперименттің қарапайым дағдыларын алуға, өлшеудің неғұрлым маңызды әдістерін іс жүзінде игеруге ғана емес, сонымен қатар кіші курс физиктер студенттерінің зерттеу дағдыларын қалыптастыруға, оларды одан әрі ғылыми – зерттеу жұмысына дайындауға мүмкіндік береді.

Зертханалық жұмыстар көмегімен зерттеу дағдыларын қалыптастыру әдістемесін жасауда дидактикалық принциптер үлкен маңызға ие (Е.Н. Бегинин, 2013), яғни:

- студенттің эксперименттік зерттеулерге қызығушылығы;
- практикумның дәрістер курсымен байланысы, бірақ сонымен бірге белгілі заңдылықтарды қарапайым тексеру емес, өлшеу әдістемесін игеру және эксперименттік нәтижелердің айырмашылықтарын талдау;
- бір қондырғыда орындалатын тапсырмалар санын ұлғайту және оларды одан әрі жаңғырту мүмкіндігі үшін өлшеу кешендерінің көп функционалдылығы мен модульділігі;
- күнделікті есептеулерде уақытты үнемдеу арқылы білім беру процесін күшейту;
- компьютерлік технологияларды пайдалана отырып, деректерді талдау, сауатты өңдеу және көрнекі ұсыну;
- белгілі бір студенттің қабілетіне, оның қалауы мен аппаратурамен жұмыс істеу ниетіне байланысты жұмысты күрделілік дәрежесі бойынша саралау.

Практикум әдістемесін әзірлеу кезінде келесі дидактикалық принциптерге ерекше назар аудару керек (И.А. Осипова, 2010):

- практикумның әлемнің бірыңғай физикалық бейнесімен байланысы;
- практикумның кәсіби бағыттылығы;
- оқу процесінің зерттеу бағыты;
- заманауи жабдықтарды пайдалану;
- жоғары ғылыми және әдістемелік деңгейге сәйкестік.

Өртүрлі авторлар ұсынған дидактикалық принциптер жүйесін қарастыра отырып, біздің ойымызша, ең маңызды принциптерді бөліп көрсетеміз:

- практикалық бағытты күшейту;
- жеке тұлғаға бағытталған тәсілді іске асыру;

– ақпараттық технологияларды қолдану;
– ғылыми және оқу таным әдістерінің ортақтығын есепке алу, теориялық және эмпирикалық білімдердің интеграциясы.

практикумдерді ұйымдастыруға арналған әдебиеттерді талдау кезінде, қазіргі уақытта оны өткізудің әртүрлі әдістері жасалғанын көрсетеді. Жетекші ғалымдар зертханалық сабақтарды өткізудің дәстүрлі тәсілдерінен айырмашылығы практик-ум жұмыстарын орындауда формализмді болдырмауға мүмкіндік беретін білім беру технологиясын жасауға ұмтылады. Олар теориялық материалды толық түсінуге ықпал етеді, оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға көмектеседі.

Біздің көзқарасымыз бойынша, физикалық практикумды ұйымдастырудың ең тиімді, жаңа тәсілдерін қарастырайық. Мұнда кіші курс студенттері таңдаған мамандықтың өндіріс пен халық шаруашылығының көптеген салаларында қажеттілігін көрсетуі керек, өйткені, оның әлеуметтік маңыздылығын түсіну, қызығушылық пен танымдық белсенділікті тудырады.

Зертханалық практикум – іргелі ғылыми дайындықты едәуір жақсартады, қарастырылып отырған құбылыстардың мәнін түсінуге және оларды кәсіби қызметте практикалық қолдануға ықпал етеді.

Физиканың басқа ғылымдармен байланысын көрсететін қолданбалы сипаттағы шығармашылық тапсырмаларды қолдану, маманның одан әрі кәсіби қалыптасуына негіз болады, олардың танымдық және шығармашылық белсенділігін арттырады, яғни білім беру процесінің сапасын жақсартады.

Осылайша қазіргі педагогикалық теорияда «жеке тұлғаға бағытталған білім» ұғымының біржақты түсіндірмесі жоқ. Жеке тұлғаға бағытталған білім беру деп, біз оқушының бірегейлігі мен мұғалімнің кәсіпқойлығын ескере отырып құрылған және оқу субъектісінің өзін-өзі тану қабілеттерін дамытуға оңтайлы жағдай жасайтын оқу процесін ұйымдастырудың ерекше әдісін түсінеміз.

Жеке тұлғаға бағытталған білім беруді қарастыратын зерттеулердің басым көпшілігі мектепте білім беруге арналған. Бүгінгі таңда кіші курс физиктерінің жеке тұлғаға бағытталған біліміне байланысты мәселелерге аз көңіл бөлінеді. Сонымен қатар университеттің кіші курстарында студенттің тұлға ретінде қалыптасуы жүреді, оның өмірлік ұстанымдары анықталады, кәсіби қасиеттер қалыптасады, жұмысқа деген көзқарасы анықталады, зерттеу дағдылары дамыту үшін негіз қаланады. Сондықтан университеттің кіші курстарында студенттерге белгілі бір білім қорын жинауға ғана емес, сонымен қатар өзінің жеке әлеуетін ашуға көмектесетін білімге, жеке бағдарланған тәсілге назар аудару қажет.

Зертханалық жұмыстарды бастамас бұрын студентке үш мәселені шешу ұсынылады:

Бірінші міндет – салыстырмалы стандартты шарты бар, мұнда объект ұғымын, оның қасиеттерін, яғни зертханалық жұмыста одан әрі қолданылатын модельді енгізіледі;

Екінші міндет – күрделіліктің жоғары деңгейі, ол оқу және шығармашылық тапсырмалар арасында аралық орын алады;

Үшінші міндет – ең қиын, шығармашылық сипаттағы. Оның шешімі зертханалық жұмыс аясында жүргізілетін эксперименттік зерттеуге біртіндеп ауысады.

Осылайша студент проблемаларды шешу кезінде жүзеге асырылатын физикалық процестерді модельдеуден тәжірибелік зерттеуге ауысады, онда модельдік көріністердің дұрыстығы іс жүзінде тексеріледі, физикалық шамалардың, параметрлердің, құбылыстардың байланысы анықталады (Л.Ю. Кравченко, 2016).

Әрине, зертханалық практикумның ұсынылған әдістемесі қызықты және назар аударуға тұрарлық. Алайда зертханалық сабақтар кезінде теориялық мәселелерді шешуге эксперименттік қызметке бөлінген уақыт жұмсалады. Бірқатар себептерге байланысты, физика бойынша эксперименттік жұмыстарға бөлінген сағат саны жеткіліксіз, сондықтан, біздің ойымызша, эксперименттік жұмысқа бөлінген уақытты есептерді шешуге пайдалану тиімді емес. Алайда студенттерге бұл есептерді сабақтан тыс уақытта, өз бетінше шешіп, оның дұрыстығын зертханалық жұмысқа рұқсат алу кезінде тексере аласыз.

Ұсынылған әдістеменің жағымды жағы – авторлар зертханалық жұмыстардың репродуктивті әдісінен бас тартты, бірақ кейбір жетілдірулермен зерттеу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретін белсенді әдістемені ұсынды.

«Нәтижелер және талқылау»

Еліміздің көптеген жоғары оқу орындарында дәріс, практикалық және зертханалық сабақтарды өткізу уақыты бойынша сәйкессіздік проблемасы шешілмеген күйінде қалып отыр. Студенттерге зертханалық жұмысты орындау мәселелерді шешу үшін қажет теория семестрдің басында немесе семестрдің соңында дәрісте беріледі және керісінше.

Біз зертханалық практикумды өткізудің «іс-әрекет арқылы оқыту» атты қызықты әдістемесін ұсындық. Онда оқытудың ұйымдастыру формасы – теорияны зерделеуді зертханалық практикуммен бір циклде ұштастыратын кешенді сабақ болып отыр. Жаңа техниканы ұсына отырып, біз келесі мәселелерді шешуге тырыстық:

1) теория, есептерді шешу және эксперименттік жұмыс арасындағы уақыт пен кеңістіктегі алшақтық;

2) фундаменталды пәндерді оқуға бөлінген оқу уақытын қысқарту тенденциясы. Бұл тенденцияны объективті деп есептей отырып, авторлар білім беруге жұмсалатын уақытты оңтайландыруды ұсынады. Осыған байланысты физикалық

практикумда пайдаланылмаған үлкен қорлар бар. Біріншіден, бұл уақыт резерві: жаңа материалдың тіпті бір бөлігін оқуды практикумда беру оқу уақытының жетіспеушілігін жояды. Екіншіден, бұл білім сапасының резерві.

Ұсынылған сабақтарды өткізу, модульдік зертханалық кешендер – стендтік микрозертханалар арқылы мүмкін болады. Зертханалық кешен бір немесе екі студентке толық жабдықталған жұмыс орнын құрайды және кез келген тәжірибеге жылдам қол жеткізе отырып, курстың қалаған бөлімінде әртүрлі күрделіліктегі ондаған тәжірибелерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Кешенді зерттеулер жүргізу үшін авторлар семинарлар мен зертханалық сабақтардың сағаттарын пайдалануды ұсынды. Физика бойынша дәрістер әдеттегідей өткізіледі. Аралас сабақта теориялық бөлім білімдерді қайталау, бекіту және тереңдету режимінде өткізіледі. Эксперимент сабаққа гипотезаны қоюға, физикалық құбылысты бақылауға, заңды бекітуге енгізіледі және теорияны зерттеу мен теориялық есептерді шешумен қиылысады.

Студент сынақ алу үшін орындалған 10 эксперимент жөнінде есеп беруі керек, содан кейін қосымша «сынақ» экспериментін орындауы тиіс. Сынақ тапсыру үшін жүргізілетін экспериментке арналған тапсырмалар әртүрлі қиындық деңгейіне ие және белгілі бір студенттің шығармашылық мүмкіндіктерін ескере отырып беріледі. Сонымен бірінші деңгейдегі тапсырма зерттеу әдісін таңдауды талап етеді, екіншісі – әдістемелік құралда сипатталған процедураны орындау, үшінші – осы тарау бойынша теориялық білімдерін тексеру, төртінші – ғылыми зерттеу элементтерін қамтитын экспериментті орындау.

Зерттеудің жаңа түрінде келесілер көрсетілген:

- мұғалім мен студенттің арасындағы бірден пайда болатын тұрақты дамып келе жатқан ынтымақтастық атмосферасы;
- студенттердің ынта-ықыласы;
- оқытудың әртүрлі формаларын үйлесімді түрде біріктіру және жаңа жағдайдың дамуына динамикалық түрде әрекет ету қажеттілігімен байланысты мұғалімге жүктелетін істің ауырлығы;
- көп нұсқалы сабақты жоспарлау арқылы мұғалімнің сабаққа жан-жақты дайындалу қажеттілігі;
- дәстүрлі еңбек нысандары үшін әдеттегіден басқа үлгідегі оқу құралдарын басып шығару қажеттілігі;
- фронтальды эксперименттерді күрделілігі мен дербестігі жоғарылаған жеке тапсырмалармен біріктірудің мақсаттылығы (мысалы, әрбір тақырыпты аяқтағаннан кейін).
- Эксперименттердің қарқыны әдеттегі зертханалық сабақтардың қарқынынан 2–4 есе жоғары болды.

Осыған орай, авторлар келесі кемшіліктерді атап өтті: сабаққа дайындықты бақылаудың нашарлығы, әдістемелік қамтамасыз етудің кешігуі, орын тапшылығы, бір қондырғыда командалық жұмыс жасау қажеттілігі (бұл жерде белсендірек оқушы курстастарының бастамасын басады) (Караев Ж.А., Кобдикова Ж.У. 2005). Сөзсіз, бұл әдіс туындаған мәселелерді шешеді. Дегенмен біздің тәжірибе көрсеткендей, студенттер өз қолдарымен қондырғыларды құрастырған кезде «тірі» эксперимент зерттеу дағдыларын дамыту мәселесін сәтті шешеді. (Ю.В. Леонов, 2015)

Челябинск қаласында өткен «Заманауи физикалық практикум». Достастық елдерінің IV оқу-әдістемелік конференциясында (2017 ж. қазан) көптеген физика кафедралары физика курсына оқудағы уақыт реттілігін қайта құрылымдауға кірісетіні атап өтілді. Тенденцияның объективті алғы шарты, ол физика – эксперименталды ғылым екендігі болып отыр. Демек, физикалық оқу процесінің бастауына, оқу физикалық эксперименті қойылуы керек. ЖОО-да физикалық оқытудың уақыт бойынша реттілігін қайта құру, екі кезеңде жүруі керек. Бірінші кезеңде лекция маңызды көрсетілімдерден (демонстрация) немесе техникалық мүмкіндіктер болса, лекциялық физикалық эксперименттерден басталуы және практикамен (семинармен), зертханалық жұмыспен аяқталуы керек. Екінші кезеңде физика курсына оқуды, нәтижелері дәрісте теориялық негізделген зертханалық практикуммен бастауға болады және практикалық сабақтарда есептеу әдістерін меңгеру арқылы бекітіледі (Гуревич С.Ю., 2017).

Біздің ойымызша, семинар барысында зертханалық жұмыстар мен эксперименттік шығармашылық тапсырмаларды ұштастыру, студенттердің жеке қабілеттерін анықтауға, олардың көпшілігін ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне тартуға және одан әрі зерттеу жұмыстарына дайындауға ықпал етеді. Біз зертханалық практикумды өткізудің жаңа әдістемесін ұсынып отырмыз. Студент оңайлатылған болса да, нақты құбылыстар мен объектілерді зерттеуі керек. Авторлар зертханалық құрал-жабдықта айтарлықтай өзгерістерсіз, пәнді әдістемелік қамтамасыз етуді өзгертуді ұсынады. Нақты процестің дайын үлгісін ұсыну арқылы, эксперимент жүргізуге арналған әдістемелік құралда барлық болмашы жақтары мен қателіктері ескеріліп, оны толық сипаттамау керек деп есептейміз. Студенттің эксперименттік жұмысын оның өзі нақты мәселеден модельге шығатындай етіп құрылымдау қажет.

Қорытынды

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, біз физикалық практикум арқылы зерттеу дағдыларын қалыптастырудың негізгі ережелерін тұжырымдаймыз:

1. Студенттердің зерттеушілік дағдыларын қалыптастыру бірқатар шарттар орындалған жағдайда тиімді болады:

– оқу және ғылыми-зерттеу жұмысының жүйесі барлық оқу сабақтарын – теориялық және практикалық сабақтарды қамтуы керек;

– оқу және ғылыми-зерттеу жұмыстарының барлық кезеңдерінде студенттердің жеке ерекшеліктерін ескеру қажет;

– ғылыми-зерттеу іс-әрекетінде дағдылар мен қызығушылықтарды қалыптастыруда сабақтастықты қамтамасыз ету үшін әртүрлі курстарда студенттің оқу және ғылыми-зерттеу жұмыстарының тақырыптық бірлігін қамтамасыз ету қажет.

2. Физика практикумына заманауи зерттеу әдістерін енгізу іргелі жаратылыстану дайындығын айтарлықтай нығайтуға мүмкіндік береді, қарастырылатын құбылыстардың мәнін түсінуге, оларды практикалық пайдалануға ықпал етеді.

1. Кіші курс студенттерінің зерттеушілік дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік беретін зертханалық практикумды өткізудің дәстүрлі және жаңа әдістерінің ақылға қонымды үйлесімі болуы қажет.

2. Физикалық практикумды ұйымдастыруда тұлғалық-бағдарлы тәсілді жүзеге асыру.

3. Заманауи зертханалық тәжірибені ақпараттық технологиямен ұштастыру.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1. Абылкасымова А.Е. Содержание образования и школьный учебник: методические аспекты. – М.: Арсенал образования, 2012. – 224 с.

2. Абыканова Б.Т. Компьютерлік технологияны пайдалану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың дидактикалық шарттары: дис. ... канд. пед. наук. – Алматы, 2005. – 30 б.

3. Бегинин Е.Н. Университетский физический практикум – новый подход [Текст] СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 2013. – Т. 1. – 199 с. – ISBN 5-8064-0712-8.

4. Гуревич С.Ю. Тенденции развития физического практикума в ВУЗах [Текст] / С.Ю. Гуревич // Физическое образование в вузах. – 2017. – Т. 3, № 3. – С.22-23.

5. Зуев П.В. Формирование ключевых компетенций учащихся в процессе обучения физике в школе Текст.: метод. пособие для учителей / П.В. Зуев, О.П. Мерзлякова. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т. [б.и.], 2019. – 117 с.

6. Леонов Ю.В. Формы активизации познавательной деятельности студентов на лабораторных занятиях с элементами проблемности [Текст] / Ю.В. Леонов, Л.Т. Прищепа / Формы и методы активизации познавательных интересов студентов в процессе преподавания физических дисциплин: Межвузов. сб. науч. трудов. / Отв. ред. А.Б. Варнавских. – Ростов-на-Дону: РГПИ, 2015. – 150 с.

7. Караев Ж.А., Кобдикова Ж.У. Актуальные проблемы модернизации педагогической системы на основе технологического подхода. – Алматы, 2005. – 136 с.

8. Кортнев К.П. Сочетание в обучении решения задач и лабораторного практикума [Текст] / К.П. Кортнев, Н.Н. Шушарина // Современные методы физико-математических наук: Труды меж-

дународной конференции: сб. ст., Орел, 9–14 октября 2006 г. / Отв. ред. А.Г. Мешков, В.Д. Селютин. – Орел: ОГУ, 2006. – Т. 3. – 366 с. – ISBN 5-9708-0063-5 (978-5-9708-0063-8).

9. Кравченко Л.Ю. Содержание подготовки будущих учителей физики к личностно ориентированной профессиональной деятельности с применением компьютерных технологий [Текст] / Л.Ю. Кравченко // Съезд российских физиков-преподавателей «Физическое образование в XXI веке»: тез. докл. конф., Москва, 28–30 июня 2000 г. – М.: Физический факультет МГУ, 2000. – 426 с. – ISBN 5-8279-0008-7.

10. Нұрғалиева Г.Қ. Ақпараттық білім беру орта ретінде электрондық оқытудың тұжырымдамасы // Психология, ғылым және білім. – 2011. – №4. – Б. 3-10.

11. Осипова И.А. Совершенствование профессиональной подготовки преподавателей физики на основе комплексного общефизического лабораторного практикума по волновой оптике: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 [Электронный ресурс] / Осипова Ирина Анатольевна. – Тамбов, 2010. – 164 с.

12. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 годы. – URL: https://www.vku.edu.kz/sites/default/files/files/education/others_document/GPRO/p1900000988.27-12-2019.rus.pdf

13. Усова А.В. Методика формирования у учащихся учебных умений и навыков Текст. : методические рекомендации для студентов и учителей школ / А.В. Усова. – Челябинск: ЧГПИ, 2012. – 26 с.

14. Шамало Т.Н. Направление в развитии современного школьного физического эксперимента Текст / Т.Н. Шамало // Проблемы учебного физического эксперимента: сб. науч. трудов: Выпуск 1. Глазов. – СПб.: ГГПИ, 1998. – С. 36-38.

15. Шамало Т.Н. Теоретические основы использования физического эксперимента в развивающем обучении Текст. : автореф. дисс. д-ра пед. наук / Т.Н. Шамало. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 1992.

16. Шаронова Н.В. Методика формирования научного мировоззрения учащихся при обучении физике Текст. : учебное пособие по спецкурсу. – М.: МП «МАР». 2014. – 183 с.

REFERENCE

1. Abylkasymova A.E. Soderzhanie obrazovaniya i shkol'nyj uchebnik: metodicheskie aspekty. – М.: Arsenal obrazovaniya, 2012. – 224 s.

2. Abykanova B.T. Komp'yuterlik tekhnologiyany pajdalanu arqyly okushylardyñ tanymdyk belsendiligin arttyrudyñ didaktikalық sharttary: dis. ... kand. ped. nauk. – Almaty, 2005. – 30 b

3. Beginin E.N. Universitetskij fizicheskij praktikum – novyj podhod [Tekst] SPb.: RGPU im. A.I. Gercena, 2013. – Т. 1. – 199 s. – ISBN 5-8064-0712-8.

4. Gurevich S.YU. Tendencii razvitiya fizicheskogo praktikuma v VUZah [Tekst] / S.YU. Gurevich // Fizicheskoe obrazovanie v vuzah. – 2017. – Т. 3, № 3. – S.22-23.

5. Zuev P.V. Formirovanie klyuchevyh kompetencij uchashchihysya v processe obucheniya fizike v shkole [Tekst. : metod, posobie dlya uchitelej / P.V. Zuev, O.P. Merzlyakova. – Ekaterinburg: Ural. gos. ped. un-t. [b.i.], 2019. – 117 s.

6. Leonov YU.V. Formy aktivizacii poznavatel'noj deyatel'nosti studentov na laboratornyh zanyatiyah s elementami problemnosti [Tekst] / YU.V. Leonov, L.T. Prishchepa / Formy i metody aktivizacii poznavatel'nyh interesov studentov v processe prepodavaniya fizicheskikh disciplin: Mezhvuzov. sb. nauch. trudov. / Отв. ред. А.В. Варнавских. – Ростов-на-Дону: RGPI, 2015. – 150 s.

7. Karaev ZH.A., Kobdikova ZH.U. Aktual'nye problemy modernizacii pedagogicheskoy sistemy na osnove tekhnologicheskogo podhoda. – Almaty, 2005. – 136 s.
8. Kortnev K.P. Sochetanie v obuchenii resheniya zadach i laboratornogo praktikuma [Tekst] / K.P. Kortnev, N.N. SHusharina // *Sovremennye metody fiziko-matematicheskikh nauk: Trudy mezhdunarodnoj konferencii: sb. st., Orel, 9–14 oktyabrya 2006 g.* / Otv. red. A.G. Meshkov, V.D. Selyutin. – Orel: OGU, 2006. – T. 3. – 366 s. – ISBN 5-9708-0063-5 (978-5-9708-0063-8).
9. Kravchenko L.YU. Soderzhanie podgotovki budushchih uchitelej fiziki k lichnostno orientirovannoj professional'noj deyatel'nosti s primeneniem komp'yuternyh tekhnologij [Tekst] / L.YU. Kravchenko // *S'ezd rossijskikh fizikov-prepodavatelej «Fizicheskoe obrazovanie v HKHI veke»: tez. dokl. konf., Moskva, 28–30 iyunya 2000 g.* – M.: Fizicheskij fakul'tet MGU, 2000. – 426 s. – ISBN 5-8279-0008-7.
10. Nұрғалиева G.K. Ақпараттық bilim беру орта ретінде электрондық оқытудың тұлғарымдамасы // *Psihologiya, ғылым және bilim.* – 2011. – №4. – Б. 3-10.
11. Osipova I.A. Sovershenstvovanie professional'noj podgotovki prepodavatelej fiziki na osnove kompleksnogo obshchefizicheskogo laboratornogo praktikuma po volnovoј optike: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 [Elektronnyj resurs] / Osipova Irina Anatol'evna. – Tambov, 2010. – 164 s.
12. Gosudarstvennaya programma razvitiya obrazovaniya i nauki Respubliki Kazahstan na 2020–2025 gody. – URL: https://www.vku.edu.kz/sites/default/files/files/education/others_document/GPRO/p1900000988.27-12-2019.rus.pdf
13. Usova A.V. Metodika formirovaniya u uchashchihsya uchebnyh umenij i navykov Tekst. : metodicheskie rekomendacii dlya studentov i uchitelej shkol / A.V. Usova. – CHelyabinsk: CHGPI, 2012. – 26 s.
14. SHamalo T.N. Napravlenie v razvitii sovremennogo shkol'nogo fizicheskogo eksperimenta Tekst / T.N. SHamalo // *Problemy uchebnogo fizicheskogo eksperimenta: sb. nauch. trudov: Vypusk 1.* Glazov. – SPb.: GGPI, 1998. – S. 36-38.
15. SHamalo T.N. Teoreticheskie osnovy ispol'zovaniya fizicheskogo eksperimenta v razvivayushchem obuchenii Tekst. : avtoref. diss. d-ra ped. nauk / T.N. SHamalo. – SPb: RGPU im. A.I. Gercena, 1992.
16. SHaronova N.V. Metodika formirovaniya nauchnogo mirovozzreniya uchashchihsya pri obuchenii fizike Tekst. : uchebnoe posobie po speckursu. – M.: MP «MAR». 2014. – 183 s.

К.Т. Смагулов¹, С.А. Тинов¹

**Проблема формирования исследовательских навыков
при проведении лабораторных работ**

¹ Высшая школа естествознания,
Павлодарский педагогический университет
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

K.T. Smagulov¹, S.A. Tiynov¹

The problem of developing research skills during laboratory work

¹ Higher School of Natural Sciences,
Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аннотация. Основной задачей университетского образования является подготовка высококвалифицированных специалистов широкого профиля, способных к постоянному творческому поиску, приобретению новых знаний и обладающих навыками научного подхода к решению задач современного производства. Уровень подготовленности специалиста к научно-исследовательской деятельности зависит от того, как сформированы у него исследовательские умения. Без систематического, непрерывного формирования исследовательских умений всех студентов невозможно выполнение требований, заявленных Государственным образовательным стандартом высшего профессионального образования.

В настоящее время в профессиональном обучении широко используется компетентностный подход, одно из основных преимуществ которого заключается в подготовке специалиста к практическому использованию полученных знаний при решении возникающих проблем, в том числе и тех, решение которых ему ещё неизвестно. Именно поэтому требования государства к результатам освоения основных образовательных программ педагогического направления выражаются в перечислении базовых компетенций, которыми должен владеть педагог.

Подготовке компетентных учителей физики должно уделяться особое внимание, так как естественнонаучная составляющая образования школьников является основным фактором, определяющим дальнейшие темпы научно-технического развития страны, ее конкурентоспособность на мировой арене.

Одна из базовых компетенций будущего учителя физики связана с его деятельностью по использованию в учебном процессе физического эксперимента, являющегося источником знаний, критерием достоверности физических закономерностей, средством развития мышления школьников и формирования их практических умений.

Ключевые слова: компетентностный подход, физические эксперименты, физические закономерности, научный подход, исследовательские умения, образовательные программы, конкурентоспособность.

Summary. The main task of university education is to train highly qualified specialists of a wide profile, capable of constant creative search, acquisition of new knowledge and having the skills of a scientific approach to solving the problems of modern production. The level of readiness of a specialist for research activity depends on how his research skills are formed. Without systematic, continuous formation of research skills of all students, it is impossible to fulfill the requirements stated by the State Educational Standard of Higher Professional Education.

Currently, a competence-based approach is widely used in professional training, one of the main advantages of which is to prepare a specialist for the practical use of the acquired knowledge in solving emerging problems, including those whose solution is still unknown to him. That is why the state's requirements for the results of mastering the basic educational programs of the pedagogical direction are expressed in the enumeration of the basic competencies that a teacher should possess.

Special attention should be paid to the training of competent physics teachers, since the natural science component of the education of schoolchildren is the main factor determining the further pace of scientific and technological development of the country, its competitiveness on the world stage.

One of the basic competencies of a future physics teacher is related to his activities on the use of a physical experiment in the educational process, which is a source of knowledge, a criterion for the reliability of physical laws, a means of developing students' thinking and forming their practical skills.

Keywords: competence approach, physical experiments, physical patterns, scientific approach, research skills, educational programs, competitiveness.

УДК 378.147:53
МРНТИ 29.01.45

А.К. Сейтханова¹, Р.А. Жунусова¹, М.С. Темирханов¹

*¹ Жаратылыстану жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар, Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы
e-mail: ainur1179@mail.ru , rzhunusova@mail.ru, marat_boxer@mail.ru*

ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕРДЕ ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУ ҮШІН ТИІСТІ ҚҰЗЫРЕТТЕРДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа. Мақалада жалпы білім беру мектептерінде оқытушылардың оқу құзыреттілігін қалыптастыру мәселелері кеңінен қарастырылған, ерекшеліктері мен кемшіліктері көрсетілген. Орта білім беру мектептерінде физиканы оқыту процесінде оқытушының құзыреттілігін іске асыру қалай жүріп жатқаны қарастырылған. Негізгі құзыреттер көп функциялы болып келеді. Оларды игеру пайдалану күнделікті, кәсіби, әлеуметтік өмірдегі әртүрлі мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Негізгі құзыреттілік біріншіден адам бойындағы қасиеттеріне негізделіп және оның психологиялық қасиеттеріне сүйенетін белгілі бір мінез-құлық тәсілдерінде көрінеді, жан-жақтылықтың жоғары деңгейімен кең практикалық контекстті қамтиды. Құзыреттілік тәсіл дегеніміз қазіргі кезде бұл білім беру нәтижесін ерекшелейтін тәсіл, ал нәтиже ретінде алынған ақпараттың мөлшері емес, қажетті ақпаратты өздері таба білу жатады. Сондықтан оқушы: жағдайларды талдауға, олардағы таныс физикалық құбылыстарды тануға және оларды түсіндіру үшін білімді қолдануға; міндеттерді шешуге, физикалық әдістердің көмегімен шешуге болатын проблемаларды тануға, мәселелерді шеше білуге дайын болу керек. Әр мұғалім оқушыларының жас ерекшеліктерін ескеріп, өзінің шеберлігіне байланысты сабақта қандай да бір технологиялар таңдап алады. Сондықтан мұндай технологияларды қолдану үшін, жүзеге асыру үшін мұғалім көп іздену керек. Сынып оқушыларының ерекшеліктерін, қабілеттерін байқап, ары қарай қалай дамытуға болатынын ойластыру керек.

Тірек сөздер: сөздер: құзыреттілік, оқушылар, құзыреттілік тәсіл, мектеп, әдістеме, қалыптастыру.

Кіріспе

Қазіргі оқу процесінде құзыреттік тәсіл дегеніміз – бұл білім беру нәтижесін ерекшелейтін тәсіл болып саналады, ал нәтиже ретінде алынған ақпараттың мөлшері емес, қажетті ақпаратты өздері таба білу жатады. Сондықтан қазіргі уақытта әртүрлі қызмет түрлерін меңгерген және кез-келген өмірлік жағдайда өз

қабілеттерін көрсететін табысты, бәсекеге қабілетті ұстаздар сұранысқа ие болуда. Үздіксіз білім беру идеясы жаңа модельдің ажырамас бөлігі болды. Бұл қажеттілікті талап етеді: қиын жағдайында өмір сүре алатын жеке тұлғаны, шығармашылық тұлғаны, жауапты, стресске төзімді, қабілетті, конструктивті тұлғаны. Алайда жалпы білім беретін мектеп құзыреттілік деңгейін қалыптастыра алмайды, мәселелерді шешу үшін жеткілікті түрде қамтымайды. Мектептің мақсаты-негізгі құзыреттерді қалыптастыру. Негізгі құзыреттер – бұл жеке іске асыру үшін барлық оқушыларды жан жақты дамыту.

«Құзыреттілік» термині соңғы кездерде ғылымның әртүрлі саласында көрініс тауып, қолдану мүмкіндігіне қарай құзыреттілік, құзыретті деп түрліше қолданылып жүр. Құзыреттілік сөзі латын тілінен аударғанда «компетенция» (лат. *Competere* – дегеніне жету, үйлесіп келу, талапқа сай болу) – белгілі бір тұлғаның сол салада жақсы танымы, тәжірибесі, хабардарлығы бар мәселелер шеңбері; біреудің, белгілі бір органның немесе лауазым иесінің өкілеттік шеңбері деген мағынаны білдіреді.

С.И. Ожеговтың сөздігінде «құзыреттілік» сөзіне төмендегідей анықтама берілген: «құзыреттілік – біреудің бір топ мәселетөңірегінде жақсы хабардарлығы».

«Құзыреттілік» ұғымы бүгінгі күні оқыту процесінде білімді қолданудың нәтижесі ретінде қарастырылуда.

Оқытудағы «құзыреттілік» «құзыреттілік тәсіл» дегеніміз не? «Бұл ұғымдардың еліміздің білім беру жүйесінде қандай маңыздылығы бар және «тұлғаның құзыреттілігін қалыптастыру» қалай жүзеге асады?» деген заңды сауал туындайды [8].

Қазіргі таңда «білім сапасы» категориясының мазмұнын ашуда құзыреттілік ұғымы ерекше орын алады. Зерттеуші ғалымдардың пікірі бойынша құзыреттілік тек білімге ғана емес, біліктілікке жақынырақ және адамның әртүрлі қажетті салалардан хабардар болуын сипаттайды. Яғни құзыреттілік ұғымы «білім», «білік» және «дағды» сияқты ұғымдардан тұрады. Бірақ құзыреттілік жай ғана бұл ұғымдардың жиынтығы емес, сонымен бірге ол мұғалімдердің шығармашылық іс-әрекетінің тәжірибесі мен құндылық бағдарларының жүйесін де көрсетеді.

Құзыреттілік тәсіл-бұл білім беру мақсаттарын анықтаудың, білім беру мазмұнын іріктеудің, білім беру процесін ұйымдастырудың және білім беру нәтижелерін бағалаудың жалпы принциптерінің жиынтығы. Білім берудің барлық мәні оқытушылардың өз тәжірибесін қамтитын әлеуметтік тәжірибені қолдана отырып, әртүрлі қызмет түрлері мен салаларындағы мәселелерді өз бетінше шешу қабілеттерін дамыту болып табылады.

Соған байланысты

Зерттеу нысаны: физика сабақтарында құзыреттік тәсілін пайдалану.

Мақсаты мен гипотезасы:

1) зерттеу мәселесі бойынша ғылыми және әдістемелік әдебиеттерге теориялық талдау жүргізу және негізгі құзіреттілік тұжырымдамасының мәнін және олардың дәстүрлі білім беру параметрлерімен байланысын анықтау;

2) негізгі мектеп түлектеріне қандай негізгі құзыреттердің қалыптасқанын анықтау;

3) физика сабақтарында негізгі құзіреттіліктерді қалыптастыру тиімді болатын мазмұнды анықтаңыз;

4) физика және информатика және IT саласындағы шамамен алынған бағдарламаларды салыстырып, оларды пәнаралық үйлестіру мүмкіндігін анықтаңыз;

5) практикалық мәселелерді шешу түрінде оқу физикалық экспериментін ұйымдастыруда негізгі мектеп оқушыларының негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыру әдістемесін жасау;

6) зерттеу гипотезасын эксперименталды түрде тексеріңіз;

7) болашақ физика мұғалімдерінде білім беру физикана оқыту барысында құзыреттілікті қалыптастыру әдістемесін ғылыми негіздеу және әзірлеу.

Зерттеу гипотезасы: болашақ физика мұғалімдерінің физикаға оқыту саласындағы құзыреттілігін қалыптастыру тиімді болады, егер:

– физиканы оқытуда құзыреттілік құрылымының компоненттері ретінде негізгі құзіреттіліктерді бөліп көрсетсе;

– физика сабақтарында мұғалімнің алдағы кәсіби іс-әрекеті жағдайларының белгісіздігін анықтайтын негізгі факторларды бөліп көрсетсе;

– педагогикалық ЖОО-да мұғалімдерді даярлау кезінде дәл болжанбайтын жағдайларды модельдейтін белгісіздік жағдайларын жасау әдістемесін әзірлеу;

– бөлінген құзыреттіліктерге сәйкес, модульдік оқыту технологиясын қолдану негізінде кәсіптік даярлық мазмұнын құрастыру.

Қойылған мақсатқа жету және алға қойылған гипотезаны тексеру үшін зерттеу міндеттері тұжырымдалды:

1. Педагогикалық, ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау негізінде болашақ физика мұғалімінің физиканы оқыту кезінде құзіреттілігінің құрылымын анықтау.

2. Студенттерді кәсіби даярлау процесінде құзыреттілікті қалыптастыру әдістемесін әзірлеу.

Білім беру дегеннің негізінің өзі -дүниетанымдылық, танып білуге тырысу, саясаттық, адамгершілік және басқа да мәселелерді шешудің дидактикалық бейімделудің әлеуметтік тәжірибесі. Оқу процесін ұйымдастырудың мәні білім мазмұнын құрайтын коммуникативтік, танымдық, адамгершілік, ұйымдастырушылық және басқа да мәселелерді өз бетінше шешуге қажетті студенттердің

тәжірибесін қалыптастыру үшін қажетті жағдайлар жасау болып табылады. Білім беру нәтижелерін бағалау кезінде оқушылардың белгілі бір оқу кезеңінде қол жеткізген білім деңгейін талдау қажет.

Қазіргі уақытта жалпы білім беретін мектепте құзыреттілік тәсілді іске асыру мәселерімен көптеген ғалым-педагогтар айналысады (А.С. Белкин, Э.Ф. Зеер, И.А. Зимняя, О.Е. Лебедев, А.В. Хуторской, Т.М. Ковалева, Д.Б. Эльконин, В.В. Башев, Ю.В. Сенко, А.М. Аронов және т.б.). Олардың зертеулері, ойлары бір жағынан ұқсас болғанымен, екінші жағынан айырықша боып келеді. Мысалы, Т.М. Ковалева құзыреттілік тәсіл өндіріс саласының сұраныстарына жауап береді деп санайды [1]. Білімге келетін болсақ, оны тек мүмкін тәсілдердің бірі ретінде қарастыруға болады дейді. В.В. Башев құзыреттіліктің негізгі сипаттамасы қабілеттерді бастапқыда пайда болғаннан гөрі басқа жағдайларға ауыстыру қабілеті деп атайды. А.М. Аронов құзыреттілікті маманның белгілі бір қызметке қосылуға дайындығы ретінде қарастырады. Тікелей білім беруде құзыреттілік екі қызметтің белгілі бір байланысы ретінде әрекет етеді (қазіргі – білім беру және болашақ – практикалық). Педагогика ғылымдарының докторы, академик Андрей Викторович Хуторской бүгінгі құзыреттілік термині-белгілі бір саладағы оқушының тиімді өнімді қызметі үшін қажетті білім беру дайындығынан алшақтатылған алдын ала белгіленген әлеуметтік талап (норма) туралы түсінік береді [2]. Оның айтуынша құзыреттіліктерді былайша жеті түрге жіктеуге болады:

– Құндылық-мағыналық құзыреттілік оқушының құндылық бағдарларымен, оның айналасындағы әлемді көру және түсіну, оны шарлау, оның рөлі мен мақсатын түсіну, іс-әрекеттері мен іс-әрекеттері үшін мақсатты және семантикалық көзқарастарды таңдау, шешім қабылдау қабілетімен байланысты. Бұл құзыреттер білім беру және басқа да қызмет жағдайларында оқушының өзін-өзі анықтау механизмін қамтамасыз етеді.

– Жалпы мәдениеттік. Бұл ұлттық және жалпыадамзаттық мәдениеттің ерекшеліктері, адам өмірінің рухани-адамгершілік, отбасылық, әлеуметтік негіздері.

– Оқу-танымдық құзыреттілік. Бұл мақсат қою, жоспарлау, талдау, рефлексия, өзін-өзі бағалау туралы білім мен дағдыларды қамтиды.

– Ақпараттық құзыреттілік. Бұл құзыреттілік әртүрлі білім беру салаларында ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын қамтамасыз етеді.

– Коммуникативтік құзыреттілік-басқаларды түсіну және сөйлеу мінез-құлқының жеке бағдарламаларын құру үшін қажетті қарым-қатынас мақсаттарына, салаларына, жағдайларына сәйкес келетін білім, Дағдылар. Оқытудың коммуникативті мақсатын жүзеге асыру сөйлеу әрекеті оның барлық түрлерінде қалыптасады: оқу, сөйлеу, жазу, тыңдау.

– Әлеуметтік-еңбек құзыреті. Байқаушы, сайлаушы, өкіл рөлінде әлеуметтік-еңбек саласында (тұтынушының, сатып алушының, клиенттің, өндірушінің құқықтары), отбасылық қатынастар мен міндеттер саласында, экономика және құқық мәселелерінде, кәсіби өзін-өзі айқындау саласында білім мен тәжірибе алуды білдіреді. Оқушы қазіргі қоғамдағы өмір үшін ең аз қажетті әлеуметтік белсенділік пен функционалдық сауаттылық дағдыларын меңгереді.

– Жеке өзін-өзі жетілдіру құзыреті. Физикалық, рухани және интеллектуалдық өзін-өзі дамытуға бағытталған. Мұндағы нысан-оқушының өзі. Бұл құзыретке жеке гигиена ережелерін білу, өз денсаулығына қамқорлық жасау, ішкі экологиялық мәдениет жатады [2].

Сондықтан физика сабақтарында оқушылардың негізгі құзыреттіліктерін дамыту үшін жағдай жасау керек. Ол үшін біріншіден құзыреттілік тәсілді іске асыру бойынша нормативтік құжаттарды, педагог-психологтардың жұмыстарын зерделеу. Екіншіден, материалдың жоғары ақпараттық сыйымдылығын қамтамасыз ету, оқу процесіне жеке маңызды, белсенді оқытуды ұйымдастырудың заманауи технологияларын кеңінен енгізу үшін жағдай жасау.

3. Ішкі және пәнаралық интеграция негізінде міндеттерді шешуді жүзеге асыру.

4. Оқушылардың табиғатты проблемалық – іздестіру танымына негізделген ынтымақтастық мақсатында ғылым тілін пайдалану дағдыларын дамыту, шығармашылық жобалар жасау және ақпараттық технологиялар көмегімен жинақталған тәжірибені беру оқушылардың әртүрлі құзыреттіліктерін қалыптастыруға мүмкіндік береді [3].

Материалдар мен әдістер

Білім беру саласына құзыреттілік тәсілін енгізу оқу процесінде өзгерістерді талап етеді, өйткені олар көп нәрсені өзгертуі мүмкін, мысалы:

– білім беру мақсаттары енді процеске емес, нәтижеге бағдарланады;

– сабақтардың формалары мен ұйымдастырылуы-оқыту белсенді сипатқа ие болады, яғни практика арқылы оқыту, шағын топтарда жұмыс істеу, пәнаралық байланыстарды пайдалану, қабылданған шешімдер үшін жеке тұлғаның тәуелсіздігін дамыту;

– білім беру механизмдері;

– бағалау тәсілдері.

Физиканы оқытуда құзыреттілік тәсіл келесі негізгі міндеттерді шешуде көрінеді:

– құзыреттілік тәсіл тұрғысынан қызмет құрылымын іске асыру;

– оқытудың базалық және жоғары деңгейін меңгеруді қамтамасыз ететін пән мазмұнын саралау;

- оқытуда іс-әрекеттік тәсілді қамтамасыз ететін құралдарды, әдістерді, тәсілдерді іріктеу, технологияларды пайдалану;
 - мониторингтің объективті жүйесін құру.
- Практикалық қызметінің қағидаттары:
- сабақтағы кез-келген іс-әрекетте оқушыға таңдау құқығын беріңіз;
 - проблемалық жағдайларды жасаңыз, олардың шешімдері зерттелгеннен тыс болады;
 - оқушылардың білім, білік, дағды және әр түрлі іс-әрекеттерді меңгеруі;
 - оқу процесінің рефлексиясын тұрақты негізде жүзеге асыру;
 - нәтижелілікті арттыру мақсатында оқушылардың мүмкіндіктерін, білімдерін, қызығушылықтарын барынша пайдалану [4].

Құзыреттік тәсілдерді төмендегідей бөлуге болады: Коммуникативтік. Ақпараттық. Әлеуметтік-еңбек құзыреті. Жеке жетілдіру құзыреті. Құндылық-мағыналық құзыреттілік.

Коммуникативтік құзыреттілік. Коммуникативтік құзыреттілікті жүзеге асыру ұжымдық жұмыстың әртүрлі әдістерін қолдану (пікірталас, топтық жұмыс, жұптық жұмыс). Адамдармен өзара әрекет пен қарым-қатынас тәсілдерін білу, мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілінде, халықаралық қатынаста шетел тілінде қатынас дағдылары болуы.

Ақпараттық құзыреттілік. Ақпараттық құзыреттілік оқушының әртүрлі ақпараттық ресурстарды пайдалануын білдіреді. Бағдарлай білу, білім мен ақпараттық технологиялар мен техникалық объектілердің көмегімен жеткізуді жүзеге асыра білу. Ақпараттық көздермен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіру ба-сты құзыреттілік міндетке айналады.

Әлеуметтік-еңбек құзыреті. Әлеуметтік-еңбек құзыреттілігі сабақтарда және сыныптан тыс іс-шараларда жүзеге асырылады, онда оқушы азамат, сатып алушы, клиент, отбасы басшысы және т. б. рөлін атқарады, яғни білімді практикада қолдану. Әлеуметтік қоғамдық жағдайларға нақты талдау жасай білу, шешім қабылдай білу.

Жеке жетілдіру құзыреті. Жеке жетілдірудің құзыреттілігі деп оқушының белгілі бір өмірлік жағдайда оған пайдалы болатын қызмет түрлерін игеруі түсініледі. Оқушының зерттеу әрекеті мен өзіндік оқу-танымдық процесін қамтамасыз ететін кешенді құзырлылық. Өзінің мүмкіндігін нақты перспективалық жоспарлау, салыстыра білу, өзінің өмірі мен ісіне жауапты қарау

Құндылық-мағыналық құзыреттілік. Құндылық-мағыналық құзыреттілікті жүзеге асыру үшін оқушының мектеп курсының материалын емес, пәндік логиканы қолдануды талап ететін стандартты емес тапсырмаларды қамтитын пәндік олимпиадалар, конкурстар өткізуге болады.

Нәтижелер және талқылау

PISA халықаралық зерттеуі оқушыларының оқу дағдыларының жетіспеушілігін анықтады:

- егер жаратылыстану циклі бойынша мәселелерді шешу кезінде нақты емес, сапалы жауап беру қажет болса, қиындықтар туындайды;
- оқытудың әртүрлі нысандары қалыптастырылмаған (сканерлеу, іздеу, қажетті ақпаратты іріктеуге бағдарлану және т. б.);
- мәселенің сәтті шешімін қамтамасыз ететін күрделілік, дәлдік, егжей-тегжейлі деңгейін өз бетінше анықтай алмау;
- тапсырманың мазмұнын талдау сыртқы (жиі жалған) нұсқауларды іздеумен ауыстырылады;
- міндеттер жағдайында тікелей қамтылмаған ақпаратты тартудың мүмкін еместігі.

Оқу-танымдық құзіреттілікті қалыптастыру моделін бірнеше компоненттерді үйлестіруге негізделген тұтас кешен ретінде ұсынғалы отырмыз.

1. Мақсатты компонент (оқушы жеке білім мен дағдыларды бір-бірінен игермейді, бірақ кешенді процедураны, жеке және белсенділік сипатындағы білім беру компоненттерінің жиынтығын игереді).

2. Операциялық компонент (оқу бағдарламасының мақсаттары мен мазмұнына оңтайлы сәйкес оқу ақпаратын беру нысандары мен әдістерін іріктеу және оқу процесін ұйымдастырудың ұтымды жолдары мен құралдарын табу).

3. Мазмұндық компонент (әзірленген оқыту жүйесіне оқу материалын іріктеу).

Құзыреттілік тек іс жүзінде ғана көрінеді. Келесі іс әрекеттерді белгілеуге болады:

– Зерттеу: тәжірибеден пайда алу білігі; өз білімінің өзара байланысын ұйымдастыру және реттеу; оқытудың өзіндік тәсілдерін ұйымдастыру; проблемаларды шешу; өз бетінше оқумен айналысу.

– Іздеу: әртүрлі мәліметтер базасын сұрау; орта сұрау; ақпарат алу; құжаттармен жұмыс істей білу және оларды жіктеу.

– Ойлау: өткен және қазіргі оқиғалар арасындағы байланысты ұйымдастыру; белгілі бір құбылысқа сыни көзқараспен қарау; қиындықтарға төтеп бере білу; пікірталастарда позицияға ие болу және өз пікірін білу; денсаулыққа, тұтынуға және қоршаған ортаға байланысты әлеуметтік әдеттерді бағалау; өнер мен әдебиет туындыларын бағалай білу.

– Үлгілік қарым-қатынас: командада жұмыс істей білу және үлгілік қарым-қатынас білу; шешім қабылдау; келіспеушіліктер мен жанжалдарды шешу; уағдаласа білу; келісімшарттарды әзірлеу және орындау.

– Іске қабылдау: жобаға қатысу; тапсырылған іске жауапты болу; топқа немесе ұжымға кіру және жалпы іске өз үлесін қосу; ұжыммен ынтымақтастықты дәлелдеу; өз жұмысын ұйымдастыру; есепке алу және модельдеу аспаптарын пайдалана білу.

– Бейімделу: ақпарат пен коммуникацияның жаңа технологияларын қолдана білу; өзгерістерге икемділікті дәлелдеу; қиындықтарға төзімділік.

Біздің ойымызша, зерттеу барысында құзыреттік тәсіл қолдану нәтижесінде оқушылардың физикаға деген танымдық қызығушылығы – яғни құбылыстарға, фактілерге, заңдарға деген қызығушылық; олардың мәні теориялық білім негізінде, олардың практикалық маңыздылығы және таным әдістерін-жоғары сыныптардағы ғылым әдістеріне жақын теориялық және эксперименттік әдістерді игеруге. Оқушының танымдық бағыты таңдамалы. Белгілі бір ұғымдар, заттар немесе құбылыстар оған өмірлік маңызды болып көрінген кезде, ол бәрін терең зерттеуге тырысып, олармен айналысады. Әйтпесе, оқушының қызығушылығы кездейсоқ, тек үстінен ғана түсіну болады. Оқушылардың оқу пәніне деген қызығушылығын тәрбиелеудің осындай схемасын қолдануға болады: 1 – кезең-қызығушылықтан таңқарлыққа дейін; 2 – кезең-таңқарлықтан белсенді қызығушылық пен білімге деген ұмтылысқа дейін; 3 – кезең-берік білім мен ғылыми ізденіске дейін [5].

Біз физиканы оқыту барысында құзыреттік тәсілді қолдануды ұсынып отырмыз. Оқушы оңайлатылған болса да, нақты құбылыстар мен объектілерді зерттеуі керек. Авторлар оқыту әдісінің жаңа тәсілі, пәнді әдістемелік қамтамасыз етуді өзгертуді ұсынады. Сонымен шығармашылық іс-әрекет талаптарын, сондай-ақ оларды мектепте ұйымдастыру жолдарын зерттеу мәселені дамытып, жетілдіру тетігін анықтауға, сондай-ақ мынадай тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді:

– оқушылардың шығармашылық дербестігін дамыту арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруға болады;

– танымдық іс-әрекет түрлері төменнен жоғары қарай, кезекті түрде, белгілі бір ретпен, жүйемен жүргізілуі нәтижесінде шығармашылығы дамиды;

– танымдық іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру біліктері мен ізденімпаздықтың қалыптасуы оқушыларды шығармашылыққа баулиды;

– оқушыларды танымдық тапсырмаларды орындау мүмкіндіктеріне қарай топтарға бөліп, сәйкес жұмыс түрлерін таңдап, жүйелі жұмыс жүргізудің маңызы зор;

– танымдық іс-әрекетте дәстүрлі емес әдіс- тәсілдерді пайдалану зияткерлік қабілеттерін дамытып, оқу-танымдық және ғылыми ізденістер жасауға талаптан-дырады.

Зерттеу барысында мыналардың жұмыстары талқыланды: оқытудағы құзыреттілік тәсілді талдау бойынша жұмыстар (Э.Н. Гусинский, А.Г. Каспржак,

В.В. Краевский, Н.Г. Нежнов, К.Н. Поливанова, Н.С. Пурышева, И.Д. Фруммин, Б.И. Хасан, А.В. Хуторский, Л.Н. Хуторская және т. б.); әрекеттік тәсіл саласындағы психологиялық-педагогикалық жұмыстар (Л.С. Выготский, А.Н. Леонтьев, П.Я. Халперин, Г.А. Цукерман, Д.Б. Эльконин, Б.Д. Эльконин және т. б.); физика пәнін оқытуда белсенді тәсілді қолдану бойынша жұмыстар (С.В. Анофрикова, Н.И. Одинцова, Л.А. Просяненко, А.П. Усольцев және т. б.).

Я.А. Коменский, К.Д. Ушинский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо танымдық белсенділікті оқушылардың білімге деген табиғи ұмтылысы ретінде анықтады. Білімге деген табиғи ұмтылыс оқу процесінде мұғалімнің реттеуімен және оқушының оқу іс-әрекетін ұйымдастырумен дамиды, осылайша оның өмірінің басқа салалары сияқты, мысалы, әңгімелерде, ойындарда, отбасылық сабақтарда немесе жолдастарымен кездесулерде оның психикалық белсенділігінің әртүрлі жақтары қатысады. Тағы бір көзқарас өте танымал: танымдық белсенділік оқушының іс – әрекетінің сипаттамасы ретінде түсініледі-оның қарқындылығы мен шиеленісі. Отандық педагогтардың көптеген жұмыстары оқу процесін жандандыру мәселесіне арналған. Мысалы, П.Н. Груздев және Ш.Н. Ганелин, Р.Г. Ламберг, олар оқу процесінде оқушылардың ойлау қабілетін белсендіру мәселесін зерттеді, оқушылардың өзіндік іс-әрекеті мәселесін талдады және Тәуелсіздік белсенділіктің ең жоғары деңгейі деп тұжырымдайды.

Қорытынды

Өткізілген педагогикалық зерттеу нәтижелері.

1. Құзіреттіліктің дәстүрлі білім беру параметрлерімен байланысы анықталды, атап айтқанда, оның қасиеттері бойынша негізгі құзіреттіліктер жалпы білім беру дағдыларына жақын екендігі көрсетілген.

2. Негізгі мектеп түлектерінің бір маңызды формадан екіншісіне ауысуға байланысты, қайшылықты, жетіспейтін / артық ақпаратты қамтитын тапсырмалар үлкен қиындықтар тудыратыны анықталды.

3. Оқушылардың оқу физикалық экспериментін нақты эксперимент (ILDREE) негізінде зерттеу зертханалары түрінде ұйымдастырған кезде физика сабақтарында негізгі құзіреттіліктерді неғұрлым толық қалыптастыру орынды екендігі анықталды.

4. Болжамдық бағдарламаларды салыстыру жүргізілді және физика мен информатика мен IT-ді пәнаралық үйлестіру компьютерді оқушылардың физикалық экспериментінің нәтижелерін өңдеу және жобалау құралы ретінде пайдалану кезінде мүмкін болатындығы анықталды [7].

Қазіргі уақытта құзіреттік тәсілдің өзектілігі, ең алдымен, сіздің жұмысыңыздың мәні мен мақсатын түсіну, кәсіби мақсаттар мен міндеттерді өз бетінше қою, оларды жүзеге асыру жолдары туралы ойлау және тағы басқалар.

Әртүрлі бағыттар бойынша қалыптасқан жұмыс жүйесі оқушылардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жалпы, соңғы тұжырымдарды дамыған құзыреттіліктер түлектің адам қызметінің әртүрлі салаларында өзін-өзі жүзеге асыруына көмектескен кезде ғана жасауға болады.

Демек, құзыреттілік – жеке тұлғаның бойындағы өзара байланысты сапалардың (білім, білік, дағды, іскерлік, әрекет тәсілі) жиынтығы. Оқытудағы құзыреттілік тәсіл білім беру нәтижесі ретіндегі оқыту сапасын қамтамасыз етеді, ал ол өз кезегінде кешенді әдіс-тәсілдерді жүзеге асыруды, оқыту сапасын бағалаудың біртұтас жүйесін құруды талап етеді. Сонымен, құзыреттілік – оқу мен өмір жағдаяттарын шешу кезінде білім алушылардың білімді, іскерлікті, дағдыны және қызметтің әмбебап тәсілдерін меңгеруінен көрінетін – білім берудің нәтижесі.

Құзыреттілік – бұл білім алушының алынған білімдер мен біліктерді іс-жүзінде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық мәселелерді шешуге қолдана алу қабілеттілігі

Мен үшін құзыреттілік тәсілді іске асырудың негізгі құралы проблемалық, сараланған оқытудың, ақпараттық технологиялардың, модульдік жобалық оқыту технологиясының заманауи білім беру технологияларын зерттеу және пайдалану болып табылады, өйткені технологиядағы іс-әрекеттің құрылымы құзыреттілік тәсілдің құрылымымен сәйкес келеді және әр оқушыны тәуелсіз Мәдени іс-әрекетке қосуға мүмкіндік береді.

Егер мұғалім баланы өзін-өзі тәрбиелеуге, өзін-өзі ұйымдастыруға, өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі тәрбиелеуге итермелесе, сіз оқушының өз күш-жігерінің толқыны деп атайсыз, осылайша ол оқушының тұтас тұлғасын қалыптастыру мен дамытуға негіз жасады. Бұл құзыреттіліктердің даму деңгейін бағалаудың әдістері дәстүрлі психологиялық-педагогикалық диагностика және әдістер болуы мүмкін: байқау, әңгіме, сұхбат, жан-жақты, салыстырмалы және басқалар.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Ковалева Т.М. Школьные умения и ключевые компетентности – что общего и в чем различие. / Т.М. Ковалева // Педагогика развития: ключевые компетентности и их развитие: материалы 9-й научно-практической конференции. – Красноярск, 2003. – С. 36.
2. Хуторской А.В. Статья «Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования» // Народное образование. – 2003 – №2. – С.58-64.
3. Дорогина В.Ю. Проектная работа по теме «Формирование ключевых компетенций на уроках физики». – г. Каменск-Уральский, 2020.
4. Думанова Н.Б. Компетентностный подход в обучении физики. – Урюпинск, 2011.
5. Фортун О.В. Формирование ключевых образовательных компетенций учащихся на уроках и внеурочной деятельности по физике / О.В. Фортун. – Текст : непосредственный // Педагогическое

мастерство : материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Москва, июнь 2015 г.). – Москва : Буки-Веди, 2015. – С. 17-21.

6. Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерийі / Ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Алматы, 2008.

7. Грук В.Ю. Формирование ключевых компетенций учащихся основной школы при организации исследовательских лабораторий на базе реального физического эксперимента: Диссертация. – 2018.

8. Айдарбаева А.Б. «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Алматы облысы бойынша педагог қызметкерлердің Higher school of natural sciences.

9. Альникова Т.В. Формирование проектно-исследовательской компетенции обучающихся по физике. – Томск, 2007.

10. Баранников А.В. Содержание общего образования: Компетентностный подход / А.В. Баранников. – М.: ГУ ВШЭ, 2012. – 51 с.

11. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. – 2010. – №10. – С.8-14.

12. Иванов Д.А. Компетенции и компетентностный подход в образовании // Школьные технологии. – №8. – 2010. – С.77-82.

13. Иванов Д.А. О ключевых компетенциях и компетентностном подходе в образовании // Школьные технологии. – №5. – 2007. – С.51-61.

14. Иванов Д.А., Митрофанов К.Г., Соколова О.В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий. Учебно-методическое пособие. – М.: АПКИПРО, 2011. – 101 с.

15. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. – М.: Исследовательский центр проблем качества специалистов, 2010.

REFERENCE

1. Kovaleva T.M. SHkol'nye umeniya i klyuchevye kompetentnosti – chto obshchego i v chem razlichie. / T.M. Kovaleva // Pedagogika razviti: klyuchevye kompetentnosti i ih razvitie: materialy 9-j nauchno-prakticheskoy konferencii. – Krasnoyarsk, 2003. – S. 36.

2. Hutorskoj A.V. Stat'ya «Klyuchevye kompetencii kak komponent lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya» // Narodnoe obrazovanie. – 2003 – №2. – S.58-64.

3. Dorogina V.YU. Proektnaya rabota po teme «Formirovanie klyuchevyh kompetencij na urokah fiziki». – g. Kamensk-Ural'skij, 2020.

4. Dumanova N.B. Kompetentnostnyj podhod v obuchenii fiziki. – Uryupinsk, 2011.

5. Fortun O.V. Formirovanie klyuchevyh obrazovatel'nyh kompetencij uchashchihsya na urokah i vneurochnoj deyatelnosti po fizike / O.V. Fortun. – Tekst : neposredstvennyj // Pedagogicheskoe masterstvo : materialy VI Mezhdunar. nauch. konf. (g. Moskva, iyun' 2015 g.). – Moskva : Buki-Vedi, 2015. – S. 17-21.

6. Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерийі / Ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Алматы, 2008.

7. Грук В.Ю. Формирование ключевых компетенций учащихся основной школы при организации исследовательских лабораторий на базе реального физического эксперимента: Диссертация. – 2018.

8. Айдарбаева А.Б. «Өрлеу» БАҰО АҚ филиалы Алматы облысы бойынша педагог қызметкерлердің Higher school of natural sciences.

9. Al'nikova T.V. Formirovanie proektno-issledovatel'skoj kompetencii obuchayushchihhsya po fizike. – Tomsk, 2007.
10. Barannikov A.V. Soderzhanie obshchego obrazovaniya: Kompetentnostnyj podhod / A.V. Barannikov. – M.: GU VSHE, 2012. – 51 s.
11. Bolotov V.A., Serikov V.V. Kompetentnostnaya model': ot idei k obrazovatel'noj programme // Pedagogika. – 2010. – №10. – S.8-14.
12. Ivanov D.A. Kompetencii i kompetentnostnyj podhod v obrazovanii // SHkol'nye tekhnologii. – №8. – 2010. – S.77-82.
13. Ivanov D.A. O klyuchevyh kompetencyah i kompetentnostnom podhode v obrazovanii // SHkol'nye tekhnologii. – №5. – 2007. – S.51-61.
14. Ivanov D.A., Mitrofanov K.G., Sokolova O.V. Kompetentnostnyj podhod v obrazovanii. Problemy, ponyatiya, instrumentarij. Uchebno-metodicheskoe posobie. – M.: APKiPRO, 2011. – 101 s.
15. Zimnyaya I.A. Klyuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaya osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii. – M.: Issledovatel'skij centr problem kachestva specialistov, 2010.

А.К. Сейтханова¹, Р.А. Жунусова¹, М.С. Темирханов¹

**Формирование соответствующих компетенций
для преподавания физики в общеобразовательных школах**

¹ Высшая школа естествознания,
Павлодарский педагогический университет,
Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

A.K. Seitkhanova¹, R.A. Zhunussova¹, M.S. Temirkhanov¹

**Formation of appropriate competencies
for teaching physics in secondary schools**

¹ Higher school of natural sciences,
Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аннотация. В статье широко рассмотрены вопросы формирования учебной компетенции преподавателей в общеобразовательных школах, указаны особенности и недостатки. Как происходит реализация компетенций преподавателя в процессе обучения физике в средних общеобразовательных школах. Ключевые компетенции становятся многофункциональными. Их освоение позволяет решать различные задачи повседневной, профессиональной, социальной жизни. Ключевая компетентность проявляется, прежде всего, в определенных поведенческих подходах, основанных на свойствах человека и опирающихся на его психологические качества, охватывающих широкий практический контекст с высоким уровнем универсальности. Компетентностный подход – это подход, который в настоящее время отличает образовательный результат, а в качестве результата выступает не количество полученной информации, а умение самостоятельно находить нужную информацию. Поэтому ученик должен быть готов: анализировать ситуации, распознавать в них знакомые физические явления и применять знания для их объяснения; решать задачи, распознавать проблемы, которые можно решить с помощью физических методов, уметь решать задачи. Каждый учитель учи-

тывает возрастные особенности своих учеников и подбирает те или иные технологии на уроке в зависимости от своего мастерства. Поэтому для применения таких технологий педагогу необходимо много искать. Нужно наблюдать за особенностями, способностями учащихся класса и думать, как развиваться дальше.

Ключевые слова: компетентность, учащиеся, компетентностный подход, школа, методика, формирование.

Summary. The article deals extensively with the issues of the formation of the educational competence of teachers in secondary schools, the features and disadvantages are indicated. How the teacher's competencies are implemented in the process of teaching physics in secondary schools. Key competencies become multifunctional. Their development allows us to solve various tasks of everyday, professional, and social life. The key competence is manifested, first of all, in certain behavioral approaches based on the properties of a person and based on his psychological qualities, covering a wide practical context with a high level of universality. The competence approach is an approach that currently distinguishes the educational result, and the result is not the amount of information received, but the ability to independently find the necessary information. Therefore, the student should be ready to: analyze situations, recognize familiar physical phenomena in them and apply knowledge to explain them; solve problems, recognize problems that can be solved using physical methods, be able to solve problems. Each teacher takes into account the age characteristics of his students and selects certain technologies in the lesson, depending on his skill. Therefore, for the application of such technologies, for the implementation of which the teacher needs to look a lot. It is necessary to observe the characteristics and abilities of the students of the class and think about how to develop further.

Keywords: competence, students, competence approach, school, methodology, formation.

УДК 372.853
МРНТИ 14.25.09

А.К. Сейтханова¹, А.Д. Кочергин¹

¹ Павлодарский педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республики Казахстан
e-mail: ainur1179@mail.ru, kochergln.alex@yandex.kz

РОЛЬ ФИЗИЧЕСКИХ ЭКСПЕРИМЕНТОВ В РАЗВИТИИ КОМПЕТЕНЦИЙ

Аннотация. В статье рассматривается сущность предметных компетенций учащихся по физике и раскрывается их классификация в контексте курса физики за 9 класс. Рассматривается понятие компетентностного подхода в контексте изучения дисциплины на примере информационно-коммуникативных технологий, в частности, виртуаль-

ных лабораторных работ. Раскрывается роль физических экспериментов для улучшения качества обучения, развития социальных, коммуникативных, предметных, естественнонаучных, социально-бытовых компетенций. Используются педагогические подходы и идеи в рамках компетентностного подхода И.С. Сергеева, В.П. Блинова, А.В. Хуторского, О.В. Еремкиной, Ю.А. Женжера, Л.Л. Жизневской, В.И. Данильчук, М.И. Ситниковой. Показана роль методов познания в повышении общеучебных умений школьников на примере учебной дидактической модели. Приводятся примеры методов стимулирования к выполнению физических экспериментов. Для повышения предметной компетенции учащихся реализованы педагогические условия, проверена их эффективность. С помощью организации учебного процесса проверено достижение результатов учащихся в соответствии с учебной программой обновленного содержания образования. Оценка эффективности данного метода проводится с помощью критериального оценивания с соответствующими дескрипторами. Процент качества знаний в результате проверки улучшился в среднем на 15%.

Ключевые слова: компетенция, компетентностный подход, компетентность, физические эксперименты.

Введение

Физика имеет большое значение в познании окружающего мира, в социально-экономической и культурной жизни общества. Целью изучения курса физики 9 классов является формирование у обучающихся основ научного мировоззрения, целостного восприятия естественнонаучной картины мира [1]. При этом главная цель – освоение знаний о фундаментальных физических законах и принципах, развитие у школьников интеллектуальной, информационной, коммуникативной и рефлексивной культуры, навыков выполнения физического эксперимента и исследования, воспитание ответственного отношения к учебной и исследовательской деятельности [2].

Формирование компетентностей реализуется с помощью применения компетентностного подхода. Согласно И.С. Сергееву и В.П. Блинову компетентностный подход имеет следующие преимущества: готовит учащихся к сознательному обучению в вузе; способствует объединению образовательных целей учащихся и учителя; помогает увеличить увлеченность и самостоятельность учащихся и тем самым уменьшает труд преподавателя; делает обучаемых конкурентноспособными личностями, преодолевающими непредсказуемые законы развития общества и рынка в частности; обеспечивает осознание учащимися ценности обучения; объединяет задачи учебно-воспитательного процесса, в процессе реализации которых происходит интеграция ряда приемов урочной и внеурочной деятельности [3].

Компетентностный подход ставит своей целью не промежуточные результаты учебной деятельности, а конечный результат к концу школьного образования.

Это связано с тем, что важнее не количество знаний, а умение их применить в нужных ситуациях [4].

Методы исследования

Рассмотрим, каким образом можно включать развитие ключевых компетенций на уроках физики. Учебно-познавательная компетенция предполагает готовность постоянно повышать интеллектуальную грамотность. Для этой цели необходимо, чтобы учитель мог заинтересовать детей. Оценка и анализ данного умения обнаруживается при решении необычных задач, при планировании выполнения практического эксперимента или опыта, демонстрации.

Учащиеся, помимо усвоения предметных знаний, развивают комплекс других компетенций.

Информационно-коммуникационная компетентность формируется в условиях реализации задач. Учащимся необходимо критически оценивать информацию, уметь работать с оригинальными и проверенными источниками, выполнять задания по алгоритму и творчески. Учителю важно использовать интерактивные технологии не только при проверке знаний посредством тестирования, но и через использование компьютерных и реальных моделей физических процессов.

Под социальной компетентностью понимают способность индивида эффективно взаимодействовать с участниками группы или коллектива, осознавая важность выполняемой роли в нем. Личностная компетенция выражается в понимании ценности природы, законов, действующих в ней для рационального использования ресурсами. Ценностно-смысловая компетенция обеспечивает ответы на вопрос «для чего нужно учить физику», тем самым увеличивает мотивацию к изучению предмета.

Предметные компетентности по физике относятся к естественнонаучным и математическим компетенциям. Помимо них, различают коммуникативные, литературные, художественные, межпредметные, проектно-технологические, исторические и другие виды.

Каждый вид обладает списком специфических задач. «Естествознание» требует формирования ряда естественнонаучных компетенций:

- знание и понимание основной терминологии, предметных знаний, законов и закономерностей, лежащих в сути природных явлений;
- осознание учащимися фундаментальных идей;
- усвоение методов экспериментально-практической деятельности для познания окружающего мира;
- привитие ценностных идей устойчивого развития и бережного отношения к природе, продуманного взаимодействия с ней.

В общем смысле на уроках физики учащиеся развивают социально-бытовые компетенции, обеспечивающие реальную полезность для жизни данного предмета.

Благодаря изучению физики школьники учатся правильно и безопасно использовать электроприборы и электролинии; измерять показания электроприборов; жить в соответствии с нормами санитарии и экологии; анализировать проблемы использования энергоресурсов; оценивать значение техногенных факторов [5].

Согласно классификации А.В. Хуторского на данной дисциплине формируются когнитивные, практические, экспериментальные и исследовательские компетенции.

Для реализации познавательных компетенций учащиеся должны усвоить суть явлений, понятий, законов, теорий; понимать строение приборов и их предназначение, перечень возможных опытов. В процессе усвоения знаний школьники получают и закрепляют умения мыслить абстрактно, логически устанавливать причинно-следственные связи, доказывать и аргументировать выводы; выделять особенности предметов и мысленно абстрагироваться от теории, ориентироваться на конкретные результаты. Для реализации данных компетенций учитель использует опорные конспекты и лекции; учит решать задачи разного типа сложности, предлагает исследовательские задачи.

Практические компетенции включают те же уровни освоения. В первую очередь учащиеся осваивают знания, которые им нужны для того, чтобы понять ситуацию и условие задачи, используя законы, основные положения, правила перевода величин в международную систему единиц СИ. В процессе усвоения умений школьники анализируют задачи, применяют знания, устанавливают аналогии, сравнивают объекты, правильно записывают условие задачи, учатся использовать табличные значения, выполнять самопроверку и правильные вычисления с допустимой погрешностью или без нее. Учитель для этого использует работу в малых группах и самостоятельные виды деятельности при решении задач разных по типу и виду сложности.

Исследовательские компетенции предполагают знания по осуществлению исследовательской и проектной деятельности: знание структуры работы, методов и подходов. Практические умения нарабатывают навыки ставить вопросы, находить значимую проблему, выдвигать цели, задачи, этапы по решению определенной вместе с руководителем темы школьного научного исследования. Учитель помогает организовать самостоятельную работу и направляет ученика к правильным выводам, корректирует его деятельность

Формирование экспериментальных компетенций начинается с того, что учащиеся должны знать, как анализировать эксперимент. Это невозможно без знания

теоретических способов деятельности, сути работы приборов для измерения различных величин. При формировании данных компетенций учащиеся планируют свою деятельность в соответствии с общим планом и алгоритмом, производят замеры, объясняют наблюдаемые явления и свойства тел, объясняют значимость приборов и машин, выдвигают гипотезы и проверяют их, выполняют домашние физические эксперименты [6].

Составной частью обучения физике в учебной деятельности является поэтапное стимулирование учащихся к глубокому изучению окружающей среды. Побуждение к экспериментальной работе делится на ряд этапов. Согласно таблице 1, они делятся на ряд мыслительных процессов, классифицированных по психологическим и дидактическим принципам. Согласно первому этапу, необходимо подготовить и организовать школьников к экспериментам. Это возможно с помощью развития у них познавательных потребностей [7, 8]. В данном случае учащиеся должны ознакомиться с классификацией и сущностью методов научного познания.

Таблица 1. Учебно-дидактическая модель стимулирования школьников к выполнению домашних физических экспериментов

Побудители	Внутренняя заинтересованность	Аналитические процессы
Программа побуждения учащихся к организации и выполнению научно-исследовательской деятельности		
Порядок возрастания количества физических экспериментов, приспособленных к выполнению в домашних условиях		
Необходимые	Вариативные	Самостоятельные
Пошаговая структура реализации физических экспериментов школьниками		

Переход к практической направленности предполагает подготовку необходимого инструментария, в который входят элементарные приборы, измерители. Школьникам необходимо владеть умениями делать замеры, определять цену деления, измерять различные величины от площади до перевода величин в систему измерения СИ.

Этапами опытно-педагогической работы были реализация педагогических условий и их оценка, проверка результатов формирования предметных компетенций учащихся на уроках физики.

Для работы использовалась программа 9 класса с учащимися одной параллели в составе 100 человек. В качестве диагностики использовались задания практической работы по теме «Движение тела, брошенного под углом к горизонту». Проверка работ учащихся происходила по критериям на основе учебной программы.

Работа была построена следующим образом:

- 1) проводится урок по типу изучения нового материала;
- 2) ближе к концу урока проводится практическая работа по данной теме;
- 3) работы учащихся оцениваются по дескрипторам и фиксируются достижения учащихся;
- 4) в качестве домашнего задания требуется решить несколько задач, в помощь учащемуся дается ссылка на виртуальную лабораторию;
- 5) в начале следующего урока производится проверка домашнего задания (учащиеся решают две задачи) с последующим оцениванием по дескрипторам;
- 6) сравниваются результаты до выполнения домашнего задания и производятся выводы.

В конце урока в качестве практической работы учащимся предлагалось решить следующие задачи:

1. Из старинной пушки, ствол которой установлен под углом 45° к горизонту, выпущено ядро со скоростью 141 м/с. Вычислите, через сколько времени тело упадет на землю и какова дальность полета тела.

2. Снаряд, вылетевший из орудия под углом к горизонту, находился в полете 12 с. Какой наибольшей высоты достиг снаряд?

Выполненная практическая работа была проверена по дескрипторам. Результаты проверки занесены в таблицу 2.

Таблица 2. Результаты проведения практической работы до выполнения домашнего задания

Классы	Количество учащихся	Количество «5»	Количество «4»	Количество «3»	% качества знаний
9 А	25	5	12	8	68%
9 Б	25	3	10	12	52%
9 В	25	4	11	10	60%
9 Г	20	3	8	9	55%

В качестве домашнего задания учащимся предлагалось решить аналогичные задачи, но уже с использованием виртуальной лаборатории, изображенной на рисунке 1, на сайте «phet.colorado.edu» под названием «Projectile motion». Данный симулятор движения снаряда, выпущенного из пушки, позволяет задать такие параметры, как начальная скорость и угол, чего достаточно для самопроверки при выполнении домашнего задания.

Рисунок 1. Снимок экрана с виртуальной лабораторной работой

Результаты проверочной работы занесены в таблицу 3, вычислены проценты качества знаний для каждого класса в отдельности.

Таблица 3. Результаты проведения практической работы после выполнения домашнего задания

Классы	Количество учащихся	Количество «5»	Количество «4»	Количество «3»	% качества знаний
9 А	25	7	14	4	84%
9 Б	25	6	13	6	76%
9 В	25	6	14	5	80%
9 Г	20	5	12	3	85%

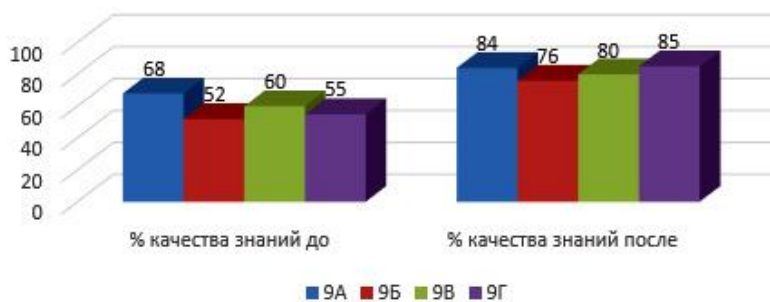

Рисунок 2. Диаграмма сравнения качества обучения до и после применения виртуальной лабораторной работы

Сравнительный анализ полученных данных позволил выявить положительную динамику сформированности предметных компетенций на низком, среднем и продвинутом уровнях в девятых классах. Наглядность, возможность самопроверки помогают учащемуся лучше усвоить материал темы урока, качественнее выполнить домашнее задание и лучше справиться с проверкой домашнего задания.

На протяжении запланированного периода были разработаны и проведены физические эксперименты, новизна которых состояла в дополнении лабораторных работ к учебной программе.

Заключение

Физика выполняет связующую роль в реализации потребностей работодателей, в формирование ключевых, общепредметных, предметных компетентностей учащихся, выступающими в качестве результата обучения и возможностей выпускников школ и вузов. Компетентностный подход – одно из важнейших средств, которые способствуют разностороннему развитию личности через создание условий, способствующих накоплению знаний и их реализации в дальнейшей жизни учащегося. Физические эксперименты способствуют развитию конкурентно-способной личности, что является важным требованием в программе развития образования и науки Республики Казахстан в 2020–2025 годы.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Кочергин А.Д. Диагностика мотивации учащихся как средство формирования предметной компетенции посредством физических экспериментов / А.К. Сейтханова, А.Д. Кочергин // Scientific Collection «InterConf», (41): with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in The Context of Social Crises» (February 6-8, 2021). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2021, с. 330-336. – URL: <https://www.interconf.top/documents/2021.02.6-8.pdf>
2. Кочергин А.Д. Применение физических экспериментов как средство формирования предметной компетенции учащихся / А.К. Сейтханова, А.Д. Кочергин // II Международное книжное издание стран Содружество Независимых Государств «Лучший молодой ученый – 2020»: II международная книжная коллекция научных работ молодых ученых. – Нур-Султан, 2020. – С. 25-28.
3. Блинов В.И. Перспективы развития профессионального образования и компетентностный подход / В.И. Блинов. – М.: Директ-Медиа, 2014. – С. 20-24.
4. Еремкина О.В. Компетентностный подход в обучении: учебно-методическое пособие / О.В. Еремкина, Н.Б. Федорова, Д.В. Морин, М.А. Борисова // Ряз. гос. ун-т им. С.А. Есенина. – Рязань, 2010. – 48 с.
5. Женжера Ю.А. Компетентностный подход в обучении физике / Ю.А. Женжера // Socialinis ugdymas / Social education. – 2013. – Т. 4. – №36. – С. 141-146.
6. Жизневская Л.Л. Развитие предметных компетенций у учащихся 9 классов в рамках предпрофильной подготовки по физико-математическому направлению / Л.Л. Жизневская // Народная асвета. – Минск: Педагогическая пресса, 2018. – С. 1-21.
7. Ковтунович М.Г. Домашний эксперимент по физике: пособие для учителя. – Москва: ВЛАДОС, 2007. – 207 с.

8. Данильчук В.И., Донскова Е.В., Клеветова Т.В. Теория и методика обучения физике в школе. Общие вопросы: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности 050203.65 – физика // М-во образования и науки Российской Федерации, Гос. образовательное учреждение высш. проф. образования «Волгоградский гос. пед. ун-т». – Волгоград: Перемена, 2010. – 118 с.

9. Ситникова М.И. К вопросу о формировании предметных компетенций обучающихся в системе основного общего образования / М.И. Ситникова, Л.П. Бондаренко // Научные ведомости БелГУ. Сер. Гуманитарные науки. – 2017, т. 28, №277, вып. 36 – С. 150-160. – URL: <http://dspace.bsu.edu.ru/handle/123456789/25634>

10. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 годы. – URL: https://www.vku.edu.kz/sites/default/files/files/education/others_document/GPRO/p1900000988.27-12-2019.rus.pdf

REFERENCE

1. Kochergin A.D. Diagnostika motivacii uchashchihsya kak sredstvo formirovaniya predmetnoj kompetencii posredstvom fizicheskikh eksperimentov / A.K. Sejthanova, A.D. Kochergin // Scientific Collection «InterConf», (41): with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in The Context of Social Crises» (February 6-8, 2021). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2021, с. 330-336. – URL: <https://www.interconf.top/documents/2021.02.6-8.pdf>

2. Kochergin A.D. Primenenie fizicheskikh eksperimentov kak sredstvo formirovaniya predmetnoj kompetencii uchashchihsya / A.K. Sejthanova, A.D. Kochergin // II Mezhdunarodnoe knizhnoe izdanie stran Sodruzhestvo Nezavisimyh Gosudarstv «LUCHSHIJ MOLODOJ UCHENYJ – 2020»: II mezhdunarodnaya knizhnaya kollekcija nauchnyh rabot molodyh uchenyh. – Nur-Sultan, 2020. – S. 25-28.

3. Blinov V.I. Perspektivy razvitiya professional'nogo obrazovaniya i kompetentnostnyj podhod / V.I. Blinov. – М.: Direkt-Media, 2014. – S. 20-24.

4. Eremkina O.V. Kompetentnostnyj podhod v obuchenii: uchebno-metodicheskoe posobie / O.V. Eremkina, N.B. Fedorova, D.V. Morin, M.A. Borisova // Ryaz. gos. un-t im. S.A. Esenina. – Ryazan', 2010. – 48 s.

5. ZHenzhera YU.A. Kompetentnostnyj podhod v obuchenii fizike / YU.A. ZHenzhera // Socialinis ugdymas / Social education. – 2013. – T. 4. – №36. – S. 141-146.

6. ZHiznevskaya L.L. Razvitie predmetnyh kompetencij u uchashchihsya 9 klassov v ramkah predprofil'noj podgotovki po fiziko-matematicheskomu napravleniyu / L.L. ZHiznevskaya // Narodnaya asveta. – Minsk: Pedagogicheskaya pressa, 2018. – S. 1-21.

7. Kovtunovich M.G. Domashnij eksperiment po fizike: posobie dlya uchitelya. – Moskva: VLADOS, 2007. – 207 s.

8. Danil'chuk V.I., Donskova E.V., Klevetova T.V. Teoriya i metodika obucheniya fizike v shkole. Obshchie voprosy: uchebnoe posobie dlya studentov vysshih uchebnyh zavedenij, obuchayushchihsya po special'nosti 050203.65 – fizika // М-во образованиа и науки Rossijskoj Federacii, Gos. obrazovatel'noe uchrezhdenie vyssh. prof. obrazovaniya «Vologradskij gos. ped. un-t». – Volgograd: Peremena, 2010. – 118 s.

9. Sitnikova M.I. K voprosu o formirovanii predmetnyh kompetencij obuchayushchihsya v sisteme osnovnogo obshchego obrazovaniya / M.I. Sitnikova, L.P. Bondarenko // Nauchnye vedomosti BelGU. Ser. Gumanitarnye nauki. – 2017, t. 28, №277, vyp. 36 – S. 150-160. – URL: <http://dspace.bsu.edu.ru/handle/123456789/25634>

10. Gosudarstvennaya programma razvitiya obrazovaniya i nauki Respubliki Kazahstan na 2020–2025 godu. – URL: https://www.vku.edu.kz/sites/default/files/files/education/others_document/GPRO/p1900000988.27-12-2019.rus.pdf

А.К. Сейтханова¹, А.Д. Кочергин¹

Құзыреттілікті дамытудағы физикалық эксперименттердің рөлі

¹ Жаратылыстану жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

A.K. Seitkhanova¹, A.D. Kochergin¹

The role of physical experiments in the development of competencies

¹ Faculty of Natural Sciences,
Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Андатпа. Мақалада физика пәні бойынша оқушылардың пәндік құзыреттіліктерінің мәні қарастырылады және 9 сынып үшін физика курсы контекстінде олардың жіктелуі ашылады. Пәнді оқу мазмұнындағы құзыреттілік тәсіл ұғымы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мысалында, атап айтқанда, виртуалды зертханалық жұмыстарда қарастырылады.

Оқыту сапасын жақсарту, әлеуметтік, коммуникативтік, пәндік, жаратылыстану, әлеуметтік-тұрмыстық құзыреттерді дамыту үшін физикалық эксперименттердің рөлі ашылады. Педагогикалық тәсілдер мен идеялар И.С. Сергеевтің, В.П. Блиновтың, А.В. Хуторскийдің, О.В. Еремкинаның, Ю.А. Женжердің, Л.Л. Жизневскаяның, В.И. Данильчуктің, М.И. Ситникованың оқу дидактикалық моделінің мысалында оқушылардың жалпы білім беру дағдыларын арттырудағы таным әдістерінің рөлін көрсетті.

Физикалық эксперименттерді ынталандыру әдістерінің мысалдары келтірілген. Оқушылардың пәндік құзыреттілігін арттыру үшін педагогикалық шарттар іске асырылды, олардың тиімділігі тексерілді. Оқу процесін ұйымдастырудың көмегімен жаңартылған білім беру мазмұнының оқу бағдарламасына сәйкес оқушылардың нәтижелерге қол жеткізуі тексерілді. Осы әдістің тиімділігін бағалау тиісті дескрипторлармен критериалды бағалау көмегімен жүргізіледі. Тексеру нәтижесінде білім сапасының пайызы орта есеппен 15%-ға жақсарды.

Тірек сөздер: құзыреттілік, құзыреттілік әдісі, физикалық эксперименттер.

Summary. This article analyzes subject expertise in Physics and explains its classification for 9th grade students. We discuss competency concept to study this subject using Information and Communication Technologies, for example, virtual laboratory studies. Physical experiments effort to improve learning experience, the development of human, communicative, subject, scientific, and social competencies is disclosed. We use pedagogical methods and ideas within competency of I.S. Sergeyev, V.P. Blinov, A.V. Khutorsky, O.V. Eremkina, Yu.A. Zhenzhera, L.L. Zhiznevskaya, V. I. Danilchuk, M.I. Sitnikova. The cognition methods are shown to improve general academic skills of students using instructional method.

There are other methods to achieve physical experiments. To advance students expertise, we have practiced pedagogical criteria and tested its efficiency. And as to Management of Educational Process, we have checked students results following the training program of education update. The value management of this method is seen from a criteria-based assessment using correct keywords. So, as follows from the test, the knowledge quality has improved by an average of 15%.

Keywords: Expertise, competency, competence, physical experiments.

УДК 004

МРНТИ 20.01.45

А.А. Джаскина¹, А.Б. Данкина¹, А.Н. Кунтаева¹

*¹ Жаратылыстану жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.
e-mail: kuntayeva@mail.ru, alima.dankina@mail.ru*

АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖӘНЕ БИЗНЕС

***Аңдатпа.** Бұл зерттеудің объектісі ақпараттық технологиялар және олардың жалпы бизнеске әсері. Ақпараттық технологиялардың әсер ету аймағындағы бизнесті жүргізуге жинақталған тәсілдер болып табылады. Бәсекеге қабілеттілікті сақтау және үздік жетістіктерге қол жеткізу ақпараттық технологиялар сияқты инновацияларды енгізуді талап етеді. Автор ақпараттық технологиялардың көмегімен кәсіпкерлікті және бизнесті жасау процестерін жүргізудегі ықтимал қайта құрулардың теориялық жолдарын мұқият зерттейді. Сонымен шағын бизнесті бағалау басшылардың ақпараттық технологияларды инвестициялауға дайын еместігін анықтауға мүмкіндік берді. Негізгі қорытынды кәсіпкерлік сектордың экономикалық көрсеткіштерін жақсартуды ынталандыруға тиіс ақпараттық технологияларды талдау негізінде тұжырымдалған ұсыныстардан тұрады. Тұтынушымен қарым-қатынасты басқаруды автоматтандыруға ерекше көңіл бөлінеді. Ғылыми жаңалық ақпараттық технологияларды бизнес саласына енгізу алгоритмін зерттеуге кешенді көзқараспен айқындалады.*

***Тірек сөздер:** Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, компьютерлендіру, бүкіләлемдік желі, электронды ресурстар, бизнес, стратегиялар, нарық, процестерді автоматтандыру, кәсіпкерлік.*

Кіріспе

Қазіргі кезеңде инновациялық ақпараттық технологиялық процестер (АТ) кез келген адамның ақпараттық жұмысының қажетті бөлігі болып табылады, ол болмаған жағдайда мен сізбен біздің өмірлік белсенділікті елестете алмаймын. Деректерге сәйкес, ақпараттық жұмыс процестері жұмыстың көптеген салаларында, сондай-ақ бизнесте айтарлықтай әсер етеді. Қоғам ақпараттық технологиялық процестерді жоғары бағалайтын жаңа кезеңге өтті. Осылайша, бизнесті жүргізудегі, өндіріс пен білім берудегі дәстүрлі тәсілдер қазір қажетті және әсерлі нәтиже бермейді. Бәсекеге қабілеттілікті күшейту және керемет жетістіктерге қол жеткізу үшін инновациялар, ақпараттық технологиялық процестер қажет.

Зерттеу объектісі. Бұл мақаланың объектісі ақпараттық технологиялар және олардың шағын және орта бизнеске әсері. Авторлар маркетинг пен бизнес арасындағы қатынасты виртуалды кеңістік ретінде қарастырады.

Мақсат. Бұл мақаланың мақсаты – бизнес саласында АТ енгізуді зерттеу және талдау. Жұмыста зерттелетін мәселелерге жүйелі көзқарас, сонымен қатар жалпы ғылыми және арнайы зерттеу әдістері қолданылады: ғылыми абстракция, талдау және синтез, салыстырмалы талдау.

Негізгі бөлім

Ақпараттық-коммуникациялық технология немесе АКТ бизнесте бірқатар қосымшаларға ие, соның ішінде шешім қабылдау, қызметкерлерге хабарламалар тарату, жазбаларды жүргізу және ВВС түсіндіргендей сенімді байланыс. Көптеген корпорациялар АКТ-ны пайдаланады, өйткені олар өндіріс, сапа, шығындарды азайту және коммуникация тұрғысынан пайда әкеледі деп санайды. Дегенмен, технологияның кейбір жаңа түрлерін енгізу және бейімдеу де кемшіліктермен бірге болуы мүмкін. АКТ бизнес үшін қолжетімді арнайы құралдардың кең спектрін қамтиды. Бұл құралдарға интернет желілері, электрондық пошта жүйелері, бейнеконференциялар және телефондар мен планшеттер сияқты смарт технологиялар кіреді. АКТ әртүрлі салаларда әртүрлі мақсаттарда қолданылады.

АКТ, ең алдымен, әртүрлі басқа әрекеттерге қосымша корпорациядағы байланыс желілерін жеделдету үшін қолданылады. ВВС хабарлауынша, бұл оны көптеген әртүрлі корпоративтік құрылымдар үшін шешім қабылдау процесінің ажырамас бөлігі етеді. Бұл технологияны пайдаланатын компаниялар тиімді және сенімді есепке алу құралдарына қол жеткізе алады. Ол сондай-ақ қызметкерлердің әртүрлі топтары арасында хабарламаларды тиімді және таңдамалы түрде таратуға мүмкіндік береді. Кейбір жағдайларда АКТ тіпті компанияларға бірнеше жұмысты бір жұмысқа біріктіруге мүмкіндік береді. Осылайша ВВС бұл технологияның белгілі бір салалардағы еңбек шығындарын азайтуға қалай көмектесетінін сипаттайды.

Ақпараттық технологиялар – бұл компьютерлік технологияны пайдалана отырып, деректерді құру, сақтау, басқару және өңдеу технологияларына жататын пәндер мен қызмет салаларының кең класы. Ақпараттық технологияларды құру үшін, атап айтқанда ақпаратты сақтау, өңдеу, беру және алу бойынша шектеулер, компьютерлік технологиялар мен бағдарламалық қамтамасыз етуді қолдану қажет. Маркетинг, бизнес-стратегия және ақпараттық технологиялар саласындағы көптеген сарапшылар функционалдық процестерді автоматтандыру қазірдің өзінде тапшы бола бастағандықтан, қазіргі кезеңде компьютерлік технология рөлінің өзгеруі маңызды тенденция екендігімен келіседі. Бизнес-процестер мен ақпараттық процестер, бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлеу және ресейлік нарықтағы ақпараттық технологиялар саласының даму перспективалары арасындағы шекараларды жою қажеттілігі. Тиісінше, бизнес иелері мен менеджерлердің жаңа ақпараттық технологияларға деген қызығушылығы өте жоғары. Дегенмен бұл процесс АТ мамандарының функцияларын кеңейтуді болжайды, өйткені бұл кәсіпорында АТ-ның жұмыс істеуін қамтамасыз ету, сәтсіздіктерден тиімді қалпына келтіру және т.б. Енді белгілі бір технологияны енгізу нәтижелерін (шығару мерзімдерінің өзгеруі, белгілі бір әрекеттердің қаржылық салдары, іске асыру шығындары және ықтимал тәуекелдер) түсіндіру АТ мамандарының міндеті. Ақпараттық қауіпсіздік жағдайында АТ маманы пайдаланушы зиянды бағдарламалық өнімдерден, сондай-ақ рұқсатсыз кіруден қорғау туралы үнемі есте ұстамауы үшін психологиялық аспектілерді ескеруі керек. Сонымен қатар, бизнес-процестердің тиімділігі көптеген аспектілерде операциялар орындалатын ортаның тұрақтылығына байланысты болатындығына сәйкес, жаңа жүйелерге көшу жақсы жоспарланған және тексерілген болуы керек. Бұл сонымен қатар ІТ маманының рөлдері мен жауапкершілігінің бөлігі болып табылады.

Осылайша АТ мамандары қарапайым функциялардан маркетингтік әрекеттерді қамтитын және стратегиялық, тактикалық және операциялық деңгейлердегі бизнес қажеттіліктеріне сәйкес келетін әрекеттерге ауысуы керек. Бұл кезеңде ақпараттық технологияның негізгі қызметі бизнестің жоғары нәтижелерін көрсету болып табылады, яғни ағымдағы шаруашылық операцияларды техникалық қамтамасыз етуді ескере отырып, пассивті жауаптан пассивті қатысуға көшу керек. Мұндай әрекеттер парадокс болып табылады, өйткені, бір жағынан, маркетинг саласының дамуы үшін өзгермелі экономикалық жағдайға сәйкес тұрақты өзгерістер қажет, сонымен бірге, екінші жағынан, әрбір ІТ маманы білуі керек. Жүйе оған ешбір өзгертулер енгізілмегенде ғана тұрақты жұмыс істейді. Осыған байланысты, өз кәсіпорнының іскерлік қызметінің белсенді қатысушысы болу үшін, сондай-ақ жүйе мен инфрақұрылымның тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін ақпараттық

технологиялар бөлімшелеріне АТ-менеджментіне мүлдем басқа көзқарас қажет болады.

Ақпараттық технологияның қарқынды дамуы бизнестің жаңа түрі – электрондық түрді тудырды және кәсіпорында ақпараттық жүйелердің жеке құрамдас бөліктерін біріктіруді және әртүрлі кәсіпорындардың маркетингтік ақпараттық жүйелерінің өзара әрекеттесуін қамтамасыз ету сияқты міндеттерді алға қойды. Іс жүзінде кез келген қызмет саласына бір ғана басқару жүйесін енгізу арқылы барлық мәселелерді шешу мүмкін емес екені анық.

Бірнеше немесе одан да көп жүйелерді енгізу дәстүрлі болды, әдетте әртүрлі өндірушілер мен жеткізушілердің жүйелерімен. ButlerGroup аналитикалық компаниясының мәліметтері бойынша, ірі кәсіпорындар 40-қа жуық ерекше маңызды қолданбалы жүйелерді басқара алады, бұл ретте міндет ақпараттық жүйелерді таңдауда және сәйкесінше, экономикалық тиімділік пен меншік құнын ескере отырып, олардың жұмысына қолайлы болатын қолайлы инфрақұрылымды құруда туындайды. Осылайша әртүрлі бағалаулар бойынша ақпараттық жүйелерді енгізудегі сәтсіздік (IT-жобалар өз жұмысын жоспарланғандай аяқтамайды) әртүрлі салаларда шамамен 50% құрайды, ал мемлекеттік секторда бұл көрсеткіш 70% жетуі мүмкін. IT-қызметтерінің басшыларымен жүргізілген сұхбат нәтижесінде бизнестегі ақпараттық технологиялардың рөлінің ең елеулі өзгерісі туралы түсініктердің таралуы анықталды. Бизнес үшін АТ рөлін өзгертудің маңызды бағыттары: • заманауи бизнес-процестерге 43% қолдау көрсету; • 33% стратегиялық ақпаратты басқару; • 13% жаңа өнімдер мен қызметтерді құру; • 11% шығындарды азайту және қайта құрылымдау. Неғұрлым жетілдірілген бизнес-процестерді дамыту бірінші орынды алады және «бизнес-процестердің бірігуі» ретінде түсініледі, яғни осы біріктіру нәтижелеріне сүйене отырып, бизнесті трансформациялауға негізделген ерте тәуелсіз процестерді біріктіру арқылы жүзеге асырылады. ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін қарқынды пайдалану.

Осылайша аналитикалық компанияның деректері бойынша, IT-ұйымдарының тек үштен бір бөлігі ғана бизнес-бөлімшелердің стратегиялық серіктестері болып саналады, ал қалған ұйымдарда IT-бөлімдері бизнес қажеттіліктеріне тез бейімделе алмайтындығына байланысты шектеулер бар, оның ішінде: 15% ақпараттық технологиялар кәсіпорынның жұмыс істеуіне айтарлықтай үлес әкелмейді деп ойлау; 10% ақпараттық технологияларды айтарлықтай қымбат үстеме шығындар деп атайды. Бастапқыда ұйымда ақпараттық технологияны енгізу жеке операцияларды автоматтандырумен тікелей байланысты болды. Сонымен қатар негізгі нәтиже орындау уақытын немесе құнын қысқарту нәтижесінде қол жеткізілді, ал ақпараттық технологияларға келетін болсақ, олар бизнесті дамытудың нәтижесі сияқты болды. Уақыт өте келе ақпараттық техно-

логияларды енгізу арқылы бизнестің өзін немесе ұйымның бизнес-процестерін түрлендіру мүмкіндігі барған сайын байқалады. Сондай-ақ бизнес пен ақпараттық технологияның өзара қарым-қатынасында қарама-қайшылық бар, ол инвестициядан түсетін пайданың төмендеу үрдісі бар. Бұл парадокс бизнес-процестерді, сондай-ақ оларды қолдайтын ақпараттық жүйелерді өзгертуге кететін уақыттың жаңа нарықтарға шығуға және жаңа бизнес-стратегияны әзірлеуге қажет уақытпен салыстырғанда айтарлықтай ұзақ болуымен байланысты. Қазіргі уақытта көптеген ірі ұйымдарда бизнес-процестердің жақсы жұмыс істеп жатқаны сонша, олардың кейінгі жетілдірілуі пайдаланушыларға сапа мен құны жағынан екіталай байқалмайды. Бұл бағыт кәсіпорындағы ақпараттық технология басшысының ықпалы ақпараттық технологияға инвестицияның қайтарымы қалай төмендейтініне сәйкес төмендеуіне әкелуі мүмкін. Ақпараттық технологияның негізі – қажетті нәтижені алуға мүмкіндік беретін жүйенің әрбір элементімен алгоритмді жүзеге асыру. Дегенмен АЖ элементтерінің әрқайсысы нәтижені келесі элементтің жұмысы үшін пайдалануға болатын пішінде беруге міндетті. Мұндай жүйелілік болмаған жағдайда, тұтастай алғанда берілген жүйе үшін тұрақты, болжамды нәтиже алу мүмкін емес. Осылайша кәсіпорынды басқару АЖ-де әрбір қадам нақты мақсатқа бағынуы керек, ол басқару аппаратын немесе оның басқа тұтынушыларын ақпаратпен қамтамасыз ету, сондай-ақ өңдеудің келесі кезеңіне мәліметтерді дайындау болып табылады. Дегенмен, ақпарат ағындарын өңдеудің тікелей процесі жақсы ойластырылған болуы керек.

Ақпараттық технологиялар нарығы негізінен шағын және орта бизнес сұранысына байланысты. Көбінесе олар техникалық жағынан өте жақсы жабдықталған және нарықтық конъюнктураның өзгерістеріне өте жылдам жауап береді, бірақ бұл компаниялар шағын болғандықтан, ақпараттық технологиялар бөлімдерін қамтитын өздерінің қолдау қызметтерінің болуы проблемасы бар. Шағын бизнеске өздерінің бағдарламалық өнімдерін жасау және қолдау көрсету өте қиын.

Біріншіден, жоғары сапалы техникалық қолдау көрсетуде, сондай-ақ олардың бағдарламалық өнімдерін жетілдіруде қиындықтар бар.

Екіншіден, шағын компаниялардың тәжірибесіне сүйене отырып, қазірдің өзінде бар дайын АЖ-лардың стандартты функционалдығы олардың алдында тұрған мәселелерді шешуге жеткілікті болады деп қорытынды жасауға болады. Кәсіпкерлік дамудың осы кезеңінде оны компьютерлік технологияны қолданбай елестету қиын. Бірақ, өзіңіз білетіндей, автоматтандырылған жүйеден қандай міндеттер күтілетіні әрқашан анық бола бермейді. Тапсырыс беруші компаниялар қоятын ең танымал сұрақ – ақпараттық жүйенің орындылығы мен қажеттілігі. Компания басшыларының айтарлықтай көп бөлігі есеп пен сатуды автоматтандырумен шектелуге дайын. Ең «ағартушыларға» келетін болсақ, бұл тұтынушылар-

мен қарым-қатынасты басқару бөлімдерін автоматтандыруға келсек, кейбіреулер тіпті бюджеттеу мен басқару есебін де атап өтеді. АЖ енгізу кезінде көптеген менеджерлер қызметкерлерді қысқартуды білдіреді, бұл бүгінгі таңда қабылданбайды. Түрлі форумдар мен ғылыми басылымдар шағын бизнестің ақпараттық технологияларға инвестиция салуға әлі дайын еместігіне күмән келтірмейді. Бұл жағдайда ақпараттық технологиялар мен бизнес арасындағы мұндай қарым-қатынастарды техникалық деп санауға болады, өйткені өзара тиімді ынтымақтастық бар: «Сіз бізге кейбір мәселелерді шешуге көмектесесіз. Біз бұл процесс үшін ақылға қонымды түрде төлейміз». Шағын және орта бизнес ақпараттық технологиялармен бірлескен дамуды білдірмейтінін және ақпараттық технологиялар саласының өкілдері бизнеске мұның қаншалықты тиімді болатынын жеткізе алмайтынын атап өткім келеді. Әдетте, мұндай компанияларда ақпараттық технологиялар жөніндегі директор лауазымы болмайды, көбінесе бұл жүйелік әкімші, ол пошта жөнелту, компьютерлерді қайта реттеу, бухгалтерлік есептерді орнату сияқты жағдайларда таптырмас қызметкер болып табылады. Мұндай қызметкерлер, негізінен, компанияның ІТ құрылымын дамытудың мүмкін бағыттарын ғана ұсына алады. Мұндай компанияны ақпараттық-техникалық қамтамасыз етуді жоғары деңгейде ұйымдастыру үшін заманауи АЖ енгізу және қолдаумен байланысты жұмыстарды аутсорсингке алу қажет. Бұл опция тұтынушы үшін өте тиімді, өйткені ІТ бөлімінде білікті мамандарды жалдаудың немесе қосымша жұмыс орындарын құрудың қажеті жоқ. Іскерлік тапсырмаларды орындау процесінде бұл процесс тапсырыс берушінің қажеттіліктеріне сәйкес келетінін анықтау қажет, өйткені іс жүзінде тапсырыс беруші әзірлеуші компанияның техникалық тапсырмада жазылғанын дұрыс түсінбеген жағдайлар көп.

Осыған байланысты, шағымдар болмаған жағдайда да, тұтынушы көңілі толмай отыр. Мұндай жағдайлардың алдын алу үшін әзірлеуші компания тапсырыс берушінің бизнесінің мәнін, сондай-ақ оның алдына қойған мақсаттары мен міндеттерін түсінуі керек. Су – уақыт, мұндай міндеттемемен уақыт керек, сонымен қатар білікті кадрлар. Осылайша, шешімін іздеуді қаржыландыру мәселесі туындайды. Бірқатар жағдайларда, мәселені шешудің экономикалық тиімділігі айқын және сәйкесінше, тапсырыс беруші бағалауға болатынына қарамастан, алынған сомаға байланысты келісім жасау мүмкіндігі бар. Дегенмен ақпараттық технологияларды енгізудің барлық жағымды жақтарына қарамастан, олар «табыс формуласы» емес, оған жетудің құралы ғана екенін ұмытпауымыз керек.

Ақпараттық технологияны үш бөлікке бөлуге болады: 1. Техникалық қамтамасыз ету. 2. Бағдарламалық қамтамасыз ету. 3. Алгоритмдік қамтамасыз ету. АТ енгізуге қатысты негізгі мәселелерді қарастыра отырып, бастапқыда аппараттық

құралдардың болуы модульдерін енгізу қажет, содан кейін қалған бөлімшелерге немесе бизнес-процестерге енгізуді білдіреді деп қорытынды жасауға болады.

Кәсіпкерлік секторға АТ-ны тікелей енгізу бірнеше кезеңнен өтеді: 1. Дайындық – болашақтағы өзгерістердің мәнін анықтау, осы өзгерістердің қажеттілігіне зерттеулер жүргізу, сонымен қатар өндірістегі қазіргі және болашақтағы жағдай арасындағы айырмашылықты анықтау. 2. Жібіту – келе жатқан өзгерістерге персоналды дайындау. 3. Іске асыру – ақпараттық жүйені енгізудің нақты тәсілін таңдау (корпоративтік ақпараттық жүйелерді (КАЖ) кезең-кезеңімен әзірлеу немесе дайын корпоративтік деңгейдегі АЖ енгізу). 4. Мұздату – іске асыруды бекіту. Ақпараттық технологияларды енгізуде, басқалармен қатар, кемшіліктер мен енгізу проблемалары бар.

Осылайша бизнес-процестерге ақпараттық технологияларды енгізу процесінде кәсіпорын басшысының алдында өндіріс жағдайы туралы жедел және сенімді ақпараттың жоқтығы сияқты мәселені шешу міндеті тұр, ал көптеген АТ кешендері ақпарат ағындарын үйлестіруді, сондай-ақ ұйымдағы жұмыс процестерін оңтайландыру үшін қолайлы жағдайларды жүзеге асыруға ықпал ететін тік интеграцияны жүзеге асыруды бақылау. Көп жағдайда интеграциялық реформадан өткен кез келген кәсіпорын мұндай өзгерістерге қарсы кедергілер жасау арқылы жауап береді. Сіз негізгі ақпараттық процестерді пайдалануға, сондай-ақ жинақталған және алынған білімге қол жеткізуге тыйым салатын көптеген кедергілері бар көптеген кәсіпорындарды таба аласыз. Мұндай жағдайларда негіздемелер айтарлықтай әртүрлі: құпия ақпарат, коммерциялық құпия және т.б. Дегенмен барлық проблемаларға қарамастан, бизнес саласында ІТ-жобасын сәтті жүзеге асыру мысалдары бар, мысалы, Proinvest LLC, жобаны басқару тиімділігін арттыру туралы шешім қабылдағаннан кейін Microsoft-ты сынап көруді ұсынған ALAN-ға жүгінді. Өз мәселесін онлайн шешуге арналған жоба бағдарламасы. Жаңа бұлттық сервистердің арқасында Proinvest жобалардың ашықтығын арттыру, әртүрлі қалалардағы жобаның барлық кезеңдерінде бақылау процедурасын жеңілдету, ресурс шығындарының деңгейін төмендету және кез келген құрылғыға қолжетімділікті қамтамасыз ету сияқты маңызды мәселелерді шешті. Microsoft Project Online – жобаны басқаруға және күнделікті тапсырмаларға арналған онлайн шешім. Мұндай бағдарлама жоспарларды құруға, ресурстарды бөлуге және т.б. Microsoft Project Online Microsoft Office 365 жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады және осылайша компанияға портфельдік инвестицияларға басымдық беру және бизнес жағдайын талдау мүмкіндігін береді.

Осыған байланысты мұндай бағдарламаны жүзеге асыру туралы шешім:

- 1) бұлттағы компанияның құрылымы;
- 2) жобаларды орнату, бақылау және басқару;
- 3) уақытты қадағалау;
- 4) қызметкерлер, тұтынушылар және серіктестер арасын-

дағы өзара іс-қимыл; 5) процестерді автоматтандыру. Бұл бағдарламаның көмегімен компанияның нақты құрылымы құрылды, онда қызметкерлердің әрқайсысы өз орнында бола отырып, берілген тапсырмаларды орындайды. Автоматтандырылған басқару жүйесі (АБЖ) барлық қолданыстағы бизнес-процестерді біріктіріп, оларды менеджерлерге де, қызметкерлерге де түсінікті етеді. Мұндай бағдарламаның тиімді жақтары: • жобалармен жұмыс өнімділігін арттыру; • жобалар портфолиосын икемді басқару; • браузер арқылы жұмыс жүргізу; • компаниядағы күнделікті ұжымдық жұмысты жақсарту; • жобаға қатысушылар арасында жылдам қарым-қатынас жасаудың физикалық мүмкіндігі; • ақпараттық технологиялар қызметтерін жеңілдету және т.б. Осыған сәйкес, Microsoft Project Online атты жаңа ақпараттық жүйені енгізу «Проинвест» жауапкершілігі шектеулі серіктестігіне көптеген проблемаларды жеңуге, сонымен қатар персонал жұмысын құрылымдауға мүмкіндік берді деген қорытынды жасауға болады [5]. Бизнесінің барлық дерлік салаларында әртүрлі мәселелерді шешуге арналған көптеген ақпараттық жүйелер бар.

Осылайша, физикалық, виртуалды және бұлттық ортада апатты қалпына келтіру және деректерді қорғау үшін заманауи шешімдерді жетекші өндірушілердің бірі болып табылатын «Acronis» компаниясын атап өтуге болмайды. Компанияның резервтік көшірмеге, апатты қалпына келтіруге, орналастыруға және жүйені көшіруге арналған өнімдері серверлер мен деректердің оңтайлы қорғанысын және қолжетімділігін қамтамасыз етеді. Мұндай бағдарламалардың көмегімен бизнес шығындарын айтарлықтай азайтуға болады. Бұл бағдарламаларға мыналар кіреді: 1. Acronis Backup Russia – кез келген құрылғы шолғышы арқылы қол жеткізуге болатын бірнеше жүйеге арналған қашықтағы шешім; кез келген деректер мен жүйелердің аймақтық және жергілікті сақтық көшірмесін жасау; Жергілікті басқару және арнайы сақтау шығындарын азайту. 2. Acronis Backup – шектеулі АТ ресурстары бар қарапайым инфрақұрылымдарға арналған жергілікті шешім; жүйенің белгілі бір түрлері үшін ыңғайлы сақтық көшірме жасау; Ең жылдам және ыңғайлы бизнес сақтық көшірмесі. 3. Acronis Backup Advanced – бір консольден басқарылатын бірнеше жүйеге арналған жергілікті шешім; 15 түрлі типтегі жүйелерді қолдау; күрделі орталар үшін кеңейтілген мүмкіндіктер, соның ішінде виртуалды машиналардың шектеусіз санының сақтық көшірмесін жасау және көшіру.

Бүгінгі таңда бизнес саласында ақпараттық технологияларды қолдану корпоративтік ақпараттық жүйелердің икемділігі мен тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Корпоративтік ақпараттық технологияларға және оларды қолдайтын бағдарламалық қамтамасыз етуге қойылатын талаптар оларды құру мен енгізудің негізгі сәттерін елемеу мүмкін болмайтын деңгейге жетті. Мақсатты аудиторияға тиімді әсер ететін мультимедиялық технологиялар.

Мәтінмәндік жобалар мен корпоративтік серверге тән элементтердің қосындысы болып табылатын корпоративтік ақпараттық жүйелер (CIS) дәлелденді. Сондай-ақ, осы саладағы жұмыстарға жұмсалатын шығындар деңгейі туралы айтуға болады, оның маңыздылығы кездейсоқ осы процесті басқару стратегиясын әзірлеу және ақпараттық технологияларды енгізу кезеңдерінің әрқайсысын бағалау қажеттілігі бар деп ойлауға мәжбүр етеді. Фирманың өнімділігін арттыру және сатып алушылардың қажеттіліктерін ескеру үшін қажет маркетингтік зерттеулер жүргізу қажет. Шағын және орта бизнеске ақпараттық технологияларды енгізуге келетін болсақ, Еуропа елдерінде (негізінен Батыс) бұл әсер кәсіпорындардың 80–90%-да байқалады. Ресейде соңғы бірнеше жылды есептемегенде, көптеген шағын және орта кәсіпорындардың жетекшілері ақпараттық технологияларды енгізудің күрделілігіне, қолжетімсіздігіне және қымбаттығына сенімді болды. Дегенмен АТ қажеттілігі кәсіпорынның дамуымен өзекті бола бастайды. ІР құру саласындағы әртүрлі шешімдерді енгізудің техникалық және технологиялық мүмкіндіктері қазіргі уақытта бизнес секторы үшін өте кең және қол жетімді. Қазірдің өзінде өндірушілердің ең көп саны әртүрлі платформаларда өз жүйелерінің өнімділігін қолдайды және әртүрлі құрылғыларды жүйелерге қосуға жауап береді. Бүгінде компанияның жергілікті желісіне кез келген уақытта қосылуға болады. Компания сервері қажетті ақпаратты, қажетті ақпаратты қай жерде болсаңыз да жібереді. Менеджер қол астындағы қызметкердің жұмысын кез келген жерден және нақты уақытта бақылай алады. Кез келген абсолютті кез келген сұранысты жүзеге асыруға болатын жағдайда өзекті және тиімді АЖ құру саласындағы негізгі міндет талап етілетін нәтижені нақты көрсету болып табылады.

Қорытынды

Бүгінгі таңда заманауи ақпараттық технологиялар (АТ) ақпараттық қызметтің және әрбір адамның өмірінің ажырамас бөлігі болып табылады, онсыз біз өз өмірімізді елестете алмаймыз. Осыған сәйкес ақпараттық технологиялар қызметтің көптеген салаларында, соның ішінде бизнесте де айтарлықтай әсер етеді. Адамзат ақпараттық және ақпараттық технологиялар жоғары бағаланатын жаңа кезеңге аяқ басты. Осылайша бизнесті жүргізудегі, өндіріс пен білім берудегі дәстүрлі тәсілдер қазір қажетті және әсерлі нәтиже бермейді. Бәсекеге қабілеттілікті сақтау және ең жоғары көрсеткіштерге қол жеткізу үшін ақпараттық технологиялар сияқты инновациялар қажет.

Компьютерлік және коммуникациялық технологиялар – ақпараттық революцияның айқын көрінісі. Сондықтан мұғалімдер мектепті қазіргі заманға бейімдеудің жолдарын іздеу кезінде көрсететін қызығушылықтары зор түсінікті. Ата-аналар, мұғалімдер мен оқушылардың саны артып келеді, олар компьютерлер туралы алған білімдерінің және олармен жұмыс істеу дағдыларының нәтижесінде

балалардың өмірге жақсы дайындалып, болашақта материалдық әл-ауқатқа табысты қол жеткізетініне сенімді. Мұғалім қазіргі уақытта сабақта жұмыс істеу үшін авто қалам немесе борды қолданатыны сияқты, ақпараттық технологияны және сабақ әдістемесін жетілдіру үшін алған білімі мен дағдыларын шебер қолдануы сияқты, компьютерлік технологияны қолдануды үйренуі қажет. Мұғалім үшін компьютер – бұл қажеттілік. Ал мен қазіргі мұғалім педагогикалық қызметтің тиімділігін арттыру үшін заманауи компьютерлік технологиялардың бізге беретін мүмкіндіктерін толық пайдалануы тиіс екеніне сенімдімін.

А.А. Джакина¹, А.Б. Данкина¹, А.Н. Кунтаева¹

Информационно-коммуникационные технологии и бизнес

¹ Павлодарский педагогический университет,
Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

A.A. Jakina¹, A.B. Dankina¹, A.N. Kuntayeva¹

Information and Communication Technologies and business

¹ Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аннотация. Объектом исследования являются информационные технологии и их влияние на бизнес в целом. Накоплены подходы к ведению бизнеса в сфере влияния информационных технологий. Поддержание конкурентоспособности и достижение наилучших результатов требуют внедрения таких инноваций, как информационные технологии. Автор внимательно изучает теоретические пути возможных преобразований в процессе предпринимательства и создания бизнеса с помощью информационных технологий. Таким образом, оценка малого бизнеса позволила определить нежелание менеджеров инвестировать в информационные технологии. Основной вывод состоит из рекомендаций, основанных на анализе информационных технологий, которые должны стимулировать улучшение экономических показателей делового сектора. Особое внимание уделяется автоматизации управления взаимоотношениями с клиентами. Научная новизна определяется комплексным подходом к изучению алгоритмов внедрения информационных технологий в бизнес.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, компьютеризация, всемирная паутина, электронные ресурсы, бизнес, стратегии, рынки, автоматизация процессов, предпринимательство.

Summary. The subject of this study is information technology and their impact on business in general. Accumulated approaches to doing business in the area of influence of information technology. Maintaining competitiveness and achieving the best results require the introduction of innovations such as communication technology. The author carefully studies the theoretical ways of possible transformations in the process of entrepreneurship and business creation with the help of information technology. Thus, the assessment of tiny business allowed to define the unwillingness of managers to invest in information technology. The main conclusion consists of recommendations based on the analysis of information

technology, which should encourage the improvement of economic performance of the business sector. Specific attention is paid to automating the management of customer relations. Scientific novelty is defined by a comprehensive approach to the study of algorithms for the introduction of information technology in business.

Keywords: Informatin and communication technologies, computerization, the World Wide Web, electronic resources, business, strategies, markets, process automation, entrepreneurship.

УДК 37
МРНТИ 14.35.

Ж.Б. Рахимгулов¹

¹ Высшая школа гуманитарных наук,
Павлодарский педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республики Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ МЕЖКУЛЬТУРНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ: ЗАРУБЕЖНЫЙ И КАЗАХСТАНСКИЙ ОПЫТ

Аннотация. *Статья посвящена анализу подходов зарубежных и казахстанских исследователей к таким проблемам, как: определение, содержание и структура иноязычной межкультурно-коммуникативной компетенции. Автор обосновывает вывод о том, что проведенное им сопоставление отечественного и зарубежного вариантов компонентного состава анализируемого понятия свидетельствует о незавершенности формирования данного процесса и необходимости доработки его структура с целью достижения полноты его содержания. В статье содержится вывод о необходимости расширения составляющих компонентов иноязычной коммуникативности, таких как языковая, речевая, социокультурная, компенсаторная, учебно-познавательная компетенции.*

Также основной акцент делается на то, что многими исследователями используется понятие межкультурная компетенция для описания компетенции когнитивного плана. Изучается межкультурно-коммуникативная компетенцию как часть межкультурной коммуникативной компетентности языковой личности. Автор высказывает предположение, что современные концепции обучения иностранным языкам требуют осуществления личностно ориентированных образовательных технологий, создающих условия для личностного развития обучающихся. Образовательная парадигма государства, в которой функционируют эти условия, не только является развивающей ситуацией, но и обуславливает продуктивность языкового образования. Продуктивность образование способствует

ет учета познавательных и индивидуальных особенностей студентов, раскрытию и реализации интеллектуального потенциала, становлению творческой личности

Делается вывод: несмотря на то, что согласно Государственному образовательному стандарту Республики Казахстан, одной из основных функций обучения иностранному языку является формирование иноязычной коммуникативной компетенции, в процессе современного отечественного образования отсутствует еще в полной мере достаточная практическая разработанность методов, приёмов и моделей коммуникативного образования средствами иностранного языка. По мнению автора, при осуществлении обучения будущих учителей необходимо более объемно анализировать разные подходы к определению содержания и структуры иноязычной коммуникативной компетенции, с целью формирования коммуникативной компетенции обучающихся в достаточно полном объеме.

Ключевые слова: *компетенция, межкультурно-коммуникативная компетенция, коммуникативное образование, вторичная языковая личность, аутентичные материалы, познавательная деятельность.*

Введение

Учебный предмет «Иностранный язык», в связи с обретением Независимости Республики Казахстан и включением образовательной системы государства в Болонский процесс, подвержен постоянному расширению его функций. В соответствии с государственными общеобязательными стандартами образования всех уровней образования основными целями изучения данного учебного предмета определены следующие: формирование и постоянное совершенствование иноязычной коммуникативной компетенции, нацеленность будущего специалиста на необходимость постоянного стремления к овладению иностранным языком, применение знаний иностранного языка не только в своей профессиональной деятельности, но и в других сферах жизнедеятельности.

Анализ отечественной и зарубежной литературы по проблемам формирования иноязычной межкультурно-коммуникативной компетенции различной категорией обучающихся позволил нам сделать вывод о наличии достаточно обширного теоретического материала, посвященного тем или иным сторонам данной темы. Одновременно с данным суждением можно констатировать факты наличия недостаточно детальной разработки некоторых сторон данного процесса, требующих анализа сформированности межкультурно-коммуникативной компетенции у обучающихся на основе различных концепций и подходов зарубежных и казахстанских специалистов.

Материалы и методы исследования

В процессе исследования данной темы использовались такие методы и материалы, как: изучение и анализ различных подходов к данной проблеме, содержащихся в трудах специалистов в области лингводидактики, общей и специальной

педагогике и психологии, языкознания, методики преподавания и обучения языкам, нормативных документов Министерства образования Республики Казахстан; анализ и обобщение опыта обучения иностранному языку в организациях образования.

Результаты и обсуждение

В качестве результатов можно назвать формирование списка наиболее значимых, на наш взгляд, трудов отечественных и зарубежных исследователей, в которых содержатся наиболее распространенные точки зрения на понятие «межкультурно-коммуникативная компетенция».

Обсуждение

Термин «компетенция», (competence-based education – CBE), предложенный Н. Хомским, стал применяться в 70-х гг. прошлого века учеными США, хотя в качестве идеи он был озвучен еще в 1822 году Вильгельмом фон Гумбольдтом, который понимал его как необходимость соизучения культуры и языка. [1].

Понятие «коммуникативная компетенция» в научный оборот вводит исследователь Д. Хаймс. В трудах данного исследователя данный термин расширяется и используется уже как компетенция межкультурно-коммуникативная, определяемая им как внутреннее знание ситуационной уместности языка, формирующее способности, которые позволяют индивиду быть участником речевой деятельности. К несомненным заслугам данного исследователя можно отнести доказанный им в числе первых тезис о том, что владение языком должно предполагать знание не только норм грамматики и лексики, но и социальных условий, в которых они могут быть употреблены. [2].

Исследователь Е.М. Верещагина в своих трудах высказывает точку зрения о том, что владение иностранным языком означает свободу общения на нем, и именно это может служить свидетельством сформированности иноязычной коммуникативной компетенции [3].

Ряд исследователей, обосновывая необходимость включения культурного компонента в процесс изучения иностранного языка, исходят из положения о том, что культура любого народа находит свое уникальное воплощение в ее носителе, которым и является язык. Общение между носителями различных языков осуществляется не только в информационном поле, но и находит свое отражение в эмоциях, чувствах, культурном взаимообогащении. Именно эта функция языка как отражение культурного кода народа делает невозможным обучение иностранному языку без включения в процесс обучения культурного компонента. С.Г. Тер-Минасова в своем труде убедительно обосновывает точку зрения о том, что язык не может существовать вне культуры и, являясь носителем данной культуры, он имеет только свойственные ему особенности. [4].

Исследователь А.В. Хуторской высказывает мнение о том, термин «межкультурно-коммуникативная компетенция» – это совокупность взаимообуславливаемых качеств индивида, а именно: определённые знания, сформированные умения, способы деятельности, позволяющие ему качественно и продуктивно совершать действия по отношению к некоторому количеству предметов и процессов окружающей действительности. [5].

С.С. Кунанбаева трактует межкультурную компетенцию как «подвижную систему квалификационных индикаторов», соответствующую профессионально-квалификационной модели будущего специалиста [6].

Исследователь Д.Н. Кулибаева считает, что межкультурно-коммуникативная компетенция состоит из двух компонентов: социокультурной и лингвокультурной [7].

А.Т. Чакликова, соглашаясь с Д.Н. Кулибаевой в данной трактовке понятия межкультурно-коммуникативной компетенции, подчеркивает особую важность в этом процессе активной позиции студента, ответственного за свою учебную деятельность [8].

Несмотря на то, что понятие «межкультурная компетенция» исследуется учеными на протяжении уже очень длительного периода времени, до сих пор не достигнуто единство мнений о формировании конкретного содержания данного понятия и выделении всех его лингводидактических компонентов. [9].

Анализ исследований западных специалистов позволил выделить целый спектр подходов к определению понятия «межкультурная компетенция». Мы сочли возможным сгруппировать их следующим образом:

– «межкультурная компетенция» – это способность, и если одни исследователи рассматривают ее как «способность говорящих разного пола и возраста мирно и без взаимной дискриминации существовать в одном обществе (U. Schneider-Wohlfahrt, P. Pfaender, B. Schmidt), то другие трактуют ее как способность участвовать в чужой до этого культуре (А. Knapp-Potthoff);

– «межкультурная компетенция» – это идентичность, так исследователь D. Buttjes трактует ее как «идентичность, интегрирующую знания и образцы поведения, в основе которой лежат принципы плюрализма мышления и осознания историчности культурных процессов»;

– «межкультурная компетенция» – это качество личности, такую точку зрения высказывает исследователь G. Fischer, настаивая на том, что оно основано «на трезвом осознании мира и истории и готовности к действию»;

Существует в западной научной литературе и такие трактовка понятия «межкультурная компетенция», как отражение уместности и эффективности поведения в конкретной ситуации общения (B. Spitzberg) или как степень эффективно-

сти и продуктивности контакта с представителями других культур (L. Samovar, R. Porter) [10].

Целый ряд исследователей применяют понятие «межкультурная компетенция» при описании компетенций, содержащих когнитивные аспекты. В трудах В.П. Фурмановой, «межкультурная компетенция» является ни чем иным, как «совокупностью фоновых знаний и способностью их адекватного применения в условиях определенного контекста на основе сравнения двух и более культур». Учёный обосновывает тезис о том, что данное понятие имеет тесные связи с психологией носителя языка и культуры. Нельзя не согласиться, по-нашему мнению, с ее выводом о том, что «изучение традиций, нравов и образа жизни носителей языка имеет важное значение в установлении взаимопонимания между народами и укрепления общечеловеческих ценностей» [11].

Р.А. Готлиб понимает межкультурно-коммуникативную компетенцию как часть межкультурной коммуникативной компетентности языковой личности [12].

В работах Н.Д. Гальсковой и Н.И. Гез межкультурно-коммуникативная компетенция понимается как способность, дающая возможность личности успешно реализовываться в условиях изменчивости и подвижности межкультурных коммуникации [13].

Аналогичной точки зрения по данному вопросу трактовки понятия «межкультурно-коммуникативная компетенция» разделяют ряд казахстанских специалистов в этой области (М.А. Абсатова, Д.Д. Тектибаева и другие) [14].

С.А. Жолдасбекова, У.Ж. Конакбаева придерживаются мнения о возрастании продуктивности взаимодействия коммуникантов в условиях межкультурного общения и роста взаимопонимания между ними именно при наличии высокого уровня сформированности межкультурно-коммуникативной компетенции, при этом каждый из коммуникантов является носителем своей родной культуры. В работах данных исследователей значительное внимание уделено обоснованию важной роли фоновых знаний в процессе овладения иностранными языками. [15].

Понятие «межкультурно-коммуникативная компетенция», по мнению А.Е. Бижекеновой, являясь общим и лишенным конкретного содержания, поэтому она конкретизирует его содержание как «способность продуктивного взаимодействия на иностранном языке с представителями другой культуры, некий органичный синтез коммуникативной и межкультурной компетенций» [16].

Несколько иной точки зрения по данному вопросу придерживается исследователь А.К. Калиева, акцентируя внимание на том, что при осуществлении коммуникативного подхода в процессе обучения иностранным языкам осуществляется нацеленность на «формирование иноязычной межкультурной коммуникативной компетенции по образцу межкультурной коммуникативной компетенции но-

сителей языка», тогда как межкультурный подход осуществляется коммуникантами, способными вести межкультурный диалог, или, другими словами, «медиаторами культур» [17].

Таким образом, по нашему мнению, понятия «межкультурная компетенция и «коммуникативная компетенция» не являются идентичными, так как в первом случае мы имеем дело с особой компетенцией, присущей только «межкультурному коммуниканту», под которым мы понимаем языковую личность, овладевшую знаниями как об особенностях культур разных народов, так и особенности их культурного взаимодействия посредством изучения языков.

Зарубежный исследователь Клэр Крамаш высказывает точку зрения о том, что составной частью понятия «межкультурно-коммуникативная компетенция» является межкультурная осведомленность, трактуемая им как совокупность навыков и отношений, которые лучше рассматривать как компетенцию [18].

Аналогичную точку зрения высказывает зарубежный исследователь М. Вугат, обосновывая тезис о том, что понятие «межкультурная компетенция» не является аналогичной понятию «коммуникативная компетенция». По мнению исследователя, понятие «коммуникативная компетенция» присуще только носителю языка или «медиатору культур – языковой личности, изучающей иностранный язык и способной выйти за пределы собственной культуры и осуществить медиативную деятельность без утраты культурной идентичности» [19].

В работах Б.Т. Абеновой, понятие «межкультурно-коммуникативная компетенция» трактуется как «совокупность специфических процессов взаимодействия людей, принадлежащих к разным культурам и языкам». По мнению исследователя, данная компетенция реализуется между коммуникантами, принадлежащими к разным культурам и осознающими, что каждый из партнеров является «другим», чужеродным. [20].

В научных работах по межкультурной компетенции язык имеет первостепенное значение. По мнению Г.К. Нургалиевой, язык – это носитель культуры, он «хранит в себе культурные ценности – в лексике, в грамматике, в идиоматике, в пословицах, поговорках, в фольклоре, в художественной и научной литературе, в формах письменной и устной речи» [21].

Таким образом, язык не может существовать вне культуры, так как является её составной частью.

В работах зарубежных исследователей (Ming-Tsan P. Lu, Michael J. LaVaglio), специализирующихся в изучении методики преподавания иностранных языков, обосновывается точка зрения о том, что достичь большей эффективности межкультурного общения можно при наличии сформированности у студентов, наря-

ду с иноязычной коммуникативной компетенцией, также и компетенции межкультурной [22].

Проведенный нами анализ трудов отечественных и зарубежных исследователей по проблемам трактовки самого понятия «межкультурно-коммуникативная компетенция», позволил нам подразделить их на две группы. К первой группе мы отнесли работы из области теории коммуникации, содержащих довольно общее определение понятия «межкультурная компетенция» (L. Samovar, R. Porter [23], К. Кнапп [24]). Ко второй группе мы отнесли работы из области теории и методики обучения иностранным языкам, в которых понятие «межкультурно-коммуникативная компетенция» содержит в себе такие составные компоненты, как знания, умения и другие, требующие формирования их в процессе обучения иностранному языку (О.В. Леонтович [25], В.Г. Елизарова [26], М. Вуган [19]).

Мы сочли целесообразным придерживаться в данном исследовании точки зрения специалистов, отнесённых нами ко второй группе. Наиболее развернуто данный подход к определению понятия «межкультурно-коммуникативная компетенция» дан в работе исследователя Г.В. Елизаровой, которая считает, что «межкультурно-коммуникативная компетенция – это основанная на знаниях, отношениях и умениях способность индивида осуществлять межкультурное общение посредством создания единого для участников общения значения и на его основе достигать позитивного для всех результата [20]. В работах данной группы исследователей уделяется внимание сложности и многоплановости процесса формирования профессиональных компетенций у студентов, изучающих иностранный язык. Профессиональные компетенции языкового коммуниканта являются составными элементами культуры профессиональной, предполагающей осуществление общения и взаимодействия индивидов или их групп в конкретной окружающей среде, с присущими именно ей специфическими особенностями.

В трудах Н.Д. Гальскова, С.Г. Тер-Минасова, И.И. Халеева и других специалистов в области исследований лингводидактики, практики обучения и методики преподавания иностранного языка обоснована концепция необходимости формирования вторичной языковой личности. [21; 22; 23]. В проанализированных нами исследованиях дано определение понятия «вторичной языковой личности» как коммуникативно-активного субъекта и установлена его связь с рядом других понятий, таких как «речевая деятельность», «речевые действия», «речевой навык», «речевое умение», «речевая установка», «аналогия», «речевая память». «Вторичная языковая личность», по мнению исследователей данной группы, должна обладать рядом способностей, таких как познание, оценивание, описание, преобразование окружающей его иноязычной среды, позволяющую ей принимать участие в обще-

нии с другими языковыми коммуникантами средствами иностранного языка, обосновывать и высказывать коммуникативные намерения (интенции).

В работах исследователей лингводидактики, отнесенных нами ко второй группе, в качестве одного из важных компонентов, необходимых для формирования вторичной языковой личности, выделен отбор учебного содержания. Обязательным условием такого отбора должны быть его ситуативность и аутентичность. Соблюдение таких условий, по мнению исследователей, служат факторами пробуждения и формирования устойчивого интереса к изучению иностранного языка у студентов.

В практической деятельности преподавания иностранного языка в условиях обучения в образовательных учреждениях в качестве первичного материала для отбора ситуативного и аутентичного материалов могут являться следующие:

– отчеты студентов и преподавателей, обучившихся определенный срок в зарубежных университетах или колледжах,

– анализ анкет, опросников, материалов молодежных форумов, размещенных на различных интернет-ресурсах,

– использование определенных моделей вербального и невербального поведения носителей языков, посредством прослушивания аудиокассет, просмотров видеосюжетов, документальных и художественных фильмов стран изучаемого языка. Данные методы формирования установок на познавательную деятельность у студентов дают высокую эффективность при формировании умений анализа, интерпретации студентами в новых ситуациях межкоммуниктивного общения;

– внедрение в практику обучения возможностей цифровых технологий (интернет-ресурсы и технологии, интерактивная доска, обучающие программы и программы дистанционного обучения и т.д.). Использование, например, онлайн обучающих программ позволяет студентам не только выбирать удобное время для совершенствования различных видов речевой деятельности, но и позволяет формировать сочетание различных вариантов, создания разнообразных коммуникативных ситуации и т.д.;

– развитию творческого потенциала студента для овладения иностранным языком, являющимся неременным фактором успешного формирования межкультурной языковой компетенции, способствуют такие методы, как проведение организационно-деятельностных и ролевых игр, метод проектов и др.

– формирование профессиональных компетенций в процессе обучения иностранному языку способствует проведение практически направленных работ студентов, таких как ведение переписки на иноязычных форумах, обмен деловыми письмами и информационным материалом на иностранном языке, подготовка ма-

териалов и выступления на различных конференциях на иностранном языке и т.д. [21; 22; 23].

Заключение

Таким образом, по проведенному исследованию можно сформулировать следующие выводы:

1. На основе проведенного исследования по понятию межкультурно-коммуникативной компетенции, определили, что как в казахстанской, так и в зарубежной науке на данный момент накоплен значительный объем литературы по этой проблеме. Данный факт должен рассматриваться, на наш взгляд, как свидетельство актуальности темы этого исследования, наличие разночтения в понимании содержания самого термина межкультурно-коммуникативной компетенции подтверждает сделанный нами вывод.

2. Для осуществления продуктивного межкультурного общения студенты должны быть открыты для получения новой информации и новых знаний как о своей собственной культуре, так и об иноязычной, а также уметь рассматривать культурные концепты более чем в одной перспективе, то есть, иными словами, видеть мир с точки зрения его обитателей, а не со своей собственной.

3. Наличие у студента вторичной языковой личности, обладающей культурной и языковой картинами мира, свойственными носителям изучаемого иностранного языка, является свидетельством подтверждения также наличия у него межкультурно-коммуникативной компетенции. Проанализировав различные определения понятия «межкультурная компетенция», считаем целесообразным остановиться на определении Г.В. Елизаровой. Факт наличия у студента межкультурно-коммуникативной компетенции является показателем сформированности

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса / Под общ. ред. В.А. Звегинцева. Сер. пер. Вып. 1. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. – 233 с.
2. Гез Н.И., Фролова Г.М. История зарубежной методики преподавания иностранных языков. – М.: Академия, 2008. – 256 с.
3. Верещагин Е.М. Язык и культура [Текст] / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М.: Индрик, 2015. – 1038 с.
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация [Текст] / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово, 2015. – 624 с.
5. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А.В. Хуторской // Образовательный журнал «Эйдос». – 2017. – № 5. – С. 101-108.
6. Кунанбаева С.С. Современное иноязычное образование: методология и теории. – Алматы, 2015. – 264 с.

7. Кулибаева Д.Н. Методика формирования международно-стандартных уровней владения иностранным языком в условиях школ международного типа (английский язык): автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Алматы, 2017. – 29 с.
8. Чакликова А.Т. Научно-теоретические основы формирования межкультурно-коммуникативной компетенции в условиях информатизации иноязычного образования: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. – Алматы, 2015. – 340 с.
9. Халеева И.И. Актуальные проблемы межкультурной коммуникации: сб. науч. тр. / Отв. ред. И.И. Халеева. – М.: МГЛУ, 2009. – 199 с.
10. Knapp K., Knapp-Potthoff A. Interkulturelle Kommunikation [Text] / Zeitschrift für Fremdsprachenforschung. – 2010. – № 1. – p. 83-96.
11. Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и культурно-языковая прагматика в теории и практике преподавания иностранных языков: дис. ... докт. пед. наук / В.П. Фурманова. – М., 2014. – 412 с.
12. Готлиб Р.А. Социальная востребованность знания иностранного языка // Социологические исследования. – 2016. – № 2. – С. 122-127.
13. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. Текст / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М.: Академия, 2017. – 336 с.
14. Абсатова М.А., Тектибаева Д.Д. Роль рефлексии в саморазвитии личности студентов // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Педагогические науки». – Алматы, 2013. – № 3(39). – С. 120-124.
15. Жолдасбекова С.А., Конакбаева У.Ж. Некоторые вопросы модернизации системы профессиональной подготовки педагогических кадров // Вестник КарГУ. Серия «Педагогика». – 2012. – №2(66). – С. 26-31.
16. Бижкенова А.Е. Иноязычная подготовка в системе профессионального образования государственных служащих. – Астана, 2017. – 118 с.
17. Калиева А.К. Актуальные вопросы иностранной филологии и лингво-дидактики в Казахстане // Матер. междунар. науч. конф. – Астана: ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2013. – 119 с.
18. Kramsch, этапом К. Context and связанные Culture также in элементы Language зависимости Teaching. Oxford: Oxford широкого University элемент Press, услуг 2016. – производитель 205 p.
19. Byram M. Assessing Intercultural Competence in Language Teaching / M. Byram // Sprogforum. – Vol. 6. – № 18. – p. 8-13.
20. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам / Г.В. Елизарова – СПб.: КАРО, 2015. – 352 с.
21. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам: пособие для учителя. 2-е изд. – М.: Аркти, 2003. – 192 с.
22. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 264 с.
23. Халеева И.И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчиков). – М.: Высшая школа, 1989. – 223 с.

REFERENCE

1. Хомский Н. Аспекты` теории синтаксиса / под общ. ред. В.А. Звегинцева. Ser. per. Vy`p. 1. – М.: Izd-vo Mosk.un-ta, 1972. – 233 s.
2. Gez N.I., Frolova G.M. Istoriya zarubezhnoj metodiki prepodavaniya inostranny`x yazy`kov. – М.: Akademiya, 2008. – 256 s.
3. Vereshhagin E.M. Yazy`k i kul`tura [Tekst] / E.M. Vereshhagin, V.G. Kostomarov. – М.: Indrik, 2015. – 1038 s.

4. Ter-Minasova S.G. Yazy`k i mezhkul`turnaya kommunikaciya [Tekst] / S.G. Ter-Minasova. – M.: Slovo, 2015. – 624 s.
5. Xutorskoj A.V. Klyuchevy`e kompetencii i obrazovatel`ny`e standarty` / A.V. Xutorskoj // *Obrazovatel`ny`j zhurnal «E`jdos»*. – 2017. – № 5. – S. 101-108.
6. Kunanbaeva S.S. Sovremennoe inoyazy`chnoe obrazovanie: metodologiya i teorii. – Almaty`, 2015. – 264 s.
7. Kulibaeva D.N. Metodika formirovaniya mezhdunarodno-standartny`x urovnej vladeniya inostranny`m yazy`kom v usloviyax shkol mezhdunarodnogo tipa (anglijskij yazy`k): avtoref. ... kand.ped. nauk: 13.00.02. – Almaty`, 2017. – 29 s.
8. Chaklikova A.T. Nauchno-teoreticheskie osnovy` formirovaniya mezhkul`turno-kommunikativnoj kompetencii v usloviyax informatizacii inoyazy`chnogo obrazovaniya: dis. ... dok. ped. nauk: 13.00.02. – Almaty`, 2015. – 340 s.
9. Xaleeva I.I. Aktual`ny`e problemy` mezhkul`turnoj kommunikacii: C6. nauch. tr. / Otv. red. I.I. Xaleeva – M: MGLU, 2009. – 199 s.
10. Knapp K., Knapp-Potthoff A. Interkulturelle Kommunikation [Text] / Zeitschrift fur Fremdsprachenforschung. – 2010. – № 1. – p. 83-96.
11. Furmanova V. P. Mezhkul`turnaya kommunikaciya i kul`turno-yazy`kovaya pragmatika v teorii i praktike prepodavaniya inostranny`x yazy`kov: dis. ... dokt. ped. nauk / V.P. Furmanova. – M., 2014. – 412 s.
12. Gotlib R.A. Social`naya vostrebovanost` znaniya inostrannogo yazy`ka // *Sociologicheskie issledovaniya*. – 2016. – № 2. – S. 122-127.
13. Gal`skova N.D., Gez N.I. Teoriya obucheniya inostranny`m yazy`kam. Lingvodidaktika i metodika. Tekst / N.D. Gal`skova, N.I. Gez. – M.: Akademiya, 2017. – 336 s.
14. Absatova M.A., Tektibaeva D.D. Rol` refleksii v samorazvitii lichnosti studentov // *Vestnik KazNPU im. Abaya. Seriya «Pedagogicheskie nauki»*. – Almaty`, 2013. – № 3(39). – S. 120-124.
15. Zholdasbekova S.A., Konakbaeva U.Zh. Nekotory`e voprosy` modernizacii sistemy` professional`noj podgotovki pedagogicheskix kadrov // *Vestnik KarGU. Seriya «Pedagogika»*. – 2012. – №2(66). – S. 26-31.
16. Bizhkenova A.E. Inoyazy`chnaya podgotovka v sisteme professional`nogo obrazovaniya gosudarstvenny`x sluzhashhix. – Astana, 2017. – 118 s.
17. Kalieva A.K. Aktual`ny`e voprosy` inostrannoj filologii i lingvo- didaktiki v Kazaxstane // *Mater. mezhdunar. nauch. konf.* – Astana: ENU im. L.N. Gumileva, 2013. – 119 s.
18. Kramsch K. Context and Culture in Language Teaching. Oxford: Oxford University Press, 2016. – 205 r.
19. Byram M. Assessing Intercultural Competence in Language Teaching / M. Byram // *Sprogforum*. – Vol. 6. – № 18. – p. 8-13.
20. Elizarova G.V. Kul`tura i obuchenie inostranny`m yazy`kam. / G.V. Elizarova – SPb.: KARO, 2015. – 352 s.
21. Gal`skova N.D. Sovremennaya metodika obucheniya inostranny`m yazy`kam: posobie dlya uchitelya. 2-e izd. – M.: Arkti, 2003. – 192 s.
22. Ter-Minasova S.G. Yazy`k i mezhkul`turnaya kommunikaciya. – M.: Slovo/Slovo, 2000. – 264 s.
23. Xaleeva I.I. Osnovy` teorii obucheniya ponimaniyu inoyazy`chnoj rechi (podgotovka perevodchikov). – M.: Vy`sshaya shkola, 1989. – 223 s.

Ж.Б. Рақимгулов¹

Шетелдік тілдің қалықаралық коммуникациялық құзыретін қалыптастыру: шетелдік және қазақстандық тәжірибе

¹ Жоғары гуманитарлық мектеп,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

Zh. B. Rakimgulov¹

Formation of foreign language intercultural and communicative competence: foreign and kazakhstan experience

¹ Graduate School of Humanities,
Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Андатпа. Мақала шетелдік және қазақстандық зерттеушілердің келесі мәселелерге көз-қарастарын талдауға арналған: анықтау, мазмұны және шет тілінің мәдениаралық – коммуникативті құзыреттілік құрылымы. Автор талданған тұжырымдаманың компоненттік құрамының отандық және шетелдік нұсқаларын салыстыруы осы процестің қалыптасуының толық еместігін және оның мазмұнының толықтығына жету үшін оның құрылымын нақтылау қажеттілігін көрсетеді деген тұжырымды негіздейді. Мақалада шет тілдік қатынастың құрамдас бөліктерін кеңейту қажет деген тұжырым жасалады, мысалы: лингвистикалық, сөйлеу, әлеуметтік-мәдени, компенсаторлық, білім беру және танымдық құзыреттілік.

Сондай-ақ, басты назар көптеген зерттеушілердің танымдық құзыреттілікті сипаттау үшін мәдениетаралық құзыреттілік ұғымын қолданатындығына аударылады. Мәдениетаралық және коммуникативтік құзыреттілік лингвистикалық тұлғаның мәдениаралық коммуникативті құзыреттілігінің бөлігі ретінде зерттеледі. Автор шет тілдерін оқытудың қазіргі заманғы тұжырымдамалары оқушылардың тұлғалық дамуына жағдай жасайтын жеке тұлғаға бағытталған білім беру технологияларын жүзеге асыруды талап етеді деп тұжырымдайды. Осы жағдайлар жұмыс істейтін мемлекеттің білім беру парадигмасы дамушы жағдай ғана емес, сонымен қатар тілдік білім берудің өнімділігін анықтайды. Өнімділік білімі оқушылардың танымдық және жеке ерекшеліктерін ескеруге, интеллектуалды әлеуетті ашуға және іске асыруға, шығармашылық тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес шет тілін оқытудың негізгі функцияларының бірі шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру болып табылатындығына қарамастан, қазіргі заманғы отандық білім беру процесінде шетел тілі арқылы коммуникативті білім берудің әдістері, тәсілдері мен модельдерін практикалық тұрғыдан әзірлеу әлі толыққанды емес. Автордың пікірі бойынша болашақ мұғалімдерге сабақ беру кезінде оқушылардың коммуникативті құзыреттілігін жеткілікті түрде толық көлемде қалыптастыру үшін шетел тілінің коммуникативті құзыреттілігін анықтауға, мазмұны мен құрылымына қатысты әр түрлі тәсілдерді кеңірек талдау қажет.

Тірек сөздер: құзыреттілік, мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілік, коммуникативтік білім, екінші тілдік тұлға, түпнұсқалық материалдар, танымдық іс-әрекет.

Summary. The article is devoted to the analysis of the approaches of foreign and Kazakh researchers to such problems as: definition, content and structure of foreign language intercultural – communicative competence. The author substantiates the conclusion that her comparison of domestic and foreign variants of the component composition of the analyzed concept indicates the incompleteness of the formation of this process and the need to refine its structure in order to achieve the completeness of its content. The article concludes that it is necessary to expand the constituent components of foreign language communication, such as: linguistic, speech, socio-cultural, compensatory, educational and cognitive competence.

Also, the main emphasis is on the fact that many researchers use the concept of intercultural competence to describe cognitive competence. Intercultural communicative competence is studied as part of the intercultural communicative competence of a linguistic personality. The author suggests that modern concepts of teaching foreign languages require the implementation of personality-oriented educational technologies that create conditions for the personal development of students. The educational paradigm of the state in which these conditions operate is not only a developing situation, but also determines the productivity of language education. Productivity education contributes to the consideration of the cognitive and individual characteristics of students, the disclosure and implementation of intellectual potential, the formation of a creative personality

It is concluded that despite the fact that, according to the state educational standard of the Republic of Kazakhstan, one of the main functions of teaching a foreign language is the formation of a foreign language communicative competence, in the process of modern domestic education there is still no fully sufficient practical development of methods, techniques and models of communicative education by means of a foreign language. According to the author, in the implementation of training of future teachers, it is necessary to analyze more extensively different approaches to the definition, content and structure of foreign language communicative competence, in order to form the communicative competence of students in a fairly complete volume.

Keywords: competence, intercultural and communicative competence, communicative education, secondary language personality, authentic materials, cognitive activity.

УДК 81-11
МРНТИ 16.31.51

T.A. Enginoyeva¹, M.S. Kulakhmetova²

*¹ Teacher of English, KSU Secondary School No. 11,
Pavlodar, Republic of Kazakhstan.
e-mail: tatyana_eng@mail.ru*

*² Ph.D., Professor, Higher School of Humanities, NAO PPU,
Pavlodar, Republic of Kazakhstan.*

USING SOFT CLIL TO DEVELOP COGNITIVE INTEREST IN ENGLISH LESSONS

Summary. *The article is devoted to the problem of modeling subject-language integration in English lessons. The urgency of this problem is due to many reasons. But the main reason is low motivation and a very weak cognitive interest among students in learning a language in “artificial” conditions, since knowledge of a foreign language is reduced to the sum of information from a textbook and a dictionary. The solution to this problem can be the use of subject-language integrated learning in the classroom. This article attempts to show how to increase the level of cognitive interest among schoolchildren in learning English based on developed soft skills components using the soft CLIL methodology. During the experiment, the main developed flexible skills of students were identified, as well as the areas of their subject interests. The purpose of this study: to stimulate cognitive interest in learning a foreign language through the use of a number of developed components of «flexible» skills and areas of subject interests of students. To stimulate the interest and development of students' abilities, educational material was developed, which was based on the identified areas of subject interest. Also, when organizing educational activities in the lesson, such formed skills as teamwork, communication, motivation, digital literacy, problem solving, creativity, organizational skills were taken into account.*

Key words: *subject-language integration, soft CLIL, cognitive interest, soft skills, English.*

Introduction

The main goal of teaching English in secondary school is to develop language skills [1] through assignments that contribute to the development of a high level of thinking skills such as analysis, synthesis and assessment. To organize an effective educational process in the English language, it is important to comprehensively use various communicative, information and communication technologies that provide increased motivation for learning a foreign language and activate the cognitive interest of students, creating all the conditions for the development of their creative potential.

Subject-language integrated learning is gaining increasing success in teaching English in the classroom. It is known that the core principles are based on two basic concepts «integration» and «language». Conditionally, CLIL training can be divided into hard CLIL and soft CLIL. Hard CLIL conventionally assumes that any school subject can be studied in English (more often Science subjects), given that it is foreign for students. By successfully integrating the subject and language, you can get the development of two important directions in teaching and educating a functional-literate person: subject and language literacy. That is, in contrast to the acquired new knowledge and skills in the studied subject area, which are called «hard» skills, «soft» skills are perceived by students more easily. Since this is the student's experience of interpersonal communication, understanding of people, as well as interests and communication. Communication is one of the key competencies of the modern world. Learning a foreign language is a communication practice, which is why Soft CLIL is increasingly used by English teachers. But it is also worth noting that the percentage of using Soft CLIL in the classroom is extremely small. To make their lessons relevant in a rapidly changing world and practical for students, an English teacher can by means of parallel development of general skills and personal qualities necessary for people in the modern world.

The term Soft skills is very popular in the volatile VUCA world. But despite this, there is no general definition of this concept in foreign and domestic literature. The Oxford English Dictionary says that «Soft CLIL are personal qualities that allow you to effectively and harmoniously interact with other people» [2]. V. Davidova believes that «soft» skills are acquired as a result of a great life experience and are developed through motivational additional education based on their own interests and for their own development [3].

In research on the psychological components of «soft skills» I. Kanardov says that «soft skills can be classified as social skills such as erudition, creativity, personal development, persuasion, etc.» [4].

The huge advantage of such lessons is that you can use materials and topics to learn a language from various areas of other knowledge. Thanks to the global Internet, a huge amount of interesting resources is available for every teacher and student, ranging from educational and game sites and libraries with a huge selection of books [5, 6].

Through the use of Soft CLIL by teachers, students understand that English is not just one of the subjects of the school curriculum. They understand that knowledge of the language opens up opportunities to find various information and absolutely on any topic, they can analyze the likelihood of obtaining the same information in another country. Learning English takes on colors that cannot be found in cramming or doing mechanical exercises from textbooks.

Modern education is aimed not only at forming a store of knowledge, abilities and skills of students, but also at teaching them to learn, to become active participants in the

educational process. One of the main skills of the XXI century, taught at all levels, is the ability to independently acquire knowledge and be able to use it both in familiar and non-standard situations. This quality becomes available to students when their cognitive interest is in the «on» mode. The problem of the development and activation of cognitive interest is one of the leading, both in domestic and foreign pedagogy. Studying and analyzing pedagogical research [7] on this issue, we came to the following conclusions:

1. Cramming suppresses interest in learning languages;
2. Using material that is fun for learners (based on learners' interests) increases interest in language learning;
3. The use of various techniques and methods also increases the interest of students in learning languages.

Also, according to the results of research conducted by G.I. Shchukina [8], it is shown that personal interest (orientation of the personality) plays one of the important roles in the formation of the cognitive interest of students. It is known that both the organization of the educational process and the content of the educational material are of paramount importance for the development of cognitive interest. Therefore, along with the finished materials, it is important to use student-oriented materials.

The aim of the study is to stimulate cognitive interest in learning a foreign language through the use of a number of developed components of «flexible» skills and subject areas of interest of students.

Materials and methods

The research was carried out on the basis of secondary school No. 11, Pavlodar. The experiment involved students of 8 classes in the amount of 15 people. The experiment consisted of three stages. At the diagnostic stage, the interests of the students were identified. For this we used the methodology «Map of interests» (E.A. Klimov). This technique allows you to identify and compare the severity of interests of students in various areas of knowledge and educational activities, as well as to carry out work on early career guidance, which is also of great importance for students and arouses their interest. When analyzing the results of diagnostics of interests, both forward and reverse scales were used, which made the analysis more thorough. Based on the results of diagnostics, the following areas of subject interests were identified:

- Sports. Healthy lifestyle.
- Biology. The medicine.
- Geography.
- Technological progress.
- Architecture.
- Cultural direction (music, cinema, theater)
- Psychology. Sociology.

- Culturology. History.
- Computer Science / Mathematics
- Language and Literature. Philology.

Also, in order to establish the nature and characteristics of the educational interests of the students' inclinations, a questionnaire was conducted on the topic «What are we interested in?» according to the author's methodology L.M. Friedman [9].

After analyzing the responses of all students, we received the results shown in Figure 1: 18% of children are attracted by communication with friends at school; 22% – interested in learning new things in their favorite subjects; 21% of students are very interested in the possibility of organizing independent work and 39% of students are attracted by the usefulness of the acquired knowledge.

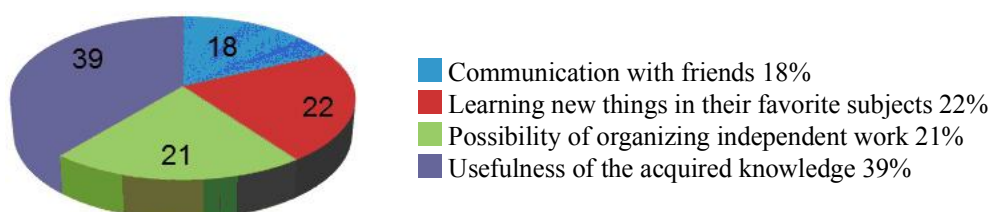

Figure 1. What are we interested in (%)?

To define soft skills, the categorization presented in the report Methodological approach for a common framework of Soft Skills at work [10] was taken as a basis, namely, three categories of soft skills clusters, each of which is divided into specific micro-skills (Table 1).

Table 1. Categorization of soft skills clusters (based on [10])

Navigating the world of work	Social skills	Achieving results
Defining work goals	Communication skills	Making decisions
Learning to learn	Circle management	Problem solving
Adaptability and flexibility	Personal Effectiveness Skills (Stress Management)	Creativity and innovation
Motivation	Teamwork	
Recognizing and applying workers	Service skills	Critical and Systems Thinking
protocols and values	Responsibility management	Compliance with hierarchical levels
Time management	Cultural awareness	

From the proposed list of skills, those were selected that correspond to the goals and objectives of school education, as well as the age of the students. Taking into account the age of the students, the diagnosis was carried out using open-ended questions and was assessed by a group of experts, based on Timoshkin's diagnostic tools [11].

Ninth grade students were asked to write an essay answering the following questions:

1. Explain the phenomenon of gravity to a 6-year-old child.
2. What does team spirit mean to you and how would you build it?
3. If your life was a book, what would it be called?
4. Share a time when you developed a good relationship with someone you didn't like.
5. Give an example of when your planning led to effective results.
6. Have you ever done something based on faith in yourself, although your environment urged you not to do it?
7. How do you prepare for the presentation?

Each answer was assessed by experts on a five-point scale.

In addition, the participants' achievements in specialized events were assessed. In particular, the following questions were asked:

8. List your projects, research works and their results:
1 point – no projects / research works;
3 points – the presence of a project / research work;
5 points – the presence of a project / research work for which the author was recognized as a prize-winner / winner
9. Your academic achievements (winners and prize-winners of competitions and olympiads):
1 point – no academic achievements;
3 points – is the winner of the Olympiad / competition;
4 points – is a prize-winner of two or more Olympiads / competitions;
5 points – is the winner of one or more Olympiads / competitions;

Thus, each work received grades ranging from 18 to 90 points.

Based on the results of assessing the level of formation, the results are presented in table 2.

According to the results of the study, soft skills were selected that have an average level of more than 50%. These include skills such as teamwork, communication, motivation, digital literacy, problem solving, creativity, organizational skills.

To diagnose the level of cognitive interest, the Shchukina method was used. The diagnosis was also carried out three times. At the beginning of the experiment, in the middle and at the end.

Table 2. Levels of soft skills formation.

Soft skills	Low level	Medium level	High level
Organization skills	33,33%	60,00%	6,67%
Creativity	26,67%	60,00%	13,33%
Digital literacy	33,33%	53,33%	13,33%
Motivation	13,33%	66,67%	20,00%
Communicativeness	40,00%	53,33%	6,67%
Teamwork	33,33%	53,33%	13,33%
Stress management	66,67%	20,00%	13,33%
Making decisions	73,34%	13,33%	13,33%
Problem solving	66,67%	26,67%	6,67%

– At the second stage of our experiment, the actual teaching of a foreign language was carried out. On the basis of the research carried out at the diagnostic stage, the basic techniques (table 3) of the organization of educational activities in the lesson were determined. These include:

- Group work;
- Use of subject interests;
- The novelty and uncommonness of the content of the educational material;
- The practical significance of the material studied.

The didactic material was also carefully selected and compiled in accordance with the interests of the students described above and the prevailing soft skills.

Table 3. Basic methods of organizing educational activities in the classroom using Soft CLIL.

Soft skills	Techniques	Purpose of Techniques	Description
1	2	3	4
Organization skills	Attorneys at law	Improving critical thinking and self-regulation skills.	Independent division into groups, independent search for positive and negative sides.
Creativity	Hour «X»	Encouraging children (or adults) to think critically, carefully, creatively and collaboratively.	Searching for answers to a problematic question using stimulating material.
Digital literacy	Online project using the tools «Visual ranking», «Presentation of evidence»	Encouraging students to participate in meaningful project work.	An activity in which learners analyze differences, find consensus, and organize their ideas.

Continuation of the table 3.

1	2	3	4
Motivation		Updating students' knowledge about the features of those objects that are included in the work. Forms the ability to describe an object through the names and values of attributes.	Students take turns naming the signs or properties until the chain is complete
Communicativeness	«Snowball», «Ambassador»	Use of negotiation, empathy, justification	Each student must individually answer.
Teamwork	Scientific laboratory	Develop critical thinking skills, listening and listening skills	Participants: employer – this role is played by a teacher or specially trained student; inventors, or researchers – a group or several groups of students; admission committee – a teacher with 2–3 students. Before the game: the teacher prepares creative assignments.

To diagnose cognitive interest, the Shchukina method was used. The diagnosis was carried out in three stages. At the beginning of the experiment, in the middle and at the end (Fig. 2).

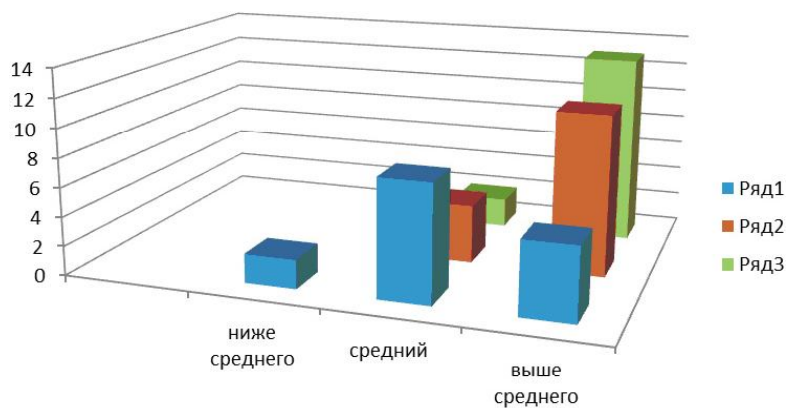

Figure 2. Diagnostics of cognitive interest in English lessons (where row 1 is data at the beginning of the experiment, row 3 is data at the end of the experiment).

At the final stage, we carried out statistical processing of the data and made conclusions

Results and discussion

At the end of the experiment, a positive dynamics is noticeable in the development of cognitive interest in English lessons. There were no pupils with the level «Below intermediate». The level «Above average» was shown by 90 percent of students and, accordingly, 10% of students are at the “average” level.

The conducted pedagogical research showed:

1. The use of assignments focused on the area of subject interests of students is one of the most effective ways to enhance cognitive interest.
2. Taking into account the prevailing soft skills in the organization of educational activities has a positive effect on the development of the cognitive interest of students.

Conclusion

Partial application of the soft CLIL methodology in the classroom brings a positive result, contributes to the development of the cognitive abilities of schoolchildren, increases motivation in learning a foreign language, and ensures the interactivity of the learning process. Thanks to the joint development of a foreign language through the identified areas of subject interests, students better understand how to apply language knowledge in life.

REFERENCES

1. IML
2. Oxford English dictionary [Электронный ресурс] // 2nd edition. Clarendon Press, 1989. С. 624 URL: <https://www.worldcat.org/title/oxford-english-dictionary/oclc/17648714> (дата обращения 25.11.2021)
3. Davidova V. Listening, speaking and negotiating: what are soft skills and how to develop them.– URL: <http://theoryandpractice.ru/posts/11719-soft-skills>.
4. Kanardov I. Soft skills and hard skills – what's the difference? [Electronic resource]//URL: <http://www.znai.su/statya/soft-skills-i-nard-skills-%E2%80%93-vchem-raznica> (date of treatment 11/25/2021).
5. TeachingEnglish [Electronic resource]// URL:<https://www.teachingenglish.org.uk> (date of treatment 11/25/2021).
6. More CLIL in less time for teams and teachers [Electronic resource]// URL:<http://www.clilmedia.com> (date of treatment 11/25/2021).
7. Teacher teacher: pedagogical articles / Jan Amos Komensky. – Moscow: Karapuz, 2008. – 285.
8. Shchukina G.I. Pedagogical problems of the formation of the cognitive interests of students [Text] / G.I. Shchukina. – M.: Pedagogika, 1988. – 208 p.
9. Fridman L.M. Studying the personality of a student and student collectives [Text] / L.M. Friedman. – M.: Education, 1988 – 207 p.
10. Cross-Country Survey on Soft Skills Mostly Required by Companies to Medium/High-Skilled Migrants. Methodological approach for a common framework of Soft Skills at work URL:https://conseilrechercheinnovation.net/sites/default/files/public/articles/vhsm_determination_of_soft_skills.pdf

11. Timoshkina M.V., Kvach S.S., Karminsky A.A. Diagnostics of flexible skills as a tool for forming teams // Business. Education. Law. 2021. № 1 (54). P. 373–378. DOI: 10.25683/VOLBI.2021.54.118.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. ИМП
2. Oxford English dictionary [Электронный ресурс] // 2nd edition. Clarendon Press, 1989. С. 624 URL: <https://www.worldcat.org/title/oxford-english-dictionary/oclc/17648714> (дата обращения 25.11.2021)
3. Давидова В. Слушать, говорить и договариваться: что такое soft skills и как их развивать. – URL: <http://theoryandpractice.ru/posts/11719-soft-skills>.
4. Канардов И. Soft skills и Hard skills – в чем разница? [Электронный ресурс]//URL: <http://www.znai.su/statya/soft-skills-i-nard-skills-%E2%80%93-vchem-raznica> (дата обращения 25.11.2021).
5. TeachingEnglish [Электронный ресурс] //URL:<https://www.teachingenglish.org.uk> (дата обращения 25.11.2021)
6. More CLIL in less time for teams and teachers [Электронный ресурс]// URL:<http://www.clilmedia.com> (дата обращения 25.11.2021).
7. Учитель учителей: педагогические статьи / Ян Амос Коменский. – Москва: Карапуз, 2008. – 285 с.
8. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся [Текст] / Г.И. Щукина. – М.: Педагогика, 1988. – 208 с.
9. Фридман Л.М. Изучение личности учащегося и ученических коллективов [Текст] / Л.М. Фридман. – М.: Просвещение, 1988. – 207 с.
10. Cross-Country Survey on Soft Skills Mostly Required by Companies to Medium/High-Skilled Migrants. Methodological approach for a common framework of Soft Skills at work URL:https://conseilrechercheinnovation.net/sites/default/files/public/articles/vhsm_determination_of_soft_skills.pdf
11. Тимошкина М.В., Квач С.С., Карминский А.А. Диагностика гибких навыков как инструмент формирования команд // Бизнес. Образование. Право. – 2021. – №1(54). – С. 373–378. DOI: 10.25683/VOLBI.2021.54.118.

Т.А. Энгиноева¹, М.С. Кулахметова²

Ағылшын тілі сабақтарында танымдық қызығушылықты дамыту үшін икемді CLIL қолдану

¹ Ағылшын тілі мұғалімі, №11 ЖОББМ КММ,

² Ф.ғ.к., профессор, Гуманитарлық ғылымдар Жоғары мектебі, ППУ КЕАҚ, Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

Т.А. Энгиноева¹, М.С. Кулахметова²

Использование soft CLIL для развития познавательного интереса на уроках английского языка

¹ ИГУ Средняя общеобразовательная школа №11,

² к.ф.н., профессор, Высшая школа гуманитарных наук, НАО ППУ, г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

Андапта. Мақала ағылшын тілі сабақтарында пәндік-тілдік интеграцияны модельдеу мәселесіне арналған. Бұл мәселенің өзектілігі көптеген себептерге байланысты. Бірақ басты себеп – студенттердің «жасанды» жағдайда тілді үйренуге деген мотивациясының төмендігі және өте әлсіз танымдық қызығушылығы, өйткені шет тілін білу оқулық пен сөздіктегі ақпараттың жиынтығына дейін төмендейді. Бұл мәселенің шешімі сабақта пәндік-тілді кіріктірілген оқытуды пайдалану болуы мүмкін. Бұл мақалада икемді CLIL әдістемесін қолдана отырып, дамыған жұмсақ дағдылар компоненттері негізінде мектеп оқушыларының ағылшын тілін үйренуге деген когнитивтік қызығушылық деңгейін арттыру жолын көрсетуге тырысады. Эксперимент барысында студенттердің негізгі дамыған икемді дағдылары, сонымен қатар олардың пәндік қызығушылықтарының бағыттары анықталды. Бұл зерттеудің мақсаты: «икемді» дағдылардың бірқатар дамыған компоненттері мен студенттердің пәндік қызығушылықтары салаларын пайдалану арқылы шет тілін үйренуге танымдық қызығушылықты ынталандыру. Оқушылардың қызығушылығын ояту және қабілеттерін дамыту үшін оқу материалы әзірленді, ол пәндік қызығушылықтың анықталған бағыттарына негізделді. Сондай-ақ сабақта оқу іс-әрекетін ұйымдастыру кезінде ұжымдық жұмыс, коммуникация, мотивация, цифрлық сауаттылық, есептерді шешу, шығармашылық, ұйымдастырушылық қабілеттер сияқты қалыптасқан дағдылар ескерілді.

Тірек сөздер: пәндік-тілдік интеграция, икемді CLIL, когнитивтік қызығушылық, икемді дағдылар, ағылшын тілі.

Аннотация. Статья посвящена проблеме моделирования предметно-языковой интеграции на уроках английского языка. Актуальность этой проблемы обусловлена многими причинами. Но самая главная причина – это низкая мотивация и очень слабый познавательный интерес у учащихся к изучению языка в «искусственных» условиях, так как владение иностранным языком сводится к сумме информации из учебника и словаря. Решением этой проблемы может быть использование на уроках предметно-языкового интегрированного обучения. В данной статье предпринимается попытка показать, как повысить уровень познавательного интереса у школьников к изучению английского языка на основе развитых компонентов soft skills с использованием методики soft CLIL. В ходе эксперимента были выявлены основные развитые гибкие навыки учащихся, а также области их предметных интересов. Цель данного исследования: стимулировать познавательный интерес к изучению иностранного языка через использование ряда развитых компонентов «гибких» навыков и области предметных интересов учащихся. Для стимулирования интереса и развития способностей учащихся был разработан учебный материал, в основе которого были заложены выявленные области предметных интересов. Так же при организации учебной деятельности на уроке учитывались такие сформированные навыки как работа в команде, коммуникативность, мотивация, цифровая грамотность, решение проблем, креативность, организационные навыки.

Ключевые слова: предметно-языковая интеграция, soft CLIL, познавательный интерес, soft skills, английский язык.

УДК 82.0
МРНТИ 17.09.91

Е.П. Гаранина¹, А.В. Овчинникова¹

*¹ Высшая школа гуманитарных наук,
Павлодарский педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан.
e-mail: kate1917@mail.ru*

ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИЙ АНАЛИЗ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО И ВУЗОВСКОГО ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ

***Аннотация.** В данной статье рассматривается вопрос обучения литературоведческому анализу на примере анализа художественного пространства. При этом продемонстрирована актуальность этой проблемы для современной школы, связанная с тем, что школа перешла от традиционной знаниевой парадигмы к формированию функциональной грамотности. В связи с этим при изучении литературы основное внимание переключается со знаний о фактах литературного процесса на умение анализировать художественное произведение и различные его элементы в разных аспектах.*

В работе кратко проанализировано, как представлены задания по изучению художественного пространства в учебниках для средней школы. В связи с тем, что художественное пространство – это сложное и многомерное явление, его анализ нередко вызывает затруднения у обучающихся, причём как у школьников, так и у студентов – будущих педагогов. В статье предложен развёрнутый алгоритм, опираясь на который школьники и студенты смогут выполнять поэтапный анализ.

В качестве примера приведён анализ художественного пространства баллады В.А. Жуковского «Светлана», выполненный студенткой второго курса Павлодарского педагогического университета, обучающейся по образовательной программе «Русский язык и литература».

***Ключевые слова:** художественное произведение, художественное пространство, алгоритм, функциональная грамотность, литературоведческий анализ.*

Введение

С 2016 года в Казахстане был начат процесс обновления содержания школьного образования, одна из задач которого – отход от знаниевой концепции с преобладанием теоретических сведений и формирование функциональной грамотности школьников. Понятие функциональной грамотности определяется по-разному (см, например, Гершунский Б.С., 1998 [1]; Ермоленко В.А., Перченко Р.Л., Черноглазкин С.Ю., 1999 [2]; Онушкин В.Г., Огарев В.И., 2006 [3]). Но во всех определениях

этого понятия подчёркивается, что в основе функциональной грамотности лежит «умение использовать полученные знания для решения... задач» [4, 14].

Таким образом, в области изучения литературы функциональная грамотность означает, что основной акцент смещается со знаний о художественных произведениях, особенностях литературного процесса и творческих биографиях писателей на умение анализировать все элементы текста в связи между собой и в контексте литературной эпохи. В соответствии с этим изменилась и система заданий в учебниках по литературе всех параллелей. Теперь система заданий направлена на выработку аналитических умений, касающихся разных элементов литературного произведения как художественной системы. Начиная с пятого класса, школьники рассматривают не только сюжет и систему персонажей, но и анализируют роль художественных средств в структуре текста, дают исторический, биографический и культурный комментарий к отдельным элементам произведения, анализируют художественное пространство и время.

Литературоведческий анализ включает в себя сложный комплекс умений, требующих как общекультурной и литературной эрудиции, так и способности действовать по определённым алгоритмам. Многие учащиеся испытывают затруднения при необходимости применить теоретические литературоведческие знания (в той мере, в какой они входят в школьную программу) к анализу литературного произведения или его конкретного элемента. Так, Л.С. Альмагамбетова и А.А. Кабдирова, ссылаясь на результаты исследований PISA и TIMSS, пишут, что «казахстанские школьники лучше учащихся многих стран выполняют задания репродуктивного характера, отражающие овладение предметными знаниями и умениями. Однако их результаты ниже при выполнении заданий на применение знаний в практических ситуациях, содержание которых представлено в необычной, нестандартной форме, в которых требуется провести анализ данных или их интерпретацию, сформулировать вывод или назвать последствия тех или иных изменений» [5, 13].

Эффективное обучение школьников элементам литературоведческого анализа возможно только при условии, что сами учителя хорошо владеют этими умениями. Обучение этому должно начинаться ещё в вузе. В данной работе рассматриваются элементы методики обучения студентов – будущих учителей русского языка и литературы анализу художественного пространства.

Материалы и методы

Художественное пространство – это часть понятия «хронотоп». Хронотоп включает в себя художественное пространство и художественное время, то есть тот пространственно-временной континуум, в котором разворачивается сюжет литературного произведения. Понятие хронотопа в научный оборот ввёл М.М. Бахтин, который определял его как «существенную взаимосвязь временных и про-

странственных отношений» (Бахтин, «Формы времени и хронотопа в романе», Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. – М.: Худож. лит., 1975. – С.234-407). Изначально понятие хронотопа связывалось с эпическими и драматическими жанрами, так как они имеют систему персонажей и событий, которые разворачиваются в пространстве и времени; но сейчас говорят и о лирическом хронотопе – в том случае, если в лирическом произведении есть пространственные и временные образные элементы.

Хронотоп – это, в определённом смысле, обобщающий элемент художественной системы произведения. Через время и пространство связываются между собой параллельные и пересекающиеся сюжетные линии и участвующие в них персонажи, через хронотоп выражается художественный взгляд на мир, присущий конкретному автору или литературному направлению. Через художественное пространство может характеризоваться психологическое состояние персонажа, с ним связанного. Анализ художественного времени и пространства позволяет увидеть, как развивается художественный мир произведения.

В средней школе изучение хронотопа начинается в пятом классе (см. Типовую учебную программу по предмету «Русская литература» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновлённому содержанию (с русским языком обучения), приложение 5 к приказу № 545 от 25 октября 2017 года). Анализ художественного пространства и времени входит в раздел «Анализ и интерпретация текста». Школьник должен не только знать значение термина «художественное пространство и время», но и уметь анализировать эти категории в текстах разных жанров, причём как литературных, так и фольклорных. Для этого в учебнике используется система заданий от простых к сложным. Например, в пятом классе при изучении сказки Г.Х. Андерсена «Снежная королева» ученики должны «нарисовать карту художественного пространства сказки (соседние дома и площадь в большом городе, река и цветник женщины и т.д.), а затем на ней начертить схему пути Герды (Локтионова Н.П., Забиякова Г.В. Русская литература. Учебник-хрестоматия для 5 классов общеобразовательных школ. Алматы, Мектеп, 2017, стр. 153). А в девятом классе при изучении «Пиковой дамы» А.С. Пушкина школьники должны сопоставить реальный и фантастический мир в повести, что подразумевает умение не просто выделить отдельные художественные локации, но комплексно проанализировать реальное и ирреальное пространство в тексте. Таким образом, можно видеть, что методика анализа художественного пространства движется от конкретных вопросов репродуктивного характера к самостоятельному анализу художественной системы.

Результаты и обсуждение

Обучение самостоятельному анализу художественного пространства можно облегчить, если действовать по определённом алгоритму. Затруднения при анализе нередко связаны с тем, что обучающийся не знает, с чего начать. Он видит элементы художественного пространства, но ему сложно связать их в систему. Пошаговый анализ, выполняемый по алгоритму, позволяет комплексно проанализировать художественное пространство, обратив внимание обучающегося на разные стороны этого элемента композиции.

Алгоритм анализа художественного пространства связан с его свойствами.

Свойства художественного пространства:

1. Антропоцентричность – связь с мыслящим субъектом, воспринимающим окружающую среду и осознающим пространство. Следовательно, первый шаг в анализе пространства – определить, чья точка зрения на пространство заложена в текст и какие особенности пространства определены этой точкой зрения.

2. Предметность – заполненность пространства вещами, предметами (в широком смысле слова). Следовательно, второй шаг в анализе пространства – определить, какие предметы заполняют его, почему именно эти предметы и какова их идейная и художественная роль.

3. Протяжённость пространства – наличие разной степени удалённости, близкое и далёкое пространство. Третий шаг в анализе пространства – определить, насколько велико изображаемое пространство, какую художественную роль играет его максимальная или минимальная величина.

4. Ограниченность пространства – наличие или отсутствие в художественном пространстве явных границ. Четвёртый шаг при анализе пространства – определить открытость или закрытость пространства и идейно-художественную роль такой его организации.

5. Направленность пространства – горизонтальная и вертикальная его ориентации. Пятый шаг – определить, почему пространство ориентировано именно таким образом.

6. Включенность пространства во временное движение – изменение или неподвижность пространства в связи с течением художественного времени. Шестой шаг – определить способы изменения пространства и смысл этих изменений.

Ниже приводится анализ художественного пространства в балладе В.А. Жуковского «Светлана», выполненный по приведённому алгоритму студенткой второго курса образовательной программы «Русский язык и литература» Овчинниковой Александрой.

Анализ художественного пространства в балладе В.А. Жуковского «Светлана»

В балладе заложена точка зрения Светланы, поэтому художественное пространство соответствует ее эмоциональному состоянию. Окружающий мир передается через призму ее чувств.

*Степь в очах Светланы:
На луне туманный круг;
Чуть блестят поляны.
Сердце вещее дрожит...*

Светлана неспокойна с самого начала, ее тревожит судьба ее жениха, от которого давно нет вестей. Состояние тревожного одиночества, потерянности и неизвестности передается через разные аспекты восприятия пространства.

Во-первых, через цвет. Окружающая ее действительность тусклая, темная, мрачная или безликая – белая: «Тускло светится луна // В сумраке тумана...», «черный гроб», «в темну даль», «Одинокая, впотьмах, // Брошена от друга...». Слова «вьюга», «метелица» и «снег» также несут в себе семантику белого цвета.

Во-вторых, через звуки – их отсутствие. В начале баллады Светлана отказывается петь:

*Как могу, подружки, петь?
Милый друг далёко;
Мне судьбина умереть
В грусти одинокой.*

И дальше ее сопровождает тишина или глухие, отдаленные, часто пугающие звуки: «кругом // Мертвое молчанье», «Ни полслова ей в ответ», «друг молчит» «Страшное молчанье», «в тишине // Легкое журчанье...», «Тихо вея, прилетел, // К ней на перси тихо сел...».

В-третьих, через окружающие предметы. Предметы, заполняющие пространство, играют разные роли в интерпретации происходящего, одни из них отображают эмоциональное состояние Светланы, появление других же является значимым для развития сюжета.

Зеркало появляется в тексте дважды и знаменует начало и конец сна Светланы. Она садится гадать в начале («С тайной робостью она // В зеркало глядится...»), видит сон и пробуждается («Ах!.. и пробудилась. // Где ж?.. У зеркала, одна...»)

Свеча упоминается в тексте несколько раз. Светлана боится и волнуется, глядя в зеркало, свеча трепещет вместе с ней: «Свечка трепетным огнем // Чуть лиет

сиянье...». «Слабо свечка тлится, // То прольет дрожащий свет, // То опять затмится...» – свеча догорает, а Светлана слабеет от постоянного страха, скоро она проснется.

Сон Светланы окутан мистикой, ее преследуют темные знамения: «сверчок, // Вестник полуночи», «лунный свет», «черный вран», «мертвец». Дважды фигурирует гроб: после первого раза в храме Светлана теряет своего «друга» и снова остается одна, во второй раз в хижине из него встает «милый друг ее – мертвец».

Передвижение внутри пространства сна происходит с помощью саней с борзыми конями:

*Кони с места враз;
Пышут дым ноздрями;
От копыт их поднялась
Вьюга над санями.*

Можно сказать о том, что пространство сна протяженное и динамичное. Оно представляется в виде дороги. Кони – волшебные проводники между тремя точками в пространстве: домом Светланы – «светлицей», «божьим храмом» и «хижинкой». После прибытия в третье место, они исчезают: «Кони, сани и жених // Будто не бывали».

Пространство сна – дорога, она кажется бесконечной, но обзор всегда затуманен: «Кони торопливы // Чутко смотрят в темну даль». Однако Светлана оказывается ограниченной в перемещении, без саней она не может никуда добраться одна среди ночи:

*В страшных девица местах;
Вкруг метель и вьюга.
Возвратиться – следу нет...*

Помимо вымышленного пространства сна, в данной былине показано и реальное пространство. Вначале оно ограничено одной комнатой, в которой гадают, засыпает и просыпается Светлана: «Вот в светлице стол накрыт // Белой пеленою». Но после пробуждения Светланы расширяется и просветляется, приобретает звуки, в нем продолжается мотив дороги из сна, но уже со счастливым концом. Жених возвращается живой:

*Из окна широкий путь
Виден сквозь тумана...
На дороге снежный прах;
Мчат, как будто на крылах,*

*Санки кони рьяны;
Ближе; вот уж у ворот;
Статный гость к крыльцу идет...
Кто?.. Жених Светланы.*

Пространство сна горизонтальное, так как представлено дорогой, постоянным перемещением вперед: «Сели...» – «Скачут...» – «Кони борзые быстрей, // Снег взрываю, прямо к ней // Мчатся дружным бегом». Вертикальное его пространство направленно к небу, к Богу, которому Светлана прилежно молится: «Вот перекрестилась; // В дверь с молитвою стучит...»

Пространство включено во временное движение. Границей между реальным и вымышленным пространствами выступает время суток: «Крикнул жалобно сверчок, // Вестник полуночи» – вечер перешел в ночь, реальность переходит в сон; «Светит луч денницы; // День встречая пенъем» – возвращение в реальность с приходом дня. Во сне в течение ночи происходят свои изменения. Одно необъяснимое событие сменяется другим, более темным и страшным: от безобидного и заманчивого неожиданного появления «милого друга» перед зеркалом, до встречи с ним же, но мертвым в конце. «Белоснежный голубок // С светлыми глазами» появляется как предвестник рассвета и скорого пробуждения, нападает на мертвеца – представителя мира ночи.

Заключение

Можно видеть, что при анализе с опорой на алгоритм элементы художественного пространства рассматриваются комплексно, в связи друг с другом. Студентка выделила не только отдельные элементы пространства, но и обозначила организующую весь текст антитезу – ирреальное пространство (пространство сна) и реальное пространство; отметила, что художественное пространство и эмоциональное состояние героини баллады тесно связаны между собой. Выполненный анализ художественного пространства позволяет рассмотреть балладу в контексте литературного процесса начала XIX века, увидеть в ней типичные романтические черты при изображении героя, пейзажа и сюжета. Выполнение анализа по алгоритму, с одной стороны, облегчает задачу, стоящую перед обучаемым: он видит, какие именно шаги следует предпринять и на какие именно элементы текста стоит обратить внимание. С другой стороны, чётко заданный алгоритм подталкивает обучающегося к самостоятельной работе с текстом художественного произведения (а не к копированию общих сведений о произведении из Интернета, как это нередко бывает в наше время при изучении литературы).

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Гершунский Б.С. Философия образования. – М.: МПСИ, Флинта, 1998. – 432 с.
2. Ермоленко В.А., Перченко Р.Л., Черноглазкин С.Ю. Дидактические основы функциональной грамотности в современных условиях. – М.: ИТОП РАО, 1999. – 228 с.
3. Онушкин В.Г., Огарев В.И. Проблема грамотности в контексте социальных перемен // Человек и образование. – 2006. – №8, 9. – С. 44–49.
4. Нурмуратова К.А. Функциональная грамотность как основа развития гармоничной личности в современных условиях // Педагогическая наука и практика. 2019, № 1 (23). – С. 14–18.
5. Альмагамбетова Л.С., Кабдилова А.А., Мониторинг трудностей педагогов в понимании содержания, методов, форм, организации учебного процесса в условиях обновлённого содержания образования Республики Казахстан // Образовательный процесс. – 2017. – Вып. 2. – С. 12-17.

REFERENCE

1. Gershunskij B.S. Filosofiya obrazovaniya. – M.: MPSI, Flinta, 1998. – 432 s.
2. Ermolenko V.A., Perchenok R.L., Chernoglazkin S.YU. Didakticheskie osnovy funktsional'noj gramotnosti v sovremennyh usloviyah. – M.: ITOP RAO, 1999. – 228 s.
3. Onushkin V.G., Ogarev V.I. Problema gramotnosti v kontekste social'nyh peremen // SHELovek i obrazovanie. – 2006. – №8, 9. – S. 44–49.
4. Nurmuratova K.A. Funktsional'naya gramotnost' kak osnova razvitiya garmonichnoj lichnosti v sovremennyh usloviyah // Pedagogicheskaya nauka i praktika. 2019, № 1 (23). – S. 14–18.
5. Al'magambetova L.S., Kabdirova A.A., Monitoring trudnostej pedagogov v ponimanii sodержaniya, metodov, form, organizacii uchebnogo processa v usloviyah obnovlyonnogo sodержaniya obrazovaniya Respubliki Kazahstan // Obrazovatel'nyj process. – 2017. – Vyp. 2. – S. 12-17.

Е.П. Гаранина¹, А.В. Овчинникова¹

Әдебиетті мектеп пен университетте оқыту жүйесіндегі әдеби талдау

¹ Гуманитарлық ғылымдар жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

Ye.P. Garanina¹, A.V. Ovchinnikova¹

Literary analysis in the system of school and university teaching of literature

¹ Higher School of Humanities,
Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan.

Аңдатпа. Бұл мақалада көркемдік кеңістікті талдау мысалында әдеби талдауды оқыту мәселесі қарастырылады. Сонымен қатар мектептің дәстүрлі білім парадигмасынан функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға көшкеніне байланысты қазіргі мектеп үшін бұл мәселенің өзектілігі көрсетілген. Осыған байланысты әдебиетті оқу кезінде негізгі назар әдеби процестің фактілері туралы білімнен көркем шығарманы және оның әртүрлі элементтерін әр қырынан талдай білуге ауысады.

Жұмыста жалпы білім беретін мектептерге арналған оқулықтарда көркемдік кеңістікті зерттеуге арналған тапсырмалардың қалай берілгені қысқаша талданады. Көркем кеңістік күрделі де көп өлшемді құбылыс болғандықтан, оны талдау студенттерге де, мектеп оқушыларына да, студенттерге – болашақ ұстаздарға жиі қиындықтар туғызады. Мақалада егжей-тегжейлі алгоритм ұсынылады, оның негізінде мектеп оқушылары мен студенттер кезең-кезеңімен талдау жасай алады.

Мысал ретінде Павлодар педагогикалық университетінің «Орыс тілі мен әдебиеті» білім беру бағдарламасы бойынша оқитын 2 курс студентінің орындауындағы В.А. Жуковскийдің «Светлана» балладасының көркемдік кеңістігіне талдау берілген.

Тірек сөздер: көркем әдебиет, көркемдік кеңістік, алгоритм, функционалдық сауаттылық, әдеби талдау.

Summary. This article discusses the issue of teaching literary analysis on the example of the analysis of artistic space. At the same time, the relevance of this problem for the modern school is demonstrated, due to the fact that the school has moved from the traditional knowledge paradigm to the formation of functional literacy. In this regard, when studying literature, the main attention is switched from knowledge about the facts of the literary process to the ability to analyze a work of art and its various elements in different aspects.

The paper briefly analyzes how tasks for the study of artistic space are presented in textbooks for secondary schools. Due to the fact that artistic space is a complex and multidimensional phenomenon, its analysis often causes difficulties for students, both schoolchildren and students – future teachers. The article proposes a detailed algorithm, based on which schoolchildren and students will be able to perform step-by-step analysis.

As an example, the analysis of the artistic space of VA Zhukovsky's ballad “Svetlana”, performed by a second-year student of Pavlodar Pedagogical University, studying under the educational program “Russian Language and Literature”, is given.

Keywords: artwork, artistic space, algorithm, functional literacy, literary analysis.

ӨОЖ 37.013.21
FTAMP 14.23.05*А.К. Малекбаева¹, А.А. Садуақасова¹**¹ Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар, Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы
e-mail: ertekovaaais@mail.ru*

ҮШТІЛДЕ ОҚЫТУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІНЕ

***Аңдатпа.** Бұл мақалада үштілділікті енгізудің біршама мәселелері көрсетілген. Қазақстан Республикасының тілдерді дамыту мен қолдану саласындағы заңнамалық актілері талданып, қарастырылған. Үштілділіктің қазіргі замандағы өзектілігі мен оның мақсаты, болашақта қалай мектеп жасына дейінгі балаларға оңай, әрі ыңғайлы үйретіп, дәріптеудің маңызыдылығы көрсетілген. Сонымен қатар Қазақстанда үштілде оқытудың мәселелеріне қатысты зерттеулердің түйінді ойлары анықталып, жіктеліп ұсынылып отыр. Ғылыми-практикалық зерттеулерде Қазақстанда ағылшын мен орыс тілін ерте жастан оқытудың мәселелері де жан-жақты талдаудан өткізіліп жатқаны байқалып, оң немесе бұрыс шешімдері айқындалып жатыр. Осы тұрғыдан отандық зерттеушілер ағылшын мен орыс тілін ерте жастан оқытудың келесі мәселелеріне біздің назарымызды аудартып отыр. Зерттеушілердің пайымдауынша үштілдік білім беру негізінде ағылшын мен орыс тіліне ерте жастан оқыту болашақта бірнеше ағылшын мен орыс тілдерін меңгеруге ықпал етеді. Тұлғаның білім алуды ағылшын мен орыс де жалғастыруға, яғни әлемдік білім беру кеңістігінде еркін таңдау жасауға мүмкіндік береді. Қазақстан Республикасының білім беру стандарттарына сәйкес, оқытудың бастапы сатысында білімденушілердің коммуникативті-танымдық қажеттіліктері мен қызығушылықтарын қалыптастыруға қажетті жағдайлар құрылуы тиіс. Алайда тілдерді тұлғаның қажеттілігіне айналдыруды жоспарлау кезінде есте сақтайтын мәселе Қазақстан Республикасындағы билингвизм. Бүгінде билингвизм – жасына, ұлтына қарамастан республиканың бүкіл тұрғындары арасында кездесетін табиғи процесс, ал үштілділік – бұл реттеле отырып, қалыптасқан үдеріске қажеттіліктерден туындайтын құбылыс екендігін ескерген де маңызды тұжырым болуы мүмкін.*

***Тірек сөздер:** тұлға, үштілділік, коммуникативті мүмкіндіктер, көптілділік, «коммуникативті серіктестік» амалы, бәсекеге қабілетті, білім беру.*

Кіріспе

Қазақстандық қоғамда болып жатқан экономикалық және әлеуметтік жаңғырудың маңызды аспектілерінің бірі – тіл мәселесі. Қазақстанның жаһандану кезеңіндегі қарқынды даму жолындағы елді демократияландыру, әлеуметтік өркендеу саласындағы талпыныстары, білім беру жүйесін жаңаша дамыту, шет

мемлекеттермен байланысты тереңдетудегі атқарған істері бекітілген заңнама көлеміндегі ауқымды іс-шараларды қамтиды. Қазіргі еліміздің тілдік үдерістері көптілділікті, үштілділікті қатар қолданыс құралы ретінде дамытуды қолдайды. Елімізде әрбір азамат өзінің үш тілді меңгеруіне назар аударып, бұл мәселені басымдыққа алып отырғаны байқалады. Білім кеңістігінде бәсекеге қабілетті, еліміздегі басқа ұлт өкілдерімен толерантты мәдениаралық коммуникация орната алатын, өзін тәрбиелеген мәдениетін құрметтейтін құзіретті тұлғаны қалыптастыру – басты мақсаттардың бірі болып отыр. Соңғы уақытта адамдардың өмір сүру жағдайлары едәуір өзгерді, өмірде және кәсіпте адамның еңбек мобильділігіне ерекше мән беріледі. Міндеттердің алуан түрін шапшаң және нәтижелі орындау бір немесе бірнеше шет тілдерін меңгерген мультилингвалды азаматқа қолжетімді болатындығына байланысты қазіргі таңдағы осындай кәсіби мамандар еңбек нарығында мол сұранысқа ие болып отыр. Бірнеше шет тілдерін білетін адам – мультилингв – екінші, үшінші шет тілдерін меңгеру процесінде қалыптасатын жеке қабілеттерімен және бірқатар негізгі құзіреттіліктерімен айырмаланатын «тілдік құзыретті тұлға». Көптілді адамға тілмен қатар көпмәдениеттілік қасиеті тән. Ал көпмәдениеттілік бұл өз мәдениетіне жаны ашитын, толерантты, ақпаратты талдап бағалай алатын мінез-құлық сапасы» тән [1, 124 б.].

Материалдар мен әдістер

Үш тілді білу – өркениет талабы. Қазақ тілі – ұлттық бірегейліктің, орыс тілі – ел ішіндегі жергілікті тұрғындар арасындағы қатынас тілі және ағылшын тілі – қазіргі заманда жер бетіндегі әрбір халықтың әлемдік кеңістікте өз бірегейлігін танытуға қолданатын сұраныстағы ортақ тілі. Үштілділікті дамытудың құқықтық негізін Қазақстан Республикасындағы тіл саласындағы заңнамалық құжаттар құрайды (1-кесте). Алға дамып бара жатқан мемлекеттермен терезе теңестіру осындай заңдастырылған мемлекеттік заңнамалармен бекітіліп, деңгейлісатылы дамуға жол алып отырғаны елімізде байқалады. Аталмыш нормативтік-құқықтық актілер тұлғаның бірнеше тілді меңгеруге деген ықыласы мен ниетін құптайтын іс-қимылдарды жүргізуге, орындауға сілтеме бере отырып, жол ашып отыр. Елімізде жарық көріп, қолданымға енгізілген құжаттар мазмұндық және заңнамалық жағынан төмендегідей мәселелерді қарастырады. Кестеде Қазақстан Республикасының тілдерді дамыту мен қолдану саласындағы заңнамалық актілерінің басымдықтарын қарастыруды жөн көрдік.

Ғылыми-практикалық зерттеулерде Қазақстанда ағылшын мен орыс тілін ерте жастан оқытудың мәселелері де жан-жақты талдаудан өткізіліп жатқаны байқалып, оң немесе бұрыс шешімдері айқындалып жатыр. Осы тұрғыдан отандық зерттеушілер ағылшын мен орыс тілін ерте жастан оқытудың келесі мәселелеріне біздің назарымызды аудартып отыр.

1-кесте

Заңнамалық актілері, қабылдаған уақыты	Үш тілділікке қатысты құжаттың мазмұны
1	2
Қазақстан Республикасының Конституциясы. 30 шілде 1995 жылы қабылданды.	Қазақстан Республикасы Конституциясының 7-бабында еліміздегі мемлекеттік тіл – қазақ тілі деп көрсетілген. Сонымен бірге мемлекеттік ұйымдар мен жергілікті өзін өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қолданылады. Мемлекет сонымен қатар Қазақстан халқының басқа да тілдерін үйренуге және дамытуға жағдай жасауды назарында ұстайды.
Қазақстан Республикасының тіл саясатының тұжырымдамасы. 04 қараша 1996 жылы (№ 3186) қабылданды.	Болашақта қазақ тілін ұлтаралық қатынас тілі, орыс тілі ғылым мен техниканың түрлі салаларындағы негізгі ақпарат көзі, жақын және алыс ағылшын мен орыс дермен байланыс құралы ретінде анықталады.
«Қазақстан Республикасының тілдер туралы» Заңы. 11 шілде 1997 ж.	Қазақстан Республикасындағы тілдерді қолданудың құқықтық негіздерін, олардың зерттелуі мен дамуына жағдай жасаудағы мемлекеттің міндеттерін белгілейді, елде қолданылатын барлық тілдерге бірдей құрметпен қарауды қамтамасыз етеді.
Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың мемлекеттік бағдарламасы. 05 қазан 1998 жылы қабылданды. (№ 4106)	Құжат жедел шараларды жүзеге асыруға және ұйымдас-тырушылық жұмыстың тиімділігін, материалдық-тех-никалық, ғылыми, әдістемелік және кадрлық базаны қалыптастыруды қамтамасыз ететін тілдерді дамытудың қысқа мерзімді жоспарларын жүзеге асыруға бағытталған.
Қазақстан Республикасының тілдерді қолдану мен дамытудың 2001–2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 07 ақпан 2001 ж. №550	Қазақстанда оңтайлы функционалы функционалы кеңістікті құру үшін биліктің барлық тармақтарының және жалпы қоғамның мақсатты дәйекті қызметін жүзеге асырудың бірыңғай стратегиясын жасау қажеттілігіне байланысты қабылданған құжат
Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005–2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 11.10.2004 ж. № 1459	Құжатта мемлекеттік тілдің басымдықта дамуы, білім берудің әртүрлі деңгейлерінде оқушылардың тілдік дайындығын күшейту, шет тілін ерте оқыту арқылы бастауыш білім мазмұнын толықтыру қарастырылған.
ҚР «Білім туралы Заңы» 27.07.2007 ж. № 319-III	Меншік түріне қарамастан барлық білім беру ұйымдарын мемлекеттік тілді білуді және дамытуды, орыс тілін және шет тілдерінің бірін білім берудің әр деңгейіне арналған мемлекеттік стандартқа сәйкес, сонымен қатар этно-ұлттық топтардың жинақы тұратын жерлерінде өз ана тілдерін (ұйғыр, түрік және т.б.) оқытатын білім беру ұйымдарының болуын міндеттейді.

1-кестенің жалғасы

1	2
Мемлекеттік тілдің қолданылу аясын кеңейтудің, оның бәсекеге қабілеттілігін арттырудың 2007–2010 жылдарға арналған тұжырымдамасы. 21.11.2007 ж. № 1122	Бұл құжат мемлекеттік тілді оқытудың сапасын арттыруға, қоғамдық өмірдің барлық саласында мемлекеттік тілдің қолданылуын қамтамасыз етуге, ұлтаралық келісім мен қазақстандық елжандылықты нығайту факторы ретіндегі рөлін арттыруға бағытталған.
Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 07.12.2010 ж. № 1118	Құжат тілдерді меңгерудің халықаралық стандартының «балабақша – мектеп – колледж – жоғары оқу орны» негізінде мемлекеттік тілді өмір бойы оқыту жүйесін құруға, үш тілде оқытатын дарынды балаларға арналған мамандандырылған мектептер желісін кеңейтуге бағытталған.
Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. 29.06.2011 ж. № 110	Бұл құжат тілдердің қызмет етуі мен дамуы саласындағы өзекті мәселелерді шешудің және мемлекеттік тілдің қоғамдық өмірдің барлық салаларында толық көлемде қолдануына жағдай жасау үшін нормативтік және ұйымдастырушылық негіз болып табылады.
«Қазақстан–2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты, 14.12.2012 ж.	Құжат тіл саясатының «қазақстандықтар сөйлесетін бірде-бір тілге қысым жасамай» сауатты және жүйелі түрде жүргізілу керектігін, қазақ тілі Қазақстан халқын біріктіруші рөлге ие болуын, үштілділікті мемлекеттік деңгейде қолдау міндеттерін нақтылайды. [2]

Алдымен, «ағылшын мен орыс тілін ерте жастан оқыту» концепциясының мәніне байланысты ортақ түсініктің болмауы. Кейбір зерттеу жұмыстарында шет тілін ерте жастан оқыту мәселесін мектепке дейінгі жастағы балаларды ағылшын мен орыс тіліне баулу, яғни бала дүниеге келгеннен бастап мектеп жасына дейінгі кезеңде интуитивтік-тәжірибелік негізде үйрету деп ұғынып жүрген болса, кейбір зерттеулерде төменгі сынып оқушыларын ағылшын мен орыс тіліне оқыту деп түсінеді. Мектепалды және ерте мектеп жасында ағылшын мен орыс тілін меңгеру кезеңдерін ажырататын Н.Д. Гальскова мен З.Н. Никитенко сияқты ғалымдардың пікірінше, ағылшын мен орыс тілін оқыту 4 пен 5 жас аралығы мектепалды мекемелерінде орын алса, мектепте ерте жастан оқыту – төменгі сынып оқушыларына қатысты іске асырылады (1–4 сынып аралығында) [3, 112 б.].

Келесі, ерте жастан ағылшын мен орыс тілін оқытудың сатылары арасында жүйелі сабақтастықтың болмауы (балабақша – мектеп). Мектепке дейінгі мекемелерде ағылшын мен орыс тілін оқытудан бастауыш сыныптағы ағылшын мен орыс тіліне оқытуға жеңіл ауысу мүмкіндігін туғызу қажет [4, 76 б.].

Ағылшын тілін ерте жастан оқыту кезінде сабақтастықтың бұзылуы фонематикалық есту, тыңдау-сөйлеу жадының көлеміне, еліктеу мүмкіндіктеріне,

дыбыстау жылдамдығы мен баланың тілдік тапқырлығының дамуына кері әсер етеді [4, 77 б.].

Ағылшын тілін білетін тәрбиешілердің кәсіби білігін қайта даярлау мәселесі, мектепалды және бастауыш сынып жасындағы балаларды ағылшын мен орыс тіліне оқыту үшін педагогикалық кадрлардың жетіспеушілігі (мысалы, ағылшын мен орыс тілін меңгерген бастауыш сынып мұғалімі). Бұл мәселе тез арада шешімін табуы қажет етеді және Қазақстанның жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру жүйесінің алдына қойылатын міндеттердің бірі болып отыр.

Ағылшын тілдерге ерте жастан бастап оқыту әдістеме сапасының төменгі деңгейде болуы. Мектепке дейінгі ұйымда және мектепте ағылшын мен орыс тілін оқыту әдістемелерінің арасындағы айтарлықтай айырмашылықтың болмауы. Мектепке дейінгі және мектептің төменгі сынып оқушыларын ағылшын мен орыс тілін оқытуда еліктеу тәсілдерді тәрбиешілер мен педагогтар көп қолданады. Ағылшын мен орыс тілін ерте жастан оқытудың ең тиімді әдісі ана тілін есепке ала отырып немесе ана тіліндегі тіректерді қолдану арқылы саналы және интуитивтік тетіктерді пайдалана отыра үйрету болып табылады [4, 77 б.].

Қазақстан ұлттық мазмұнды қамтитын оқу-әдістемелік кешенінің аздық етуі. Соңғы жылдары ағылшын мен орыс тілін оқу үшін ағылшын мен орыс тілдік басылымдардың оқу курстары мен оқу құралдары сатылымда жүр. Өкінішке орай, олар қажетті деңгейде оқу мен үйренудің мәдени-лингвистикалық және этнолингвистикалық аспектілерімен толық үйлестірілмеген, өңдеуді қажет етеді [4, 78 б.].

Қазақстандағы жаңа экономикалық және әлеуметтік-саяси жағдайда ағылшын тілін меңгеру ұлттың шынайы бәсекеге қабілеттілігінің қажетті шарты болып табылады. Ағылшын тілі бөгде тілдер арасында басымдыққа ие болғандықтан, ол жоғары оқу орынының және орта білім беру мекемелерінің оқу бағдарламаларында міндетті пәнге айналуда. Қазақстандық көптіліділік ахуалды ескере отырып ағылшын тілін ерте жастан оқытуды енгізу теориялық негіздеуді, яғни көптілді білім беру кеңістігінде қызмет ететін бірнеше тілді қатар меңгеру әлі де болса жан-жақты зерттеулерді қажет етеді.

Зерттеуші Н.Т. Ерчак «Иностранные языки: психология усвоения» атты өзінің еңбегінде бала жас кезінде тілді қиналмай әрі еркін меңгереді деп айтқан. Сонымен қоса заттар немесе құбылыстар арасындағы байланыстардың қалыптасуы және олардың ауызша белгіленуі ерте жастан басталады. Үш жасар балалар, әдетте, ересектердің сөйлеуін түсінеді және өз сөзінде өздері айтқысы келетін нәрсені білдіреді. Бұл жас кезеңіндегі маңызды жетістіктердің бірі. Мұндай ұқсас байланыстар тек бір ғана емес, сонымен бірге балалармен қарым-қатынас кезінде екі тілдік жүйе қолданылған кезде екі тілде де құрылуы мүмкін екендігі анық. Бұл

екі тілде сөйлейтін отбасыларда сәтті қалыптасқан ерте қостілділік деп аталады. Осындай табиғи қос тілділіктің жоғары тиімділігі белгілі және екі тілдік жүйенің бір уақытта қалыптасуы адам миына қиындық туғызбайтындығын дәлелдейді. Оның үстіне, тіпті психикалық дамудың қалыптан артта қалуы да еңсерілмейтін кедергі емес [5, 67 б.]. Екінші тілді оқытудағы практикалық қызмет үшін ерте билингвизм бір жастан бес жасқа дейінгі балалардың мүмкіндіктерін бейнелейтін теориялық қызығушылық тудыратыны анық. Бүлдіршін жаста меңгерілген білімнің іргетасы берік әрі мықты болмақ. Ал осы жастағы баланың санасына оны құйып, жадына ұялататын, әрине, мектепке дейінгі ұйымдар.

З.Е. Жумабаеваның «Орыстілді мектептерде қазақ әдебиетін мемлекеттік тілде оқытудың әдістемесі» айдарымен берілген зерттеуінде би-полилингвалды, жан-жақты дамыған жаңа форматтың тұлғасын тәрбиелеуге қатысты нұсқаулықтарын қарастыру барысында, зерттеушінің тілдерді ұштастыра оқыту жайындағы түйінді ойлары үштілді оқытудың да арқауы боларына көз жеткіздік. Ұсынылған тұжырыма өз құрамында бес модульден тұрып, сегіз критерийден тұратын «басқа ұлт өкілдерінің психологиялық ерекшеліктерін ескеру» модулі [6, 57 б.], жеті критерийді қарастыратын «мемлекеттік тілді қатынасымға енгізу» модулі [6, 59 б.], бес критерийді қамтитын «этнoкомпонентпен жұмыс жүргізу» модулі [6, 66 б.], бес көрсеткішпен сомдалған «педагогикалық имидж құру» модулдерін [6, 70 б.], қарастырып, оқыту дидактикасының орындайтын басты қызметіне жүгіндіре отырып, дидактика іліміндегі «Не білу керек?», «Не істеу керек?», «Қалай істеу керек?», «Нені білу керек?», «Қалай білдік?», «Нені білдік?» деген қағидаттарын қолдануды ұсынғаны үштілді оқытуға жарамды ұсыныстар болуы ықтимал [6, 28 б.].

Т.В. Жеребило лингвистикалық терминдер сөздігінде келесі анықтама берілген: «Үштілділік дегеніміз – жеке тұлғаның коммуникативті мүмкіндіктері шегінде үш тілді иеленуі, яғни, аймақтық қауымдастық шеңберінде үш тілдің қызмет етуі: мемлекет, аймақ, қала, ауыл, мұнда тілдердің әрқайсысы белгілі бір байланыс саласымен байланысты» [7, 226 б.]. Назар аударуға жарайтын басты тұжырым «тұлғаның коммуникативті мүмкіндіктері шегінде» қарым-қатынас жүргізудің міндеттілігінен туындайтын тілдік әрекеттер және осы негізде туындайтын үштілділік құбылыстарының көрінісі. Бұндай тілдік әрекеттер көбінесе этностық ортаның болуын талап етеді де аймақтық қауымдастық шеңберінде тілді байланыс құралына айналдырады. Табиғи себептердің арқасында тұлғалар тілдерді меңгеруді өзінің ішкі өзіндік дамуы мақсатына қолдануды өздігінен ұйғарары сөзсіз демекпіз.

В.Ю. Михалченко социолінгвистикалық терминдер сөздігінде алдыңғы анықтамаға ұқсас анықтама беріп, оны «үштілділік – бұл жеке тұлғаның өзінің

коммуникативті қажеттіліктері шеңберінде үш тілді меңгеруі, яғни, аумақтық қауымдастық (мемлекет, аймақ, қала, ауыл) шеңберінде үш тілдің қызмет етуі. Әдетте, бұл тілдердің әрқайсысы белгілі бір қарым-қатынас саласымен байланысты. Мысалы, Гунзиб ауылында (Дағыстан Республикасы) гунзиб, авар және орыс тілдері жұмыс істейді. Гунзиб тілі отбасылық және күнделікті қарым-қатынаста, дәстүрлі экономикалық іс-әрекеттерде және бастауыш білім беруде, діни салада көмекші құрал ретінде қолданылады. Авар тілі бастауыш мектептерде оқыту құралы ретінде, ал орта мектептерде орыс тілі қолданылады. Орыс тілі – іс жүргізудің ресми тілі. Коммуникативті серіктеске байланысты ұлтаралық қатынас құралдары авар немесе орыс болып табылады» [8, 231 б.]. «Коммуникативті серіктестік» амалын қолдану да тұлғаның тілдік дағдыларды өзіндік дамуына сәйкес келетіндей етіп әрекеттендіру барысындағы нәтижелік көрсеткішке айналдыруы.

Б. Хасанұлының пікірінше, үштілділік – «біртекті емес қоғамдағы үш тілді бір этностың өкілдерінің кезектесіп қолдануы» [9, 35 б.]. «Үш тілді кезектеп қолдану» амалы тілдік «айтылым», «оқылым», «жазылым», «тыңдылым» сынды маңызды қызметтерін үштілде орындай алу қабілеттерін дамытады деп түсінген дұрыс болар еді.

Қазақстанның Болон процесіне қосылуы Қазақстандағы үштілділіктің дамуында маңызды рөл атқарды. Болон декларациясының қағидаларына сәйкес Қазақстанда көптілді білім беру жүйесі енгізілуі керек, онда қазақ және орыс тілдерімен қатар ағылшын тілі де қолданылуы керек. Болон процесінің мақсаты – әлемде бәсекеге қабілетті білім беру жүйесін құру.

Қазақстандық азаматтың қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгеру қажеттілігі үштілділік кеңістігінде білім беруге негіз бола алуы ықтимал. Алайда тілдерді тұлғаның қажеттілігіне айналдыруды жоспарлау кезінде есте сақтайтын мәселе Қазақстан Республикасындағы билингвизм. Бүгінде билингвизм – жасына, ұлтына қарамастан республиканың бүкіл тұрғындары арасында кездесетін табиғи процесс, ал үштілділік – бұл реттеле отырып, қалыптасқан үдеріске қажеттіліктерден туындайтын құбылыс екендігін ескерген де маңызды тұжырым болуы мүмкін. М.С. Филимонова және Д.А. Крылов жалпы үштілділік заманауи әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде келесі факторлардың әсерінен дамидынын атап өтті: әлеуметтік-мәдени компоненттің рөлін күшейту; бірыңғай білім беру кеңістігін құру; көптілді білім беру қажеттілігі; әлемдік ақпараттық кеңістіктің дамуы [10, 133 б.]. Алайда аталмыш факторларды бірден, бір мезгілде тотальді әрекетке айналдыру да оңай мәселе емес.

«Үштілділікке» көшудің түпкі мақсаты – тұлғаның бәсекеге қабілеттілігін және әлемдік кеңістікке сәтті енуін қамтамасыз ете отырып, Қазақстан экономикасындағы серпіліске үлес қосу. Зерттеушілердің пайымдауынша үштілдік

білім беру негізінде ағылшын мен орыс тіліне ерте жастан оқыту болашақта бірнеше ағылшын мен орыс тілдерін меңгеруге ықпал етеді. Тұлғаның білім алуды ағылшын мен орыс де жалғастыруға, яғни әлемдік білім беру кеңістігінде еркін таңдау жасауға мүмкіндік береді. Қазақстан Республикасының білім беру стандарттарына сәйкес, оқытудың бастапы сатысында білімденушілердің коммуникативті-танымдық қажеттіліктері мен қызығушылықтарын қалыптастыруға қажетті жағдайлар құрылуы тиіс. Тіл мен мәдениетке ерте жастан баулу баланың болашақта кемел тұлға ретінде қалыптасуына зор мүмкіндік берері сөзсіз.

Қорытынды

Қорытындылай келе, қазіргі уақытта Қазақстандағы табиғи форматтағы билингвизм қостілде білім беруден үштілділікке (қазақ, орыс және ағылшын) ауысуға нақты қадамдардың бірі болып, көшбастарлық әрекет болуы да мүмкін. Ағылшын, орыс тілдері қарым-қатынасқа түсудің құралы ғана емес, оған қоса әлемнің тәжірибелік деңгейде меңгерілуіне негізгі ықтималды кезең болары сөзсіз. Біздің еліміз жоғарғы деңгейде дамып, халқымыздың саналы және заманауи біліммен қамтамасыз етуге оңтайлы жағдай туғызып, боқытудың мазмұны мен сапасы жаңартылудан өткізіп, қарқынды алға жылжып отыр. Осы жағынан Қазақстанның жетекші елдер қатарынан орын алуға өз үлесін қоса алатын тұлғаның дамуына толық мүмкіндіктер ұсынылып отыр.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Омарбекова Г.Ә. Тіл және жаһандану: Оқу құралы. – Нұр-Сұлтан: «Fastprint» баспасы, 2019. – 160 б.
2. Түркістан облысының мәдениет және тілдерді дамыту басқармасы. Түркістан облысындағы тұрғындарының тілдерді (қазақ, орыс, ағылшын) меңгеру деңгейі. Социологиялық зерттеудің қорытынды есебі, Түркістан, 2018 жыл.
3. Гальскова Н.Д.. Теория и практика обучения иностранным языкам / Н.Д. Гальскова З.Н. Никитенко. – М.: Айрис- пресс, 2004. – С. 240.
4. Кагазбаев Ж., Копжасарова У.И., Төлеужан А.Т., Хамза А.А. Ағылшын мен орыс тілді ерте жастан оқытудың ағылшын мен орыс тілдік тәжірибесі: Қарағанды университетінің хабаршысы. – Педагогика: Қарағанды, 2019. (<http://rmebrk.kz/journals/5343/51410.pdf>)
5. Ерчак Н.Т. Иностранные языки: психология усвоения : учеб. пособие – Минск: Новое знание; М.: ИНФРА-М, 2016. – 336 с.
6. Жұмабаева З.Е. Орыстілді мектептерде қазақ әдебиетін мемлекеттік тілде оқыту әдістемесі. – Павлодар: «ЭКО» ҒӨФ, 2005. – 205 б.
7. Жеребило Т.В. Термины и понятия лингвистики Общее языкознание. Социолингвистика Словарь-справочник. – Назрань: ООО «Пилигрим», 2011. – 280 с.
8. Словарь социолингвистических терминов / Кожемякина В.А., Колесник Н.Г., Крючкова Т.Б., Парфенова О.С., Трушкова Ю.В., Биткеевой А.Н., Горячевой М.А.; отв. ред. В.Ю. Михальченко. – М.: Институт языкознания РАН, – 312 с.

9. Хасанулы Б. Языки народов Казахстана: от стратегии молчания к стратегии развития (социопсихолингвистические аспекты) / Б. Хасанулы. – Алматы: Арда. – 384 с.

10. Филимонова М.С. Билингвизм как тенденция языкового развития современного общества / М.С. Филимонова, Д.А. Крылов // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – №1.

REFERENCE

1. Omarbekova G.Ä. Til jäne jahandanu: Oqu qūraly. – Nūr-Sūltan: «Fastprint» baspasy, 2019. – 160 b.

2. Türkıstan oblysynyñ mädeniet jäne tılderdi damytu basqarmasy. Türkıstan oblysyndağy tūrğyndarynyñ tılderdi (qazaq, orys, ağylşyn) meñgeru deñgei. Sosiologialyq zertteudiñ qorytyndy esebi, Türkıstan-2018 jyl.

3. Gälskova N.D.. Teoria i praktika obuchenia inostrannym iazykam / N.D. Gälskova, Z.N. Nikitenko. – M.: Airis-pres, 2004. – S. 240.

4. Kagazbaev J., Kopjasarova U.İ., Töleujan A.T., Hamza A.A. Şetel tıldı erte jastan oqytudyñ şeteldik täjiribesı: Qarağandy universitetiniñ habarşysy. – Pedagogika: Qarağandy, 2019. (<http://rmebrk.kz/journals/5343/51410.pdf>)

5. Erchak N.T. İnostrannye iazyki: psihologia usvoenia : ucheb. posobie. – Minsk: Novoe znanie; M.: İNFRA-M, 2016. – 336 s.

6. Jūmabaeva Z.E. Orystıldı mektepterde qazaq ädebietin memelekettik tilde oqytu ädistemesı. – Pavlodar, «EKO» ĞÖF, 2005. – 205 b.

7. Jerebilo T.V. Terminy i ponätia lingvistiki Obşee iazykoznanie. Sociolingvistika Slovärspravochnik. – Nazrån: OOO «Piligrim», 2011. – 280 s.

8. Slovärsociolingvisticheskih terminov / Kojemäkina V.A., Kolesnik N.G., Krūchkova T.B., Parfenova O.S., Truškova İu.V. , Bitkeevoi A.N. , Gorächevoi M. A.; otv.red. V.İu. Mihälchenko. – M.: İstitut iazykoznanıa RAN, – 312 s.

9. Hasanuly B. İazyki narodov Kazahstana: ot strategii molchania k strategii razvitia (sosiopsiholingvisticheskie aspekty) / B. Hasanuly. – Алматы: Арда. – 384 s.

10. Filimonova M.S. Bilingvizm kak tendensia iazykovogo razvitia sovremennogo obşestva / M.S. Filimonova, D.A. Krylov //Sovremennye problemy nauki i obrazovania. – 2012. – № 1.

A.K. Малекбаева¹, А.А. Садуакасова¹

О некоторых вопросах преподавания трехязычия

¹ Павлодарский педагогический университет,
Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

A.K. Malekbayeva¹, A.A. Saduakasova¹

About some issues of trilingual teaching

¹ Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аннотация. В этой статье рассматривается ряд вопросов, связанных с введением трехязычия. Анализируются и рассматриваются законодательные акты Республики Казахстан в области развития и использования языков. Актуальность трехязычия в наше время и его цель, важность того, как легко и удобно обучать и продвигать дошкольников в будущем. Кроме того, определены и представлены основные результаты исследования трехязычного образования в Казахстане. Научно-практические исследования показывают, что вопросы раннего обучения иностранным языкам в Казахстане также всесторонне анализируются и выявляются положительные или отрицательные решения. В связи с этим отечественные исследователи обращают внимание на следующие вопросы раннего обучения иностранному языку. Исследователи считают, что раннее изучение иностранного языка на основе трехязычного образования будет способствовать овладению несколькими иностранными языками в будущем. Это позволяет человеку продолжить образование за рубежом, то есть сделать свободный выбор в мировом образовательном пространстве. В соответствии с образовательными стандартами Республики Казахстан должны быть созданы необходимые условия для формирования коммуникативно-познавательных потребностей и интересов обучающихся на начальном этапе обучения. Однако двуязычие в Республике Казахстан – это проблема, о которой следует помнить при планировании преобразования языков в личные нужды. Сегодня двуязычие – это естественный процесс, который происходит среди всех жителей страны, независимо от возраста или национальности, а трехязычие – это явление, которое возникает из-за необходимости регулируемого процесса.

Ключевые слова: личность, трехязычие, коммуникативные навыки, многоязычие, подход «коммуникативного партнерства», конкурентоспособность, образование.

Summary. This article discusses a number of issues related to the introduction of trilingualism. The legislative acts of the Republic of Kazakhstan in the field of development and use of languages are analyzed and considered. The relevance of trilingualism in our time and its purpose, the importance of how easy and convenient it is to teach and promote preschoolers in the future. In addition, the main results of the study of trilingual education in Kazakhstan are identified and presented. Scientific and practical research shows that the issues of early teaching of foreign languages in Kazakhstan are also comprehensively analyzed, and positive or negative decisions are identified. In this regard, domestic researchers pay attention to the following issues of early learning a foreign language. The researchers believe that early learning of a foreign language through trilingual education will contribute to the acquisition of multiple foreign languages in the future. This allows a person to continue their education abroad, that is, to make a free choice in the global educational space. In accordance with the educational standards of the Republic of Kazakhstan, the necessary conditions must be created for the formation of communicative and cognitive needs and interests of students at the initial stage of training. However, bilingualism in the Republic of Kazakhstan is a problem that should be kept in mind when planning the transformation of languages into personal needs. Today, bilingualism is a natural process that occurs among all residents of the country, regardless of age or nationality, and trilingualism is a phenomenon that arises due to the need for a regulated process.

Keywords: personality, trilingualism, communication skills, multilingualism, “communicative partnership” approach, competitiveness, education.

УДК 81.139
МРНТИ 16.21.21

А.К. Досумбекова^{1}, Б.Д. Ныгметова¹*

*¹ Высшая школа естествознания,
Павлодарский педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республики Казахстан
e-mail: aseta_luna@bk.ru

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗВИТИИ КОММУНИКАЦИИ НА УРОКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

***Аннотация.** Основная проблема: Необходимость учителей английского языка заинтересовать ученика в изучении данного предмета, сделать этот предмет более интересным в изучении.*

Цель: Описать эффективность применения игровых технологий на уроках английского языка

Методы: Игровые технологии

Результаты и их значимость: Результатом игровых технологий является повышение внутренней мотивации учащихся к овладению английским языком и, как следствие этого, развитие коммуникативных компетенции и личности ребенка.

В последнее время наблюдается повышенный интерес к изучению английского языка. Английский язык – это язык мирового общения. Главная задача педагога сделать процесс обучения занимательным, делать занятия разнообразными и непохожими друг на друга, на каждом уроке вводить что-то новое, создавать у детей рабочее настроение, облегчать преодоление трудностей в усвоении учебного материала. Большую помощь в решении данных вопросов оказывают игры. Статья посвящена использованию игровых технологий на уроках английского языка. Игра не только обучает, но и учит творчески мыслить. Автор на примерах доказывает, что тема применения игр на уроках является актуальной в современной педагогической действительности, так как игра – одно из важнейших средств физического, умственного и нравственного воспитания ребенка, она помогает активизировать его деятельность, развивает познавательную активность, наблюдательность, внимание, память, мышление, творческое воображение, поддерживает интерес к изучаемому, снимает утомление, то есть делает процесс обучения занимательным для детей. В статье описаны теоретические аспекты использования игровой технологии на уроках английского языка в общеобразовательной школе, приведена классификация игр по дидактической направленности и по типу. Автор кратко анализирует данную технологию с точки зрения психологии, делает акцент на эффективности и педагогической целесообразности использования игры на разных этапах уроках. В данной статье автор указывает, что использование игровых технологий способствует развитию коммуникативных навыков школьников.

Ключевые слова: английский язык, игровая технология, игра, разновидности игр, речевая деятельность, игровая деятельность.

Введение

В настоящее время английский язык является средством международной коммуникации. Различные сферы деятельности связаны с международным сотрудничеством, основанном на знании английского языка. Согласно современным стандартам, обучение английскому языку в школе начинается с младшей ступени обучения. Век информационных технологий наполнен большим количеством легкодоступной информации. Вследствие этого понижается уровень мотивации к овладению новыми знаниями. Перед учителями английского языка возникла задача: повысить мотивацию учеников к овладению новыми знаниями, что может быть достигнуто за счет применения игровых технологий в обучении. В современной школе возникает насущная потребность в расширении методического потенциала в целом и в активных формах обучения в частности. К таким активным формам обучения английского языка относятся игровые технологии.

Материалы и методы

Игровые технологии имеют огромное значение в обучении иностранному языку. В качестве педагогических приемов игры чрезвычайно полезны – они могут оживить процесс обучения. Игра увлекает детей, формирует у них интерес к предмету, делает сложный материал более доступным. Обучение становится эффективным, если ученики активно вовлечены в процесс. Есть разные способы стимулировать детей к активности, но самыми эффективными являются игра. Интересные задания и занимательные упражнения, игры, рифмовки помогут детям усвоить языковой материал, овладеть навыками устной речи на доступном им уровне. В настоящее время игровые технологии являются неотъемлемой частью обучения английскому языку. Деятельность учащихся по запоминанию, повторению, закреплению или усвоению информации становится увлекательной, если на помощь приходит игра. Еще одной положительной стороной игровых технологий является то, что она дает возможность применить полученные знания на практике, что также способствует повышению интереса учащихся к изучению английского языка. Исследования показывают, что эти технологии играют особую роль в укреплении уверенности учащихся в «себе» и они могут сократить разрыв между более быстрыми и медленными учащимися. Успешное применение игровых технологий на уроках делает процесс обучения интересным как для учащихся, так и для преподавателей английского языка. Об обучающих возможностях игр известно давно. В игре проявляются особенно полно и порой неожиданно способности человека, ребенка в особенности. Игра – особо организованное занятие, требующее напряжения эмо-

циональных и умственных сил. Е.И. Пассов, в своей книге «Урок иностранного языка в школе» предлагает следующее определение: «Игра – это:

- 1) деятельность;
- 2) мотивированность, отсутствие принуждения;
- 3) индивидуализированная деятельность, глубоко личная;
- 4) обучение и воспитание в коллективе и через коллектив;
- 5) развитие психических функций и способностей;
- 6) «учение с увлечением».

Игра является мощным стимулом к овладению языком. Учебная игра воспитывает культуру общения и формирует умение работать в коллективе и с коллективом, а ее умелое использование на уроках вызывает у учащихся готовность и желание играть и общаться. С помощью игр можно совершенствовать навыки учащихся по всем видам речевой деятельности. Игры могут использоваться в начале урока для активизации познавательной деятельности, в конце урока – в качестве закрепления нового материала, после контрольной работы – для снятия напряжения, для смены видов деятельности на уроке. Одним из преимуществ игр является их коммуникативная составляющая. Игры можно проводить между командами, в группах, в целом классе. Во всех случаях осуществляется тесное взаимодействие детей-школьников, которое учит их сотрудничать, соревноваться, не проявляя агрессии, уметь проигрывать, брать на себя ответственность. Использование игр на уроках помогает увлечь ребят иностранным языком, создает ситуацию успеха. Игровые технологии способствуют решению различных задач: создание психологической готовности детей к речевому общению на английском языке; закрепление, повторение языкового материала; тренировка в выборе нужного речевого варианта. Игра – источник познавательной деятельности ребенка, который находится в самих детях, в их функциональной тенденции к активности и развитию. При организации игр учитель должен учитывать психологические методы развития детей: в играх все они должны побывать ведущими, чтобы приобрести элементарные организаторские умения, необходимые для осуществления руководства совместной игровой деятельностью

Игра, как форма организации урока выполняет следующие задачи:

1. Тренирует учащихся в выборе нужного речевого клише;
2. Способствует многократному повторению языковых единиц;
3. Создает психологическую готовность к реальному речевому общению.

Игра посильна практически каждому ученику. Случается так, что слабый в языковой подготовке ученик может стать первым в игре: сообразительность и находчивость здесь оказываются более важными, чем знания в предмете. Чувство равенства, атмосфера увлеченности и радости, ощущение посильности заданий – все

это дает возможность ученику преодолеть стеснительность, мешающую свободно употреблять в речи слова чужого языка, снижает боязнь ошибок и благотворно сказывается на результатах обучения.

Игровая деятельность в процессе обучения выполняет следующие функции:

1. Обучающая функция – развитие памяти, внимания, восприятия информации;
2. Воспитательная функция – воспитание такого качества как внимательное, гуманное отношение к партнеру по игре;
3. Развлекательная функция – создание благоприятной атмосферы на уроке, превращение урока в увлекательное приключение;
4. Коммуникативная функция – создание атмосферы иноязычного общения, установление новых эмоционально-коммуникативных отношений, основанных на взаимодействии на иностранном языке.
5. Релаксационная функция – снятие эмоционального напряжения, вызванного нагрузкой на нервную систему при интенсивном обучении иностранному языку.

Обучающие игры являются сильным мотивирующим фактором в процессе обучения иностранному языку. Игра способствует закреплению языковых явлений в памяти, поддержанию интереса и активности учащихся, возникновению желания у учащихся общаться на иностранном языке. Игры помогают учителю оживить урок, внести естественность в учебное общение на изучаемом иностранном языке, облегчить процесс усвоения языкового материала, сделать учебный труд интересным. Игра на уроке иностранного языка должна отвечать следующим требованиям:

1. Быть подготовлена с точки зрения как содержания, так и формы, четко организована;
2. Снимать напряжение урока и стимулировать активность учащихся;
3. Проводится в доброжелательной, творческой атмосфере;
4. Не оставлять ни одного ученика пассивным или равнодушным.

Игра требует от каждого учащегося активности, включения в совместную деятельность. Участники должны получать удовлетворение от сознания того, что они в состоянии общаться на иностранном языке.

Игры можно разделить на несколько категорий: лексические, грамматические, фонетические, орфографические, творческие. По типу игры можно разделить на две группы: состязательные (игроки или команды соревнуются между собой) и коллективные (цель игры достигается совместными усилиями).

Различных игр существует огромное количество. Приведу пример командной состязательной игры, которая ставит своей целью расширение словарного за-

паса учащихся, а также может служить способом проверки знания слов, заданных для запоминания по той или иной теме. Например, при изучении тем, связанных с продуктами или едой, можно нарисовать на доске мелом две большие корзины. Класс разделить на две группы. В первую корзину дети должны «положить» овощи, в другую – фрукты. Участники двух команд по очереди подходят к доске и вписывают одно слово в свою корзину. Можно дать командам определенное время и проверить, какая команда за это время внесет больше слов. Игру можно сделать более красочной, если использовать интерактивную доску, которую также разделить на две части с изображением красивых корзин, и дети специальными маркерами могут вписывать в них слова.

Среди фонетических игр можно выделить, например, игры-загадки, игры имитации, игры-соревнования, игры с предметами, игры на внимательность.

Слушание. При обучении аудированию необходимо учитывать, что речь является одним из важнейших средств общения. Общение можно осуществлять устно и письменно. Устная же речь является средством осуществления двух видов деятельности – говорения и аудирования, так как использование устной речи для общения подразумевает и ее порождение, и ее понимание. В целом обучение аудированию в играх приносит наибольший эффект, так как игра активизирует мыслительную деятельность, позволяет сделать учебный процесс более привлекательным и интересным, и трудности, возникающие при обучении, преодолеваются с наибольшим успехом и легкостью. Большинство людей помнят, как они тренировали свои навыки аудирования, в основном занимаясь аудированием, когда они учились в школе. Занятия по аудированию вполне могут быть эффективным способом обучения этому конкретному навыку, но учителям нужно помнить, что эти занятия должны быть универсальными, иначе их ученикам может стать скучно. Сочетая прослушивание с играми, учителя могут предотвратить скуку своих 16 учеников, а поддерживая их интерес, они повышают шансы учеников на достижение своих целей. Пример хорошей прослушивающей игры – знаменитая игра «Simon says», в которой один участник играет роль Simon и дает другим указания, например, говоря: «Simon says» jumping» или «Simon says» stop jumping, и тогда все будут делать это. If Simon only says – everybody jump и does not attach the phrase – Simon says в речи, другие участники не должны следовать указаниям. Из-за этого студенты должны внимательно слушать, чтобы знать, когда следовать указаниям Саймона, а когда игнорировать их.

При обучении лексике целесообразно использовать игры на карточках, загадки, кроссворды, чайнворды, игры типа «Найди слово», «Найди пословицу». Очень распространены игры типа «Лотерея», «Цепочка слов по теме». Среди грамматических игр можно использовать следующие: «Guess, who is speaking», «Where were

you?» – отработка The Past Simple Tense), «Hideand-Seek in a Picture», «Lazy-bones». При обучении чтению можно использовать игры, которые имитируют реальные жизненные ситуации, например, «На приеме у врача», «Конкурс теледикторов», «Playing the computer». Рассмотрим некоторые игровые приемы по обучению технике чтения, которые позволяют детям действовать в ситуациях, приближенных к реальным ситуациям общения. 1. Игры, направленные на чтение букв в открытом и закрытом слоге. Обучение чтению слов с буквой Аа в закрытом и открытом слоге. Используем слова: man, map, flag, lamp, bad, hat, hand, stand, apple; name, mate, gate, pane, made, fame, rake, same, came. Класс делится на 2 команды, каждая выбирает себе ведущего. Представители команд с места читают поочередно по 5 слов. Ведущие, поочередно повторяя слова, должны расположить их согласно типу слога. Слева прикрепляются карточки, где гласная читается как в алфавите-[ei], а справа – где эта же буква стоит в закрытом слоге-[æ]. За каждое верно прочитанное и расположенное слово команда получает очко.

Результаты

По результатам исследований было выявлено то, что игровые технологии способствуют повышению уровня коммуникативных способностей обучающихся, возрастает познавательный интерес учащихся к предмету, развивается навыки творческой деятельности учащихся, повышается качество знаний по предмету.

Обсуждение

Согласно проведенной опытно-поисковой работы можно твердо заявить о том, что последовательное использование игровых технологий на всех этапах обучения с учетом методики ее применения позволит повысить интерес к предмету, обеспечит постоянное свободное общение учащихся на английском языке, а также поможет осуществить постоянный контроль знаний обучающихся.

Заключение

Таким образом, использование игр в учебном процессе помогает активизировать деятельность ребенка, развивает познавательную активность, наблюдательность, внимание, память, мышление, поддерживает интерес к изучаемому, развивает творческое воображение, образное мышление, снимает утомление у детей, так как игра делает процесс обучения занимательным для ребенка. Основываясь на своем опыте работы в школе, можно сделать вывод о том, что игровые моменты являются одной из самых необходимых и актуальных форм в методике преподавания английского языка. Игра в любом школьном возрасте не только не теряет своего психологического значения как желаемая деятельность, но и продолжает развивать психические функции ребенка, прежде всего, воображение, навыки общения в играх с правилами, в интеллектуальных играх. Игра – это эффективный способ повышения качества и продуктивности обучения иностранному языку. Использо-

вание различных игр на уроке даёт хорошие результаты, повышает интерес ребят к уроку, позволяет сконцентрировать их внимание на главном – овладении речевыми навыками в процессе естественной ситуации, общения во время игры. Игры помогают детям стать творческими личностями, учат творчески относиться к любому делу. Совместные творческие игры сближают и взрослых, и детей. Игра, введенная в учебный процесс на занятиях по иностранному языку в качестве одного из приемов обучения должна быть интересной, несложной и оживленной, способствовать накоплению нового языкового материала и закреплению ранее полученных знаний. Игра на уроке английского языка дает возможность детям развивать навыки аудирования, монологической и диалогической речи, навыков чтения и письма, активизирует учебно-познавательную деятельность учащихся и значительно повышает интерес к предмету.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Зайцева С.Е. Коммуникативность как главная черта современного урока иностранного языка // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т.15. – С. 396–400. – URL:
2. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е.И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
3. Терехина Н.В. Использование игровых методов и приемов на уроках английского языка как способ повышения мотивации к обучению // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – № S13. – 0,4 п. л. – URL: <http://ekoncept.ru/2016/76161.htm>.
4. Лукьянчикова Н.В. Обучение иностранному языку на начальном этапе обучения // Начальная школа. – 2001. – №11. – С. 49–51.
5. Пассов Е.И. Урок иностранного языка в средней школе. 2-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 1988. – 223 с. (Библиотека учителя иностранного языка)
6. Зайцева С.Е. Формирование коммуникативной компетентности студентов юридических специальностей в процессе обучения иностранному языку. Автореферат диссертации. – М., 2005.

REFERENCE

1. Zaitseva S.E. Communication as the main feature of a modern lesson foreign language // Scientific-methodical electronic journal «Concept». – 2016. – T.15. – S. 396–400. – URL: [in Russian].
2. Passov E.I. Communicative method of teaching a foreign language speaking / E.I. Passov – M.: Education, 1991. – 223 p.[in Russian].
3. Terekhina N.V. Using game methods and techniques in English lessons as a way to increase motivation for learning // Scientific and methodological electronic journal «Concept». – 2016. – No. S13. – 0.4 p.p. – URL: <http://ekoncept.ru/2016/76161.htm>. [in Russian].
4. Lukyanchikova N.V. Teaching a foreign language at the initial stage of training // Primary school, 2001. No. 11. P. 49–51. [in Russian].
5. Passov E.I. Foreign language lesson in high school. 2nd ed., Rev. Moscow: Education, 1988. 223 p. (Library of a foreign language teacher). [in Russian].
6. Zaitseva S.E. Formation of students' communicative competence legal specialties in the process of teaching a foreign language. Dissertation abstract. Moscow, 2005. [in Russian].

А.Қ. Досумбекова¹, Б.Д. Нығметова¹
**Шет тілі сабағында коммуникацияны
дамытудағы ойын технологиялары**

¹ Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

A.K. Dossumbekova¹, B.D. Nygmetova¹
**Game technologies in the development
of communication in a foreign language lesson**

¹ Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аңдатпа. Негізгі проблема: Ағылшын тілі мұғалімдерінің оқушыны осы пәнді оқуға қызықтыруы, осы пәнді оқуға қызықтыруы үшін қажеттілік.

Мақсаты: Ағылшын тілі сабағында ойын технологияларын қолданудың тиімділігін сипаттау
Әдістері: Ойын технологиялары

Нәтижелері және олардың маңызы: Ойын технологияларының нәтижесі – студенттердің ағылшын тілін меңгеруге деген ішкі ынтасын арттыру және соның салдарынан баланың коммуникативті құзыреттілігі мен жеке тұлғасын дамыту.

Жақында ағылшын тілін үйренуге деген қызығушылық артты. Ағылшын тілі-әлемдік қарым-қатынас тілі. Мұғалімнің басты міндеті-оқу процесін қызықты ету, сабақтарды әр түрлі және бір-бірінен ерекшелу, әр сабақта жаңа нәрсе енгізу, балаларда жұмыс көңіл-күйін қалыптастыру, оқу материалын игерудегі қиындықтарды жеңуді жеңілдету. Ойындар осы мәселелерді шешуге үлкен көмек көрсетеді. Мақала ағылшын тілі сабақтарында ойын технологияларын қолдануға арналған. Ойын тек білім беріп қана қоймай, шығармашылық ойлауға да үйретеді. Автор мысалдармен сабақтарда ойындарды қолдану тақырыбы қазіргі педагогикалық шындықта өзекті екенін дәлелдейді, өйткені ойын баланың физикалық, психикалық және моральдық тәрбиесінің маңызды құралдарының бірі болып табылады, ол оның белсенділігін арттыруға көмектеседі, танымдық белсенділікті, байқауды, зейінді, есте сақтауды, ойлауды, шығармашылық қиялды дамытады, зерттелгенге қызығушылықты сақтайды, шаршауды жеңілдетеді, яғни оқу процесін балалар үшін қызықты етеді. Мақалада жалпы білім беретін мектепте ағылшын тілі сабақтарында ойын технологиясын қолданудың теориялық аспектілері сипатталған, дидактикалық бағыт пен типтегі ойындардың жіктелуі келтірілген. Автор бұл технологияны психология тұрғысынан қысқаша талдайды, сабақтың әртүрлі кезеңдерінде ойынды қолданудың тиімділігі мен педагогикалық орындылығына назар аударады. Бұл мақалада автор ойын технологияларын қолдану оқушылардың қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал ететінін көрсетеді.

Тірек сөздер: ағылшын тілі, ойын технологиясы, ойын, ойын түрлері, сөйлеу әрекеті, ойын әрекеті.

Summary. The main problem: The need for English teachers to interest the student in the study of this subject, to make this subject more interesting to study.

Purpose: To describe the effectiveness of the use of gaming technologies in English lessons

Methods: Game technologies

Results and their significance: The result of gaming technologies is to increase the internal motivation of students to master the English language and, as a consequence, the development of the communicative competence and personality of the child.

Recently, there has been an increased interest in learning English. English is the language of world communication. The main task of the teacher is to make the learning process entertaining, to make classes diverse and different from each other, to introduce something new at each lesson, to create a working mood in children, to facilitate overcoming difficulties in mastering the educational material. Games are of great help in solving these issues. The article is devoted to the use of game technologies in English lessons. The game not only teaches, but also teaches you to think creatively. The author uses examples to prove that the topic of using games in the classroom is relevant in modern pedagogical reality, since the game is one of the most important means of physical, mental and moral education of a child, it helps to activate his activity, develops cognitive activity, observation, attention, memory, thinking, creative imagination, supports interest in the subject, relieves fatigue, that is, makes the learning process entertaining for children. The article describes the theoretical aspects of the use of game technology in English lessons in secondary schools, provides a classification of games by didactic orientation and by type. The author briefly analyzes this technology from the point of view of psychology, focuses on the effectiveness and pedagogical feasibility of using the game at different stages of the lessons. In this article, the author points out that the use of game technologies contributes to the development of communication skills of schoolchildren.

Keywords: English, game technology, game, game varieties, speech activity, game activity.

УДК 372.854
МРНТИ 14.25.09

О.С. Ачкинадзе¹, Г.Д. Исева¹

*¹ Высшая школа естествознания,
Павлодарский педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республики Казахстан
e-mail: olga552681@mail.ru, gkaragateeva@gmail.com*

ОПЫТ РАЗРАБОТКИ И ПРОВЕДЕНИЯ ПРОПЕДЕВТИЧЕСКОГО СПЕЦКУРСА ПО ХИМИИ ДЛЯ ШЕСТИКЛАССНИКОВ В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

***Аннотация.** В статье рассматривается роль пропедевтического спецкурса для шестиклассников по химии при обновленном содержании образования. Данная работа показывает актуальность проблем изучения химии. Произведен анализ содержания курса «Естествознание» 5–6 классов и химии 7 класса, в соответствии с которыми был построен пропедевтический курс. Данный спецкурс предусматривает использование полиязычного обучения, также проведение межпредметных связей дисциплин естественно-*

научного цикла. Раскрываются дидактические принципы отбора содержания курса, построение программы «Chemistry for kids» в условиях обновленного содержания образования. Описательно показана методическая система разработки интерактивных уроков, выстроенных по разделам программы; методические приемы работы учащихся с заданиями с помощью презентаций, видео-уроков, интерактивных методов обучения с использованием дидактических игр, методы контроля и самоконтроля результатов обучения. Выделены конкретные прогнозируемые результаты обучения шестиклассников в ходе постановки факультатива (ученик знает, понимает, умеет, применяет). Указаны педагогические методы, применяемые в спецкурсе: по типу источника знаний, по типу познавательной деятельности, активные методы обучения. Сделан краткий анализ экспериментального обучения пропедевтическому курсу «Chemistry for kids» на основе отобранных в педагогическом эксперименте показателей (развитие интереса к изучению основ химии; уровень сформированности первоначальных предметных знаний и умений – покомпонентно). Представлены выводы об эффективности предложенной методики обучения шестиклассников пропедевтическому курсу по химии в рамках полиязычия.

Ключевые слова: пропедевтика химии, межпредметность, трёхязычие, саморазвитие учащихся.

Введение

С ростом требований к качеству человеческого капитала общества перед педагогической наукой встают новые задачи, связанные с поиском эффективных механизмов внедрения ценных педагогических идей в практику работы современных школ, так как именно школы являются стартовой площадкой создания интеллектуального потенциала государства. Во внедрении инновационных педагогических идей в практику школы всегда замечаются сдерживающие факторы, в числе которых можно назвать инертность руководителей школ, непродуманность плана внедрения, недостаточность пропедевтической работы с персоналом школы, недостаточный уровень теоретической базы субъектов образования. Также одной из главных проблем является слабая подготовленность учащихся к некоторым предметам, которая перетекает в проблему с большей значимостью для будущего каждого учащегося.

Химия считается наиболее трудной школьной дисциплиной. Главной проблемой в преподавании химии является перегруженность данного школьного курса в связи с нарастающим потоком информации и ограниченным объемом учебного времени. Однако химические знания необходимы каждому человеку, они определяют рациональное поведение человека в окружающей среде, необходимы в повседневной жизни. Курсы по выбору будут в какой-то степени решать те задачи, которые на уроках химии не удастся решить в полном объеме из-за дефицита времени.

Одной из важных составляющих в решении изучаемой проблемы является, на наш взгляд, пропедевтический спецкурс. Необходимость введения предлагаемого курса вызвана несколькими причинами. В частности, это сложность программного материала, а также искаженные знания школьников, почерпнутые из средств массовой информации ещё до знакомства с предметом «Химия», введение обновленного содержания обучения в общеобразовательную программу [1].

Пропедевтические курсы дают первоначальные понятия о большинстве разделов химии, не предполагая их основательного изучения.

Анализ практики преподавания показывает, что для достижения поставленных задач в пропедевтике химии требуется: во-первых, отобрать содержание спецкурсов с учетом идей гуманизации и возрастных рамок; во-вторых, предложить конкретные пути развития мыслительности учащихся, опираясь на межпредметные связи; в-третьих, предложить пропедевтический спецкурс по химии с помощью трёхязычного обучения.

Считаем, что введение пропедевтического курса химии на основе полиязычия в 6 классе будет способствовать формированию первоначальных понятий по химии, предметных умений, а также интереса к химии у учащихся; связь с курсом естествознания, биологии будет способствовать более глубокому усвоению материала.

Материалы и методы

Пропедевтические учебные курсы выступают связующим звеном между разными ступенями изучения дисциплин, развивая интерес учащихся и облегчая последующие овладения более сложным теоретическим материалом.

Изучение проблем преемственности является актуальным направлением исследований в области образования, данной проблематике посвящены научные труды многих известных ученых: Н.В. Базылевой, Л.П. Окуловой [2,3] и другие. Преемственность с практической точки зрения обеспечивается применением системы методических средств, содержанием учебников, учебных пособий и программ, последовательным изложением учебных материалов от простого к сложному, организацией самостоятельной работы обучающихся. Обеспечение преемственности в обучении предполагает непрерывный переход количественных изменений (информация) в качественные (психическое развитие), обеспечивающий закономерную и плавную смену зон развития обучающихся, которая выражается в последовательном усложнении учебных задач и целенаправленном изменении меры каждого уровня образования. Одновременно смена этих зон является и сменой этапов развития личности и служит предпосылкой для ее более активного включения в педагогический процесс следующего уровня.

Основу современных разработок в области теории и методики пропедевтики химического образования составляют труды российских учёных-методистов Г.М. Чернобильской, А.И. Дементьева, И.В. Тригубчак, О.С. Габриеляна, И.Г. Остроумова [4,5,6,7,8] и других.

Интересным, структурированным и практически направленным является пособие казахстанского автора К.А. Сармановой [9].

Однако изменения, происходящие в обществе и системе образования, изменяют структуру и содержание школьного предмета химии. В настоящее время разработано и внедрено в практику преподавания обновленного содержания обучения химии для учащихся 7–9, 10–11 классов школ Республики Казахстан. К сожалению, в доступной нам литературе не находятся соответствующие требованиям сегодняшнего времени учебные пособия по пропедевтике химии, предназначенные для казахстанских учителей.

В связи с переходом на трехязычное обучение предметов считаем, что нужны пропедевтические курсы для детей 6-го класса, которые помогут пробудить интерес к изучению химии, а также укрепят знания английского языка [10].

Мы разработали пропедевтический курс «Chemistry for kids», который поможет детям изучать химию увлекательно, при помощи различных интерактивных методов обучения.

Программа спецкурса «Chemistry for kids» рассчитана на 17 часов и адресована учащимся 6 класса.

Курс проводится в виде лекционно-практических уроков с оформлением содержания занятия в рабочих тетрадях.

При разработке плана обучения пропедевтическому курсу на трёх языках была проанализирована программа учебного предмета «Естествознание» (5–6 классы), также проведена связь с программой курса химии 7 класса.

Содержание пропедевтического курса для 6-классников состоит из восьми разделов.

– «School of atoms and molecules»; «Школа атомов и молекул»; «Атомдар және молекулалар мектебі»;

– «Химия вокруг нас»; «Қоршаған орта химиясы»; «Chemistry around us»;

– «Сенің химиялық құрамын қандай?»; «Каков твой химический состав?»; «What is your chemical composition?»;

– «Су-тіршілік көзі»; «Вода-источник жизни»; «Water life source»;

– «What makes them similar?»; «Что делает нас похожими?»; «Бізді не ұқсатады?»;

– «Как выделяется тепло?»; «Жылу қалай бөлінеді?»; «How heat is generated?»;

– «Химия және физика»; «Химия и физика»; «Chemistry and physics»;

– «How there is a photosynthesis?»; «Фотосинтез процесі қалай өтеді?»; «Как проходит процесс фотосинтеза?»;

Рассмотрим 1 раздел данного спецкурса.

Раздел I. «School of atoms and molecules»; «Школа атомов и молекул»; «Атомдар және молекулалар мектебі».

Темы: Атомы. Молекулы. Модели молекул. Простое и сложное вещество. Состав и строение атома. Физические и химические вещества.

Демонстрации: Видео «Наука для детей – Молекулы и атомы» <https://youtu.be/9ZO4ZB8cuk0> [11], опыт «Зажигание без спичек» («Волшебная палочка»), «Не сгораемый платок», «Дым без огня».

Лабораторный опыт №1. Ознакомление с образцами простых и сложных веществ.

Таблица 1. Глоссарий

Atoms	Атомы	Атомдар
Molecules	молекулы	молекулалар
Substance	вещество	зат
Chemical substance	химическое вещество	химиялық зат
Physical substance	физическое вещество	физикалық зат
Simple substance	простое вещество	жай зат
Complex substance	сложное вещество	күрделі зат
Composition	состав	құрамы
Structure	строение	құрылысы

Приведём фрагмент урока из первого раздела по теме «Atoms. Molecules. Models of molecules»

Таблица 2. Фрагмент урока спецкурса по теме «Atoms. Molecules. Models of molecules»

Lesson plan

Course of the lesson		
Planned stages of the lesson	Planned activities at the lesson	Resources
1	2	3
0–2 min	Создание благоприятной атмосферы урока, учащиеся делают пожеланию друг другу для успешного дальнейшего изучения тем.	

1	2	3
3–10 min	<p>Изучение нового материала</p> <p>The atom is the basic building block for all matter in the universe. Atoms are extremely small and are made up of a few even smaller particles. The basic particles that make up an atom are electrons, protons, and neutrons. Atoms fit together with other atoms to make up matter. It takes a lot of atoms to make up anything. There are so many atoms in a single human body we will not even try to write the number here. The number is trillions and trillions (and then some more).</p> <p>There are different kinds of atoms based on the number of electrons, protons, and neutrons each atom contains. Each different kind of atom makes up an element. There are 92 natural elements and up to 118 when you count in fabricated elements.</p> <p>Atoms last a long time, in most cases forever. They can change and undergo chemical reactions, sharing electrons with other atoms. However, the nucleus is very hard to split, meaning most atoms are around for a long time.</p>	Перевод для учащихся в приложении 1, на казахском и русском языках.
11–13 min	<p>Demonstration</p> <p>Видео «Наука для детей – Молекулы и атомы» [11]</p>	
14–25 min	<p>Лабораторный опыт №1. Ознакомление с образцами простых и сложных веществ.</p> <p>COMMON ELEMENTS CAN BUILD VERY DIFFERENT MOLECULES</p>	<p>https://youtu.be/9ZO4ZB8cuk0 [11]</p> <p>Приложение 2</p>
26–32 min	<p>Учащиеся знакомятся с образцами простых и сложных веществ, и выполняют задание.</p> <p>1. Выпишите простые и сложные вещества в 2 колонки: вода, кислород, соль, углекислый газ, водород, карандаш, лёд, чай.</p>	

1	2	3
	<p>Crossword Puzzle of this them.</p> <p>Across</p> <p>2. What you get when two H atoms join with one O atom. 6. Most common atom in the human body. 8. These particles are positive. 11. Neutrinos often travel at the speed of ____. 12. These have the same types of atoms. 14. The center of the atom. 16. These type of bonds donate electrons between atoms. 18. Covalent ____ share electrons. 19. These small particles make up neutrons and protons. 20. These combine different kinds of atoms.</p> <p>Down</p> <p>1. Isotopes of the same element have a different number of these. 3. When two or more atoms join together. 4. The basic building block of all matter. 5. Atom that is in organic molecules. 7. Electrons without any charge. 9. Negatively charged particle. 10. Electrons orbit within these layers, Egg ____. 13. Number of protons in an element is the atomic ____. 15. Number of quark types. 17. These type of bonds share electrons between atoms.</p>	
<p>Reflection 33–40 min</p>	 <p>Учащиеся заполняют лист «Радуга», используя удобный для них язык обучения.</p>	

В результате изучения факультатива «Chemistry for kids» учащиеся должны **знать:**

– первоначальные представления о химическом элементе, химическом веществе, химической реакции;

– некоторые химические формулы наиболее распространенных веществ (O_2 , H_2O , SiO_2 , CO_2 , Fe, Al, NaCl и другие); основы техники безопасности при работе в лаборатории.

Понимать:

- разницу между физическими и химическими свойствами, физическими и химическими явлениями;
- сущность основных химических процессов;
- важность и необходимость изучения свойств веществ и правильного применения этих знаний;
- разницу между чистым веществом и смесью;
- разницу между простым и сложным веществом;
- разницу между химическим элементом и простым веществом;
- основной смысл и схему фотосинтеза;
- необходимость рационального и бережного использования природных ресурсов;
- роль витаминов в обеспечении нормального уровня развития организма;
- губительное действие на организм никотина;
- прикладное значение химических знаний;
- первоначальные химические термины и понятий на 3-х языках.

Учащиеся должны уметь:

- различать физические и химические процессы в ходе наблюдений; вещества и смеси.
- работать с простейшим химическим оборудованием, планировать и проводить эксперименты;
- выполнять практические операции по разделению смесей (растворение, фильтрование, выпаривание);
- пользоваться таблицей Д.И. Менделеева, определять значения относительных атомных масс химических элементов;
- работать с литературой по предмету, готовить доклады;
- выступать перед аудиторией, аргументировано доказывать свою точку зрения.

В данном курсе применялись педагогические методы: по типу источника знаний; по типу познавательной деятельности; активные методы обучения.

Результаты и обсуждение

По экспериментальной методике обучалось 10 человек – учащиеся 6 класса одной из школ г. Экибастуза. Анализ экспериментального обучения проводился по следующим показателям:

1. Развитие интереса к изучению основ химии.
2. Уровень сформированности первоначальных предметных знаний и умений учащихся по следующим компонентам:
 - представление о химическом элементе;

- представление о химическом веществе;
- представление о химических превращениях;

Критерием оценки знаний и умений явились 3 уровня сформированности:

- 1) знание (умение) сформировано хорошо (оценка – 2 балла);
- 2) знание (умение) сформировано удовлетворительно (оценка – 1 балл);
- 3) знание (умение) не сформировано (оценка – 0 баллов).

Для выяснения наличия или отсутствия интереса учащихся к предмету «Химия» было проведено анкетирование в начале и конце эксперимента.

Анкета позволила выявить высокий, средний и низкий показатели интереса к предлагаемому спецкурсу.

Входной контроль показал, что 50% от числа опрошенных учеников собираются посещать спецкурс по химии. Причем 40% ответов свидетельствуют о том, что на уроках учащиеся ожидают интересную информацию, которая пригодится в жизни; 60% ждут занимательных опытов, а также практических исследований. 30% учащихся, по данным анкеты, не проявляют особого интереса к предмету «Химия».

Выходной контроль по данным той же анкеты показал следующее:

1. Прирост высокого показателя интереса учащихся к изучению спецкурса по химии (на основе среднего значения) составил от числа опрошенных – 21%. Мнение детей в классе разделилось в таких соотношениях к концу обучения: «хочу изучать» – 80%, «не хочу изучать» – 10%.

2. Больше всего в анкете ученики указывали ответы высокого и среднего показателей в вопросах «Хочешь ли ты изучать химию?», «Хотел бы ты проводить занимательные опыты?» и «Ради чего ты стремишься получить высокую отметку?». Прирост по этим показателям составил: 30%, 40% и 30% соответственно.

3. Уменьшилось число учащихся, которые дали отрицательный ответ в вопросе «В чём для тебя польза посещения занятий по химии?» на 10%.

Очень важным показателем экспериментального обучения являлся уровень сформированности первоначальных предметных знаний и умений учащихся. В данном случае результаты оценивались по рефлексии, которая проводилась в конце каждого урока с целью выяснить усвоения определенного понятия, что в конечном счете скажется на уровне сформированности базовых химических знаний в 7 классе.

Также для проверки знаний учащихся были проведены 3 контрольных среза, в которых предлагались тестовые задания на группировку, дополнение, напоминание, на соответствие и с выбором ответов.

Уровень полной сформированности первоначальных предметных знаний по итогам контрольного выходного среза был достаточно высоким: на «хорошо» и

«отлично» усвоили знания о химическом элементе 70% учащихся; также 70% обучающихся полностью сформировали знания о химическом веществе; хорошие и отличные знания о химических превращениях было у 50% учащихся.

Критерием сформированности умений явилась полнота охвата и выполнения всех действий, входящих в конкретное умение.

Эффективность предложенной методики обучения химии в 6 классе подтверждена количественным и качественным анализом сформированности первоначальных предметных знаний и умений, а также изучением познавательного интереса учащихся.

Заключение

Проблема исследования имеет важное значение на современном этапе.

Основной задачей пропедевтических курсов является формирование у школьников первоначального, целостного представления о мире на основе сообщения им некоторых химических знаний, что облегчает восприятие химии в седьмом классе.

В процессе постановки педагогического эксперимента получены результаты, позволяющие сделать следующие выводы:

1. Анализ психолого-педагогической, химической и методической литературы показал, что исследуемая нами проблема слабо отражена в современных публикациях казахстанских авторов.

2. Проведен анализ программ естественно-научных дисциплин, выявлены меж предметные связи, а также актуализированы базовые понятия.

3. Выделены теоретико-методические основы построения химического пропедевтического спецкурса.

4. Разработана программа, содержание и методика проведения спецкурса «Chemistry for kids» для шестиклассников, которая позволяет:

– уменьшить интенсивность прохождения учебного материала в основной школе;

– формировать устойчивый познавательный интерес к предмету;

– готовить учащихся к изучению химии на трёх языках в старших классах.

Разработанный и апробированный спецкурс помогает интегрировать химию в систему естественнонаучных знаний для формирования химической картины мира как составной части естественнонаучной картины.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Государственный общеобязательный стандарт общего среднего образования. Приложение 4 к приказу Министерства образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 г. №604.
2. Юдина И.Г., Базылева Е.А. Комплексные информационные ресурсы академической библиотеки: модернизация и развитие // Библиосфера. – 2018. – № 4. – С. 56-63.
3. Окулова Л.П. Формирование эргономической образовательной среды в системе «школа-вуз»: монография // Ижевск: Издательский центр «Удмуртский университет», – 2019. – 224 с.
4. Чернобелская Г.М. Методика обучения химии. – М.: Владос, 2000.
5. Чернобелская Г.М., Дементьев А.И. Введение в химию – 7: о пропедевтическом курсе. (Мир глазами химика). – М.: Владос, 2003.
6. Тригубчак И.В. Методические разработки к пропедевтическому курсу «Мир глазами химика» // Первое сентября. Химия. – 2002. – №11,12,14-22
7. Габриелян О.С. Пропедевтика химии в школе: вчера, сегодня, завтра // Химия в школе. – 2005. – №7.
8. Остроумов И.Г., Боев А.С. Химия. 7 класс. Введение в химию. Вещества: Учебное пособие для общеобразовательных учреждений. – М.: Сиринь, 2006.
9. Сарманова К.А. Методика использования пропедевтических знаний и умений в курсе химии. – Алма-Ата: Мектеп, 1987.
10. Шипарева Г.А. Мир глазами химика. Домашний эксперимент к пропедевтическому курсу химии 7 класса // Химия в школе. – 2000. – №6.
11. <https://youtu.be/9ZO4ZB8cuk0>

REFERENCE

1. Gosudarstvennyj obshcheobyazatel'nyj standart obshchego srednego obrazovaniya. Prilozhenie 4 k prikazu Ministerstva obrazovaniya i nauki Respubliki Kazahstan ot 31 oktyabrya 2018 g. №604.
2. YUdina I.G., Bazyleva E.A. Kompleksnye informacionnye resursy akademicheskoy biblioteki: modernizaciya i razvitie // Bibliosfera. – 2018. – № 4. – S. 56-63.
3. Okulova L.P. Formirovanie ergonomicheskoy obrazovatel'noj sredy v sisteme «shkola-vuz»: monografiya // Izhevsk: Izdatel'skij centr «Udmurtskij universitet», – 2019. – 224 s.
4. SChernobel'skaya G.M. Metodika obucheniya himii. – M.: Vlados, 2000.
5. SChernobel'skaya G.M., Dement'ev A.I. Vvedenie v himiyu – 7: o propedevticheskom kurse. (Mir glazami himika). – M.: Vlados, 2003.
6. Trigubchak I.V. Metodicheskie razrabotki k propedevticheskomu kursu «Mir glazami himika» // Pervoe sentyabrya. Himiya. – 2002. – №11,12,14-22
7. Gabrielyan O.S. Propedevtika himii v shkole: vchera, segodnya, zavtra // Himiya v shkole. – 2005. – №7.
8. Ostroumov I.G., Boev A.S. Himiya. 7 klass. Vvedenie v himiyu. Veshchestva: Uchebnoe posobie dlya obshcheobrazovatel'nyh uchrezhdenij. – M.: Sirin», 2006.
9. Sarmanova K.A. Metodika ispol'zovaniya propedevticheskikh znanij i umenij v kurse himii. – Alma-Ata: Mektep, 1987.
10. SHipareva G.A. Mir glazami himika. Domashnij eksperiment k propedevticheskomu kursu himii 7 klassa // Himiya v shkole. – 2000. – №6.
11. <https://youtu.be/9ZO4ZB8cuk0>

О.С. Ачкинадзе¹, Г.Д. Исеева¹

Жаңартылған оқыту мазмұны аясындағы алтыншы сыныптарға арналған химия пәнінен пропедевтикалық арнайы курстарын құрастыру және өткізу тәжірибесі

¹ Жаратылыстану жоғарғы мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

O.S. Achkinadze¹, G.D. Isseyeva¹

Experience in developing and conducting a propaedeutic special course in chemistry for sixth graders with an updated educational content

¹ High school of Natural science,
Pavlodar pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar Region, Republic of Kazakhstan.

Аңдатпа. Мақалада жаңартылған білім берудің мазмұны аясында алтыншы сынып оқушыларына арналған химия пәнінен пропедевтикалық арнайы курстың рөлі қарастырылады. Бұл жұмыс химияны зерттеу мәселерінің өзектілігін айқындайды. «Жаратылыстану» (5–6 сыныптар) және 7 сынып химиясы курсының мазмұнына талдау жүргізілді, талдаудың негізінде пропедевтикалық курс құрылды. Аталған арнайы курс көптілді оқытуды, сондай-ақ жаратылыстану-ғылыми цикл пәндерінің пәнаралық байланыстарын пайдалануды көздейді. Курс мазмұнын іріктеудің дидактикалық принциптері, жаңартылған білім беру мазмұны аясында «Chemistry for kids» бағдарламасын құруына мүмкіндік береді. Бөлімдерге бөлінген интерактивті сабақтарды әзірлеудің әдістемелік жүйесі; презентациялар, бейне-сабақтар, дидактикалық ойындарды пайдалана отырып оқытудың интерактивті әдістерін, оқыту нәтижелерін бақылау және өзін-өзі бақылау әдістері арқылы оқушылардың тапсырмалармен жұмыс жасауын әдістемелік тәсілдері сипаттамалық түрде көрсетілген. Бағдарламаның тараулары бойынша құрылымдалған интерактивті сабақтарды әзірлеудің әдістемелік жүйесі көрнекі түрде сипатталған; презентацияларды, бейне сабақтарды, дидактикалық ойындарды пайдалана отырып оқытудың интерактивті әдістерін, оқу нәтижелерін бақылау және өзін-өзі бақылау әдістерін қолдану арқылы оқушылардың тапсырмалармен жұмыс істеуінің әдістемелік тәсілдері көрсетілген. Таңдау пәнін қою барысында алтыншы сынып оқушыларының нақты болжамды оқу нәтижелері атап өтілген (оқушы біледі, түсінеді, біледі, қолданады). Арнайы курста қолданылатын педагогикалық әдістер: білім көзі бойынша, танымдық іс-әрекет түрі бойынша, оқытудың белсенді әдістері көрсетіледі. «Chemistry for kids» пропедевтикалық курсына эксперименттік оқытудың қысқаша талдауы педагогикалық экспериментте тандалған көрсеткіштер негізінде жасалады (химия негіздерін оқуға қызығушылықты дамыту; бастапқы пәндік білім мен дағдыларды қалыптастыру деңгейі – құрамдас жағынан). Көптілділік аясында алтыншы сынып оқушыларын химияның пропедевтикалық курсына оқытудың ұсынылып отырған әдістемесінің тиімділігі туралы қорытындылар берілген.

Тірек сөздер: химия пропедевтикасы, пәнаралық, үштілділік, оқушылардың өзін-өзі дамытуы.

Summary. The article considers the role of a special propaedeutic course for sixth graders in chemistry with the updated content of education. This work shows the relevance of the problems of studying chemistry. The analysis of the content of the course 'Science' (5–6) grades and chemistry of the 7th grade in accordance with the propaedeutic course was built. This special course provides for the use of multilingual education, as well as the using of interdisciplinary connections of the natural science disciplines. The didactic principles of selection of the course content the construction of the 'Chemistry for kids' program in the context of the updated content of education are revealed. The methodological system of developing interactive lessons, divided into sections, is described descriptively; methodological techniques for working, students with assignments using of presentations video lessons, interactive teaching methods using didactic games, methods of controlling and selfcontrolling learning outcomes. The methodological system for the development of interactive lessons, structured according to the sections of the program, is described descriptively; methodological techniques for students' work with assignments using presentations, video lessons, interactive teaching methods using didactic games, methods of control and self-control of learning outcomes. The specific predicted learning outcomes of sixth graders in the course of setting an elective are highlighted (the student knows, understands, knows how, applies). The pedagogical methods used in the special course are indicated: by the type of knowledge source, by the type of cognitive activity, active teaching methods. A brief analysis of experimental teaching in the propaedeutic course «Chemistry for kids» is made on the basis of indicators selected in the pedagogical experiment (development of interest in the study of the basics of chemistry; the level of formation of initial subject knowledge and skills – component-wise). Conclusions on the effectiveness of the proposed methodology for teaching sixth graders to a propaedeutic course in chemistry within the framework of multilingualism are presented.

Keywords: chemistry propaedeutic, intersubjective, trilingualism, self-development of students.

УДК 372.881.111.1
МРНТИ 14.25.09

***Б.Д. Нызметова¹, С.С. Конакбаева¹,
Н.Е. Кудайбергенова¹, А.К. Акылбекова¹***

*¹ Гуманитарлық ғылымдар жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар, Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы
e-mail: 06.04.2013@bk.ru, kudaibergenova10@mail.ru*

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Оқу іс-әрекеті үшін танымдық қызығушылық өте маңызды. Оқушылардың оқу танымдылық қызығушылығын арттырудың оңтайлы тәсілі, оларды білім адам өмірінің барлық аспектілері енетінін және әлеуметтік маңызды мәселелеріне қолданылатындығын түсіндіру. Оқушы жақсы баға алу нәтижесінде эмоционалды

қанағаттанған кезде ғана үйренеді. Егер оқушы оқу жұмысында мағынаны көрмесе, мақсатты түсінбесе, мұғалім қойған міндеттерді түсінбесе және қабылдамаса, онда ол мәжбүрлеу арқылы оқиды. Осы кезде мұғалім өз жұмысында бейімделетін психологиялық-педагогикалық аспектілерді табуы керек. Танымдық қызығушылықты арттыру мақсатында шет тілін оқытуда инновациялық технологияларды қолдануды зерттей отырып, біз жоғарыда аталған барлық инновациялық технологиялар жалпы оқу процесіне оң әсер етеді деген қорытындыға келдік. Қызығушылық кез келген іс-әрекеттің маңызды қозғаушы күші болып табылады, оны субъективті көріністердің бастапқы формасы деп санауға болады, өйткені ол іс-әрекеттің, заттардың және қоршаған шындық құбылыстарының да таңдамалы сипатын білдіреді. Олар қарым-қатынас дағдыларын дамытады, студенттер арасында эмоционалды байланыс орнатуға көмектеседі, білім беру міндетін қамтамасыз етеді, танымдық қызығушылық деңгейін жоғарылатады, өйткені олар командада жұмыс істеуге, жолдастарының пікірлерін тыңдауға және сонымен бірге тәуелсіздікке, шешім қабылдауға жауапкершілікті үйретеді.

Тірек сөздер: оқу-танымдық белсенділік, оқу, оқушы, оқу процесі.

Кіріспе

Бүгінгі қоғамның оқытушылар алдына қойып отырған басты міндеті, артар жүгі – сапалы білім берумен қатар жан-жақты дамыған, өзіндік ой-пікірі қалыптасқан тұлға қалыптастыру. Тұлға қалыптастыруда – оның тәні мен жанын қатар дамыту, танымдық қызығушылығын дамытудың әдіс-тәсілдерін іздеу, анықтау, жүйелеу, қолдану. Қазіргі уақытта қоғамдық қатынастар мен байланыс құралдарының өзгерістеріне байланысты, мектеп оқушыларының коммуникативтік құзіреттілігін арттыруды, олардың филологиялық дайындығын жетілдіруді талап етіледі, сондықтан ағылшын тілін қарым-қатынас құралы ретінде және зерттелетін тілдер мен халықтардың рухани мұраларын жалпылау құралы ретінде оқыту басымдыққа ие болды.

Тақырыптың өзектілігі. Бұл мәселенің өзектілігі қазіргі қоғамның қажеттіліктеріне жауап беретін, қажетті жеке қасиеттерді қалыптастыратын және сынып-сабақ жүйесінің кемшіліктерін толтыратын жаңа оқу құралдарын іздеуден көрінеді. Сабақтың жүйесінің жұмыс тиімділігін арттыратын және шет тілінің ерекшелігіне сай келетін, тілдің теориялық және практикалық аспектілерін үйлестіруге мүмкіндік беретін жаңа жұмыс әдістерімен толықтырудың қажеттілігі де біз үшін өзекті болып табылады.

Зерттеу жұмыстың мақсаты. Ағылшын тілі сабақтарында топтық жұмыстың тиімділігін теориялық тұрғыдан негіздеу.

Негізгі бөлім

Оқу іс-әрекеті үшін танымдық қызығушылық өте маңызды. Физикалық еңбек, оқу қызметі өзінің даму деңгейіне белсенділікке жеке мағыналы қатынассыз

жетпейді. Қызығушылық кез келген іс-әрекеттің маңызды қозғаушы күші болып табылады, оны субъективті көріністердің бастапқы формасы деп санауға болады, өйткені ол іс-әрекеттің, заттардың және қоршаған шындық құбылыстарының да таңдамалы сипатын білдіреді [1;19]. Сондықтан шет тілін оқыту барысында пайда болатын танымдық процестер эмоционалды тәжірибемен бірге жүруі керек. Бұл тек жағымды эмоцияларды құруды қажет етеді. Бұл эмоционалды күйлер мен сезімдер қабылдау, есте сақтау, ойлау, қиял, жеке көріністер (қызығушылық, қажеттіліктер, мотивтер) процестеріне реттеуші әсер ететіндігімен түсіндіріледі. Позитивті эмоциялар ең сәтті және тиімді әрекеттерді күшейтеді және эмоционалды түрде бояйды.

Оқушылардың танымдық қызығушылығын белсендірудің оңтайлы әдістері мен құралдарын табу, оларды білім адам өмірінің барлық аспектілеріне енетінін және жеке және әлеуметтік маңызды мәселелерге дейін кез-келген мәселелерде қолданылатындығын түсіну – мұғалімнің міндеті. ол әр сабақта және сабақтан тыс іс-әрекетте алдына қояды. Оқушы жақсы баға алу нәтижесінде эмоционалды қанағаттанған кезде ғана үйренеді. Егер оқушы оқу жұмысында мағынаны көрмесе, мақсатты түсінбесе, мұғалім қойған міндеттерді түсінбесе және қабылдаса, онда ол мәжбүрлеу арқылы оқиды. Сондықтан мұғалім өз жұмысында бейімделетін психологиялық-педагогикалық аспектілерді табуы керек. Бұл сабақта іс-әрекет әдістемесінің жаңалығы ғана емес, сонымен бірге моральдық және сәгіске жүгінбестен дұрыс шешімдерді қолдай отырып, қиындықтар бойынша қойылған міндеттерді реттеу мүмкіндігі арқасында шет тілін үйренуге танымдық қызығушылықты арттыруға мүмкіндік беретін инновациялық технологияларды қолдануға көмектеседі. Бұл технологияларға проектік әдіс, рөлдік ойын, пікірталас, дәстүрлі емес сабақтар кіреді. Олар оқушылардың танымдық белсенділігі мен тәуелсіздігін ынталандырады.

Шет тілін оқытудағы басты міндеттердің бірі – оқушыларға өз ойларын зерттелетін тілдің көмегімен білдіруге, яғни осы тілде сөйлеуге үйрету. Қазіргі уақытта сөйлеу маңызды рөл атқаратын ауызша сөйлеуді оқытудың рөлін асыра бағалау қиын. Ауызша сөйлеу және сөйлеу, оның ажырамас бөлігі ретінде, бірінші орынға шығады. Шет тілін үйренуге кіріскен әртүрлі жастағы оқушылар, ең алдымен, осы тілде сөйлеуді үйренгісі келеді. Оқушылардың сөйлеу әрекетін белсендіру және пәнге қызығушылық қалыптастыру үшін шет тілін оқытудың инновациялық әдістерін қолдану қажет. Осындай технологиялардың бірі жоба әдісі болып табылады, ол оқушылардың шығармашылығына сүйенуді, оларды ғылыми-зерттеу қызметімен таныстыруды, әртүрлі оқу пәндерін нақты біріктіруге, оқушылардың әртүрлі жұмыс режимдерін қолдануға, бірлесіп оқытуды ұйымдастыруға мүмкіндік береді [2;30-34].

Жоба әдістемесі мұғалімге студенттерді ғылыми-зерттеу жұмыстарына, бірлескен еңбекке негізделген шет тілдерімен қаныққан нақты қарым-қатынасқа қосуға және ойын барысында алынған өз жұмысының нәтижелерін ғана емес, нақты да көруге мүмкіндік береді. Оқушылардың заманауи жобасы-бұл танымдық белсенділікті арттырудың дидактикалық құралы, шығармашылықты дамыту, белгілі бір жеке қасиеттерді қалыптастыру. Даму нақты немесе нақты түрде жасалған нақты, нақты практикалық нәтижемен аяқталуы керек [3; 4].

Бұл әдісті оқытудың кез келген кезеңінде кеңінен қолдануға болады. Педагогика ғылымдарының докторы, студенттерді оқытудың заманауи технологиялары саласындағы танымал зерттеуші Е.С. Полат осы әдісті қолданудың негізгі талаптарын анықтайды:

1. Интеграцияланған білімді талап ететін зерттеу, шығармашылық жоспарда маңызды проблеманың/міндеттің, оны шешу үшін зерттеу ізденісінің болуы;
2. Болжамды нәтижелердің практикалық, теориялық маңыздылығы;
3. Сабақта немесе сабақтан тыс уақытта оқушылардың дербес (жеке, жұптық, топтық) іс-әрекеті;
4. Жобаның мазмұндық бөлігін құрылымдау (кезеңдік нәтижелерді көрсете отырып және рөлдерді бөле отырып);
5. Зерттеу әдістерін қолдану.

Осыған сүйене отырып, жобаны әзірлеу және оны жүзеге асыру кезеңдері анықталады:

1. Талқыланатын тақырып бойынша бір немесе бірнеше проблемаларды анықтауға мүмкіндік беретін жағдайларды ұсыну;
2. Қойылған мәселені шешу гипотезаларын ұсыну («ми шабуылы»), гипотезалардың әрқайсысын талқылау және негіздеу;
3. Шағын топтарда қабылданған гипотезаларды тексеру әдістерін талқылау (әр топта бір гипотеза бойынша); нәтижелерді ресімдеу;
4. Гипотезаны растайтын немесе жоққа шығаратын фактілерді, дәлелдерді табу бойынша топта жұмыс істеу;
5. Барлық қатысушылар тарапынан қарсыласумен әр топтың жобаларын (мәселені шешу гипотезаларын) қорғау;
6. Жаңа мәселелерді анықтау.

Бұл тәсілдің сөзсіз артықшылығы-сыныптағы жоба бойынша жұмысты үнемі талқылау. Оқушылар Үйренетін тілді пайдалана отырып, бір-бірімен қарым-қатынас жасайды (бұл жоба бойынша жұмыстың міндетті шарты болып табылады), бір-бірін тыңдауға және естуге, талдауға, салыстыруға, салыстыруға үйренеді. Мұндай қарым-қатынас процесінде жеке тұлғаны әлеуметтендіру және даралау жүреді, мәдени көзқарастың компоненттері жүзеге асырылады: мақсаттарға қол

жеткізудегі қатысушылардың диалогы мен ынтымақтастығы. Мұғалім оқушы мен мәдени кеңістік арасындағы делдал болып табылады, ал сабақ-тұтас мәдени және білім беру кеңістігі [2;45-50].

Шет тілі сабағында ұйымдастырылған рөлдік қарым-қатынас қолданылады. Бұл студенттерге арнайы таңдалған «өмірлік» жағдайлардың белгілі бір мөлшерінде қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді [2;57]. Рөлдік қарым – қатынас рөлдік ойында жүзеге асырылады-дамыған сюжетке, таратылған рөлдерге және рөлаларлық қатынастарға сәйкес ұйымдастырылған оқу қарым-қатынасы.

Рөлдік ойындардың келесі түрлері бар:

1. Бақыланатын рөлдік ойын (controlled role-play) – қатысушылар қажетті реплика сөздерін алады.

2. Орташа бақыланатын рөлдік ойын (semi-controlled role-play) – қатысушылар сюжеттің жалпы сипаттамасын және рөлдерінің сипаттамаларын алады.

3. Еркін рөлдік ойын (free role-play) – оқушылар қарым-қатынас жағдайларын алады.

4. Эпизодтық рөлдік ойын (small-scale role – play) – бөлек эпизод ойналады.

5. Ұзақ рөлдік ойын (large-scale role-play) – ұзақ уақыт бойы бірқатар эпизодтар ойналады (мысалы, сынып өмірінен немесе кәсіпорын қызметінен).

Ең қарапайым – рөлдік ойын, оған қатысушылар қажетті репликаларды алады. Олардың міндеті – бір-бірін мұқият тыңдап, осы репликаларды рөлдік қарым-қатынас контекстіне біріктіру.

Неғұрлым күрделі – рөлдік ойын, онда қатысушылар сюжеттің жалпы сипаттамасын және рөлдерінің сипаттамаларын алады. Мәселе мынада, рөлдік мінез-құлықтың ерекшеліктері тек орындаушыға белгілі. Қалған қатысушылар үшін серіктес қандай мінез-құлық бағытын ұстанатынын болжау және өздерінің реакциялары туралы тиісті шешім қабылдау маңызды.

Ең қиын – бұл бастама мен шығармашылыққа жол ашатын еркін және ұзақ рөлдік ойындар. Шығармашылық рөлдік қарым-қатынас дамыған әлеуметтік дағдыларды қажет етеді. Сондықтан шет тілі сабақтарындағы рөлдік ойындар көбінесе әлеуметтік оқыту элементтерін (қарым-қатынас жаттығулары) қамтиды. Осындай тапсырмалардың мысалдары:

rounds («шеңбер» қатысушылары бір сөзден айтып, соңында бір дұрыс сөйлем шыққанындай);

strip-story (әр оқушы өз фразасын алады және «әңгімеде» тез оның дұрыс орын тауып алуға тырысады);

smile (оқушылар бір-біріне жақындайды және міндетті түрде күлімсіреп өздерінің репликаларымен алмасады);

flower (студенттер бір-біріне гүл сыйлайды, «мен сізге гүл сыйлаймын өйткені...») (Сіз жақсы доссыз және т. б.), яғни студенттер бір-біріне жағымды сөздер немесе мақтау сөздер айтады);

contacts (студенттер бір-біріне жақындап, әңгіме бастайды);

merry-go-round (оқушылар сыртқы және ішкі шеңберді құрайды және шеңбер бойымен қозғалады және өздерінің репликаларымен алмасады);

listening (оқушылар серіктесті мұқият тыңдайды, келісім белгісі ретінде бас иеді және онымен келіседі);

politeness (оқушылар бір-біріне сыпайы өтінішпен жүгінеді);

respect (оқушылар бір-бірлеріне құрмет көрсетіп, осы айтқан сөздерге өз мысалдарымен дәлелдейді);

concessions (оқушылар дау-дамайда бір-біріне жол беруді үйренеді);

gratitude (жұппен жұмыс істей отырып, оқушылар бір-біріне бұрын көрсетілген қызмет, көмек және т. б. үшін алғыс білдіреді) [2;60].

Сабақтарда әртүрлі ойын әдістері мен жағдайларын қолдану сыныпта Достық топтың қалыптасуына ықпал етеді, өйткені ойындағы әр оқушы өзіне және жолдастарына сырттан қарауға мүмкіндік алады. Рөлдік ойындар және драматизация әдістерін қолдану студенттердің жауапкершілігі мен өзара көмегін арттырады, өйткені ойында олар бір-біріне үнемі көмектесіп, қолдау көрсетіп, «бір команда» болуы керек.

Тағы бір инновациялық әдіс – **пікірталас** технологиясы. Оқытудың пікірталас технологиялары сабақта қойылған мәселелерді шешу барысында оқушылардың өнімді іс-әрекетіне негізделген. Тұтас педагогикалық процесте пікірталас технологиясы белгілі бір орын алады. Қазіргі дидактикада олар оқушылардың танымдық іс-әрекетін ынталандыру әдістеріне жатады. Сонымен бірге оқушылардың санасын қалыптастырудың ауызша әдістеріне жатады.

Оқу процесінің қазіргі тұжырымдамасы тұрғысынан пікірталас сендіру әдістеріне жатады, оның негізінде К.Д. Ушинский тұжырымдаған танымдық іс-әрекетті оның бастамасына айналдыру идеясы жатыр. Пікірталас технологиясы екі мәселені шешу үшін танылған: оқушының объектіден сендіру субъектісіне айналуын қамтамасыз ететін сендіру әдістерінің осындай жүйесін құру.

Әлемдік педагогикалық тәжірибеде пікірталастың бірнеше түрі танылған:

диспут – (лат. «дәлелдеу») әр түрлі мәселелерді ұжымдық талқылау, оларды шешуге жалпыға бірдей қабылданған жауап жоқ;

полемика – (франц. «дұшпандық») өзінің ымырасыздығымен сипатталады, мақсаты – жеңіске жету;

дау – шындықты анықтау мақсатында мәселелерді зерттеу түрінде талқылау;
пікірталас – проблемалық мәселелерді қарау тәсілі ретінде диспут ретінде де, дау ретінде де әрекет ете алады.

Дау полемиканың ерекшеліктеріне ие болуы мүмкін. Осылайша қатысушылар талқылаудың мән-жайы мен барысына байланысты талқылаудың бір формасынан екіншісіне ауыса алады.

Пікірталас мақсаттары:

1) стратегиялық (пікір алмасу, барлығына қолайлы шешімдерді әзірлеу, мақсаты-келісімге келу және идеялар банкін толықтыру);

2) тактикалық (конструктивті-тақырып туралы мәліметтерді жүйелеу, пікірлестер шеңберін кеңейту; деструктивті – пікірді жою, топтарға бөлу).

М.В. Кларин айтуынша, оқу талқылауының бірнеше модельдері бар. Модель дегеніміз-берілген стандарттарды ұстану, яғни ұсынылған үлгілерді ассимиляциялау.

1) Жобаны ұсынумен проблемалық пікірталас (проблемалық тапсырма түсіндірудің жаңа әдісін іздеуге итермелейді, міндетті түрде қарсыластарды қамтиды және нақты шешімі жоқ);

2) ойын модельдеуімен бірге пікірталас (ойын модельдеу элементтерімен өзара әрекеттесудің бұл түрі талқылауды нақты құбылыстарды зерттеуге жақындатуға мүмкіндік береді);

3) пікірталас оқу дауы, диалог ретінде (пікірталас анықтамасына көбірек сәйкес келеді және диалогтық оқытудың өзара әрекеттесуінің ерекшеліктерін көрсетеді).

Қарым-қатынасқа сәтті қатысу оның барлық көріністерінде қарым-қатынас жасау дағдыларын қажет етеді. Қарым-қатынастың пікірталас формаларын ұйымдастыра отырып, мұғалім қатысушыларды мектептегі шет тілін оқытудың негізгі мақсаттары туралы ережені басшылыққа ала отырып, полилог жағдайында сөйлеу әрекетін жүзеге асыруға шақырады. Дискуссиялық оқытудың бір ерекшелігі-ұжымдық оқу-танымдық іс-шаралар арқылы жүзеге асыру. Технология дегеніміз-тұжырым жасау және іздеуді, идеяларды, шешімдерді іздеуді, басқалардың тапқан шешімін бағалауды және тануды қамтитын жалпыланған қадамдар тізбегі. Пікірталасты ойын полилогы ретінде құра отырып, барлық қатысушылардың тақырып бойынша тиісті дайындыққа ие екендігіне көз жеткізу керек. Формалардың ішінде шет тілін оқытуда белсенді қолданылатын мыналарды бөліп көрсетуге болады:

дөңгелек үстел (тең жағдайда, 5 адамнан тұратын топ пікір алмасады, ұстанымдарын, көзқарастарын білдіреді);

сараптамалық топтың отырысы (4–6 қатысушы, төраға тағайындалады, өзара талқыланады, қысқа хабарламалармен сөз сөйлейді);

форум (формасы бойынша алдыңғыға ұқсас, бірақ аудиториямен пікір алмасуға тек сарапшылар тобы кіреді);

симпозиум (арнайы мәселе бойынша конференция, қатысушылар дайындалған хабарламалармен шығады, тақырыпты зерттеудің қорытынды кезеңінде өткізіледі);

пікірсайыс (талқылау қарама-қарсы екі команда қатысушыларының алдын ала келісілген сөз сөйлеулері және теріске шығарулар негізінде құрылған; төрағалар тыңдағаны туралы пікір айтады, пікір және сұрақтар алмасады);

сот отырысы (талқылау сотта істі тыңдауды шығарады).

Барлық осы нысандарда мәселенің оңтайлы шешімін іздеуде диалогтық өзара әрекеттесудің белгілі бір әдістері бар және жалпы пікірді ұсынудың аралық кезеңдерінде қолданылады, сонымен қатар пікірталас моделін ұйымдастыру және жүргізу принциптеріне негізделуі мүмкін [4].

Қорытынды

Осылайша танымдық қызығушылықты арттыру мақсатында шет тілін оқытуда инновациялық технологияларды қолдануды зерттей отырып, біз жоғарыда аталған барлық инновациялық технологиялар жалпы оқу процесіне оң әсер етеді деген қорытындыға келдік. Олар қарым-қатынас дағдыларын дамытады, студенттер арасында эмоционалды байланыс орнатуға көмектеседі, білім беру міндетін қамтамасыз етеді, танымдық қызығушылық деңгейін жоғарылатады, өйткені олар командада жұмыс істеуге, жолдастарының пікірлерін тыңдауға және сонымен бірге тәуелсіздікке, шешім қабылдауға жауапкершілікті үйретеді.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. 3-е издание – М.: Академия, 2008.
2. Коджарспирова Г.М. Педагогика. – М.: Гардарики, 2004.
3. Мудрик А.В. Психология и воспитание / А.В. Мудрик. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2006.
4. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей / Под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 2004.

REFERENCES

1. Polat E.S. bilim berý júesindegi jańa pedagogikalyq jáne aqparattyq tehnologialar. 3-shi basylym. – М.: Akademia, 2008.
2. Kodjaspirova G.M. Pedagogika. – М.: Gardariki, 2004.
3. Mýdrik A.V. Psihologia jáne tárbie / A.V. Mýdrik. – М.: Máskeý psihologialyq-áleýmettik instıtúty, 2006.

4. Pedagogika: pedagogikalyq joǵary oqý oryndary men pedagogikalyq kolejderdiń stýdentterine arnalǵan oqý quraly / red. P.I. Pıdkasıstogo. – M.: Reseidiń pedagogikalyq qoǵamy, 2004.

Б.Д. Ныгметова¹, С.С. Конакбаева¹,
Н.Е. Кудайбергенова¹, А.К. Акылбекова¹

**Пути повышения познавательного интереса учащихся
к обучению иностранному языку**

¹ Высшая школа педагогики,
Павлодарский педагогический университет
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

B.D. Nygmetova¹, S.S. Konakbayeva¹,
N.E. Kudaibergenova¹, A.K. Akylbekova¹,

Development of cognitive interest in learning a foreign language

¹ Higher school of pedagogy,
Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аннотация. Познавательный интерес очень важен для учебной деятельности. Оптимальный способ повышения познавательного интереса учащихся к чтению – объяснить им, что знания проникают во все аспекты жизни человека и применимы к социально значимым проблемам. Ученик учится только тогда, когда он эмоционально удовлетворен результатом получения хорошей оценки. Если ученик не видит смысла в учебной работе, не понимает цели, не понимает и не принимает задачи, поставленные учителем, то он учится по принуждению. В этот момент учитель должен найти в своей работе адаптируемые психолого-педагогические аспекты. Изучая использование инновационных технологий в обучении иностранному языку с целью повышения познавательного интереса, мы пришли к выводу, что все вышеперечисленные инновационные технологии оказывают положительное влияние на учебный процесс в целом. Интерес является важнейшей движущей силой любой деятельности, ее можно считать исходной формой субъективных проявлений, так как она выражает избирательную природу как деятельности, предметов, так и явлений окружающей действительности. Они развивают коммуникативные навыки, помогают установить эмоциональную связь между учащимися, обеспечивают образовательную задачу, повышают уровень познавательного интереса, так как учат работать в команде, прислушиваться к мнению товарищей и одновременно самостоятельности, ответственности за принятие решений.

Ключевые слова: учебно-познавательная деятельность, чтение, ученик, учебный процесс.

Summary. Cognitive interest is very important for learning activities. The optimal way to increase students' cognitive interest in reading is to explain to them that knowledge penetrates into all aspects of human life and is applicable to socially significant problems. A student learns only when he is emotionally satisfied with the result of getting a good grade. If a student does not see the point in academic work, does not understand the goals, does not understand and does not accept the tasks set by the teacher, then he

learns under duress. At this point, the teacher must find adaptable psychological and pedagogical aspects in his work. Studying the use of innovative technologies in teaching a foreign language in order to increase cognitive interest, we came to the conclusion that all of the above innovative technologies have a positive impact on the educational process as a whole. Interest is the most important driving force of any activity, it can be considered the initial form of subjective manifestations, since it expresses the selective nature of both activities, objects, and phenomena of the surrounding reality. They develop communication skills, help to establish an emotional connection between students, provide an educational task, increase the level of cognitive interest, as they teach working in a team, listening to the opinion of friends and at the same time independence, responsibility for decision-making.

Keywords: educational and cognitive activity, reading, student, educational process.

УДК 371.13

МРНТИ 14.15.01

А.М. Дүйсенбаева¹, М.З. Джанбубекова², М.А. Кененбаева³

*^{1,2} Гуманитарлық-экономика факультеті,
«Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КеАҚ,
Семей қаласы, Қазақстан Республикасы*

*¹ Педагогика жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.
e-mail: ¹darailym@mail.ru, ²meiramgul3.11@mail.ru, ³m-kenenbaeva@mail.ru*

ЖАҢАҢДАҢУ ЖАҒДАЙЫНДА БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІН КӘСІБИ ҚЫЗМЕТКЕ ДАЯРЛАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

***Аңдатпа.** Мақалада қазіргі қоғам мен елдің әлеуметтік-экономикалық өміріндегі құрылымдық өзгерістер, яғни жаһандану жағдайындағы болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби қызметке даярлаудың педагогикалық негіздері қарастырылған. ХХІ ғасыр мұғалімінің тұлғасы мен қызметін жүйелі түсіну, оның қоғамдағы орнын объективті бағалау, сондай-ақ оның білім беру жүйесін одан әрі реформалауға дайындық дәрежесін анықтау үшін жаңа теориялық және әдіснамалық негіздер қажеттігі анықталған. Жаңа ғасырда «жаһандану» және «жаһандық білім беру» сияқты ұғымдар үнемі қолданылады, олар ұлтаралық қатынастар жағдайында ерекше мәнге ие болды.*

Бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби және педагогикалық қызметке даярлау мәселесі бойынша көптеген зерттеушілердің жұмыстары қаралған. Әдіснамалық

тәсілдерді зерттеуде, практикалық кеңестер мен ұсыныстарды жасауда педагогика классиктерінің еңбектері зерттелді.

Бастауыш сынып мұғалімін даярлау тұрғысынан елде жинақталған барлық оң тәжірибеге қарамастан, бүгінде бастауыш сынып мұғалімін даярлаудың дәстүрлі тәжірибесі қазіргі қоғамның өсіп келе жатқан қажеттіліктерін қанағаттандыра алмайтыны анық. Сондықтан жаңартылған оқу бағдарламасының мазмұнын, қолдану аясын жан-жақты зерттеп, мақалада қазіргі қоғамдағы орнын анықтауға бағыт жасалды. Педагогикалық жоғары оқу орындарының түлектері жаһандық өзгерістер жағдайында жұмыс істеу үшін кәсіби қызметке бағдарланбайтындығы анықталды. Бұл объективті жағдайды талдау және бастауыш сынып мұғалімін ХХІ ғасырда жұмыс істеуге дайындауға қойылатын жаңа талаптарды қарау мен бағалау қажеттілігін туындап отыр. Педагогикалық жоғары оқу орындарының алдында қазіргі жаһандану жағдайында бастауыш сынып мұғалімін даярлаудың жоғары деңгейін қамтамасыз ету міндеті тұр.

Қазіргі жаһандану жағдайында педагогикалық қызметте болашақ бастауыш сынып мұғалімінің жаһандық құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі өзекті болып табылатындығы анықталды. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаһандық құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық жағдайларын анықтау жұмыстары, педагогикалық шарттары сипатталды.

Қазіргі жағдайдағы жұмыс үшін болашақ бастауыш сынып мұғалімінің жаһандық құзыреттілігін қалыптастырудың тәжірибелік-эксперименттік негіздері, жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру процесінің тиімділігін қамтамасыз ететін формалар мен әдістерге талдау жасалды.

Тірек сөздер: *жаңартылған оқу мазмұны, кәсіби қызмет, жаһандық білім беру, әдіснамалық тәсілдер.*

Кіріспе

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі педагогикалық білім беруді ізгілендіру элементі ретінде қазіргі уақытта өзекті болып табылады және жоғары технологияларды дамыту жағдайында өзінің кәсіби қызметін тиімді жүзеге асыратын білім беру саласындағы бәсекеге қабілетті қызметкерлерді даярлауда қоғамның объективті қажеттілігіне де байланысты. Әлеуметтік-экономикалық саладағы түбегейлі өзгерістер балалардың оқу және ғылыми – танымдық іс-әрекетке, белсенді өмір салтына деген ұмтылысының қалыптасуын өзектендіреді, қазіргі ұрпақты инновациялық қызметке жүйелі түрде енгізуге, олардың шығармашылық компоненттің өсуімен танысуына ықпал етеді. Білім беру деңгейін арттыру мақсатында оқушылардың өздерінің қызметі қазіргі заманғы білім беру жүйесін гуманистік бағытта қайта құру, реформалау және демократияландыру жағдайында оның өзегі болып қалуы тиіс.

Елдегі әлеуметтік-экономикалық жағдайды ескерудің объективті қажеттілігіне қарамастан бүгінде балалардың білім беру әлеуетін бастауыш тәрбиелеу,

оқыту, дамыту рөлін төмендетудің теріс үрдісі байқалады. Қазіргі ұрпақтың оқу іс-әрекетіне жеткіліксіз дайындығы оқушының жеке басының көптеген жағымсыз қасиеттерінің көрінуіне ықпал етеді.

Қазіргі бастауыш мектепте білім беру үрдісі 6–10 жастағы балалардың ой өрісі дамуының жалпылама дәрежесін қалыптастыратын білім алу құралдары мен әдістерін жетілдіруге бағытталған. Оқушылардың жеке басын дамытуға бағытталған ұйымдастырылған оқыту жүйесін қамтиды. Бұл жүйенің құрылысы әр балаға жеке бейімділіктерді барынша ашумен бірге әртүрлі мәдени «өрістерде» кең бағдарлау мүмкіндігін қамтамасыз ететіндей етіп бастауыш білімнің мазмұнын қайта құруды қажет етеді.

Дүниежүзілік экономикада «Жаһандану» сөзі халық арасында туындаған мәселелерді шешу үшін қолданылған. Әртүрлі қызмет өрістерінде ұлтаралық қатынастардың ілгері жүргендіктен білім саласы да қамтылды.

Жаһандану – бұл М. Делягиннің анықтамасы бойынша, бар дүниені алып жатқан және мәліметтің еркін алмасулығымен, қаржылық сенімділігімен байланысты кеңістікті жасау және дамыту үрдісі [1]. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлаудың мазмұны болашақ мұғалімді даярлаудың қалыптасқан дәстүрлі жүйесі мен жүйелі, пәнаралық және жеке тұлғаға бағытталған тәсілдер негізінде осы процесті ізгілендіру қажеттілігі арасында алшақтық бар екенін көрсетеді. Бұл мәселені шешуді іздеу жалпы педагогикалық білім беру үшін, атап айтқанда бастауыш сынып мұғалімдері үшін өзекті, бұл олардың кәсіби және педагогикалық дайындығының айқын пәнаралық сипатына, мұғалімнің кәсіби қызметінің жоғары деңгейіне, балалардың денсаулығына жауапкершіліктің жоғарылауына, сонымен қатар оқушылардың физикалық және психологиялық қауіпсіздігіне байланысты.

Негізгі бөлім

Қазіргі жаһандану жағдайында бастауыш оқытудың, рухани-адамгершілік және еңбек тәрбиесінің теориялық және әдіснамалық негіздерін терең зерттеуге негізделген оқытуды жетілдіру жоғары педагогикалық білім беруді жаңғырту жолында объективті қажеттілікке айналады. Қазіргі нарық жағдайында қоғам құндылықтарының жүйесі де өзгеріске ұшырады. Бұқаралық ақпарат құралдарының сыртқы әсерінен адамдардың көпшілігінің жеке көзқарастары мен бағдарлары бизнес саласына жасанды түрде жіберіледі: жеке қаржылық әл-ауқат, материалдық байлыққа бағдарлау рухани, мәдени құндылықтардың көрінуіне кедергі келтіреді, ғылыми білімнің рөлі мен маңыздылығын қазіргі ұрпақтың санасынан шығарады, онсыз экономика, білім және ғылым дамуы мүмкін емес. Тиісті білім мен дағдылардың болмауы олардың белсенді өмірлік ұстанымдарын тар прагматикалық мақсаттар мен тілектермен алмастыруға және соның салда-

рынан жалқау, надандық, ашкөздік, қоршаған шындыққа тұтынушылық көзқарас сияқты жағымсыз тұлғалық қасиеттерді қалыптастыруға әкеледі. Интеллектуалды дамудың, руханилықтың, мәдениеттің төмендеуі және жалпы дүниетанымның тарылуы байқалады [2].

Әлемдік ғылыми әдебиеттерде жаһандану мәселесіне арналған көптеген іргелі еңбектер бар, алайда, олардың ақпараттық базасын түсіну, зерттеу ұзақ уақытты талап етеді. Жаһандану әрекетін анықтау үшін көптеген ғалымдардың пікіріне назар аударсақ, жаһандану – бұл көп қарлы үдеріс, бар дүниежүзілік қауымды, оның ішінде көптеген мемлекеттің білім беру процесіне жауап береді.

Өткен ғасырлардың екінші жартысында бар әлемде қалыптасқан қаржылық қиындықтың жаһандануы деп анықтама берген. И. Радионованың ойынша, осы кезеңде барыншы қиын түрлерге айналған дағдарыс түрі болып табылады, өйткені өркениет пен қоршаған орта арасындағы белгілі бір тепе-теңдікті сақтауға мүмкіндік беретін тежеу механизмдері қазір тез құлдырап, тиімділігін жоғалтты [3]. Жаһандану ХХІ ғасырдың басындағы әлемдік даму процестерін сипаттайды, халықтар мен мемлекеттердің өзара байланысы мен өзара тәуелділігін кеңейтеді және сонымен бірге қиындатады, планетарлық масштабтағы әлеуметтік дамудың жаңа кезеңін, ғылым мен техниканың жетістіктерінің арқасында мүмкін болған әлеуметтік байланыстар мен әлеуметтік процестердің жаңа сапасын көрсетеді.

«Жаһандану» сөзі бірінші болып әлемдік экономиканың халықаралық қиындықтарын шешу үшін қолданылған болатын.

– Я. Такердің ойынша, жаһандық оқыту – әрбір білім алушыға қиындық тудыратын әрі өзара тәуелді жаһандық ортаны өз отаны, өз елі үшін жауапты болу сезімі бар адам болу үшін қажетті білім, білік және көзқарастар жүйесін беретін үрдіс. [4].

Біздің зерттеуіміздің маңызды бағыты болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаһандық құзыреттілігін қалыптастыруға тұтас көзқарасты қолдану болып табылады. Өртүрлі педагогикалық іс-әрекеттегі жалпы және ерекше «көру», сондай-ақ педагогикалық процестің тұтастығын «көру» мұғалімнің жаңа педагогикалық ойлауының маңызды сипаттамасы болып табылады. Болашақ мұғалімді даярлау процесіне біртұтас көзқарастың қажеттілігі табиғи себептерден туындайды: жеке тұлғаның педагогикалық іс-әрекетке бағдарлануының мәні, кәсіби оқу дағдыларының пайда болуы бірқатар факторларды алға қоя отырып, тұтас ой барысында ұғынылуы мүмкін, осыған байланысты ұстаздарды даярлау арасында байлам орындалады.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімі – білім беру саласындағы заманауи маман. Осы тұрғыдан алғанда, мұғалімнің жеке басына қажетті басты компоненттің бірі – құзыреттілік. Бастауыш сынып мұғалімі – бастауыш мектеп жасындағы

балалардың білім берушісі және тәрбиешісі. Интегративті жеке кәсіби қызметке ұсынылған бес компоненттен тұратын маңызды педагогикалық мәдениеттің белгілері:

- 1) Коммуникативті компонент – сабақта және сабақтан тыс уақытта оқушылармен қарым-қатынас пен ынтымақтастық барысында ашықтық;
- 2) Құрылымдық компонент – мектеп жасындағы оқушыларының қызметін және өзінің кәсіби қызметін ұйымдастыру;
- 3) Перцептивті компонент – оқушының эмоционалды жағдайын және мінез-құлқының себептерін түсіну, эмпатия қабілеті;
- 4) Инновациялық компонент – инновациялық қызметке қажеттілік, кәсіби тәжірибені жаңарту, педагогикалық ізденіс;
- 5) Рефлексивті компонент – өзінің кәсіби қызметін жеке өзін-өзі анықтаудың негізгі саласы ретінде қарастыру, кәсіби дамудың өзін-өзі бағалануы.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің оқу процесін басқару функциясын іске асыру сапасын талдағаннан кейін, кейбіреулер бұл функцияны сәтті атқарып жатыр және олардың көпшілігі өзін-өзі басқару (өзін-өзі бақылау) режиміне ауысады деген қорытындыға келуге болады:

- педагогикалық міндеттерді үйлестіруде және тиісті білім беру, тәрбие және дамыту әдістері мен технологияларын таңдауда, осы процестерді басқаруда;
- үнемі сезілетін жеке уақыт тапшылығын жеңу үшін;
- өзінің кәсіби қызметінің мақсатын, оның жеке қажеттіліктері мен мүдделеріне сәйкестігін түсінуде;
- жұмыс күні ішінде психикалық жай-күйді өзін-өзі реттеу тәсілдерін, оқушылардың психикалық жай-күйін реттеу тәсілдерін игеруде;
- өз бетінше және уақтылы шешім қабылдауда (мақсатқа бағытталған және бір мәнді, ситуациялық немесе перспективалық басымдықтарды таңдауда) және т. б. [5].

ҚР-ның стандарттық нормаларына сәйкес мұғалім өзінің іс-әрекетінің нақты және түсінікті алгоритмін білуі керек, ол біріншіден, жеке практикалық тәжірибені жоймайды, екіншіден, балалар үшін не жақсы екендігі туралы жаңа идеяға сәйкес келеді. және оқушыға қазіргі әлемде сәтті болуға не көмектесетіндігін біліп отырады. Жаңа стандарт негізгі білім беру бағдарламасын игеру нәтижелеріне қойылатын талаптарды тіркеді – бұл пәндік нәтижелер, мета-пәндік және жеке нәтижелер. Балаларда әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыру үшін мұғалім баланың рефлексиясын дамытуға ықпал ететін технологияға ие болуы керек – өз әрекеттерін жоспарлау және бағалау мүмкіндігі [6]. Мұғалімнің осы құзіреттілігінің мазмұны шеберлік сияқты сипаттамалармен анықталады:

- баланың негізгі білім беру бағдарламасын меңгеруінің ағымдағы жағдайы мен динамикасын бағалау;
- оқушының пән саласындағы жетістіктеріне мақсат қою;
- оқушылардың пәндік нәтижелеріне қол жеткізуін мақсат ету;
- баланың интеллектуалдық, моральдық, ерік-жігерлік дамуының қазіргі жағдайы мен динамикасын бағалау;
- баланың білім беру бағдарламасын игерудегі жеткіліксіз тиімді ілгерілеуінің себептерін дұрыс анықтау;
- оқушылардың әмбебап оқу іс-әрекеттерінің қалыптасуын бағалау;
- қолданыстағы бағдарламаларды талдау, оларды әртүрлі негіздер бойынша салыстыру (мақсаттар, қолданылатын құралдар және т. б.);
- қойылған мақсаттарға сай келетін заманауи білім беру технологиялары мен бағалау технологияларын таңдау және қолдану.

Қарастырылған тағы бір мәселе – оқытудың белсенді сипаты. Қазіргі білім берудің негізін құрайтын белсенді тәсіл оқушы жоспарлауды үйренеді деп болжайды (өзіне сұрақ қойыңыз: «Мен нені үйренуім керек?») және жобалау («Маған осыны қалайша үйрену керек?»). Бұған дайын болу үшін мұғалім стандарт негізі ретінде жүйелік-белсенділік тәсілінің идеясын түсініп қана қоймай, сонымен қатар осы технология аясында оқу және сабақтан тыс іс-әрекеттерді құруды, оқытуды оқу жағдайлары, проблемалық міндеттер, оқытудың жобалық әдістері негізінде жобалауды үйренуі керек. Мұғалім ақпараттық технологиялардың белсенді қолданушысы болуы керек, ақпараттық кеңістікте еркін сөйлесе алуы керек [7].

Жаһандану жағдайында болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби қызметке даярлаудың педагогикалық негіздерінің бірі жаңартылған оқу мазмұнын толық меңгеріп, практика барысында қолдану болып табылады. Қазақстан Республикасында білім беру мазмұнын жаңарту өзінің алдына басты мақсат қояды: білім беру бағдарламасын жаңарту мән мәтінінде мұғалімдердің педагогикалық шеберлігін жетілдіру және критериялы бағалау жүйесін енгізу. Бұл бағдарлама Д. Брунердің танымдық теориясына негізделген білім берудің спиральды формасын дамытуға негізделген. Оқытудың спиральды формасы бүкіл оқу барысында күрделене түсетін материалды қайта қарау дәстүрлі оқыту формаларына қарағанда қазіргі оқушының дамуында үлкен артықшылық береді деп болжайды. Сондай-ақ қазақстандық оқушыларды дамыту оқытудың белсенді нысандарын енгізу арқылы жүргізілетін болады, олардың барысында оқушылар функционалдық сауаттылықты өз бетінше дамытып, білімін белсенді түрде «алады», құрдастарымен қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға үлкен ықыласпен және проблемаларды шешуге шығармашылықпен қарайды деп болжанады. Жаңартылған бағдарламаны қолдану барысындағы мұғалімдердің міндеті – оқушыларға негізгі адами норма-

лар мен моральдарды сіңіру, толеранттылық пен басқа мәдениеттер мен көзқарастарға құрмет қалыптастыру, жауапты, дені сау баланы тәрбиелеу.

Жаңартылған бағдарламаның идеяларына сүйене отырып, басты педагогикалық міндет қойылады – студенттерге бағыт-бағдар беру үшін серіктес болу, кез-келген кішігірім қателіктермен өмір сүру және жаңа өмір жолындағы әрбір үлкен жеңіс. Өйткені, бастауыш мектепте педагог балаларға өмір бойы қолданатын белгілі бір білім мен өмірлік дағдыларды қалыптастырады, бұл мұғалім ретіндегі ең маңызды мақсат.

Мұндай міндетті оқушылардың жан-жақты дамуын, сыни және шығармашылық ойлауын, ақпараттық – коммуникациялық технологиялар саласындағы дағдыларын, ғылыми-зерттеу дағдыларын, сондай-ақ өмір бойы оқуға дайындығын көздейтін жаңартылған бағдарламаны оқытудың тиімді тәсілдерін қолдану арқылы шешу оңай. Жаңартылған бағдарламаның маңызды міндеттерінің бірі – «оқуға үйрету», өмір бойы білім алу, бұл жаңа бәсекеге қабілетті тұлғаның дамуына ықпал етеді [8].

Жаһандану – білім беру жүйесіне айтарлықтай әсер ететін фактор. Үздіксіз білім беру идеясы іскерлік ортада да қолдау тапты. 2011 жылы дайындалған КСЕП баяндамасында адамның өмір бойы білім алу мүмкіндігі болуы керек, ал білім берудің басты міндеті-адамға «жаңа білімді қабылдау дағдыларын» үйрету.

Мемлекеттің білім беру процесінен түбегейлі ығыстырылуы әзірше декларативті сипатта болып отыр. Керісінше, жоғарыда келтірілген мәлімдемелер іскер топтардың, ең алдымен ақпарат және коммуникация саласында жұмыс істейтін корпорациялардың жаһанданудың әсерінен пайда болатын білім беру қызметтерінің жаңа нарығын игеруге деген ұмтылысын көрсетеді. Мемлекетке келетін болсақ, оған бұл процесте қаржылық донор рөлі беріледі.

Соңғы жиырма жыл ішінде әлемнің көптеген дамыған елдері ұлттық білім беру жүйелерін реформалауды жүзеге асыруда, олардың мазмұны мен бағытын жаһандану көбірек анықтайды. Білім беруді жеке өндірушілердің ғана емес, сонымен бірге ұлттық экономикалардың бәсекеге қабілеттілігінің маңызды факторына айналдыру білім беру жүйесінен икемділікті, өзгерістерге ашықтықты және оларға барабар жауап беру қабілетін талап етеді. Жаңа жағдайларда білім беру мекемелерінің жұмыс істеу тиімділігі және қаржы ресурстарын бөлудің ұтымдылығы мәселелері ерекше маңызға ие болады.

Тұтас көзқарас мұғалімнің жеке және кәсіби өсуін қамтамасыз ететін мұғалімнің кәсіби қалыптасуына мақсатты педагогикалық әсер етуді көздейтін маңызды шарт ретінде әрекет етеді, ол арқылы біз мақсаттардың, мазмұн-принциптерінің, мұғалімнің жаһандық құзыреттілігін қалыптастырудың формалары мен әдістерінің өзара байланысы мен өзара тәуелділігін түсінеміз. Берілген

бөліктердің әрқайсысы – мотивациялық-құндылық, танымдық және операциялық болады. Екіншіден, ол болашақ мұғалімнің жаһандық құзыреттілігін қалыптастырудағы үш маңызды бағытты көздейді:

1) Бірінші бағыт адамның жалпыадамзаттық құндылықтарға бағдарлануын қалыптастыруды және жалпы білім беру көкжиегін байытуды қамтиды. Мұндай дайындық кәсіби дайындықтың барлық деңгейлері мен кезеңдерінде жеке тұлғаны қалыптастыру процесін тиімді ұйымдастыруды қамтиды. Бұл оқытудың ұйымдастырушылық формаларының кең спектрін, құралдарды, педагогикалық процесс пен оқытуды ұйымдастырудың тиімді әдістерін қолдану арқылы мүмкін болады.

2) Екінші бағыт жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру бойынша оқу-тәрбие процесінің мазмұндық тұтастығын көрсетеді. Ұсынылған оқу пәндері бойынша ғаламдық білім өзінің ғылыми саласындағы тұтас жүйені көрсетуі керек және сонымен бірге педагогикалық білім мазмұнының өзіндік бірлігі болуы керек. Мазмұнды аспект аясында оқу пәндерінің әртүрлі салаларына қатысты ғылыми білімдердің интеграциясы жүреді.

3) Үшінші бағыт білім беру субъектісі туралы тұтас көзқарасты көрсетеді және этникалық, ұлтаралық және әлемдік қоғамның өкілі болып табылатын қоршаған ортаны, сондай-ақ көп қабатты мәдени ортаның субъектісі мен объектісін қарастыруды қамтиды.

Осылайша біз дайындықтың барлық кезеңдерінде себеп-салдарлық қатынастарды тереңірек көруге мүмкіндік беретін ұйымдастырушылық, мазмұндық және жеке деңгейлердегі тұтас оқу – тәрбие процесі жүйесінің жұмыс істеуінің сапалық сипаттамаларын алдық. Бұл өз кезегінде маманның мәдениет субъектісі ретінде қалыптасуының бүкіл процесінде педагогикалық түзетуді жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Кейбір ұстанымдардан жаһандық құзыреттілікті қалыптастыру болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінде біртұтас (әлемді біртұтас қабылдау) және гуманистік көзқарастар негізінде әлемді түсінуді қалыптастыруды білдіреді, бұл олардың жер планетаның барлық тұрғындары үшін ортақ үй екенін түсінуге бағытталған., барлық адамдар бір отбасы, және әр адам әлемдік тәртіпке белсенді қатыса алады. Байланыс, түсіну, эмпатия, жанашырлық, ынтымақтастық жаһандық құзыреттіліктің құрамдас бөлігі болып табылады.

Қорытынды

Бұл зерттеу жаһандық құзыреттілікті қалыптастырудың теориялық және практикалық мәселелеріне арналған. Жетекші идея-бастауыш сынып мұғалімінің үздіксіз гуманитарлық жеке және кәсіби дамуы. Гуманитарлық және жеке даму жеке тұлғаның бастауыш мектептегі педагогикалық іс-әрекетке оң көзқарасы мен

бағытын қалыптастыруды, болашақ мұғалімде тиісті гуманитарлық мәдениетті, мектепті, оның ішінде бастауыш білім беруді ізгілендіру режимінде мәдени функцияны жүзеге асыру дағдыларын қалыптастыруды білдіреді. Отандық білім беруді гуманитаризациялау адамның ойлау сипатында фрагментарлықтан кең мәдени контексте әлемді тұтас қабылдауға қажетті бұрылысты жүзеге асыруға көмектеседі. Бұл міндетті жүзеге асырудың мүмкін жолдарының бірі жаһандық білім болуы мүмкін, оның басты міндеті-теңдестірілген шешімдер қабылдауға, олардың ықтимал салдарын болжауға, әлемнің бүгіні мен болашағы үшін жауапкершілікті сезінуге қабілетті шығармашылық тұлғаны қалыптастыру. Жаһандық білім беру ұлттық шекарадан тыс мәселелер шешуге бағытталған, әртүрлі жүйелердің: экологиялық, мәдени, экономикалық, саяси және технологиялық өзара байланысын анықтайды.

Мектеп, ең алдымен, бастауыш мектеп, әлеуметтік-мәдени қатынастарды ізгілендірудің, жаһандық өзгерістер дәуірінде жеке тұлғаның жаңа өмірлік ұстанымдарын қалыптастырудың маңызды факторы болуы керек. Дамушы қоғамға таңдау жағдайында өз бетінше жауапты шешімдер қабылдай алатын, олардың ықтимал салдарын болжай алатын, ынтымақтастыққа қабілетті, елдің экономикалық өсуінің, халық шаруашылығының тиімділігі мен бәсекеге қабілеттілігін арттыратын қазіргі заманғы білімді, адамгершіл, іскер адамдар қажет, бұл оны Ұлттық қауіпсіздік пен елдің және жалпы әлемнің маңызды факторларының бірі етеді.

Біздің зерттеуіміздің маңызды бағыты болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жаһандық құзыреттілігін қалыптастыруға тұтас көзқарасты қолдану болып табылады. Қазіргі әлемдік қоғамдастықта педагогикалық еңбекке даярлаудың негізгі үрдістерін: жоғары білімге бағдарлауды мұғалім мамандығын игерудің міндетті шарты ретінде; психологиялық-педагогикалық даярлықтың күрделенуі мен күшеюі; оқыту бағдарламаларындағы мамандандудың әртүрлілігі; педагог кадрлардың біліктілігін арттыру жүйесін жетілдіру деп санауға болады. Қазіргі қоғам жоғары бейімделуді көрсете алатын және жаңа міндеттерді шешуге және прогрессивті жаңалықтарды барабар қабылдауға дайын, қызметтің тиімділігін арттыруға мүдделі, болашақты жоспарлап, жауапкершілікті қабылдауға дайын құзыретті адамдарға өте мұқтаж. Қоғам мүшелерінің белсенді өзара іс-қимылын көздейтін дамудың жаңа тұжырымдамаларын қабылдауға қабілетті мамандар қажет. Қоғам үшін оның құзыретті азаматтарының басқару жүйесіне әсер етуі және мұндай көзқарастар қоғамдық санада лайықты орын алуы маңызды.

Соңғы жылдары мұғалімнің құзыреттілігі әлеуметтік тәжірибе үнемі өзгеріп отыратындығына, білім беру қызметтерінің саласы қайта құрылғанына, инновациялық мектептердің барлық түрлері, авторлық педагогикалық жүйелер

пайда болуына, педагогикалық дизайн мен білім беру процестерін технологиялық тұрғыдан жетілдіруге байланысты өзекті бола бастады, қоғамның маманға деген сұраныстарының деңгейі артып келеді.

Зерттеуде психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау негізінде жаһандық құзіреттіліктің мәні ашылып, негізгі тұжырымдаманың анықтамасы талқыланған. Жаһандық құзіреттілік дегеніміз-ішкі және сыртқы факторлармен және мотивациялық-құндылық, танымдық және операциялық белгілері себептерімен өзара байланысты жүйелік білім, ол мыналарды бейнелейді: жеке тұлғаның мотивациялық-құндылық қатынасы (мұғалімнің ұстанымы мен кәсіби-педагогикалық бағытын анықтайтын жеке қасиеттер) іс-әрекет субъектісі ретінде; педагогикалық іс-әрекеттің хабардарлығын қамтамасыз ететін білім және іс-әрекетте сыналған және адам ең тиімді деп игерген дағдылар жиынтығы.

Зерттеу барысында болашақ бастауыш сынып мұғалімінің жаһандық құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған педагогикалық университеттің оқу процесіне модель жасалды. Модельде жаһандық құзыреттіліктің мазмұны мен құрылымы көрсетілген, студенттермен жұмысты ұйымдастыру нысандары айқындалған: аудиториялық және аудиториядан тыс сабақтар, педагогикалық практика, сондай-ақ жаһандық құзыреттілік деңгейлері айқындалған, «бастауыш сынып мұғалімінің жаһандық құзыреттілігін қалыптастыру» арнайы курсы қарастырылды.

Қазіргі жағдайда жұмыс істеу үшін болашақ бастауыш сынып мұғалімін тәжірибелік-эксперименттік дайындау:

– жаһандық құзыреттілікті қалыптастырудың формалары мен әдістерін қолданудың тиімділігін дәлелдеді;

– зерттеу гипотезасының заңдылығын растады;

– жоғары педагогикалық білімге қатысты белгілі бір бірқатар сұрақтарға жаңаша қарауға мүмкіндік берді;

– эксперименттік және бақылау топтарында болашақ мұғалімнің жаһандық құзыреттілігін қалыптастыру үдерісін қадағалауға мүмкіндік берді. Зерттеуде көрсетілген құзіреттілік компоненттерін болашақ мұғалімдер арасында дамытудың оң динамикасы теориялық дамудың тиімділігін және оларды жүзеге асыру тәжірибесін көрсетеді.

Эксперименттік топта болашақ мұғалімнің гуманитарлық, жеке және кәсіби дамуы тұрғысынан тұрақты даму динамикасы тіркелді. Барлық кезеңдерде жаһандық құзыреттіліктің өсуі байқалды. Эксперимент нәтижелерін өңдеу біздің зерттеуіміздің гипотезасы өте жоғары ықтималдылықпен расталғанын және оның ішкі сәйкестігін дәлелдейтінін көрсетеді.

Болашақ мұғалімді тұлға ретінде кәсіби-педагогикалық іс- әрекетті меңгеру арқылы дамыту кезіндегі табиғи сәйкестік идеясы әрдайым тұлғаның ішкі табиғатының оқушыларға әсерінің сәйкестік деңгейін және ақпаратты өңдеуін анықтауға мүмкіндік беретін құрал болып табылады.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1. Делягин М. Жаһанданудың жалпы теориясы. – Москва, ИНФРА-М, 2011. – 53-54 б.
2. Галеева О. Болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерінің кәсіби қызметін қалыптастыру мәселелері: монография. – Алматы, 2014. – 88 б.
3. Родионова И.А. Адамзаттың жаһандық мәселелері. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 159 б.
4. Джанбубекова М.З. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби қызметі // Бастауыш білім: журнал. – 2014. – №1. – 20-26 бет.
5. Короткова А.А. Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігі. – Педагогика негізі: журнал, 2017. – 18 б.
6. Маратова А.К. Қазіргі жағдайда бастауыш сынып мұғалімдерін даярлаудың өзекті мәселелері // Вестник: журнал. – 2009. – 28 б.
7. Покушалова Л.В. Қазіргі заманғы маманды даярлау сапасының қиындықтары. – <http://cyberleninka.ru>. 2013.
8. Зайцева Е.А. Қазақстан Республикасының жаңартылған оқу бағдарламасы. – <http://dar-uchitelya.ru/?p=3806> – 2017.

REFERENCE

1. Delyagin M. Zhahandanudyn zhalpy teoriyası. – Moskva, INFRA-M, 2011. – 53-54 b.
2. Galeeva O. Bolashaq bastauysh mektep mughalimderinın kėsibi kuzmetin kalıptastyru mäselereli: monografiya. – Almaty, 2014. – 88 b.
3. Rodionova I.A. Adamzattyn zhahandyq mäselereli. – M.: Aspekt Press, 2000. – 159 b.
4. Dzhanbubekova M.Z. Bastauysh synup mughaliminiın kėsibi kuzmeti // Bastauysh bilim: zhurnal. – 2014. – №1. – 20-26 bet.
5. Korotkova A.A. Bastauysh synup mughalimderinın kėsibi kuzyrettiligi. – Pedagogika negizi: zhurnal, 2017. – 18 b.
6. Maratova A.K. Qazirgi zhađajda bastauysh synup mughalimderin dayarlaudyn özektı mäselereli // Vestnik: zhurnal. – 2009. – 28 b.
7. Pokushalova L.V. Qazirgi zamanfy mamandy dayarlau sapasynun kıyndyqtary. – <http://cyberleninka.ru>. 2013.
8. Zajceva E.A. Qazaqstan Respublikasynun zhanartylğan oqu bagdarlamasy. – <http://dar-uchitelya.ru/?p=3806> – 2017.

А.М. Дюсенбаева¹, М.З. Джанбубекова², М.А. Кененбаева³

Педагогические основы подготовки будущих учителей начальных классов к профессиональной деятельности в условиях глобализации

^{1,2} Гуманитарно-экономический факультет,
НАО «Университет имени Шакарима города Семей»,
г. Семей, Восточно-Казахстанская область, Республика Казахстан
³ Высшая школа педагогики, Павлодарский педагогический университет,
Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

A.M. Duisenbaeva¹, M.Z. Dzhانبوبekova², M.A. Kenenbaeva³

Pedagogical bases of preparation of future primary school teachers for professional activity in the conditions of globalization

^{1,2} Faculty of Humanities and Economics,
NAO «Shakarim University of Semey»,
Semey, East Kazakhstan region, Republic of Kazakhstan
³ Higher School of Pedagogy, Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аннотация. В статье рассмотрены структурные изменения в социально-экономической жизни современного общества и страны, то есть педагогические основы подготовки будущих учителей начальных классов к профессиональной деятельности в условиях глобализации. Определена необходимость новых теоретических и методологических основ для системного понимания личности и деятельности учителя XXI века, объективной оценки его положения в обществе, а также определения степени его готовности к дальнейшему реформированию системы образования. В новом веке постоянно используются такие понятия, как «глобализация» и «глобальное образование», которые приобрели особое значение в условиях межнациональных отношений.

Рассмотрены работы многих исследователей по проблеме подготовки учителей начальных классов к профессиональной и педагогической деятельности. Исследованы труды классиков педагогики при изучении методологических подходов, выработке практических советов и рекомендаций.

Несмотря на весь положительный опыт, накопленный в стране с точки зрения подготовки учителя начальных классов, сегодня очевидно, что традиционный опыт подготовки учителя начальных классов не может удовлетворить растущие потребности современного общества. Поэтому, всесторонне изучив содержание, сферу применения обновленной учебной программы, в статье был описан разработанный курс на определение ее места в современном обществе. Установлено, что выпускники педагогических вузов не ориентируются на профессиональную деятельность для работы в условиях глобальных изменений. Это обусловлено необходимостью анализа объективной ситуации и рассмотрения и оценки новых требований к подготовке учителя начальных классов к работе в XXI веке. Перед педагогическими вузами стоит задача обеспечения высокого уровня подготовки учителя начальных классов в условиях современной глобализации.

Установлено, что в условиях современной глобализации в педагогической деятельности актуальной является проблема формирования глобальной компетентности будущего учителя начальных

классов. Охарактеризована работа по выявлению педагогических условий, педагогических условий формирования глобальной компетентности будущих учителей начальных классов.

Для работы в современных условиях разработаны опытно-экспериментальные основы формирования глобальной компетентности будущего учителя начальных классов, анализ форм и методов, обеспечивающих эффективность процесса формирования глобальной компетентности.

Ключевые слова: обновленное содержание обучения, профессиональная деятельность, Глобальное образование, методологические подходы.

Summary. The article examines the structural changes in the socio-economic life of modern society and the country, that is, the pedagogical basis for preparing future primary school teachers for professional activity in the context of globalization. The necessity of new theoretical and methodological foundations for a systematic understanding of the personality and activities of the teacher of the XXI century, an objective assessment of his position in society, as well as determining the degree of his readiness for further reform of the education system is determined. In the new century, such concepts as «globalization» and «global education» are constantly used, which have acquired special significance in the context of interethnic relations.

The works of many researchers on the problem of preparing primary school teachers for professional and pedagogical activities are considered. The works of the classics of pedagogy are studied in the study of methodological approaches, the development of practical advice and recommendations.

Despite all the positive experience gained in the country in terms of primary school teacher training, today it is obvious that the traditional experience of primary school teacher training cannot meet the growing needs of modern society. Therefore, having thoroughly studied the content and scope of the updated curriculum, the article developed a course to determine its place in modern society. It is established that graduates of pedagogical universities do not focus on professional activities to work in the conditions of global changes. This is due to the need to analyze the objective situation and consider and evaluate the new requirements for the preparation of primary school teachers for work in the XXI century. Pedagogical universities are faced with the task of providing a high level of training for primary school teachers in the context of modern globalization.

It is established that in the conditions of modern globalization in pedagogical activity, the problem of forming the global competence of the future primary school teacher is relevant. The work on the identification of pedagogical conditions, pedagogical conditions for the formation of the global competence of future primary school teachers is described.

To work in modern conditions, the experimental foundations of the formation of the global competence of the future primary school teacher, the analysis of forms and methods that ensure the effectiveness of the process of forming global competence have been developed.

Keywords: updated training content, professional activity, Global education, methodological approaches.

УДК 372.881.111.1
МРНТИ 14.25.09

К.О. Перескокова¹, Б.Д. Нызметова²

^{1,2} Павлодарский педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республики Казахстан
e-mail: ¹ glossy_lemon@mail.ru, *bibigul-n@mail.ru

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ДИСТАНЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ

Аннотация. В статье рассматривается вопрос о применении интерактивных методов обучения иностранному языку с использованием дистанционных образовательных технологий. Данное явление обусловлено рядом происходящих в современном обществе факторов и причин, к которым относятся интеграция и цифровизация обучения, новая парадигма образования, необходимость поиска новых путей совершенствования учебного процесса. В этом контексте авторы приводят определение «дистанционных обучающих технологий», «интерактивности в дистанционном обучении», раскрывают основные функции и задачи интерактивного обучения. Далее в статье рассматриваются, исследуются и приводятся как текстуальные, так и визуальные примеры организации онлайн-урока, построенного на интерактивности обучающихся с преподавателем и друг с другом. В статье описываются способы организации обучения на основе методов «кластер» и «обратная связь» посредством дистанционной образовательной технологии, а также способы организации обучения на основе метода «дискуссия» посредством платформы «Zoom», которые впоследствии мотивируют учащихся к интерактивности, когнитивности и активности на уроке иностранного языка. Авторы приводят выводы о возможностях и пользе применения интерактивных методов обучения как в очном, так и дистанционном формате обучения, используя дистанционные образовательные технологии.

Ключевые слова: интерактивные методы, дистанционное обучение, дистанционные образовательные технологии, метод «кластер», метод «дискуссия», метод «обратная связь».

Современная образовательная модель предлагает огромное количество путей, способов и средств обучения. Интерактивность в дистанционном обучении – далеко не новое явление, однако в практике казахстанского образования появилось относительно недавно. Если интерактивные методы обучения давно стали неотъемлемой частью различных уроков, то опыт использования данных методов в дистанционном формате в нашей стране находится на начальном уровне. Внедре-

ние в образовательный процесс онлайн-обучения был вызван рядом факторов и причин, происходящих в современном мире и обществе:

- интеграция и цифровизация обучения;
- новая парадигма образования;
- необходимость поиска новых путей совершенствования учебного процесса;
- эпидемиологическая ситуация в стране и мире.

Использование интерактивных методов при обучении иностранному языку в дистанционном формате способно поднять казахстанское образование на качественно новый уровень за счет использования современных информационных образовательных технологий в реальном времени. Самое главное, что для изучения иностранного языка с применением интерактивных методов главную роль среди медиа-источников играет интернет (Назаренко, 2014). Благодаря интернету мы можем не только изучать язык, но и быть в коллективе, не выходя из дома.

Интерактивность в обучении – это так называемые «душа и сердце» дистанционного обучения. Интерактивные методы обучения высоким потенциалом в обучении. Следует отметить, что в названии данного метода присутствует определенная специфика. Термин «интерактивное обучение» происходит от английского «Inter» и «act», что означает активное обучение, происходящее в процессе взаимодействия между всеми участниками учебного процесса: учащихся и преподавателя, при этом обе стороны выступают в роли субъекта учебного процесса. Роль преподавателя заключается не в трансляции знаний, а в организации процесса обучения, создании условий для инициативы учащихся, раскрытия их когнитивного и творческого потенциала, т.е. преподаватель способствует реализации личностно-ориентированного обучения как «фасилитатор» (от англ., facilitate «облегчать») (Назаренко, 2014).

Основанием интерактивного обучения также является прямое взаимодействие учащихся со своим опытом, со знаниями, имеющимися в их личном опыте. Очень часто при интерактивном обучении учащиеся работают в коллективе, решают учебные задачи сообща, взаимодействуя друг с другом (кооперативное и коллективное обучение), вследствие чего происходит обучение, основанное на опыте друг друга. Обращение к своему личному опыту придает обучению личностно-ориентированный характер (Назаренко, 2014).

Мы согласны с мнением А.Л. Назаренко, что интерактивность в дистанционном обучении выполняет еще одну очень важную функцию: она выступает фактором психологической компенсации физической разобщенности участников учебного процесса. Следует отметить, что в дистанционном обучении часто пугает явление отсутствия реального взаимодействия, общения студента с преподавателем

и студентов между собой. Потому интерактивность – это первейший и важнейший компенсаторный фактор обучения на расстоянии (Назаренко, 2014). И это именно так, потому что в виртуальном классе между всеми участниками происходит постоянная двусторонняя связь, что обеспечивает создание ощущения психологической комфортности обучающегося, позволяющего преодолевать чувство изолированности, одиночества и неуверенности.

Кроме всего сказанного, интерактивные методы обучения как в очном, так и дистанционном формате решают ряд учебных задач:

- научить самостоятельному поиску, анализу информации и выработке правильного решения ситуации;
- научить работе в команде: уважать чужое мнение, проявлять толерантность к другой точке зрения;
- научить формировать собственное мнение, опирающееся на определенные факты;
- повысить когнитивность и мотивацию учащихся к обучению.

На сегодняшний день существует немалое количество интерактивных методов, среди которых можно отметить следующие:

- решение проблем («мозговой штурм» / «brainstorming», метод кейсов);
- работа в малых группах (working in small groups);
- обучающие игры (ролевые игры (role playing games), деловые игры (business games), ситуативные игры (situational game);
- разминки (warming-ups);
- обратная связь (feedback);
- обсуждение (discussion) сложных и спорных вопросов и проблем (шкала мнений, ПОПС – формула);
- социальные проекты (social projects) и другие внеклассные методы обучения: соревнования (competitions), метод интервью (interview), фильмы;
- задания творческого характера: иллюстрации (illustrations), плакаты (posters), коллаж (collage);
- изучение и закрепление нового материала (интерактивная лекция, работа с наглядными материалами, видео- и аудиоматериалами, «обучающийся в роли преподавателя», «каждый учит каждого»);
- тестирование;
- конференции;
- тренинги.

Однако для того, чтобы реализовать применение интерактивных методов обучения иностранному языку в дистанционном формате, нам нужно воспользоваться определенными технологиями, а именно дистанционными образовательными.

Рассмотрим применение некоторых интерактивных методов и дистанционных образовательных технологий на уроке иностранного языка в условиях дистанционного обучения. Данное обучение может быть как синхронным/асинхронным, так и онлайн/офлайн.

Прежде всего, дадим определение термину «дистанционные образовательные технологии». Дистанционные образовательные технологии – это ряд образовательных технологий, реализуемых с применением современных информационных и телекоммуникационных технологий, при этом взаимодействие между педагогом и учащимся осуществляется опосредованно (на расстоянии) (<https://spravochnick.ru>). Нужно отметить, для того, чтобы реализовать двустороннюю связь между учащимися и преподавателем, необходима интерактивная видеоконференция (ИВ), которую возможно организовать при помощи таких платформ, как ZOOM, Webex, Google classroom и другие. На основе данных платформ возможна уже передача и других сетевых обучающих технологий, построенных на интерактивности.

К примеру, рассмотрим применение метода «кластер», используя такую сетевую технологию, как «Jamboard». Для начала уточним, что метод «кластер» – это графическая форма организации информации, когда выделяются основные смысловые единицы, фиксируемые в виде схемы с обозначением всех связей между ними. Метод «кластер» является одним из методов интерактивного обучения и используется для вовлечения обучающихся в исследовательскую деятельность, развития вариативности мышления, способности устанавливать всесторонние связи и отношения обучения мыслить и систематизировать информацию, вызывая при этом интерес (Бирюкова, 2019). «Jamboard» – это виртуальная интерактивная доска от Google, используемая для заметок, рисования и онлайн-уроков. Данная доска выступает в качестве альтернативы онлайн доске Zoom.

Одним из подходящих моментов использования данной доски с использованием метода «кластер» может быть стадия вызова. Преподаватель может использовать этот метод для того, чтобы подвести обучающихся к теме урока. Задание для данного этапа урока может звучать следующим образом: «Create a cluster by matching an associative series of words to the keyword «theater».

Другим вариантом использования данной доски на уроке может быть представленная на рисунке 1 «обратная связь» (от англ. «feed back»), что по своей природе также является частью интерактивного метода. На завершающем этапе урока учащимся может быть предложено оценить свои знания по пройденной теме. Каждый из обучающихся должен пройти по ссылке, которую заранее подготовит преподаватель, и самостоятельно, при помощи «инструментов» (tool box) данной доски, оценить себя, прикрепив в нужную колонку стикер – Good, Ok или Bad. В данном случае взаимодействие в большей степени происходит между учащимися и

преподавателем. Следует отметить, что не анонимность лучше поможет преподавателю определить уровень усвоения знаний учащимися.

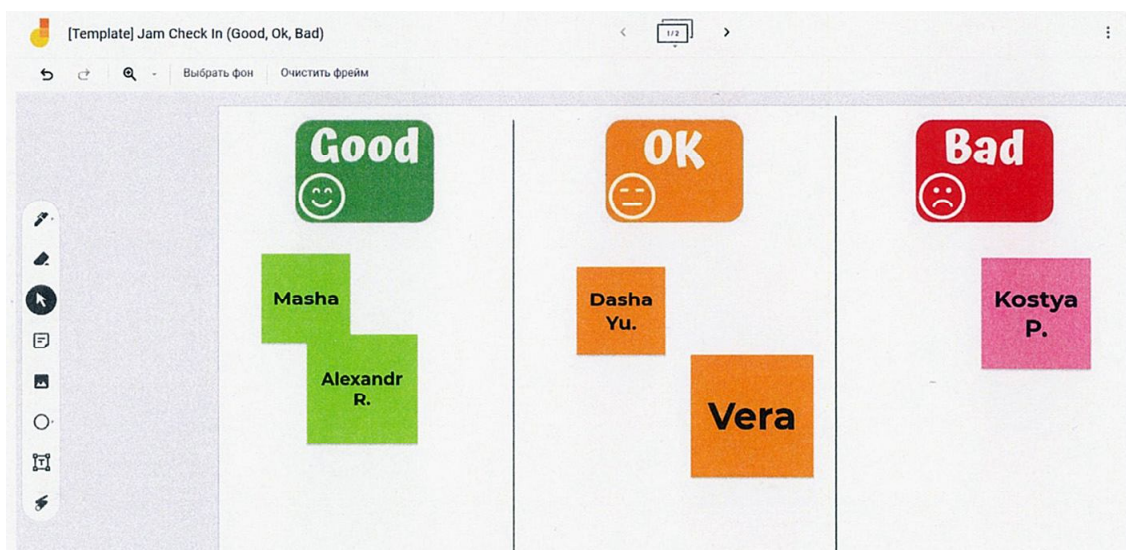

Рисунок 1. Обратная связь по завершению урока

Помимо метода кластер данная доска может быть использована и для других интерактивных методов, таких как мозговой штурм, составление постеров и т.д.

Следующий метод интерактивного обучения, который мы рассмотрим, называется «обсуждение» (от англ. «discussion»). Метод дискуссий далеко не новый метод, но очень действенный и эффективный. Именно обсуждение способно развивать у учащихся креативное, критическое, аналитическое и другое мышление.

Дискуссия – это действенный метод обсуждения изучаемого вопроса. Она предполагает коллективное обсуждение какой-либо спорной проблемы, во время которого познается истина. В результате дискуссии возможна реализация следующих задач:

- обучение участников анализу реальных ситуаций;
- формирование навыков создания проблемы;
- развитие умения взаимодействовать с другими участниками;
- демонстрация многозначности решения различных проблем.

Дискуссия может происходить как между обучающимися и преподавателем, так и только между обучающимися. Для новой парадигмы образования важна именно организация дискуссии между обучающимися, поэтому как в очном, так и дистанционном обучении данный метод реализуется в групповой или парной фор-

ме. В связи с этим возникает вопрос: а как организовать групповую форму работы в интернет-пространстве, ведь участники находятся на далеком расстоянии друг от друга?

Для решения этого вопроса создатели популярной на данный момент платформы Zoom разработали специальную функцию под названием «сессионные залы», или же, как звучит в оригинале, «breakout rooms». Среди основных задач сессионных залов можно выделить следующие:

- обучение других пользователей, особенно индивидуальное объяснение, в случае, когда необходимо не отвлекать других участников;
- необходимость обсуждения вопроса с одним человеком или группой участников;
- работа над разными проектами, с необходимостью объединения пользователей в группы.

Данные сессионные залы способны объединять участников одной онлайн-конференции в небольшие, называемые «комнатами», группы. В данной программе возможно создание до 50 комнат с вместимостью до 200 участников. Для этого преподавателю нужно во время конференции нажать на соответствующую кнопку платформы, чтобы создать залы, и вручную или автоматически назначить участников каждого зала. Создатель сессионных залов имеет право в любой момент заходить в каждый из залов, контролируя и направляя деятельность обучающихся.

Примером задания для дискуссии может быть: «What do you think the living place of the future will be like? What materials will probably be used in the construction of a house of the future? What devices will such a house will have?». Сессионные залы являются лучшим местом для уникальности предлагаемых ответов и решений. К тому же, группы не смогут «подслушать» или же «скопировать» ответы со-обучающихся. Такое преимущество помогает видеть уровень критического и аналитического мышления каждой группы и участника в целом.

Таким образом метод дискуссии возможно организовать, используя сессионные залы программы Zoom или же других подобных платформ интернет пространства. Однако используя сессионные залы, возможна реализация не только метода дискуссия, но и многих других интерактивных методов. К примеру, «метод кейсов», «решение проблем», «мини-исследование» или же «проект».

Подводя итог, следует отметить, что применение интерактивных методов обучения возможно как в очном, так и дистанционном формате. К тому же, данные методы выполняют все те же функции и задачи, которые выполнялись в очном обучении. Использование и применение дистанционных образовательных технологий облегчает и помогает реализовывать интерактивность в обучении.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Бирюкова Н.В. Метод кластера в профессиональном обучении студентов // Мир науки, культуры, образования. – 2019. – №3 (76). – С. 201.
2. Интернет-ресурс. Режим доступа: https://spravochnick.ru/pedagogika/obrazovatelnye_tehnologii/distancionnye_obrazovatelnye_tehnologii/.
3. Назаренко А.Л. Информационно-коммуникационные технологии в лингводидактике: дистанционное обучение (учебник) // Международный журнал экспериментального образования. – 2014. – № 11-1. – С. 91-92;

REFERENCE

1. Biryukova N.V. Metod klastera v professional`nom obuchenii studentov // Mir nauki, kul`tury`, obrazovaniya. – 2019. – №3 (76). – S. 201.
2. Internet resurs. Rezhim dostupa: https://spravochnick.ru/pedagogika/obrazovatelnye_tehnologii/distancionnye_obrazovatelnye_tehnologii/.
3. Nazarenko A.L. Informacionno-kommunikacionny`e texnologii v lingvodidaktike: distancionnoe obuchenie (uchebnik) // Mezhdunarodny`j zhurnal e`ksperimental`nogo obrazovaniya. – 2014. – № 11-1. – S. 91-92;

К.О. Перескокова¹, Б.Д. Ныгметова²

Қашықтықтан білім беру технологиясын пайдалана отырып, шет тілін оқытудың интерактивті әдістері

^{1,2} Гуманитарлық ғылымдар жоғары мектебі,
Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.

K.O. Pereskokova¹, B.D. Nygmetova²

Interactive methods of teaching a foreign language using distance learning technology

^{1,2} Graduate School of Humanities,
Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar Region, Republic of Kazakhstan

Аңдатпа. Мақалада қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, шет тілін оқытудың интерактивті әдістерін қолдану мәселесі қарастырылады. Бұл құбылыс қазіргі қоғамда болып жатқан бірқатар факторлар мен себептерге байланысты, оларға оқытуды интеграциялау және цифрландыру, білім берудің жаңа парадигмасы, оқу процесін жетілдірудің жаңа жолдарын іздеу қажеттілігі жатады. Бұл тұрғыда авторлар «қашықтықтан оқыту технологиялары», «қашықтықтан оқытудағы интерактивтілік» анықтамаларын келтіреді, интерактивті оқытудың негізгі функциялары мен міндеттерін ашады. Әрі қарай мақалада студенттердің оқытушымен және бір-бірімен интерактивтілігіне негізделген онлайн-сабақты ұйымдастырудың мәтіндік және визуалды мы-

салдары қарастырылады, зерттеледі және келтіріледі. Мақалада «Jamboard» қашықтықтан оқыту технологиясының көмегімен сабақта «кластер» немесе «кері байланыс» әдісін ұйымдастыру, сондай-ақ «Zoom» платформасының көмегімен «пікірталас» әдісін ұйымдастыру, сол арқылы оқушыларды сабақтағы интерактивтілікке, когнитивтілікке және белсенділікке ынталандыру сипатталады. Мақаланың соңында қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, күндізгі және қашықтықтан оқыту форматында оқытудың интерактивті әдістерін қолданудың мүмкіндіктері мен артықшылықтары туралы қорытындылар келтірілген.

Тірек сөздер: интерактивті әдістер, қашықтықтан оқыту, қашықтықтан білім беру технологиялары, «кластер» әдісі, «пікірталас» әдісі, «кері байланыс» әдісі.

Summary. The article deals with the application of interactive methods of teaching a foreign language using distance learning technologies. This phenomenon is caused by a number of factors and reasons occurring in modern society, which include the integration and digitalization of education, a new paradigm of education, the need to find new ways to improve the educational process. In this context, the authors provide a definition of «distance learning technologies», «interactivity in distance learning», reveal the main functions and tasks of interactive learning. Further, the article discusses, explores and provides both textual and visual examples of the organization of an online lesson built on the interactivity of students with the teacher and with each other. The article describes the ways of organizing training based on the «cluster» and «feedback» methods through distance educational technology, as well as ways of organizing training based on the «discussion» method through the «Zoom» platform, which subsequently motivate students to interactivity, cognition and activity in a foreign language lesson. The authors draw conclusions about the possibilities and benefits of using interactive teaching methods both in full-time and distance learning formats, using distance educational technologies.

Keywords: interactive methods, distance learning, distance learning technologies, the «cluster» method, the «discussion» method, the «feedback» method.

УДК 373.1

МРНТИ 14.15.15

Б.О. Жусупов¹

¹ Центр методической работы и информационных технологий в сфере образования,
Петропавловск, Северо-Казахстанская область, Республики Казахстан
e-mail: i5013@inbox.ru

ПАНДЕМИЯ КАК ПРОЦЕСС УСКОРЕНИЯ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. Государство в рамках своего долгосрочного развития видело приоритет развития цифровых ресурсов. Однако насколько реализовывалось запланированное и как на это повлияла пандемия коронавируса? Сегодня, в условиях дистанционного обучения мы убеждаемся, что заменить труд педагога цифровым контентом не представляется возможным. Наверное, нам еще предстоит столкнуться с проблемой провала уровня образованности учащихся, которые уже больше года ограничены в возможностях обучения и доступа к образовательным ресурсам. Но во всей этой мрачной картине стоит отметить, что нам удалось значительно ускорить процесс цифровизации образования, повысить уровень цифровых компетенции как педагогов, так и учащихся. В статье на основе опроса педагогических работников представлено исследование в Северо-Казахстанской области, где в условиях ограниченности широкополосного доступа к интернету, распространенности малокомплектных школ, организовывалось дистанционное обучение. Насколько педагоги, учащиеся и родительская общественность были готовы к вызовам времени и как реагировал уполномоченный орган в сфере образования в свете сложившихся обстоятельств? Как оказалось, несмотря на запланированную стратегию развития образования до 2020 года, в рамках которой предусматривалось цифровое развитие, львиная доля была осуществлена в период пандемии. Цифровые образовательные ресурсы, предлагаемые в пределах республики, производятся на сегодняшний день, различными частными компаниями. Фактически без участия частного предпринимательства решение данного вопроса было бы невозможным. Вместе с тем сегодня мы видим последовательный рост конкуренции на рынке цифровых образовательных услуг. Их качество и востребованность будут определяться спросом со стороны педагогической общественности, которые нуждаются в материалах при подготовке уроков. Однако не стоит забывать, что цифровым образовательным ресурсам рано или поздно придется перестраиваться к условиям постпандемии.

Ключевые слова: пандемия, цифровое развитие, компетенции педагогов, образование, интернет, цифровые образовательные ресурсы, цифровизация.

Введение

Уполномоченный орган в сфере образования в лице Министерства образования и науки РК неоднократно заявляли о планах цифрового развития образовательной системы. В рамках данного направления принимались нормативные документы, определяющие дальнейшее развитие. Вместе с тем осязаемое развитие цифровых образовательных ресурсов сегодня мы видим благодаря обстоятельствам, которые сложились в мире. Распространение пандемии коронавируса в мире вынудило сферу образования перестраиваться на рельсы дистанционного обучения. Общественное мнение неоднозначно относится к подобному процессу, существует полемика и критика в отношении тех мер, которые осуществлялись уполномоченным органом в сфере образования. Так или иначе очевиден тот факт, что благодаря государственно-частному партнерству, серьезный шаг к прогрессу осуществили те компании и частные организации, которые предлагают цифровые образовательные ресурсы. Но пик активности распространения пандемии постепенно снижается, школьники поэтапно переходят к традиционному обучению учащихся. В данных условиях насколько необходимы теперь те ресурсы, которые были освоены в период пандемии. Насколько актуальны те навыки, которые приобрели педагоги, и каково будущее цифрового развития образования Казахстана, будут оставаться актуальным вопросом исследования.

Вопросы цифровизации образования Казахстана исследователями изучались неоднократно, однако как повлияла на ее развитие пандемия, еще остается малоизученным.

Проблемой остается уровень цифровых компетенции педагогов. Несмотря на теперь уже имеющийся опыт работы в условиях дистанционного обучения, остается открытым вопрос умений педагогов работать с цифровыми образовательными ресурсами. Подобный вопрос, прежде всего, характерен именно для педагогов, а не учащихся, ввиду того, что первые относятся к категории цифровых иммигрантов, уступающих в навыках работы с компьютерным оборудованием своим учащимся. Насколько необходимы эти навыки педагогам? Возможно, дальнейшее развитие образования в условиях постпандемии вовсе не требуют углубления их компетенции в данном направлении.

Материалы статьи и методы исследования

Материалами статьи являются Государственная программа развития образования на 2011–2020 гг., где отражены планы цифрового развития образования. На основе представленных в документе данных в статье осуществляется анализ планируемого с достигнутым результатом. Также предлагаются данные результатов аудита педагогов Северо-Казахстанской области, которые были произведены в рамках исследования в КГУ «Центр методической работы и информационных

технологий в сфере образования» КГУ «Управление образования акимата Северо-Казахстанской области». На основе результатов аудита автором статьи предоставляется анализ данных цифровых компетенций педагогов. В качестве материалов исследования также представлены публикации в интернет-изданиях.

Основная часть

Онлайн-учебники, облачная система обучения, виртуальные лаборатории, персональный ID каждому ученику, открытый образовательный контент – все это ждет образование Казахстана в самом ближайшем будущем. Цифровизация, на которую страна взяла курс – один из ведущих трендов в процессе реформирования этой сферы [1].

Так пестрили заголовки статей периодических изданий буквально три года назад, когда все это воспринималось с легкой насмешкой и недоверием. Но смеяться пришлось недолго, глобальная пандемия коронавируса внесла свои коррективы в жизнь и заставила всех менять свои приоритеты, где решающую роль стали играть цифровые образовательные ресурсы.

Насколько мы были готовы встречать пандемию и что делалось в этом направлении, можно увидеть из Государственной программы развития образования на 2011–2020 годы. В рамках данного документа были определены целевые индикаторы, касательно цифровизации ведомство определило своей целью, что в 90% организаций среднего образования будет использоваться система электронного обучения.

Внедрение проекта «Системы электронного обучения» осуществляется поэтапно с 2011 года в государственных организациях среднего, технического и профессионального образования в рамках реализации Государственной программы развития образования в Республике Казахстан на 2011–2020 годы.

Постановлением Правительства РК от 6 июня 2011 года № 631 Система электронного обучения включена в Перечень национальных информационных систем. В соответствии с Законом об информатизации проектным интегратором определено АО «Национальные информационные технологии».

Целью проекта e-Learning является развитие качественных образовательных ресурсов и услуг, а также обеспечение равного доступа к ним на основе использования информационно-коммуникационных технологий. Так, любой обучающийся должен иметь возможность использовать цифровые образовательные ресурсы (далее – ЦОРы) и сервисы информационной системы в любое время, из любой точки нашей республики, вне зависимости от того, в какой местности он находится.

В 2011–2013 годах Система электронного обучения (далее – система, Проект) внедрена в 1 159 организациях среднего, технического и профессионального образования (далее – ОО) 14 областей и городов Астана и Алматы по трем крупным на-

правлениям: создание технической инфраструктуры, внедрение программного решения и развитие образовательного контента [2].

В организациях среднего образования создавалась внушительная инфраструктура с моноблоками, подключенными к высокоскоростному интернету практически в каждом кабинете. В школах действовали свои сервера, а компьютеры все были объединены в единую сеть e-learning. В рамках данного проекта отечественный разработчик АО «НИТ» предлагал свою версию первого электронного журнала. Однако данная операция осуществлялась лишь в пилотных школах, предлагаемая система была крайне неудобна для педагогов ввиду множества сложностей при заполнении и ведении журнала. Давление со стороны администрации школ с требованием двойного ведения документации в бумажном и электронном вариантах вело к отчуждению педагогов, неприятию данной системы. В итоге проект был признан провальным. Материальная база была передана на балансы организации образования, а систему электронного обучения заменила более продвинутая автоматизированная информационная система «Күнделік».

Более успешным проектом АО «НИТ» стала национальная образовательная база данных. Однако данная система также переживала длительный процесс становления. Организации образования до сегодняшнего дня продолжают ошибочно заполнять или не заполнять данные, что в итоге сказывается на статистику, которой пользуется Министерство образования и науки РК. Стремление ведомства сократить бумажную отчетность в пользу электронной стала возможной лишь после унификации самой системы, а также внедрения в перечень проверяемых объектов комитета по контролю в сфере образования.

На старте реализации ГПРО на 2011–2020 годы образовательное ведомство страны видело следующую картину развития цифрового будущего. По каждому предмету, изучаемому в основной и профильной школе, будут разработаны интерактивные и интеллектуальные цифровые образовательные ресурсы.

Планируется полное обеспечение цифровым образовательным контентом (наполнение или содержание какого-либо информационного ресурса: текст, графика, музыка, видео, звуки и т.д.) организаций среднего, технического и профессионального образования в открытом доступе.

Получат развитие электронные образовательные ресурсы, создаваемые преподавателями (централизованное создание и наполнение ресурсами медиатек).

Для внедрения автоматизации учебного процесса каждая организация образования будет оснащена необходимым оборудованием: компьютеры новой модификации, обеспечение широкополосного доступа к Интернету и др.

В 2011 году будут разработаны функционалы для администратора, заместителя директора, учителя, ученика, медицинского работника, библиотекаря.

Ученик будет вести личный портфолио, календарь, дневник в автоматизированной системе. Учитель будет заполнять электронную тетрадь с календарно-тематическим планированием, классный журнал, сервисы оповещения (отправка e-mail или sms-сообщений родителям учеников о предстоящих плановых и внеплановых собраниях и встречах, отчетность и др.).

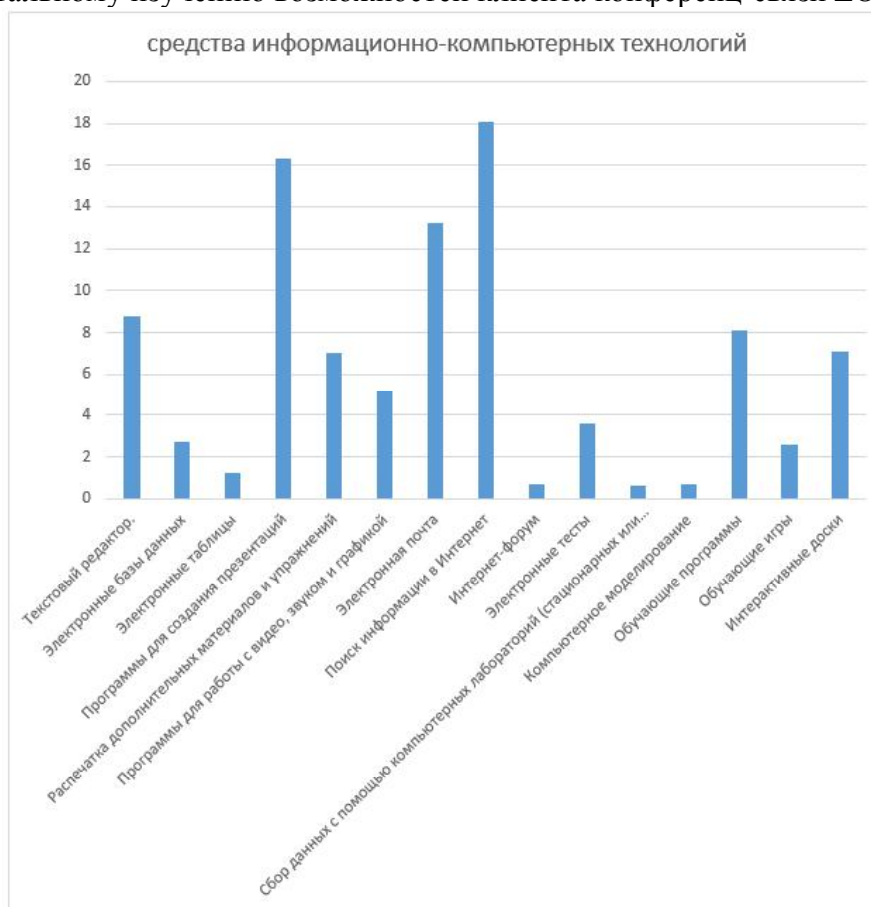
Преподавательская нагрузка, расписание занятий, мониторинг успеваемости и посещаемости учащихся, деятельности педагога, отчетность будет осуществляться заместителем директора. Системный администратор будет ответственным за поддержку многопользовательской компьютерной системы, включая локальные и глобальные вычислительные сети, телефонные системы или системы голосовой почты.

К 2015 году будут созданы университетские порталы по образцу ведущих зарубежных вузов, к 2020 году в вузах будет обеспечен 100% доступ к широкополосному Интернету. По мере технической готовности вузов будет осуществлено подключение вузов к Республиканской межвузовской электронной библиотеке. [3]

Чего же удалось нам добиться из тех целей, которые поставил МОН РК в стратегии своего долгосрочного развития. Большинство поставленных целей стали реализуемыми благодаря Государственно-частному партнерству. Если на заре цифровизации образования Казахстана на рынке действовали считанные фирмы по организации электронного обучения, сегодня активно развивается конкуренция на данном рынке. Несомнен тот факт, что активизация цифровизации произошла благодаря пандемии. Для наглядной демонстрации изменения положения, нами (КГУ «Центр методической работы и информационных технологии в сфрер образования Северо-Казахстанской области») был проведен аудит среди педагогов Северо-Казахстанской области с целью выявления цифровых компетенции педагогов, их запросов для выстраивания дальнейших стратегии. Аудит, в котором приняло участие 7500 педагогов, проводился в январе 2021 года.

На текущий момент уже трудно представить организацию образования без компьютеров, однако мы задались вопросом, насколько педагог имеет доступ к компьютерным технологиям и интернету на протяжении 24 часов в сутки, т.е. имеет ли он доступ в домашних условиях для работы. 97% респондентов ответили, что имеют такую возможность. 87,5% респондентов ответили, что имеют доступ к интернету в домашних условиях. На вопрос, какими образовательными платформами чаще пользуются преимущественно, педагоги указали образовательные платформы Bilimland, OnlineMektep, Kundelik. Также в качестве образовательных платформ респонденты указали сервис конференц-связи ZOOM, мессенджер Whatsapp,

поисковые системы yandex, google. 34% опрошенных педагогов имеют запросы к более детальному изучению возможностей клиента конференц-связи ZOOM.

Какие средства информационно-компьютерных технологий Вы используете:

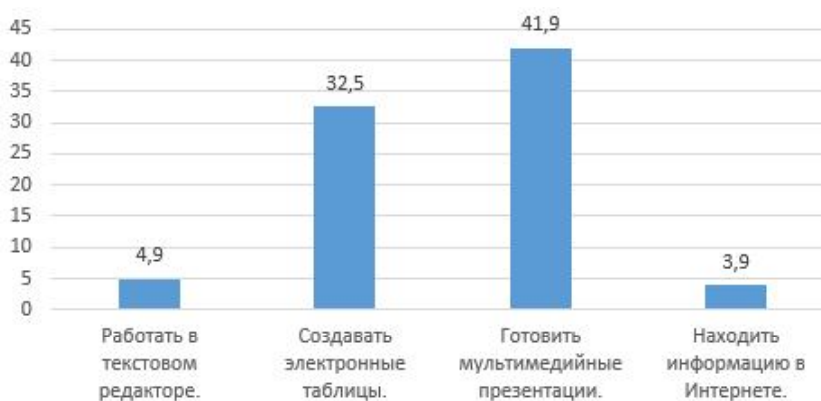
Средства информационно-компьютерных технологий	Количество респондентов	Процент респондентов
Текстовый редактор	638	8,8
Электронные базы данных	198	2,7
Электронные таблицы	90	1,2
Программы для создания презентаций	1183	16,3
Распечатка дополнительных материалов и упражнений	511	7
Программы для работы с видео, звуком и графикой	377	5,2
Электронная почта	956	13,2

Средства информационно-компьютерных технологий	Количество респондентов	Процент респондентов
Поиск информации в Интернет	1311	18,1
Интернет-форум	54	0,7
Электронные тесты	263	3,6
Сбор данных с помощью компьютерных лабораторий (стационарных или мобильных)	42	0,6
Компьютерное моделирование	52	0,7
Обучающие программы	585	8,1
Обучающие игры	192	2,6
Интерактивные доски	513	7,1

В большинстве случаев педагоги при работе на компьютере осуществляют поиск информации, так ответили 18% респондентов, 16% чаще создают презентации, 13% пользуются чаще электронной почтой.

Что для вас является самым сложным при работе на компьютере?

	Процент респондентов
Работать в текстовом редакторе	4,9
Создавать электронные таблицы	32,5
Готовить мультимедийные презентации	41,9
Находить информацию в Интернете	3,9

Наибольшие сложности у педагогов возникают при работе с презентациями – 41,9% респондентов, а также создании электронных таблиц – 32,5%

Создавали ли Вы собственные образовательные продукты

	Количество респондентов	Процент респондентов	Процент
Электронный учебник (курс)	320	4,4	4,410143
Тематический Интернет-ресурс (сайт)	350	4,8	4,823594
Авторская обучающая программа	443	6,1	6,105292
Нет	5914	81,5	81,50496

Большинство педагогов не создавали собственные образовательные продукты – 81,5% респондентов

Проходили ли Вы повышение квалификации в области ИКТ за последние 3 года?

	Да	Нет	Без ответа
Процент респондентов	34,8	64,5	0,7

64,5% опрошенных педагогов не проходили курсов повышения квалификации в области ИКТ за последние 3 года, это при том, что некоторые педагоги ошибочно полагают проводимые обучающие краткосрочные семинары, вебинары в рамках подготовки в условиях дистанционного обучения в качестве полноценных курсов.

Из планировавшегося МОН РК обеспечения цифровым контентом педагогов организации образования (наполнение или содержание какого-либо информационного ресурса – текст, графика, музыка, видео, звуки и т.д.) реализация стала возможна благодаря частным компаниям. Так, крупнейшей компанией в сфере цифрового образовательного контента стала Bilim Media Group. На данный мо-

мент компания расширяет свой контент, обеспечивая запросы дошкольных организаций образования, организации среднего и послесреднего образования. Внутренний оборот компании стал возможен благодаря распространению пандемии, когда учащиеся вынуждены были обучаться в условиях дистанционного формата. Реализацией производства видеоуроков для МОН РК как раз занималась данная компания. На текущий момент данной компанией запущен цифровой продукт OnlineMekter для дистанционного обучения. Подобный продукт на отечественном рынке предлагает также компания DarynOnline, которая в данном направлении составляет конкуренцию компании Bilim Media Group.

Реализация ведения отчетности успеваемости учащегося, электронного расписания и оценивания, централизованного администрирования стала возможна благодаря автоматизированной информационной системе «Күнделік». Однако данная система реализуется не во всех регионах. Так, например, Карагандинская область предпочла систему Bilimal, однако преимущество системы «Күнделік» заключается в бесплатном обеспечении его функциональных возможностей для организации образования.

Касательно электронных образовательных ресурсов, создаваемых преподавателями, проведенный аудит показал, что таковых педагогов всего 15% из числа опрошенных. Вероятнее всего, это связано с цифровыми компетенциями педагогов. Мы только учимся пользоваться готовым материалом, но пока, видимо, рано говорить о создании цифрового контента самими педагогами.

Цифровые услуги в сфере образования сегодня предлагает компания Ustudy. Данная компания стартовала в 2009 году с создания центров тестирования в каждом регионе. Она имеет свою уникальную платформу, на базе которой первоначально проводили тестирование педагогов. С 2011 года была создана IT-платформа и ее запуск для онлайн тестирования Ustudy.kz Для пробного онлайн-тестирования и подготовки к ЕНТ подключили следующие регионы: Алматинская, Жамбылская, Кызылординская области, г.Шымкент. Провели более 70 000 учеников по онлайн тестам за этот период. Однако сегодня компания стала расширять свои услуги, охватывая контингент учащихся. В этом немаловажную роль сыграла в том числе пандемия коронавируса. Благодаря ограничительным мерам множество олимпиад стали проводить на базе центров Ustudy. На сайте самой компании приводятся сведения о том, что с 2016 года было осуществлено открытие и запуск независимых центров тестирования во всех городах Казахстана и в странах СНГ Программы коррекции и обучения для школьников. Компания специализируется также на проведении пробного онлайн-тестирования ЕНТ, КТА, ВОУД и других. Предоставляет расширенные отчеты по качеству образования по всем регионам и школам страны, онлайн репетиторство и дистанционное обучение [4].

Разразившаяся пандемия стала серьезным вызовом для систем образования всего мира. Традиционное обучение face-to-face оказалось невозможным.

Повсеместным стал поиск альтернативных форм обучения. В большинстве стран применяют разные виды дистанционного обучения: трансляция уроков через телеканалы, размещение видео-уроков на специальных платформах, аудио-трансляция уроков по радио, через электронную почту и т.д. Каждая страна пробует и выбирает наиболее подходящий ей вариант с учетом доступа к Интернету, технической инфраструктуры, адаптации содержания к дистанционному обучению, чтобы как можно скорее сделать процесс дистанционного обучения доступным для школьников и студентов.

Данная проблема не обошла стороной и Казахстан. Для нашей системы образования сложившаяся ситуация также была абсолютно новой и неожиданной. Образовательные организации были вынуждены перенести очные занятия, включая лекционные, практические и даже лабораторные, при наличии виртуальных аналогов в онлайн-среде.

В сложившейся ситуации как никогда появилась потребность в дистанционных технологиях обучения на основе различных способов доставки электронного контента и доступных инструментов коммуникации обучающихся и преподавателей в электронной информационно-образовательной среде.

Одно из таких решений предоставил стартап «Oqulyq.kz». Компания разработала систему дистанционного обучения и автоматизированного прокторинга, которая включает в себя весь спектр инструментов, требуемых для проведения дистанционного обучения и тестирования. Платформа имеет полный набор инструментов для создания и проведения онлайн-уроков, а технология автоматизированного прокторинга позволяет обеспечить объективную и справедливую сдачу экзаменов и тестов. Программа самостоятельно версифицирует личность учащегося, следит за его поведением, направлением взгляда, анализирует звуки в комнате, фиксирует и записывает нарушения на видео.

Данная платформа успела успешно зарекомендовать себя в проведении онлайн-конкурсов, таких как олимпиада школьников по общеобразовательным предметам. В течение года Республиканский научно-практический центр «Дарын» Министерства образования и науки РК уже провел несколько онлайн-мероприятий с помощью «Oqulyq.kz».

Так, 6 мая прошла очередная олимпиада в онлайн-формате. В этот раз «Алматы дарыны» Управления образования города Алматы провел городской этап республиканской юниорской олимпиады по естественно-математическому направлению. В данном конкурсе состязались семьдесят школьников в пяти предметах: математике, физике, химии, биологии и географии. Проверку работ участников

осуществляли пятнадцать специально отобранных членом жюри. В случае возникновения подозрений в честности написания работы или спорных моментов жюри просматривали видеозаписи с веб-камеры и рабочего стола. Более того, во избежание коррупционных рисков фамилии и имена участников были зашифрованы и не были известны членам жюри вплоть до финального выставления баллов.

В условиях пандемии коронавируса при выполнении заданий учащимися нередко встает вопрос академической честности. В отличие от Ustudy данная компания предлагает систему прокторинга. Поэтому система стала популярной для организаторов олимпиадного движения, выступающих за принципы академической честности. [5]

Несмотря на ограничительные меры, вступившие в силу санитарных условий, процесс цифровизации шел и до него. Так, ряд государственных услуг еще до пандемии проводились и проводятся в онлайн формате. Однако пандемия безусловно ускорила данный процесс. В сфере образования портал государственных услуг на данный момент предлагает 47 видов услуг:

1. Прием документов и зачисление детей в дошкольные организации.
2. Постановка на очередь детей дошкольного возраста (до 6 лет) для направления в дошкольные организации.
3. Просмотр номера очереди в детский сад.
4. Выдача лицензии на занятие образовательной деятельностью.
5. Выдача экспертного заключения авторам и авторскому коллективу на учебные издания дошкольного, начального, основного среднего, общего среднего, технического и профессионального, послесреднего, высшего и послевузовского образования.
6. Прием документов для участия в конкурсе на замещение руководителей государственных учреждений среднего образования, в том числе республиканского значения.
7. Прием документов и зачисление в организации образования (начальные, основные средние, общие средние, специальные).
8. Выдача разрешения на обучение в форме экстерната в организациях основного среднего, общего среднего образования.
9. Выдача разрешения на обучение в форме экстерната в организациях основного среднего, общего среднего образования.
10. Выдача разрешения на обучение в форме экстерната в организациях основного среднего, общего среднего образования.
11. Выдача разрешения на обучение в форме экстерната в организациях основного среднего, общего среднего образования.

12. Выдача разрешения на обучение в форме экстерната в организациях основного среднего, общего среднего образования.
13. Апостилирование официальных документов, исходящих из организаций образования.
14. Выдача лицензии на занятие образовательной деятельностью.
15. Прием документов для участия в конкурсе по присуждению образовательного гранта Первого Президента Республики Казахстан – Лидера Нации «Өркен» для оплаты обучения одаренных детей в автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы».
16. Прием документов и зачисление в организации дополнительного образования для детей по предоставлению им дополнительного образования.
17. Прием документов на конкурс по размещению государственного образовательного заказа на подготовку кадров с техническим, профессиональным и послесредним образованием.
18. Выдача дубликатов документов об образовании.
19. Перевод и восстановление обучающихся по типам организаций образования.
20. Выдача лицензии на занятие образовательной деятельностью.
21. Прием документов в организации технического и профессионального, послесреднего образования.
22. Апостилирование официальных документов, исходящих из организаций образования.
23. Выдача сертификата о сдаче единого национального тестирования.
24. Предоставление академических отпусков обучающимся в организациях технического и профессионального, послесреднего образования.
25. Присуждение образовательных ГРАНТОВ, а также оказание социальной поддержки обучающимся в организациях высшего образования.
26. Перевод и восстановление обучающихся по типам организаций образования.
27. Регистрация студентов, обучающихся за рубежом.
28. Выдача лицензии на занятие образовательной деятельностью.
29. Выдача дубликатов документов об образовании.
30. Прием документов для участия в конкурсе на обучение за рубежом в рамках академической мобильности.
31. Апостилирование официальных документов, исходящих из организаций образования.
32. Прием документов и зачисление в высшие учебные заведения для обучения по образовательным программам высшего образования.

33. Прием документов для участия в конкурсе на обучение за рубежом в рамках международных договоров в области образования.

34. Прием документов для участия в конкурсе на присуждение международной стипендии Президента Республики Казахстан «Болашак».

35. Прием документов и зачисление в организации высшего и (или) послевузовского образования для обучения по образовательным программам послевузовского образования.

36. Выдача договора залога недвижимого имущества, предоставленного в качестве обеспечения исполнения обязательств стипендиатов международной стипендии «Болашак», и уведомление о его прекращении.

37. Авансирование стипендиатов международной стипендии «Болашак».

38. Получение справки о статусе стипендиата международной стипендии «Болашак».

39. Признание документов об образовании.

40. Выдача дубликатов документов об образовании.

41. Прием документов для участия в конкурсе на обучение за рубежом в рамках академической мобильности.

42. Предоставление гарантийного письма для выезжающих на обучение в качестве стипендиата международной стипендии «Болашак».

43. Выдача лицензии на занятие образовательной деятельностью.

44. Прием работ на соискание премий в области науки, государственных научных стипендий.

45. Проведение государственной научно-технической экспертизы.

46. Возмещение расходов стипендиатам международной стипендии «Болашак».

47. Государственный учет научных, научно-технических программ и проектов, финансируемых из государственного бюджета, и отчетов по их выполнению.

Для авторизации на портале государственных услуг требуется электронно-цифровая подпись, который еще до пандемии граждане, как правило, получали через центры обслуживания населения. В текущих условиях порталом открыта возможность онлайн выпуска электронно-цифровой подписи благодаря внедренной системе Digital ID. Фактически это электронный вариант удостоверения личности, посредством которой система сличает пользователя с удостоверением.

Частные компании со своей стороны стремятся интегрировать свои системы с порталом государственных услуг для возможности заключения коммерческих договоров с потребителями. Так, в сфере государственной услуги аттестации педагогических работников и приравненных к ним лиц такие компании, как InCraft, Orleu предлагают свои платформы для прохождения данной процедуры. Однако

решение заключать или не заключать с ними договор уже стоит за уполномоченным органом в сфере образования и местным исполнительным органом. [6,7]

В целом, в нынешних условиях развития цифровых ресурсов, мы идем к процессу их интеграции. Так, уже интегрированы между собой АИС «Күнделік» и образовательная платформа «DaqynOnline». Сравнительно недавно в АИС «Күнделік» интегрировалась образовательная платформа «Bilimland». Интеграция позволит производить авторизацию с одной учетной записи на разных платформах. Также процесс интеграции позволит проверяющим органам производить камеральный контроль без выезда на объект.

Несмотря на то, что в целом мы пандемию коронавируса характеризуем как негативный процесс, как кризисное явление, на деле она дает и новые возможности. Процесс цифровизации в нашей стране тому подтверждение.

Заключение

Процесс цифровизации в сфере образования претерпел значительные сдвиги. Не все пошло, как мы видим, по плану. Имеется и опыт провалов, когда внедряемые проекты были заморожены или вовсе остановлены, а материальные активы переданы организациям образования. Определенные направления в сфере цифровизации образования прошли последовательный путь развития и продолжают конкурировать на рынке образовательных услуг.

Очевиден тот факт, что серьезные сдвиги как со стороны частных компании, так и со стороны субъектов и объектов образования были осуществлены благодаря обучению в условиях распространения пандемии коронавируса. Несмотря на колоссальные проблемы обеспечения широкополосным доступом в сеть, а также навыками работы педагогов с цифровыми ресурсами, Министерство образования и науки РК вынуждено было решиться на этот шаг.

Благодаря принятым мерам удалось значительно обогатить имеющийся цифровой образовательный контент, появились новые частные компании, которые сегодня составляют конкуренцию на данном рынке. Данное обстоятельство позволяет педагогической общественности, учащимся и родителям выбирать тот продукт, который им наиболее интересен. Значительно продвинулись педагоги в своих цифровых компетенциях.

Однако вопрос достаточного владения цифровыми компетенциями педагогов остается еще открытым, так как результаты исследования показывают, что среди них имеются еще те, кто затрудняется в работе с цифровым контентом. Имеются запросы на организацию полноценных курсов в данном направлении. Остается низким уровень создания своего авторского цифрового контента, т. е. педагоги пользуются готовым материалом, но не умеют создавать еще своего.

На данном этапе необходимо продолжить исследовать данное направление для того, чтобы определить дальнейшие векторы цифрового развития образования. Следует детально изучить потребности как учащихся, так и педагогов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. <https://www.nur.kz/1768520-cifrovizacia-kazahstanskogo-obrazovania-budusee-nacalos-segodna.html> – Цифровизация казахстанского образования: будущее началось сегодня. Дата обращения – 5.10.2020
2. <https://www.nitec.kz/index.php/post/proekt-sistema-elektronnogo-obucheniya> – Проект «Система электронного обучения». Дата обращения 18.09.2020
3. Об утверждении Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2011–2020 годы. Указ Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 года № 1118 – нормативный документ
4. <https://ustudy.kz/> – Центр тестирования Ustudy. Дата обращения 5.06.2021
5. <https://oqulyq.kz/blog> – Система дистанционного обучения и прокторинга Oqulyq – Дата обращения 5.06.2021
6. <https://cit-orleu.kz/info/product/index> – Центр инновационных технологий «Өрлеу» – Дата обращения 7.06.2021
7. https://incraft.org/#our_products – проект Smart Nation – Дата обращения 7.06.2021

REFERENCE

1. <https://www.nur.kz/1768520-cifrovizacia-kazahstanskogo-obrazovania-budusee-nacalos-segodna.html> – Digitalization of Kazakhstan's education: the future has begun today. Date of application – 5.10.2020
2. <https://www.nitec.kz/index.php/post/proekt-sistema-elektronnogo-obucheniya> – The project «E-learning system». Accessed 18.09.2020
3. On the approval of the State Program for the Development of Education of the Republic of Kazakhstan for 2011–2020. Decree of the President of the Republic of Kazakhstan dated December 7, 2010 No. 1118 – regulatory document
4. <https://ustudy.kz/> – Ustudy Testing Center. Date of application – 5.06.2021
5. <https://oqulyq.kz/blog> – Distance learning and proctoring system Oqulyq – Date of application – 5.06.2021
6. <https://cit-orleu.kz/info/product/index> – The Center of innovative technologies «Orleu» – Date of application 7.06.2021
7. https://incraft.org/#our_products – Smart Nation Project – Date of application – 7.06.2021

Б.О. Жусупов¹

Пандемия білім беру цифрландыруды жеделдету процесі ретінде

¹ Білім саласындағы әдістемелік және ақпараттық технологиялар оргалығы, Петропавл, Солтүстік Қазақстан облысы, Қазақстан Республикасы.

B.O. Zhussupov¹

Pandemic as a process of accelerating digitalization of education

¹ Center for Methodological Work and Information Technology in the field of education, Petropavl, North Kazakhstan region, Republic of Kazakhstan

Аңдатпа. Мемлекет өзінің ұзақ мерзімді дамуы аясында цифрлық ресурстарды дамытудың басымдығын көрді. Алайда, жоспарланған ісқаншалықты жүзеге асырылды және оған коронавирустық пандемия қалай әсер етті. Бүгін, қашықтықтан оқыту жағдайында біз педагог еңбегін цифрлық контентпен алмастыру мүмкін емес екеніне көз жеткіземіз. Бәлкім бізге әлі бетпе сәтсіздіктен білім деңгейін, оқушылардың, олар көп мүмкіндіктері шектеулі оқыту және білім беру ресурстарына кіретін. Бірақ бұл мұнды көріністе біз білім беруді цифрландыру процесін едәуір жеделдетіп, мұғалімдердің де, оқушылардың да сандық құзиреттілік деңгейін арттыра алдық. Мақалада педагог қызметкерлердің сауалнамасы негізінде Интернетке кең жолақты қолжетімділіктің шектеулілігі, шағын жинақты мектептердің таралуы жағдайында қашықтықтан оқыту ұйымдастырылған Солтүстік Қазақстан облысында зерттеу ұсынылды. Педагогтер, оқушылар және ата-аналар қоғамдастығы уақыттың сын-қатерлеріне қаншалықты дайын болды және қалыптасқан мән-жайлар тұрғысынан білім беру саласындағы уәкілетті орган қалай әрекет етті. Белгілі болғандай, цифрлық дамуды көздейтін білім беруді дамытудың 2020 жылға дейінгі стратегиясына қарамастан, пандемия кезінде арыстанның үлесі жүзеге асырылды. Республика шегінде ұсынылатын цифрлық білім беру ресурстарын бүгінгі таңда әртүрлі жеке компаниялар өндіреді. Шын мәнінде, жеке кәсіпкерліктің қатысуынсыз бұл мәселені шешу мүмкін болмас еді. Сонымен қатар, бүгінде біз цифрлық білім беру қызметтері нарығындағы бәсекелестіктің дәйекті өсуін көріп отырмыз. Олардың сапасы мен қажеттілігі сабақтарды дайындау кезінде материалдарға мұқтаж педагогикалық қоғамдастық тарапынан сұраныспен анықталатын болады. Алайда, сандық білім беру ресурстары ерте ме, кеш пе пандемиядан кейінгі жағдайларға қайта құрылуы керек екенін ұмытпау қажет.

Тірек сөздер: пандемия, цифрлық даму, педагогтардың құзиреттілігі, білім беру, интернет, цифрлық білім беру ресурстары, цифрландыру.

Summary. The state, as part of its long-term development, saw the priority of developing digital resources. However, how much was planned and how it was affected by the coronavirus pandemic. Today, in the context of distance learning, we are convinced that it is not possible to replace the work of a teacher with digital content. Perhaps we still have to face the problem of the failure of the level of education of students who have been limited in learning opportunities and access to educational resources for more than a year. But in all this gloomy picture, it is worth noting that we have managed to significantly accelerate the process of digitalization of education, to increase the level of digital competence of both teachers and students. The article, based on a survey of teachers, presents a study in the North Kazakhstan region, where in the conditions of limited broadband Internet access, the prevalence of small schools, distance learning was organized. To what extent were teachers, students and the parent community prepared for the challenges of the time and how did the authorized body in the field of education react in the light of the current circumstances. As it turned out, despite the planned strategy for the development of education until 2020, which provided for digital development, the lion's share was implemented during the pandemic. Digital educational resources offered within the republic are produced today by various private companies. In fact, without the participation of private enterprise, the solution of this issue would be impossible. At the same time, today we see a consistent increase in competition in the market of digital educational services.

Their quality and relevance will be determined by the demand from the teaching community, who need materials when preparing lessons. However, we should not forget that digital educational resources will sooner or later have to adapt to the conditions of the post-pandemic.

Keywords: pandemic, digital development, teacher competencies, education, Internet, digital educational resources, digitalization.

УДК 745.522.1

МРНТИ 18.31.51

И.Г. Даулетова¹, А.И. Джуматаева¹, Р.Д. Ижанова¹

*¹ Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар қ., Павлодар облысы, Қазақстан Республикасы.
e-mail: D_indira_87@mail.ru*

СТУДЕНТТЕРДІ КІЛЕМ ТОҚУ ӨНЕРІНЕ ҮЙРЕТУ

***Аңдатпа.** Бұл мақалада гобелен жасаудың заманауи тәсілдері, шығу тарихы, функционалдық мақсаттары қарастырылады. Онда сәндік-қолданбалы тоқыма мен тоқыма дизайнының интеграциясы ескеріледі, оқытудың заманауи әдістері – шығармашылық әлеуетті дамыту және белсенді оқыту әдісі қолданылады. Таписерияның сәндік композициялық іздеумен бірге композициялық шешімдерінің ерекшеліктері ұсынылған. Кілем тоқу өнерінде жаңа көркем бейнені іздеу үшін қазіргі заманғы интерьер және таписерияның байланысын талдап, бейнелі пластикалық тілді құру арқылы жүзеге асырылады.*

***Тірек сөздер:** таписерия, гобелен, кілем жасау, сәндік-қолданбалы өнер, студенттерге оқыту әдістемесі.*

Кіріспе

Үй жасауы – «кілем» дейді халық, кілем – жайсаң төсеніш, ілсең сән. Осындай ел аузына ілінген асыл қасиетін ол әлі де сақтап келе жатқан бағалы зат. Шығыс елінде оны тоқып, тұтынбаған халық болған емес. Кілем бетіндегі сан қилы санды өрнектерге қарап отырсаңыз тұнып тұрған халық өмірінің шежіресін көргендей боласыз. Бір кезде өмір сүрген халықтардың тұрмысы, көшпелі елдің ағаш үйі, мал қорасы, ескі қорғандар, жүзім баулары – осының бәрі кілем бетінде бейнеленген. Кілемдегі суреттер қаншама шартты түрде бейнеленгенімен ондағы өрнектерден өмір шындығын аңғару қиын емес [1].

Қолмен кілем жасау – халық өнерінің дәстүрлі түрлерінің бірі. Бұл күнкөріс шаруашылығы жағдайында, жүнді өңдеу халықтың негізгі кәсіптерінің бірі болған кезде пайда болды. Кілем тоқу техникасы ең ежелгі тәсілі болып табылады.

Тоқу ежелгі Египетте XIV ғасырда пайда болды. Алтай тауларындағы Пазырық қорғандарын қазу кезінде біздің дәуірімізге дейінгі көптеген ғасырлар бойы тоқылған кілемдердің қалдықтары табылды. Ең көне түкті кілемді 1949 жылы С.И. Руденко биік Таулы Алтайдағы бесінші Пазырық қорғанын қазу кезінде тапқан (сурет 1). Кілем мұзда шамамен 2500 жыл болғанына қарамастан, ол дерлік бүлінбеді және қазір Эрмитажда сақтаулы [2].

Сурет 1. Біздің дәуірімізге дейінгі V–IV ғасырдың басында Пазырық қорғанынан табылған кілем

Кілем тоқу өнері сондай-ақ көшпенді өмір салтын ұстанған халықтарда кең дамыды. Кілемдерді күймелі арбаның үстіне төсеп оңай тасымалданатын, сонымен қатар олар өте жылы және жайлы болды.

Кілемдер үйді безендіруде қолданылды, оларды үстелдер, орындықтар, сандықтар үстіне жауып, қабырғаларға іліп, еденге төсеген. Кейбір кілемдер шаны жабу үшін жасалған. Кілемдер интерьерді безендіріп қана қоймай, сонымен қатар әртүрлі рәсімдерде қолданылды: олардың сәндік композициялары діни маңызы бар сиқырлы мағынаға ие болуы мүмкін немесе белгілі бір ақпарат берудің құралы ретінде қолданылуы да мүмкін.

Кілемдер әрқашанда бағалы зат болып саналды. Әлемнің көптеген халықтарында кілемдер қалыңдықтың қалың малы ретінде елшілік сыйлықтары, ғибадатханаларға тарту ретінде, басқа елдермен сауда-саттық заты ретінде қызмет етті.

Бізге жеткен тоқылған кілемдердің ең көне түрі – XI ғ. Осло мұражайындағы норвегиялық гобелен, XII–XIII ғасырларда тоқылған Кведлинбург және Гальберштадт соборларының неміс гобелені. Парижде бізге жеткен Француз гобелендердің ең алғашқысы – Анжер соборында орналасқан апокалипсистен алынған сюжеттер сериясы.

Сәндік-қолданбалы өнердің бір түрі-гобелен болып саналады, сюжеттік немесе ою-өрнек композициясы бар, жіптердің қиылысуымен қолмен тоқылған, қабырғаға ілуге арналған түксіз кілем. Гобелендер түрлі-түсті жібек немесе жүннен жасалған жіптерден жеке-жеке тоқылған, содан кейін олар бір-біріне тігіледі.

«Гобелен» сөзі Францияда XVII ғасырда ағайынды Гобелендердің патшалық мануфактурасының ашылу кезеңінде пайда болған. Реймстен Парижге келген Бояушы Жиль Гоббелен Сент-Марсель қаласының маңында Бьерв бұлағында жүнге арналған бояу үйін ашты. Оның мұрагерлері бұл өнерді жалғастырып, бұған тағы кілем тоқушылық ісін қосты. Ұлы Кольбердің ұсынысы бойынша Людовик XIV бояу мен тоқу шеберханасын сатып алып, оларға мәртебе, бай материалдық құралдар мен жаңа ғимарат берді және «корольдік гобелен өндірісін» құрды. Гобеленнің қымбат болуына байланысты тек патша сарайлары мен сыйлықтарын безендіруге және сирек жағдайларда ғана сатылымға шықты. Өндірісті қамтамасыз ету үшін қажет шығындардың маңыздылығына қарамастан және ешқандай кіріс келмесе де, ол содан бері өзгеріп келе жатқан барлық Франция үкіметтерімен бірге өмір сүруді жалғастырды және бұл өнер қазіргі кезде де кең даму үстінде [3].

Бастапқыда тоқылған түксіз гобелендер – шпалер деп аталды.

XX ғасырда жаңа атаулар пайда болды: тоқыма панносы, таписсерия – ежелгі өнер. Еуропада бұл өнерді таписсерия деп атайды.

Бұрын тек жеке отбасының үйін безендірген қолданбалы өнердің бір түрі ретінде пайда болған гобелендер өздерінің функционалды мақсаттарында өзгерістерге ұшырады. Енді гобелендер қоғамдық ғимараттардың интерьерін,

мәдениет сарайларын, мәжіліс залдарын, театрлар, қонақ үйлер, санаторийлер, мұражайлар, мектептер, балабақшаларды безендіреді [3].

Гобеленді жасау тәсілдерінің жаңалығы Көркем еңбек, графика және жобалау білім беру бағдарламасының студенттері үшін сәндік-қолданбалы өнер курсының өзектілігін көрсетеді. Осы курсты оқып жатқан студенттер тоқыма бұйымдарының интерьердегі орнын анықтауды, ондағы рөлін түсініп, оның кеңістікпен байланысын талдауды үйренеді.

Көркем еңбек, графика және жобалау білім беру бағдарламасының студенттері сәндік-қолданбалы өнер курсының негізінде, гобеленді жасау тәсілдерінің жаңа қырын зерттеуді, тоқыма бұйымдарының интерьердегі орнын анықтауды, ондағы рөлін түсінуді, оның кеңістікпен байланысын талдауды үйренеді.

Тоқыма композицияларын әртүрлі мәдени стильдер мен бағыттардың заманауи тенденцияларын зерттей отырып қалыптастырады. Әртүрлі мәдениеттерде бейнелерді іздеу көбінесе бірнеше стильдерді мағыналы үйлестіру арқасында пайда болады. Стильдердің комбинациясы ерекше және қайталанбас композицияның туындауына ықпал етеді. Ол үшін тоқу технологияларының тарихи аналогтармен танысу қажет. Аналогтармен жұмыс жасай отырып, біз студенттерге кілем тоқу өнерінің тарихи технологиясын сақтап, өз интерпретациясын жасауды ұсынамыз.

Әр халықтың дәстүрлі тоқу технологиялары, ою-өрнектері, өзіндік түсі бар. Студенттерді әлем халықтарының осы дәстүрлерімен таныстыра отырып өз жұмысында алған білімін қолдануды үйретеміз.

Студентті тоқу технологиясы мен түс үйлесімділігіне үйрету кезінде қабылдау өте маңызды. Аталмыш жағдайда, студент белгілі тақырыпты табысты игеруі үшін оқытушы оларға жаңа қабылдау жиынтығын ойлап табуы мүмкін.

Материалдар және әдістер

Студент тоқу технологиясымен танысады, дәстүрлі материалдар мен техниканы игереді, рельефті тоқуды үйренеді, гобеленнің жиектерін өңдеуді, оны негізден шығаруды меңгереді. Тәжірибелік танысудан кейін шығармашылық жұмысты тоқу әдісі таңдалады. Студентке тоқыма бұйымдарын қалыптастыру барысында шығармашылық инновацияларды енгізу ұсынылады. Оны студент табиғаттан, әлемнің шексіз әртүрлілігіне жүгіну арқылы таба алады. Табиғаттың әртүрлі ауа-райынан, оның құбылыстарынан, қала көрінісінен, кеңістіктегі әртүрлі сызықтардан, формалардан шабыт алу оған жоспарды жүзеге асыруға көмектеседі.

Студент композиция заңдылықтарына сүйене отырып, бұйымның композициясын салады, оны құрылымына қарапайым геометриялық фигураларды қолдана алады. Егер композиция күрделі болса, оны көптеген бөліктерге бөліп, содан кейін оларды орталық бөлікке назар аударатындай етіп топтастыру қажет. Жасалған композицияның басты элементі доминантаны салған соң,

оған бағынышты элементтеріне кіріссе болады. Композицияның колористикалық шешімін, түс үйлесімінің принципін немесе түрін, түстердің бір-біріне сәйкес орналасуын анықтау қажет. Студент композицияны әртүрлі тәсілдермен, соның ішінде ассоциативті түрде, жалпыланған формалардан немесе абстрактілі түрде түрлі-түсті дақтар жиынтығы түрінде орындай алады.

Сурет 2. Тоқылмаған гобелен техникасында орындалған сәндік панно
(Студенттік жұмысы)

Сонымен бұл курста студенттің шығармашылық дағдылары тереңдетіледі, тоқыма материалдарындағы заманауи түрлерімен және ХХІ ғасырлардағы тоқудың жаңа технологияларымен танысады. Бұл жаңа ақпарат алу ғана емес, сонымен қатар студент білімін өз-өзін ашу үшін және кілем тоқу жолдары мен шығармашылық жобалау мәселелерін шешу тәсілдерін өз бетінше іздеу үшін қолданады. Бір-біріне қарама-қайшы идеяларды біріктіру қабілетін қалыптастыру және осындай қосылыстарды қолдану шығармашылық ойлауды дамыту принциптерінің бірі болып табылады.

Қазіргі әлемде өнеркәсіп жаппай өндіріске, оның ішінде бірегей өнімдерге арналған текстуралық және құрылымдық сипаттамалары бойынша күрделі материалдарды әзірлейді.

Тоқудың дәстүрлі әдістері заманауи материалдарды қолданатын әдістермен байытылды. Тоқудың дәстүрлі әдістері заманауи материалдарды қолдану арқылы көркемдік мәнге ие болады.

Сурет 3. Тоқылмаған гобелен техникасында орындалған сәндік панно
(Студенттік жұмыс)

Қазіргі заманғы гобелендер классикалық тіктөртбұрышты формада жасала бермейді. Оның орнына жаңа дәстүрлі емес формалар, гобеленді орындаудың түрлі техникалары мен материалдары пайда болды. Дәстүрлі материалдармен қатар жаңа құрылымдар мен текстуралардың дамуына байланысты гобелен тоқу үшін синтетикалық шикізатты қолдана бастады. Студенттерге әртүрлі материалдар мен орындау техникасын қатар қолдану мүмкіндігі берілді. Ескі гобелен техникасы аралас техникаға жол берді. Қазір гобелен түксіз, түкті, ілмекті кілем тоқу техникаларын біріктіреді.

Бүгінгі таңда тоқыма өнерінде тоқылмаған гобелен сияқты бағыт кең таралды. Бір жағынан, бұл түкті гобеленге ұқсас болып көрінеді, бірақ әлдеқайда жылдам және жеңіл тоқылады. Екінші жағынан, тоқылмаған гобеленнің көптеген артықшылықтары бар. Тоқылмаған гобелен жасау процесі кескіндемеге ұқсас: суретші өз суретін түрлі реңктердегі жүн жіптерімен салады. Тоқылмаған гобелендер жасау техникасы сәндік-қолданбалы өнерінің ерекше туындыларын жасауға мүмкіндік береді.

Кескіндеме – бұл қылқаламмен бояу жағу ғана емес, сонымен қатар сондай-ақ кенептегі қатар тоқылған ілмектердің әдемі көрінісі. Ең бастысы, тоқымашылық түс сезімін, суреттің көлемі мен құрамын жеткізеді, көңіл-күй қалыптастырады. Шынында, арнайы иненің көмегімен түрлі-түсті жіптермен кестеленген суретті елестету қиын. Тоқылмаған гобелен өнері, ол өте қызықты және тартымды, өзінің жұмсақтығы мен бірегейлігімен таң қалдырады.

Нәтижесі

Тоқылмаған гобеленнің дәстүрлі гобеленнен айырмашылығы, – ол тоқу процесімен байланысты емес, яғни ол тоқылмайды, тек оны имитациялайды. Тоқылмаған гобелен бұл арнайы иненің көмегімен ілмектермен кестелеу техникасы. Ине ұзын жіңішке қалам сияқты, медициналық инеге ұқсас, иненің ұшымен жіп өткізетін тесіктің арақашықтығы шамамен 44-50 мм. Қалам сияқты бөлігінде жіп өткізетін тесік бар, ал ине ішінде бос болады. Қышқыс бұрама арқылы иненің ұзындығын өзгертуге болады. Иненің ұзындығымен кілем ілмегінің ұзындығы бір-бірімен байланысты болып келеді.

Тоқылмаған гобеленнің негізі ретінде зығыр матасы немесе қатты тығыз тоқылмаған маталар қолайлы келеді. Бұл ине шаншым кезінде матаның жыртылмауы және материалды теспеуін үшін қажет. Осы техникада жасалған студенттердің жұмысы 2, 3 суретте көрсетілген.

Осылайша сәндік-қолданбалы өнер курсына кілем тоқу өнерін оқытуда студенттің өзін-өзі тану мүмкіндігіне, оны шығармашылық пен танымға бағыттауға назар аударылады. Оқытушы кілем тоқу үдерісіне қатысып, бақылап, кеңес береді, сүйемелдейді. Студенттердің жұмыстарын конкурстарға, көрмелерге қатыстыру арқылы оларға мотивация беріледі. Шығармашылық идеяның сәйкестігі үшін композицияның әмбебаптығын қарастыру арқылы тереңдетіледі.

Біз студентке қарапайым гобеленді тоқу өнерін ғана емес, сонымен қатар шығармашылық көзқарасын дамытамыз.

Осы орайда студент қарапайым гобеленді тоқу өнерін ғана игермейді, оның шығармашылық көзқарастары дамиды.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Қазақ халқының колөнері. – Алматы: Қазақстан 1995. – 240 бет.
2. Народные ремесла: Учебное пособие / С.А. Жолдасбекова, А.Ш. Изтилеуова, А.И. Ыскак, А.Д. Райымкулова, М.А. Кубенов. – Астана: Фолиант, 2013. – 264 с.
3. Справочник дизайнера декоративно-прикладного искусства / Под общ. ред. Л.Р. Маиляна. – Ростов н/Д: Феникс, 2014. – 220 с. Ил., [28] л. ил. – (Справочник).

REFERENCE

1. Қазақ халқының колөнері. – Алматы: Қазақстан 1995. – 240 бет.
2. Narodnye remesla: Uchebnoe posobie / S.A. Zholdasbekova, A.SH. Iztileuova, A.I. Yskak, A.D. Rajymkulova, M.A. Kubenov. – Astana: Foliant, 2013. – 264 s.
3. Spravochnik dizajnera dekorativno-prikladnogo iskusstva / Pod obshch. red. L.R. Mailyana. – Rostov n/D: Feniks, 2014. – 220 s. Il., [28] l. il. – (Spravochnik).

И.Г. Даулетова¹, А.И. Джуматаева¹, Р.Д. Ижанова¹

Обучение студентов искусству ковроткачества

¹ Павлодарский педагогический университет
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан

I.G. Dauletova¹, A.I. Dzhumataeva¹, R.D. Izhanova¹

Teaching students the art of carpet weaving

¹ Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan

Аннотация. В данной статье рассмотрены современные подходы к изготовлению гобеленов, история их происхождения, функциональные цели. В ней учитывается интеграция декоративно-прикладного текстиля и текстильного дизайна, используются современные методы обучения – развитие творческого потенциала и метод активного обучения. Представлены особенности композиционных решений таписерии в сочетании с декоративным композиционным поиском. Поиск нового художественного образа в искусстве ковроткачества осуществляется путем анализа связей современного интерьера и таписерии и создания образного пластического языка.

Ключевые слова: таписерия, гобелен, ковроделие, декоративно-прикладное искусство, методика обучения студентов.

Summary. This article discusses modern approaches to the production of tapestries, the history of their origin, functional goals. It takes into account the integration of decorative and applied textiles and textile design, uses modern teaching methods – the development of creative potential and the method of active learning. The features of the tapisserie's compositional solutions in combination with decorative compositional search are presented. The search for a new artistic image in the art of carpet weaving is carried out by analyzing the connections of modern interior and tapisserie and creating a figurative plastic language.

Keywords: tapisserie, tapestry, carpet-making, decorative and applied art, methods of teaching students.

Б.Г. Сарсенбаева¹, К.Г. Исинбаева¹

*¹ Высшая школа педагогики,
Павлодарский педагогический университет,
г. Павлодар, Павлодарская область, Республика Казахстан
e-mail: sarsenbaevab@mail.ru*

ПСИХОЛОГИЯ: ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА

В 2005 году Решением Ученого совета Павлодарского государственного педагогического института была открыта кафедра общей психологии. На кафедре работали опытные педагоги: к.б.н., профессор Р.Н. Демиденко, к.п.н., доцент Б.Г. Сарсенбаева, магистры психологии и педагогики Ж.К. Ахметова, Б.А. Нурумов, З.Ш. Шавалиева, Г.К. Кудиярбекова, Г.И. Жумажанова, Н. Кударова и другие. Заведующей кафедрой была назначена к.п.н., доцент Б.Г. Сарсенбаева. Основными целями работы кафедры являлось осуществление научно-исследовательской деятельности в области фундаментальных и прикладных проблем психологии; организация учебной и учебно-методической работы по общепрофессиональным, базовым психологическим дисциплинам. За кафедрой были закреплены следующие дисциплины «Общая психология», «Психология», «Психология развития», «Возрастная психология», «Педагогическая психология», «Этнопсихология», «Психология ФКиС» и др., которые преподавались на всех специальностях института. В это время МОН РК было введено ПГК (Промежуточный Государственный Контроль) для студентов 4-х курсов. Выпускные курсы сдавали тестирование по четырем дисциплинам, из них две дисциплины на общих кафедрах и четыре на выпускающей кафедре. На казахском и русском языках обучения подготовку студентов обеспечивали преподаватели кафедры общей психологии.

В 2002 году Павлодарский государственный педагогический институт становится экспериментальной площадкой по внедрению курса «Самопознание». Автором курса «Самопознание» является первая леди Казахстана Сара Алпысовна. Курс «Самопознание» опирается на принципы философии и ориентируется на общеказахстанскую идею патриотизма и евразийства, предложенную Первым Президентом РК Нурсултаном Назарбаевым.

Во время эксперимента в институте были созданы все условия для гармоничного развития студентов – специальные оборудованные кабинеты для чтения лекции и проведения тренингов, учебно-методическими комплексами. Заведующей кабинетом «Самопознания» была назначена Зауреш Шариповна Габдышева. Это активный и очень ответственный человек, которая многое сделала особенно в пер-

вые годы для внедрения курса «Самопознания». Первыми преподавателями, вступившими в эксперимент, были Б.Г. Сарсенбаева и А.А. Трушина, прошедшие соответствующую подготовку при ННПООЦ «Бобек». С первопроходцами встретились автор инновационного проекта Первая леди Республики Казахстан Сара Алпысовна Назарбаева. Позже данный курс на кафедре общей психологии стали читать профессор Р.Н. Демиденко, З.Ш. Шавалиева, Н.А. Бисембаева, К.И. Жумажанова и другие.

С начала эксперимента было очень много интересных и познавательных встреч, многое дали лекции Сары Алпысовны. После встреч с Сарой Алпысовной каждый не мог не спросить самого себя: «А почему Я забываю эти истины? Ведь это так просто!». Просто! И в тоже время так сложно. Что может быть проще, чем дать свободу божественной искорке, которая ждет своего часа в каждом из нас? Дать свободу любви и свету, слушать голос сердца и внимать ему». Курс «Самопознание» положительно влиял на весь образовательный процесс: методологию и методику преподавания содержания образования, характер взаимоотношений «педагог – учащийся – родители». За весь период эксперимента прослушали курс «Самопознание» на очном и заочном отделениях более тысячи студентов. В 2007 году Павлодарская область стала инициатором проведения республиканского семинара «Роль и место предмета «Самопознание» в учебно-воспитательном процессе организаций образования». Все экспериментальные площадки области были в тесной связи с директором департамента по защите прав детей Павлодарской области Г.А. Науразбаевой. Проводились совместные семинары, совещания с членами консультационных мобильных групп по информационному освещению программы нравственно-духовного образования «Самопознание».

В марте 2013 года прошла Первая республиканская студенческая олимпиада по «Самопознанию» в Павлодарском государственном педагогическом институте. В интеллектуальном состязании приняли участие команды десяти вузов Казахстана. Ими были подготовлены визитные карточки команд, педагогические проекты, творческие эссе, соревновались в лучшем знании теории и истории самопознания. Первое место, отлично справившись со всеми заданиями, завоевала команда КазНПУ им. Абая. На втором месте студенты ПГПИ и Казахского женского педагогического университета. Команды Северо-Казахстанского государственного университета, Кокшетауского госуниверситета и КарГУ поделили между собой третье место. Можно уверенно говорить: содержание курса «Самопознание» эффективно решал проблемы нравственно-духовного развития молодежи.

После экспериментальной апробации предмет «Самопознание» по праву занял ключевое место в инвариантной части учебного плана дошкольных организаций образования, общеобразовательных школ, гуманитарных колледжей и педаго-

гических вузов Республики Казахстан. В 2011 году кафедрой педагогики была открыта новая специальность «Социальная педагогика и самопознание».

В 2019 году в структуре нашего вуза произошли изменения: были созданы Высшие школы, в которых учебно-воспитательная и научная деятельность реализуются через работу комитетов высших школ. Кафедры были реорганизованы, за развитие образовательных программ назначены ответственные руководители ОП. Руководителем ОП 5B010300 «Педагогика и психология» назначена кандидат психологических наук, профессор Аплашова Арна Жартаевна. Она активно занимается популяризацией научных исследований и вносит большой вклад в развитие психологической и педагогической науки. В настоящее время на ОП «Педагогика и психология» работают 16 преподавателей. Из них Н.С. Шадрин – доктор психологических наук, профессор, 7 кандидатов наук, магистры педагогики и психологий. Молодые преподаватели Г.С. Аяпбергенова, Б.А. Матаев заканчивают докторантуру. Показателем положительного развития кадрового потенциала кафедры является то, что преподаватели Г.Т. Топанова, Н.А. Бисембаева защитили диссертации на соискание ученой степени кандидатов наук. Два преподавателя стали обладателями гранта МОН РК «Лучший преподаватель вуза». Выпускники ОП «Педагогика и психология» также могут продолжить свое образование в магистратуре и докторантуре по специальности. Сейчас в докторантуре 8D01110 «Педагогика и психология» обучаются 3 докторанта. Преподаватели и студенты ОП регулярно участвуют в международных и республиканских научных конференциях. ППС имеет высокую публикационную активность, имеют статьи в высокорейтинговых журналах. Ежегодно студенты, магистранты ОП «Педагогика и психология» активно участвуют в научно-исследовательской работе, занимают призовые места на международных и республиканских олимпиадах, конкурсах, конференциях, что дает возможность развития профессионально важных знаний и умений, креативных способностей, исследовательских навыков и умений. Осуществляется сотрудничество по научно-исследовательской работе и академической мобильности с университетами дальнего и ближнего зарубежья. Постоянное сотрудничество с образовательными учреждениями помогает видеть все новшества в образовании. Руководители детских учреждений, школ, колледжей участвуют в обсуждении каталогов элективных дисциплин ОП. Это позволяет ввести в каталоги дисциплины, изучение которых необходимо для работы в современной школе. ОП «Педагогика и психология» имеет большие перспективы, связанные с дальнейшим развитием связей со школами города Павлодара и Павлодарской области; внедрением в ОП новых элективных дисциплин, позволяющих педагогам-психологам приобрести компетенции, необходимые для работы в системе образования.

K. Kanafin¹, A. Moldakimova¹

*¹ Pavlodar Pedagogical University,
Pavlodar, Pavlodar region, Republic of Kazakhstan
e-mail: aliya.m.s@mail.ru*

INTEGRATION INITIATIVES OF THE FIRST PRESIDENT – LEADER OF THE NATION N. NAZARBAYEV

Every year, our republic directs great efforts towards integration, connecting other countries in this process. The integration policy of Kazakhstan within the borders of the post-Soviet space has become more confident and promising, which is primarily due to the increased authority and political influence of the First President – the Leader of the nation N.A. Nazarbayev, whose activities are entirely aimed at these goals.

The collapse of the USSR The past twentieth century, as you know, was not stable. Two world wars inflicted tragic damage on humanity, in the human dimension, equivalent to losses throughout its history.

Subsequently, the bipolar system that developed in the confrontation between the USSR and the West (socialism and capitalism) led to the Cold War and the arms race between these systems. The collapse of the USSR, the end of the Cold War, the victory of the West in the confrontation, the emergence of new independent states, also did not contribute to the establishment of peace and stability on earth.

Recognizing its messianic role in the world, Kazakhstan, from the first days of independence, has taken a course towards creating a system that contributes to the strengthening and maintenance of peace in its region. This initiative was first voiced by Elbasy in 1992. At the 47th session of the UN General Assembly – the idea of creating a regional organization “Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia” (CICA).

As you know, at present, the so-called “strategic deterrence based on the principle of nuclear forces” is no longer a guarantor of national or international security. Since there is a high risk that weapons of mass destruction may become not a deterrent, but a catalyst factor in the conflict. According to Elbasy, in these conditions, the “principle of expanding trust between countries” may become an important mechanism for ensuring international security.

In June 2002 during the first CICA summit, the Almaty Act was signed, thanks to which the Organization turned into a full-fledged dialogue platform for finding a compromise in resolving problems and conflicts on the territory of the Asian continent.

In October 2004, at the second meeting of foreign ministers of the countries participating in the Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia, the so-called The Directory of Confidence Building Measures was adopted. It is an important document that has become a new milestone in strengthening and maintaining the stability of Asian security.

A comprehensive fight against terrorism was called one of the important vectors in the work of the CICA. It was during the work of the above-mentioned Conference that the need to create a new constructive, holistic system of counteraction to new challenges and threats in Asia was affirmed. So, the “Catalog of Confidence Building Measures” adopted at the meeting of the Foreign Ministers of the Organization provided for “joint measures to suppress terrorism, exchange information in the fight against terrorist, separatist, extremist activities”.

The work of the Organization has become a serious factor in ensuring regional and global security. Based on this, the participating states unanimously decided that October 5 should be declared the “CICA Day”. Independent Kazakhstan, having proposed the idea of creating a CICA, embodied it in concrete reality. As evidenced by the election of our country as chairman of the Organization from 2002 to 2010 Kazakhstan made a huge, positive contribution to changing relations in Asia, bringing them closer to the level of trust and interaction.

In this regard, I want to emphasize once again the words of the First President – the Leader of the nation N.A. Nazarbayev: “without exaggeration, we can say that the name of our country in the international arena is directly related to the proposal to convene a Conference on interaction and confidence-building measures in Asia ... And if in 1991 the world community was practically not concerned with Kazakhstan, then today it sees recognizes and respects Kazakhstan”.

The implementation of the CICA project clearly demonstrated to the world community the maturity of our state and the ability to occupy leading positions not only on the Asian, but also on the global political platform. The next important international initiative launched by Elbasy was the creation of the Shanghai Cooperation Organization (SCO). This cooperation, within the framework of the Shanghai Organization, is one of the main, and most important, promising areas of the foreign policy of the Republic of Kazakhstan.

In April 1996, in Shanghai (PRC), five states: the Russian Federation, the People’s Republic of China, the Republic of Kazakhstan, the Republic of Kyrgyzstan and the Republic of Tajikistan signed an Agreement on Building Confidence in the Military Field in the Border Area. As you know, all these countries have a common land border.

Continuing in the same vein, in 1997 the presidents of the countries signed the Agreement on Mutual Reduction of Armed Forces in the Border Area. The conclusion

of such documents (the Agreement on Strengthening Confidence-Building Measures in the Border Area and the Agreement on Mutual Reduction of Armed Forces in the Border Area) until the end of 2020 was the first important step on the Asian continent that laid the foundation for military-political cooperation in order to ensure stability on boundaries.

At the beginning of the 00's, the SCO began structural changes associated with the ever-increasing threat of terrorism. These transformations such as the creation of new structures and mechanisms, were a timely solution. In the summer of 2001 in Shanghai, members of the Organization, at their summit, announced the decision to create a new international organization by signing the Declaration on the establishment of the SCO and, which is important in those conditions, the Convention on the Suppression of Terrorism, Separatism and Extremism. Realizing the existing risks of the growing threat of terrorism in Central Asia, China and Russia initiated the creation of a new mechanism to combat terrorism. Since then, SCO has become a real player in the international security system. The participating countries have implemented an effective mechanism that uses all available resources in the fight against terrorism, extremism and separatism.

In 2003, exercises were held for the troops of the SCO member countries, called "Interaction-2003".

The positive dynamics of strengthening all SCO institutions testifies to the effectiveness of the association and its prospects. In addition to the sphere of military-political cooperation, the Organization's activities cover pressing issues of economic cooperation. Today, economic cooperation is an important link in the cooperation within the SCO. The participants in the Organization have created effective forms of dialogue between the ministers of economy and trade and the ministers of communications, thereby creating favorable conditions in these areas. A breakthrough in investment activity is also noticeable, ways of cooperation in the trade and economic sphere have been outlined. Back in September 2003, the "Program of Multilateral Trade and Economic Cooperation of the SCO Member States" was approved in Beijing. All these constructive steps laid the foundation for regional economic cooperation. In December 2005, the SCO Executive Secretary Zhang Deguan, addressing Elbasy, noted: "You have made and are making an invaluable contribution to strengthening stability and multilateral cooperation in the region within the framework of the SCO. We highly value Kazakhstan's policy regarding our Organization. We sincerely wish you good health, great achievements in your noble work for the prosperity of the Republic of Kazakhstan and for the good of its people". Stressing that it was our country in the person of Nursultan Abishevich Nazarbayev that stood at the origins of the SCO (1).

Every year, the Shanghai Cooperation Organization has a special place in the system of international relations. Declaring "readiness to expand mutually beneficial cooperation both among themselves and with all interested states and international organizations

in order to help build a fair and rational world order to create favorable conditions for sustainable development of the SCO member states”. This was reflected in the Agreement on Long-Term Neighborhood, Friendship and Cooperation, signed by the SCO member states in Bishkek on August 16, 2007.

Important in the political life of Kazakhstan was the jubilee 10th SCO summit held in the summer of 2011 in Astana (Nur-Sultan). The documents adopted at the Summit contributed to the strengthening of elements of the regional and international security system. Following the results of the Summit in Astana (Nur-Sultan), the presidents of the SCO member states signed the Astana Declaration, in which they summed up the Organization’s activities over 10 years and determined further promising development guidelines. It is worth noting that by 2011, the Shanghai Cooperation Organization has successfully gone from initial institutionalization to the final formation of effective mechanisms of interaction in various fields. From the first days of its formation, the SCO’s priority has been the strengthening and development of relations with the UN in such important areas as the fight against new challenges and threats: economic, social, humanitarian and cultural development. SCO members always advocate strict compliance with the provisions of the NPT Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons.

In general, the tenth anniversary meeting of the Organization, held in the capital of Kazakhstan, demonstrated the next step in the evolution of the Shanghai Cooperation Organization.

It should be noted that taking an active part in the activities of the Shanghai Cooperation Organization, Kazakhstan solves issues related to national security and enters a new level of interaction with key world powers – the Russian Federation and the People’s Republic of China.

As stated in the SCO charter. “The Shanghai Cooperation Organization is not a military-political union directed against other states and regions, it adheres to the principle of openness and is ready to develop contacts with other states, international and regional organizations in the political, trade, economic, cultural, scientific, technical and other fields” (2).

It is worth noting that the goals and objectives of the CICA and the SCO coincide in many respects, namely, in ensuring stability and security in the region. At the same time, it must be emphasized that the above organizations do not duplicate each other's activities. According to experts, they complement the security system in Asia. Today, the SCO and CICA are positioned as necessary elements of international relations not only in Asia, but also on the Eurasian continent as a whole.

Continuing the theme of the integration mission of the First President – the Leader of the nation, it should be noted that the most important feature of Nursultan Abishevich Nazarbayev as a political and statesman is his ability to predict the situation many steps

forward, to take into account the main directions of international development. It was this vision that helped to come to the idea of creating the EAEU (3).

Elbasy always considers regional integration as one of the effective and practical ways to effectively confront the threats and challenges of international globalization. From the first days of Independence, Elbasy has been drawing the attention of post-Soviet countries to the trend of the transition of political and economic integration from the world level to the interregional one. It is worth noting that countries that are unable to integrate are always at risk of being marginalized. Throughout its history, our country has always proceeded from the fact that in the long term there is no alternative to regional cooperation. According to the First President – the Leader of the nation N.A. Nazarbayev, “the inertia of dispersal was stronger than our integration efforts”. After the collapse of the USSR, individual presidents of the independent republics of the former USSR did not realize the statement formulated by the First President – the Leader of the nation on March 29, 1994 during a speech at Moscow State University. M.V. Lomonosov’s brilliant idea, the idea of Eurasian economic integration. At the same time, it is worth noting that many experts, economists and political scientists, approached this initiative carefully and thoughtfully. It was then the rector of Moscow State University. M.V. Lomonosov V. Sadovnichy noted that Nursultan Abishevich Nazarbayev is an outstanding statesman and a serious scientist who makes an invaluable contribution to the development of friendship between nations. After decades at Moscow State University. M.B. Lomonosov are proud that it was in these walls in 1994 that Nursultan Abishevich Nazarbayev, the First President of Independent Kazakhstan, expressed the idea of Eurasianism and the economic integration of the former post-Soviet republics” (4).

As further developments in the post-Soviet space showed, it was a very balanced and thoughtful project. The relevance of the Eurasian idea has been confirmed over time. On October 10, 2000, the Republic of Kazakhstan, the Russian Federation, the Republic of Belarus, the Republic of Kyrgyzstan and the Republic of Tajikistan established a new entity – the Eurasian Economic Community (EurAsEC). Today it is one of the most successful and effective integration projects in the Eurasian space (5).

All this became possible, largely thanks to the political authority and influence of N.A. Nazarbayev. Now the Republic of Kazakhstan has become a locomotive of Eurasian integration. It was our country that initiated the reform of the CIS, which at that time was experiencing a systemic crisis caused by many unresolved problems. As the First President – Leader of the nation N.A. Nazarbayev noted: “For objective and subjective reasons, the CIS has not become a decisive structure for the integration of the post-Soviet space”.

In autumn 2011, the EEU project received a new impetus after the publication of the leaders of the founders of the Union on the pages of the Izvestia newspaper: RF

V.V. Putin – “A new integration project for Eurasia – the future that is born today”, A. Lukashenko “On the fate of our integration”, N.A. Nazarbayev “Eurasian Union: from an idea to the history of the future”.

On January 1, 2012, in the territory of the Customs Union, the Common Economic Space (CES) began to operate. The CES integration agreements adopted in November 2011 began to work in full in the summer of 2012. As you know, the goal of creating the CES is to “create conditions for the stable and effective development of the economies of the participating countries and improve the living standards of the population” (6).

The international political, expert, academic community recognizes the fact that Elbasy, unlike many statesmen, not only puts forward integration initiatives, but also realizes them in practice. So in his programmatic article “The Eurasian Union: From Idea to the History of the Future”, the First President is the Leader of the nation N.A. Nazarbayev identified four principles on which his approach to Eurasianism is based:

“Firstly, without denying the significance of cultural and civilizational factors, I suggested building integration primarily on the basis of economic pragmatism. Economic interests, not abstract geopolitical ideas and slogans, are the main engine of integration processes.

Secondly, I have always been and remain a supporter of the voluntary integration. Each state and society must independently come to the understanding that in a globalizing world there is no reason to revel endlessly in their own identity and lock themselves in their borders.

Thirdly, I initially saw the Eurasian Union as a union of states based on the principles of equality, non-interference in each other’s internal affairs, respect for sovereignty and inviolability of state borders.

Fourth, I proposed the creation of supranational bodies of the Eurasian Union, which would act by consensus, taking into account the interests of each participating country, and have clear and real powers. But this in no way implies the transfer of political sovereignty. This is an axiom” (7).

From the foregoing, it follows that the First President of Kazakhstan – the Leader of the nation N.A. Nazarbayev constantly attached the development of integration processes precisely in Central Asia. As you know, the Central Asian region is in the process of forming its geopolitical structure and finding a niche in the general global architectonics. The region has many problems and contradictions inherited from the former Union. However, with independence, it again became important for the global economy.

Today, as Elbasy noted: “Central Asia has a historical choice: to remain an eternal raw materials appendage of the global economy, wait for the next empire to come, or go for serious integration of the Central Asian region. Central Asia, with its rich natural

resources, transit and transportation potential, and a rapidly developing domestic market, is fully able to create a common market, provide its basic needs for food and energy resources, and establish a common currency. Regional integration is the shortest path to stability, the progress of the region, its economic and military-political independence. Only in this case will the region be respected in the world. Only in this way will we ensure security and effectively fight terrorism and extremism. Such an association finally meets the interests of ordinary people living in our region”. Continuing the theme of integration, in February 2005, Nursultan Abishevich Nazarbayev put forward the idea of creating the Union of Central Asian States of the ACAG. However, this idea did not receive moral and political support from individual countries in the region. At the same time, she gradually began to move from the theoretical to the practical plane.

“In the interests of our country and the international community – stability and prosperity throughout the Central Asian region. That is why the initiative of Central Asian integration arose, N.A. Nazarbayev. – There are no Kazakhstani ambitions – to stand out or lead. This meets the long-term interests, especially of the fraternal peoples living in the region.

The idea of Central Asian integration was positively received by leading world leaders, international organizations, well-known statesmen and public figures. The famous Kyrgyz writer Chingiz Aitmatov supported and praised the initiative of the First President – the Leader of the nation N.A. Nazarbayev. “The idea of the President of Kazakhstan on Central Asian economic integration for us in the region is a strategic path. This is a super idea, a super idea that will unite our region. Each of us must support this idea in our environment – this is our future”, he said (8).

An important historical event for the Republic of Kazakhstan was the chairmanship of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) in 2010. This event demonstrated the desire of our country to solve existing international problems, to participate in the pan-European process and exchange experience. The chairmanship of the OSCE, testified to the growth of international authority of Kazakhstan and its leader – Elbasy.

Back in February 2000, the First President of the Republic of Kazakhstan N.A. Nazarbayev, Speaking at a meeting of the OSCE Permanent Council, noted that “Cooperation with the OSCE, with the countries of Central Asia, should, in addition to assessing political processes, in particular, election procedures and respect for human rights, include areas such as combating the drug business and drug addiction, terrorism and extremism, reducing the conflict potential associated with limited water resources in the region, deepening integration in order to create a single trade and economic zone” (9).

At the beginning in 2003, at a meeting of the OSCE Permanent Council, the Kazakh side voiced a desire to nominate its candidacy for the chairmanship of the Organization.

In the process of discussing this proposal, it was convincingly proved that the country as a whole complies with European principles and requirements: a market economy has been successfully functioning, a middle class has been formed, democratic elections are being held, human rights are respected, stability in society, the non-governmental sector and independent media operate.

In December 2007, the foreign ministers of 56 OSCE countries decided to support the application for Kazakhstan's chairmanship of the OSCE in 2010.

From the first days of its work, the Republic of Kazakhstan considered the OSCE chairmanship "as an opportunity to give the organization a new breath, a new impulse, to revive and strengthen the "Helsinki spirit".

As Elbasy has repeatedly pointed out, there was a fact of "insufficient integration of the Eurasian space into the process of developing the OSCE's potential. The organization should build on the existing positive practice of contacts with other regional structures such as the CIS, CSTO, EurAsEC, SCO, CICA". He always emphasized that "the OSCE from a continental European organization has long turned into an organization that has acquired a transcontinental character both in the area of responsibility and in specific areas of work ... today it would be more correct to speak not only about European, but also about Eurasian security without which to ensure lasting European security is in principle impossible" (10).

When we were working, our country proposed an urgent agenda, which was to be implemented:

- building a unified security architecture:
- rehabilitation and assistance to Afghanistan:
- development of the Program of action for ensuring interethnic and interfaith

harmony.

It is worth noting that the chairmanship of Kazakhstan in the OSCE and the holding of the summit of this organization in Astana (Nur-Sultan) had a great historical significance for the republic.

In conclusion, it can be noted that the analysis of regional and global initiatives of the First President – the Leader of the nation Nursultan Abishevich Nazarbayev testifies to the character of the leader as a person of consistent, purposeful and creative.

Every year, Kazakhstan's integration initiatives aimed at strengthening world security acquire new dimensions and dimensions, expanding their content and geography. The strategy of Kazakhstan in the arena of international security is becoming more and more confident, which is due to the increased authority and political influence of the First President – Leader of the nation Nursultan Nazarbayev.

REFERENCE

1. The Shanghai Cooperation Organization. – Режим доступа : <http://eng.sectsco.org/>, свободный. – Загл. с экрана.
2. Ibidem
3. Eurasian Economic Union. – Режим доступа : <http://www.eaeunion.org/>, свободный. – Загл. с экрана.
4. <https://informburo.kz/novosti/v-moskve-prezentovali-knigu-o-nursultane-nazarbaeve.html>
5. EURASIAN ECONOMIC COMMUNITY. – Режим доступа : <http://www.evrazes.com/>, свободный. – Загл. с экрана.
6. Eurasian Economic Union. – Режим доступа : <http://www.eaeunion.org/>, свободный. – Загл. с экрана
7. Ibidem
8. Международные отношения – Казахстан в международных организациях. – Режим доступа : <http://interorga.ru/mezhdunarodnye-otnosheniya/kazahstan-v-mezhdunarodnyh-organizatsciyah/tscentral-no-aziatskoe-sotrudnichestvo-tscas.html>, свободный. – Загл. с экрана.
9. Organization for Security and Co-operation in Europe. Режим доступа : <https://www.osce.org>, свободный. – Загл. с экрана
10. Ibidem

ПАМЯТИ ВАЛЕРИИ НИКАНДРОВНЫ АФАНАСЬЕВОЙ

Высшая школа гуманитарных наук и кафедра русского языка и литературы понесла невосполнимую утрату. 20 июля умерла профессор, кандидат педагогических наук Валерия Никандровна Афанасьева.

Ее профессиональный путь типичен для ученых ее поколения. В 1956 году окончила Воронежский государственный университет по специальности «Филолог, учитель русского языка и литературы в средней школе». В 1970 году защитила диссертацию на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по теме «Синтаксическая синонимия и некоторые проблемы ее изучения в школе». Область ее научных интересов была разнообразна: разработка технологий в образовательном процессе на русском языке, формирование информационной культуры речи, научные публикации ученого известны далеко за пределами Павлодарской области.

Многие десятилетия, начиная с 70-х годов прошлого века, она была ведущим преподавателем кафедры, доцентом, затем деканом филологического факультета, проректором по учебной работе Павлодарского педагогического института. Самым замечательным качеством Валерии Никандровны была неуемная энергия, которая «прорывалась» в ее лекциях, в ораторском искусстве, в активных контактах со школьными учителями города и области. Павлодарское учительство помнит профессора Афанасьеву, которая никогда не отказывала им в помощи, в консультациях и дельных советах. Прекрасный методист, ученый от Бога, она была научным руководителем престижных школ и гимназий города для одаренных детей, помогая им совершенствовать научно-педагогические основы учебного процесса.

Для нас, ее более молодых коллег, Валерия Никандровна была путеводной звездой, по ней мы мерили свои профессиональные достижения, строили свою педагогическую деятельность, ориентируясь на ее мудрость и опыт. Она всегда поддерживала членов кафедры в трудные минуты, заражая нас своим оптимизмом и верой в лучшее.

Сейчас мы со всей остротой ощущаем значительность понесенной потери и ту пустоту, которая образовалась на кафедре после кончины нашего дорогого учителя, коллеги и друга.

Светлой памяти, дорогая и незабвенная Валерия Никандровна!

*Профессор, доктор филологических наук
З.К. Темиргазина*

*Руководитель ОП «Русский язык и литература»
кандидат филологических наук
Г.К. Абзудинова*

*Требования к оформлению научной статьи
для опубликования в журнале «Педагогический вестник Казахстана»*

1. Общие требования технического характера

Формат: doc (Microsoft Word),

Шрифт: Times New Roman.

Ориентация: Книжный, А4, включая таблицы, рисунки.

Кегль: 11 pt.

Межстрочный интервал: одинарный.

Поля: 2 см.

Отступ в начале абзацев: 1,25 см.

Форматирование текста статьи: по ширине без переносов.

Нумерация страниц: не требуется.

2. Виды статей:

• Научная статья, • обзор, • статья в рубрики «Из опыта работы педагогов», «Хроника», «Знаменательные даты, юбилеи».

3. Представительная часть

В левом углу – **УДК**, выделяется полужирным шрифтом, набирается 10 кеглем (см. online определитель УДК: <http://teacode.com/online/udc/>).

Под УДК размещается код **МРНТИ**, выделяется полужирным шрифтом, набирается 10 кеглем (см. рубрикатор <http://grnti.ru/>).

По центру – **Инициалы, фамилия автора** (-ов) приводятся через запятую с указанием порядковых номеров в виде ссылки, набранной как надстрочный индекс; набираются 11 кеглем и выделяются полужирным шрифтом. Далее – на отдельной строке 10 кеглем набирается полное название места работы автора (ов) и страны проживания. При наличии нескольких авторов места работы указываются в виде списка с порядковыми номерами в виде ссылок (8 кегль) в последовательности, соответствующей списку авторов. Далее – на отдельной строке указывается e-mail автора: при наличии нескольких авторов указывается e-mail корреспондирующего автора. Корреспондирующий автор обозначается значком*.

Авторам, имеющим одно и то же место работ, присваивается общий порядковый номер.

Размер кегля – 10.

4. Заголовок статьи

Набирается строчными буквами, 11 кеглем. Выделяется полужирным шрифтом. Размещается по центру. Содержит не более 10 слов.

5. Аннотация

Слева полужирным шрифтом выделяется слово **Аннотация**. Текст аннотации набирается 10 кеглем. После слова «Аннотация» точка не ставится. Объем аннотации должен составлять не менее 150 слов. Для подсчета слов воспользуйтесь функцией, встроенной в текстовый редактор Word.

6. Ключевые слова

Аннотирующая часть должна завершаться ключевыми словами. Ключевые слова должны определять предметную область текста статьи, быть связаны с темой статьи, способствовать её поиску в библиографических и полнотекстовых базах.

Словосочетание «*Ключевые слова*» набираются курсивом, строчными буквами 10 кегля. Слова не выделяются курсивом, отделяются запятыми, оформляются в строчку через запятую. Рекомен-

дуются включать не более 7 ключевых слов и/или словосочетаний из двух слов. Перечисление ключевых слов завершается точкой.

7. Текст статьи

Текст статьи должен включать следующие части:

Введение (дается характеристика проблемы, история её изучения, актуальность, цель).

Материалы и методы (в статьях технического и естественнонаучного профилей в этой части описывается методология исследования, методы, обеспечивающие воспроизводимость результатов, указывается происхождение лабораторного оборудования и материалов, в статьях другой направленности – фактический материал и методы исследования, в т.ч. авторские методики. В этой части может быть представлен историографический обзор, связанный с историей изучения темы статьи).

Результаты (резюмируются основные результаты исследования).

Обсуждение (излагается концепция, аргументы, логика исследования, научная полемика).

Разделы «Результаты» и «Обсуждение» могут быть объединены по усмотрению авторов.

Заключение (обобщаются полученные тенденции, определяется практическая ценность результатов исследования).

Информация о финансировании (при наличии).

Название структурных частей выделяется полужирным шрифтом. Точка не ставится. Название структурной части занимает отдельную строчку по аналогии с «Аннотацией» (см. пример к пункту 6).

Объем текста статьи определяется в зависимости от её вида (см. пункт 3): не менее 4 страниц для научно-теоретических статей, не менее 8 и не более 15 страниц для научно-практических (экспериментальных) статей, не менее 10 и не более 20 страниц для обзорных статей.

Для публикаций в рубрики «Из опыта работы педагогов», «Хроника», «Знаменательные даты, юбилеи» не требуются аннотация, ключевые слова, УДК, МРНТИ. Объем статей – произвольный, но не менее 2 страниц.

Таблицы, рисунки, внутри текста статьи

Таблицы, формулы, рисунки, схемы оформляются в соответствии с ГОСТ 2.105-95 «Общие требования к текстовым документам».

Математические формулы, рисунки, схемы, встроенные в текст, приводятся в черно-белом исполнении, т.е. вместо цвета необходимо использовать различные варианты штриховки.

Рисунки следует представлять четко выполненными, надписи на них, по возможности, необходимо заменить цифровыми или буквенными обозначениями с раскрытием в подрисуночной подписи. Позиции на рисунке располагаются по часовой стрелке.

В тексте статьи обязательно должны быть ссылки на представленные рисунки, таблицы, схемы.

Рисунки и схемы прилагаются также отдельным файлом в формате jpeg.

8. Внутренние ссылки на источники

Ссылки на источники в тексте приводятся в круглых скобках с указанием фамилии, года издания и, при необходимости, страницы, например: (Ахметов, 2019) или (Ахметов, 2019: 34). Если работа одного автора имеет одинаковый год публикации, то добавляется буквенный символ, например: (Ахметов, 2019а) или (Ахметов, 2019б). Публикации при перечислении разделяются точкой с запятой, например, (Иванов, 1997; Петров, 2009; Ахметов, 2019).

9. Список использованных источников

Словосочетание «СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ» набирается 10 кеглем полужирным шрифтом прописными буквами и размещается по центру.

Описание источников осуществляется в соответствии с ГОСТ 7.1-2003 «Библиографическая запись. Библиографическое описание. Общие требования и правила составления» и набирается 10 кеглем.

Источники приводятся на языке оригинала публикации, на которую ссылается автор.

Источники располагаются по алфавиту.

Примеры библиографического описание см. в Правилах транслитерации (левая колонка):

Особые рекомендации:

– Не включайте в Список использованных источников программные документы: в тексте статьи укажите название и год обнародования, используя круглые скобки или вводные конструкции типа: «Как указано в Послании, Государственной программе, Программе развития ... от ... года».

– Стремитесь, по возможности, включать ссылки на публикации казахстанских исследователей и научные издания.

– Не допускайте «пустых» ссылок на источники без автора и академической репутации.

– Адаптируйте библиографическое описание иностранных источников с учетом схемы, предусмотренной стандартом РК (см. пункт 1).

10. Reference

Размещается после СПИСКА ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ.

Слово «REFERENCE» набирается 10 кеглем полужирными заглавными буквами и размещается по центру.

Источники приводятся в латинском алфавите с учетом Правил транслитерации (правая колонка) и набираются 10 кеглем.

Для источников на английском языке транслитерация не требуется. Такие источники переносятся в REFERENCE из СПИСКА ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ.

11. Аннотация на двух языках, отличных от языка статьи

Размещается после REFERENCE на двух языках, отличных от языка статьи (казахском / русском / английском).

Инициалы, фамилия авторов, места работы и страна проживания оформляются по аналогии с основной Аннотацией (см. пункт 6). Не требуется указывать e-mail авторов.

Затем по центру 10 кеглем строчным полужирными буквами указывается название статьи. После следует аннотация и ключевые слова к ней.

Словосочетание «Ключевые слова» не выделяются курсивом.

12. Сведения об авторах статей

Размещается после двуязычных аннотаций. Слева 10 кеглем строчными буквами указывается *Сведения об авторах*: далее следует информация об авторе(-ах) на казахском, русском, английском языках: полужирным шрифтом набираются Фамилия, Инициалы авторов. Обычным шрифтом – ученая или академическая степень, звание (при наличии). Должность, место работы. Город. Страна. E-mail.

Информация для авторов

Все статьи должны сопровождаться **двумя рецензиями** доктора или кандидата наук для всех авторов. **Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи.**

При необходимости статья возвращается автору на доработку.

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов.

За содержание статьи и достоверность несет ответственность автор.

Мнение авторов публикаций не всегда совпадает с мнением редакции.

Статьи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются и возвращаются авторам.

Датой поступления статьи считается дата получения редакцией ее окончательного варианта.

Статьи публикуются по мере поступления.

Периодичность издания журналов – четыре раза в год (ежеквартально).

При использовании материалов журнала ссылка на «Педагогический вестник Казахстана» обязательна.

Статью (бумажная, электронная версии, оригиналы рецензий и квитанции об оплате) следует направлять по адресу:

8 (7182) 65-16-02

8 (7182) 55-54-34

Факс: 8(7182) 55-24-76

Редакционно-издательский отдел

Павлодарского педагогического университета

140002, Казахстан, г. Павлодар, ул. Мира, 60.

E-mail: ospvk@pspu.kz

Компьютерде терген: С. Пилипенко

Басуға 29.09.2021 ж. қол қойылды.
Форматы 70×100 1/16. Кітап-журнал қағазы.
Көлемі 12,3 шартты б.т. Таралымы 300 дана.
Бағасы келісім бойынша.
Тапсырыс № 1389.

Компьютерная верстка: С. Пилипенко

Подписано в печать 29.09.2021 г.
Формат 70×100 1/16. Бумага книжно-журнальная.
Объем 12,3 уч.-изд. л. Тираж 300 экз.
Цена договорная.
Заказ № 1389.

Редакционно-издательский отдел
Павлодарского педагогического университета
140002, г. Павлодар, ул. Мира, 60.